

فصلنامه علمی پژوهشی دانش‌شناسی

(علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)

شماره مجوز انتشار مجله ۱۲۴/۴۳۴۱ مورخ ۱۷/۱۰/۸۷ شماره استاندارد بین‌المللی (شاپا چاپی): ۲۷۵۴-۲۰۰۸ و (شاپا الکترونیکی): ۲۷۸۳-۴۱۱۵

صاحب امتیاز: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

سال چهاردهم، شماره ۵۵، زمستان ۱۴۰۰

مدیر مسئول: دکتر زهره میرحسینی

سر دبیر: دکتر زهرا اباذری

مدیر داخلی: مهدیه عسکری سرکله

اعضای هیأت تحریریه (به ترتیب حروف الفبا):

دکتر فهیمه باب الحوائجی (دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات)

دکتر نجلا حریری (دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات)

دکتر محمد حسن زاده (دانشیار دانشگاه تربیت مدرس)

دکتر فریبرز خسروی (استادیار سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران)

دکتر احمد شعبانی (استاد دانشگاه اصفهان)

دکتر جعفر مهرداد (استاد دانشگاه شیراز)

دکتر نرگس نشاط (دانشیار سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران)

داوران این شماره (به ترتیب حروف الفبا):

شهرزاد غلامی	روح الله خادمی	زهرا اباذری
میترا قیاسی	محمود سالاری	امیررضا اصنافی
حمید قاضی زاده	مصیب سامانیان	سعیده اکبری داریان
محمد جواد منصورزاده	طیبه شهمیرزادی	فرشاد پرهام نیا
زهرا میرحسینی	حسن صیامیان	حمیدرضا تمدن
موسی یمین فیروز	سعید غفاری	منصور ترکیان تبار

ویراستار فارسی: دکتر مهرانگیز اوحدی

ویراستار چکیده‌های انگلیسی: دکتر زهره میرحسینی

صفحه آرایی: مهندس محمد ساکی انتظامی

نشانی دفتر مجله: بزرگ راه بابایی به طرف شرق، حکیمیه، خیابان چمن آرا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، طبقه همکف غربی،

دفتر فصلنامه دانش‌شناسی، کد پستی: ۱۶۶۷۹۳۴۷۹۱

تلفن دفتر فصلنامه: ۰۲۱-۷۷۰۰۹۸۲۷-۴۷ داخلی ۲۱۸ تلفن همراه: ۰۹۱۰۰۱۱۴۲۰۴

آدرس سایت: <http://qje.iau-tnb.ac.ir>

پست الکترونیک: qje@iau-tnb.ac.ir

راهنمای نگارش مقالات

انتشار) نوشته شوند. مثال: (Askari, 2009)

۲- مقاله با استفاده از نرم‌افزار word تایپ شود. اندازه قلم متن باید ۱۲ و نوع قلم فارسی Bzar و قلم انگلیسی Times New Roman باشد.

۳- متن مقاله در مقالات پژوهشی

صفحه اول

الف - عنوان مقاله: عنوان باید روشن، گویا، جامع و تا حد ممکن مختصر باشد.

ب - اسامی مؤلف و یا مؤلفین باید به صورت ستونی نوشته شود، رتبه علمی، وابستگی سازمانی و نشانی پست الکترونیکی آنها در پاورقی همان صفحه ارائه گردد.

ج - چکیده: چکیده مقاله به فارسی بین ۱۵۰ تا ۲۰۰ کلمه به صورت ساختار یافته شامل (هدف، روش پژوهش، یافته‌ها، نتیجه‌گیری) باشد.

د- کلیدواژه: باید با موضوع اصلی مقاله تناسب داشته باشد و باید از سرعنوان‌های موضوعی انتخاب شود.

د- صفحه دوم مقاله

شامل: عنوان به لاتین، اسامی نویسندگان به لاتین و سپس چکیده ساختار یافته به لاتین و در آخر کلیدواژه‌ها به لاتین نوشته شوند. طبق شیوه‌ای که در صفحه اول گفته شد.

ر - مقدمه: در ابتدا توضیحی برای آماده ساختن ذهن خواننده برای ورود به بحث اصلی و تبیین اهمیت مقاله - بیان مسئله و موضوعی که زمینه‌ساز پژوهش شده است. همراه با حدود ابعاد و جوانب آن به روشنی و به اختصار بیان شود - مروری بر یافته‌های مطالعات دیگر که مرتبط با مسئله و موضوع پژوهش می‌باشد - تحلیل و جمع‌بندی اطلاعات ارائه شده در فوق و بیان مشکل اصلی موجود در مورد مسئله مورد پژوهش در راستای

فصلنامه دانش‌شناسی وابسته به دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال در زمینه‌های علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات و دیگر موضوع‌های وابسته، مقاله به زبان فارسی منتشر می‌کند.

الف: انواع مقالات مورد پژوهش

۱- مقالات پژوهشی (Research articles): این مقالات باید حاوی و حاصل پژوهشی باشند که به یکی از روش‌های متداول علمی - پژوهشی انجام شده باشند. این مقالات حداکثر تا ۱۵ صفحه A4 تایپ شود.

۲- مقالات مروری (Review articles): این نوع مقالات باید حاصل بررسی‌های عالمانه متون یا نظریه‌های رایج در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی فناوری و اطلاعات و دیگر موضوع‌های وابسته باشند که در این نوع مقالات نویسنده سعی کند یک خط علمی و نظریه‌ی شخصی را دنبال کند. این مقالات نیز حداکثر در ۱۵ صفحه A4 تایپ شود.

ب: راهنمای نویسندگان مقالات

۱- مقاله نباید قبلاً در دیگر نشریات داخل و خارج کشور تایپ شده باشد.

۲- متن مقالات باید فاقد اشکالات املائی و دستوری باشد.

۳- معادل لاتین اسامی و مفاهیم مهم در پاورقی هر صفحه آورده شود.

۴- نثر مقاله و شیوایی نگارش از جمله معیارهای مهم داوری مقاله است.

۵- مسئولیت درستی و نادرستی مطالب و رعایت اخلاقی نگارش، بر عهده نویسنده یا نویسندگان است.

۶- چاپ مقاله در فصلنامه منوط به تأیید داوران است و فصلنامه در ویرایش ادبی، علمی مجاز خواهد بود.

۱- استنادهای درون متنی برای منابع فارسی و هم‌چنین برای منابع لاتین، به صورت لاتین بدین صورت (نام مؤلف، سال

ضرورت انجام مطالعه حاضر- و در آخر بیان اهداف، سؤالات و یا فرضیه‌های پژوهش

ز - روش پژوهش

اجرای هر طرح پژوهشی مستلزم به کارگیری یک روش شناسی است که پژوهشگر را به اجرای طرح مورد نظر و پاسخ گویی به پرسش‌های پژوهش قادر می‌سازد؛ بنابراین روش پژوهش باید متناسب با اهداف و پرسش‌های پژوهش تعیین شود. روش پژوهش شامل: جامعه آماری، انتخاب نمونه، ابزار جمع‌آوری اطلاعات و اعتبار و پایایی آن، شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات.

س - یافته‌ها

یافته‌های پژوهش باید ابتدا توصیف و سپس تجزیه و تحلیل شود. این بخش شامل چهار سطح توصیف، مقایسه، تحلیل و تفسیر می‌باشد که طی این مراحل به تدریج بر سهم نویسنده و اندیشه‌ی او در بیان مطلب افزوده می‌شود. در این بخش یافته‌های اصلی باید بر اساس اهداف مطالعه به روشنی و اندازه کافی ارائه گردد. این بخش شامل جداول و نمودارها نیز می‌باشد. در صورت استفاده از جدول یا نمودار به ازای هر ۲ صفحه متن یک جدول یا نمودار با عنوان فارسی ارائه شود. جداول و نمودارهای ارسالی باید دقیق و واضح و دارای عنوان باشند. عنوان نمودارها در زیر نمودارها و عنوان جداول در بالای آنها نوشته می‌شود. نتایج نوشته شده در جدول‌ها جزء در مورد مطالب مهم نباید در متن تکرار شود. در صورت نیاز، توضیحات لازم برای اطلاعات جدول باید به صورت زیر نویس در زیر جدول آورده شوند و در متن جدول برای ارجاع به زیر نویس جدول صرفاً از علائم * استفاده شود.

ح - بحث و نتیجه‌گیری

این بخش شامل: پاسخ پرسش‌های پژوهش و برداشت‌های نهایی خود را از پژوهش مطرح می‌کند - بیان مقایسه پیشینه‌ها با پژوهش حاضر - جمع‌بندی نهایی و مختصر از مطالب بحث در ارتباط با هدف کلی یا فرضیه یا سؤال اصلی محدودیت‌های پژوهش - پیشنهادهایی جهت انجام مطالعات بعدی.

خ - تشکر و قدردانی

در این قسمت به نام افراد یا سازمان‌هایی که به نحوی در انجام مطالعه و یا نگارش مقاله همکاری نموده‌اند قدردانی می‌گردد. تشکر و قدردانی حداکثر در دو سطر نوشته شود.

ت - منابع

متن مقاله در مقالات مروری شامل:

الف - عنوان مقاله

ب - اسامی مؤلف یا مؤلفین و نشانی پست الکترونیکی

ج - چکیده

د - مقدمه

ه - مروری بر مطالعات

و - بحث و نتیجه‌گیری

ز - منابع

جدول صرفاً از علائم * استفاده شود.

ح - بحث و نتیجه‌گیری، شامل مقایسه پیشینه‌ها و پژوهش حاضر باشد.

ت - منابع

متن مقاله در مقالات مروری شامل:

الف - عنوان مقاله

ب - اسامی مؤلف یا مؤلفین و نشانی پست الکترونیکی

ج - چکیده

د - مقدمه

ه - مروری بر مطالعات

و - بحث و نتیجه‌گیری

ز - منابع

روش نوشتن منابع مقالات

نحوه نگارش منابع باید مطابق با شیوه APA نوشته شود. و به ترتیب الفبایی نام خانوادگی آورده شود.
مثال:

مقاله - نام خانوادگی نویسنده (ویرگول، یک فاصله) حرف اول نام کوچک [در صورت وجود نویسندگان بیشتر] [نقطه، نقطه ویرگول، یک فاصله] نام خانوادگی و نام نویسندگان همکار به شکل معکوس (یک فاصله، پرانتز باز) تاریخ نشر (پرانتز بسته،

به شکل مقلوب (یک فاصله، پرانتز باز) تاریخ نشر (پرانتز بسته، نقطه، یک فاصله) عنوان به شکل ایرانیک/ایتالیک (نقطه، یک فاصله) [در صورت وجود ویرایش (یک فاصله)] مرتبه ویرایش (نقطه، یک فاصله) محل نشر (دو نقطه، یک فاصله) ناشر (نقطه).

Aghabakhshi AA. (2007). *Indexing homara: concepts and methods*. 3rd ed. Tehran, iran: chapar publisher.

روش ارسال مقالات

مؤلفان محترم می‌توانید مقالات خود را با رعایت اصول ذکر شده از طریق ثبت نام در سایت فصلنامه ارسال نمایید
<http://qje.iau-tnb.ac.ir>

نقطه، یک فاصله) عنوان به شکل ساده (نقطه، یک فاصله) عنوان نشریه به شکل ایرانیک/ایتالیک (ویرگول، یک فاصله) دوره (یک فاصله، پرانتز باز) شماره (پرانتز بسته، ویرگول، یک فاصله) صفحه شمار (نقطه).

جلالی دیزجی، ع؛ مؤمنی، ع؛ جعفرزاده، ر. (۱۳۹۳). تحلیل استنادی و ترسیم ساختار تولیدات علمی جهانی در حوزه حقوق مالکیت فکری در میان سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰. *فصلنامه دانش شناسی*، ۷(۲۵)، ۵۵-۷۵.

Mosadeghrad AM. (2003). Comparison of patient rights in iran and the world. *Journal of social security*, 5(3), 33-52

کتاب- نام خانوادگی نویسنده (ویرگول، یک فاصله) حرف اول نام کوچک [در صورت وجود نویسندگان بیشتر] (نقطه، نقطه ویرگول، یک فاصله) نام خانوادگی و نام نویسندگان همکار

فهرست مطالب

- ۱ بررسی رابطه سواد اطلاعاتی با خلاقیت سازمانی: مطالعه موردی
توران باقری | ملیحه باویران
- ۱۸ تحلیل هم‌رخدادی‌واژگان و ترسیم نقشه علمی پژوهش‌ها با محوریت مدرسه
نیلوفر پارسا فرد | علی خلخالی | زهره شکیبایی
- ۳۵ مطالعه مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران دانشگاه‌های دولتی تبریز
فاطمه جمالی | زهرا جمالی
- استانداردهای آوانویسی و نویسه‌گردانی مورد پذیرش متخصصان دو حوزه زبان‌شناسی و کتابداری و
اطلاع‌رسانی
۴۹
نرگس خاتون عزیزیان | فریبرز خسروی | سیدعلی اکبر فامیل روحانی | مصطفی عاصی
- ۷۱ شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
هستی سهرابی | سیدعلی‌اصغر رضوی | صفیه طهماسبی لیموئی | عاطفه زارعی
- ارزیابی محتوای پیشینه‌ی پژوهش در مقالات پژوهشی دو رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی
۹۵ (۱۳۹۹-۱۳۹۴)
ناهید شاه ویسی | منتظر آذری‌فر
- پرکاربردترین مؤلفه‌های مدیریت داده‌های پژوهشی (مورد پژوهی: کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی علوم
پزشکی قطب ۷ کشور)
۱۰۷
حسن قهنویه | محمدرحیم رسولی‌آزاد | فهیمه باب‌الحوائجی | نجلا حریری
- ۱۲۱ بررسی وضعیت دورکاری در کتابخانه‌های عمومی در ایام پاندمی کووید-۱۹
زهره میرحسینی | حسینعلی خودکار | ندا فاتحی زاده

Investigating the Relationship between Information Literacy and Organizational Creativity: A Case Study

Tooran bagheri^{*1} | Malihe Baviran²

1- Ph.D. Knowledge and Information Science, Management and Planning Organization of Kermanshah, Razi University
shokofeh1265@yahoo.com (Corresponding Author)

2- Master of Knowledge and Information Science, Management and Planning Organization of East Azerbaijan
Mbaviran33@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: In modern society, information literacy is considered as an essential element for the creativity of employees in the organizations. Therefore, having creative and literate employees is one of the necessities of any organization. The purpose of this study is to investigate the relationship between information literacy and creativity of employees of the Management and Planning Organization of East Azerbaijan Province.
Article history: Received: 07 December 2021 Received in revised form: 18 December 2021 Accepted: 01 March 2022 Published online: 01 March 2022	Methodology: This research is applied research that has been done by survey method and descriptively. The statistical population includes the employees of the Management and Planning Organization of East Azerbaijan Province in 1400. Using Morgan table of statistical sample size, out of 128 employees, 97 people were selected by simple random sampling and tested. Data collection tool is a Standard questionnaire. Validity was confirmed by a number of professors and its reliability was confirmed by Cronbach's alpha of 93%. Data were analyzed by SPSS software using analysis of variance, independent t-test and regression.
Keywords: Information literacy, Creativity, Information evaluation, Information literacy skills, Information needs	Results: The findings showed that the correlation coefficient between information literacy and employee creativity is 0.496. In addition, among the 4 components of information literacy, identifying information needs with a coefficient of 0.510 has a greater impact on employee creativity, so information literacy and creativity of employees of the Management and Planning Organization of East Azerbaijan Province is above average and in good condition. Conclusion: According to the research results, it is a creative and innovative organization whose employees have up-to-date knowledge and information literacy. Therefore, hiring and retaining employees with information literacy, creative and innovative, should be at the top of other organizational affairs.

Cite this article: bagheri, T., Baviran, M. (2022). Investigating the Relationship between Information Literacy and Organizational Creativity: A Case Study. *Journal of Knowledge Studies*, 14(55), 1-17.

DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.1.6

بررسی رابطه سواد اطلاعاتی با خلاقیت سازمانی: مطالعه موردی

توران باقری*^۱ | ملیحه باویران^۲

۱- دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمانشاه، استاد مدعو دانشگاه رازی shokofeh1265@yahoo.com (نویسنده مسئول)

۲- کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی. mbaviran33@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۹/۱۶</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۹/۲۷</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۰</p> <p>تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۰/۱۲/۱۰</p>	<p>هدف: امروزه در جوامع، سواد اطلاعاتی به عنوان عنصر ضروری برای خلاقیت کارکنان سازمان‌ها محسوب می‌شود. لذا داشتن کارکنان خلاق و با سواد یکی از ضروریات هر سازمان است. هدف از این پژوهش بررسی رابطه سواد اطلاعاتی و خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی است.</p> <p>روش پژوهش: این پژوهش از نوع کاربردی است که به روش پیمایشی و به صورت توصیفی انجام شده است. جامعه آماری شامل کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۴۰۰ است که با استفاده از جدول مورگان حجم نمونه آماری، از ۱۲۸ کارمند، ۹۷ نفر به روش تصادفی ساده انتخاب شدند و مورد آزمون قرار گرفتند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه استاندارد است. روایی توسط تعدادی از اساتید مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن با آلفای کرونباخ ۰/۹۳ تأیید شد. داده‌ها با نرم‌افزار SPSS و با آنالیز واریانس و آزمون تی مستقل و رگرسیون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.</p> <p>یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد ضریب همبستگی بین سواد اطلاعاتی و خلاقیت کارکنان ۰/۴۹۶ می‌باشد. علاوه بر آن، از بین ۴ مؤلفه سواد اطلاعاتی، تشخیص نیاز اطلاعاتی با ضریب ۰/۵۱۰ تأثیر بیشتری را بر خلاقیت کارکنان دارد، بنابراین سواد اطلاعاتی و خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی بیش از حد متوسط و در وضعیت خوب و مطلوب قرار دارد.</p> <p>نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج پژوهش سازمانی خلاق و نوآور است که کارکنان آن از دانش روز و سواد اطلاعاتی برخوردار باشد. لذا به کارگیری و حفظ کارکنان با سواد اطلاعاتی، خلاق و نوآور، باید در رأس سایر امور سازمان قرار گیرد.</p>
<p>واژه‌های کلیدی:</p> <p>سواد اطلاعاتی، خلاقیت، ارزیابی اطلاعات، مهارت‌های سواد اطلاعاتی، نیازهای اطلاعاتی</p>	

استناد: باقری، توران، باویران، ملیحه. (۱۴۰۰). بررسی رابطه سواد اطلاعاتی با خلاقیت سازمانی: مطالعه موردی. دانش‌شناسی، ۱۴(۵۵)، ۱-۱۷

DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.1.6

حق مؤلف © نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

مقدمه

اطلاعات پدیده‌ای است که تصمیم‌های ما را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در محیط‌های پیچیده‌ی امروزی، افراد با اطلاعات فراوانی روبرو هستند و برای تشخیص دادن اطلاعات درست از میان انبوه فراوان اطلاعات باید دارای مهارت‌های شناسایی، دستیابی، مکان‌یابی و ارزیابی اطلاعات باشند که به مجموعه این مهارت‌ها سواد اطلاعاتی می‌گویند (آزادپیله‌رود، ۱۳۸۷). نیاز به تشخیص درست و بازیابی از میان حجم عظیم اطلاعات و همچنین نیاز به اطلاعات روزآمد باعث شد تا افراد و سازمان‌ها به دنبال آموختن مهارت‌هایی به نام سواد اطلاعاتی باشند. مطالعه و بررسی تاریخچه تحول و توسعه جوامع مختلف نشان می‌دهد که نیروی انسانی باسواد و اهل مطالعه در فرایند توسعه جامعه سنتی به جامعه صنعتی تأثیرگذار بوده، به نحوی که نیروی انسانی را اصلی‌ترین و مهم‌ترین عامل پیشرفت و توسعه هر جامعه‌ای قلمداد نموده‌اند (طالب‌پور و امامی، ۱۳۸۵). افراد در عصر انفجار اطلاعات باید توانایی انتخاب اطلاعات مورد نیاز خود را از میان انبوه اطلاعات در دسترس را، داشته باشند به عبارت دیگر باید به سواد اطلاعاتی مجهز باشند.

در سال ۲۰۰۰ میلادی یونسکو،^۱ کسی را که در استفاده از رایانه مهارت نداشته باشد، بی‌سواد معرفی می‌کند، ولی امروزه در تعریف با سواد حتی مهارت استفاده از رایانه ملاک نیست، بلکه با سواد فردی است که بتواند از میان انبوه اطلاعات، اطلاعات مورد نیاز خود را شناسایی کند، موارد ناخواسته را کنار بگذارد و در نهایت به اطلاعات مورد نیاز خود دست یابد. افراد با سواد اطلاعاتی مصرف‌کنندگان درست اطلاعات هستند، آنها متفکران انتقادی و یادگیرندگان خود هدایت‌گرند و از اطلاعات به صورت مؤثر و مسئولانه استفاده می‌کنند و قابلیت تبادل اطلاعات بسیاری دارند (صدیقی، ۱۳۹۸).

یکی از متغیرهایی که داشتن سواد می‌تواند بر آن تأثیر داشته باشد خلاقیت است. "خلاقیت" به معنی بکارگیری توانایی‌های ذهنی برای ایجاد یک فکر یا مفهوم جدید است. از دیدگاه سازمانی، مفهوم خلاقیت را می‌توان ارائه ایده و طرح نوین برای بهبود و ارتقای کمیت و کیفیت فعالیت‌های سازمان از قبیل افزایش بهره‌وری تولیدات یا خدمات و کاهش هزینه‌ها با روش‌های بهتر و مؤثرتر دانست (مردیث، نلسون، و نک،^۲ ۲۰۰۷).

بورگ لمن^۳ (۲۰۰۶) بر این دیدگاه تأکید دارد که خلاقیت، عامل مهمی در توانایی رقابت و توسعه ملی است. صاحب‌نظران خلاقیت از جمله مکنیون^۴، تیلور^۵، مازلو^۶ و بارون^۷ اعتقاد دارند که خلاقیت استعدادی بالقوه و همگانی است و می‌توان با شناخت عوامل مؤثر؛ آن را پرورش داد و شکوفا کرد (صادقی امیرمالی، ۱۳۸۶). خلاقیت فرایندی ذهنی است که در برگزیده عناصر انگیزشی و عاطفی است (شهرآرای، ۱۳۸۱).

خلاقیت سازمانی را می‌توان به این صورت تعریف کرد: توسعه یا پذیرش یک ایده یا رفتار در کارهای تجاری که برای کل سازمان جدید است. به عبارت دیگر خلاقیت سازمانی فرایند تولید ایده‌های نوین سازمانی و یافتن راه‌های جدید حل مسائل و مشکلات سازمان است (ونگ^۸ و چین^۹، ۲۰۰۷).

شیروانی و علیپور (۱۳۸۹) ویژگی‌های سازمان‌های خلاق را روحیه رقابت و کار تیمی بین کارکنان، فرهنگ و روابط مناسب بین کارکنان، دسترسی به مدیران، احترام و امنیت شغلی کارکنان، توجه به دریافت‌کنندگان خدمات، توانایی گردش شغلی در کارکنان و استقبال مدیران از تغییر، نام برده‌اند.

1. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

2. Meredith, Nelson, & Nick

3. Borg Iemen

4. McNiven

5. Taylor

6. Maslow

7. beorn

8. vang

9. Chang

امروزه مفهوم سواد از تعریف سنتی توانایی خواندن و نوشتن به سواد اطلاعاتی شبکه تغییر یافته است. بنابراین ضروری است که نیروهای سازمانی، پیرامون اصول اساسی و کارکردهای پایه فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، موتورهای جستجو و کاوش در شبکه‌های ارتباطی بخصوص اینترنت آگاهی کسب کنند، و به سمت سواد اطلاعاتی دسترسی رقومی به اطلاعات و استفاده از شبکه‌های ارتباطی حرکت کنند (پریخ، ۱۳۸۶).

بر اساس آنچه گفته شد مسئله مهمی که امروزه بسیاری از سازمان‌ها را با آن روبرو کرده است، عدم دسترسی کارکنان با سواد و خلاق به اطلاعات جدید و ناتوانی در کسب اطلاعات مورد نیازشان است. افراد شاغل در سازمان‌ها باید دارای سواد اطلاعاتی مناسب با نیاز امروز و فردایشان باشند و این ممکن نیست مگر با آموزش شیوه‌های کسب اطلاعات، تشخیص نیاز اطلاعاتی، ارزیابی، مکان‌یابی و استفاده مؤثر از اطلاعات. در حقیقت سواد اطلاعاتی ابزار دسترسی به خلاقیت است. به این طریق که فرد با سواد اطلاعاتی، با داشتن اطلاعات و تجربیات و آگاهی‌های علمی که از طرق مختلف به جمع‌آوری اطلاعات پرداخته، آمادگی خود را برای رسیدن به تفکر خلاق بالا می‌برد (رادمنش و همکاران، ۱۳۹۰).

به بیان دیگر فرد با سواد اطلاعاتی آمادگی بیشتری برای بروز خلاقیت دارد نسبت به کسی که سواد اطلاعاتی ندارد. به این ترتیب سواد اطلاعاتی نقش مؤثری در بروز ایده‌های خلاقانه و مبتکرانه می‌تواند داشته باشد. بر این اساس می‌توان گفت موفقیت سازمان‌های امروزی در گرو داشتن کارکنان، دارای قابلیت‌های سواد اطلاعاتی (با توانایی شناخت، جایابی، ارزیابی و استفاده مؤثر از اطلاعات مورد نیاز)، خلاق و کارآمد می‌باشند، تا در برخورد با رشد سریع فناوری اطلاعات بتوانند از عهده وظایف سازمانی خود برآیند. برای خلاق شدن در سازمان نیاز به سواد اطلاعاتی است.

امروزه کارکنان سازمان‌ها در حیطه وظایف خودشان با انبوهی از اطلاعات مواجه هستند که فراوانی اطلاعات، تصمیم‌گیری و اجرای برنامه‌های سازمان را با مشکل روبه‌رو کرده است. همچنین، دسترسی به اطلاعات مورد نیاز از میان انبوه اطلاعات موجود، مهارت‌های خاصی لازم دارد که این مهارت‌ها به سواد اطلاعاتی تعبیر شده است. افرادی که فاقد این توانایی‌ها باشند پیوسته در میان انبوه عظیم اطلاعات سرگردان می‌مانند (صدیقی، ۱۳۹۸). مسلم است افرادی قادر به تولید دانش خواهند بود که از عالی‌ترین درجه تفکر و مهارت‌های ذهنی برخوردار هستند. زیرا که در محیط‌های غنی از اطلاعات، پالایش دانستی‌های مفید از غیرمفید، کار پیچیده‌ای است. کسانی که از بالاترین سطح سواد اطلاعاتی، تفکر و مهارت‌های ذهنی برخوردار هستند، می‌توانند با تجزیه و تحلیل اطلاعات موجود و ترکیب مواد به دست آمده، در پی حل مسئله گام بردارند. بنابراین به فعلیت درآوردن توانایی‌های بالقوه افراد و روی آوردن به مهارت‌های تفکر، موجب پرورش انسان‌هایی پویا و فعال می‌شود که با کاوشی خلاقانه سعی در رفع نیازهای فردی و اجتماعی دارند (جوهری، ۱۳۹۷).

برای خلاقیت سواد اطلاعاتی یک منبع راهبردی کلیدی است که موجب می‌شود کارکنان احساس کنند می‌توانند با تکیه بر این توانایی در جهت پیشرفت و رشد اهداف سازمان گام بردارند. پس در نتیجه می‌توان اذعان داشت که سازمان‌هایی موفق هستند که کارکنان آنها از خلاقیت برخوردار باشند. هر چه کارکنان یک سازمان سواد اطلاعاتی بالاتری داشته باشند، زمینه ظهور و بروز خلاقیت در آنها افزایش می‌یابد. این امر در سال‌های اخیر در تمامی کشورها مورد توجه ویژه قرار گرفته و چند سالی است در کشور ما نیز کانون توجه شده است. برای یافتن سابقه پژوهش، جست‌وجوهای زیادی در پایگاه‌های اطلاعاتی متعدد از جمله پایگاه اطلاعاتی گنج ایرانداک، کتابخانه ملی، نورمگز، مگ ایران، ایران نمایه، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID) و پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC)، پروکوئست، ايسكو، ساینس دایرکت، امرالد، الزویر، اسکوپوس، گوگل اسکالر و با کلید واژه‌هایی چون Creativity, Information literacy, Effective use of Location information, Information evaluation, Information literacy skills, Organizational creativity, Information needs, information انجام گرفت. بررسی‌ها نشان داد در حوزه مهارت‌های سواد اطلاعاتی و رابطه آن با خلاقیت در داخل

کشور پژوهش‌هایی صورت گرفته است، اما هر یک از تحقیقات سعی داشته‌اند حوزه‌های مرتبط با سواد اطلاعاتی را از ابعاد مختلفی مورد ارزیابی قرار دهند که در ادامه به مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود.

رجب‌زاده و اسمعیل‌پور (۱۳۹۵) با هدف بررسی سواد اطلاعاتی مدیران و ارتباط‌سنجی آن با خلاقیت سازمانی کارکنان شرکت سیمکات آذربایجان پژوهشی را انجام دادند. روش مورد استفاده در این پژوهش توصیفی - همبستگی بوده و جامعه آماری شامل کلیه کارکنان شرکت سیمکات آذربایجان به تعداد ۳۰۰ نفر می‌باشد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات دو پرسشنامه؛ پرسشنامه سواد اطلاعاتی مدیران مبتنی بر مؤلفه‌های تعیین شده توسط انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و تحقیقاتی آمریکا و پرسشنامه خلاقیت رندسیپ^۱ (۱۹۷۹) می‌باشد. یافته‌ها نشان داد که بین سواد اطلاعاتی مدیران و مؤلفه‌های آن: توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات، توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات، توانایی ارزیابی نقدانه اطلاعات، توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات، توانایی درک موارد حقوقی و اقتصادی کاربرد اطلاعات با خلاقیت سازمانی کارکنان شرکت سیمکات آذربایجان رابطه معناداری وجود دارد.

طبری (۱۳۹۵) در پژوهشی به مدلسازی ارتباط بین سواد اطلاعاتی با خلاقیت و قابلیت کارآفرینی دانشجویان تحصیلات تکمیلی تربیت بدنی دانشگاه‌های تهران پرداخت. روش پژوهش توصیفی - همبستگی بود که به شیوه میدانی انجام پذیرفت. جامعه آماری شامل ۲۴۳ نفر به روش نمونه‌گیری انتخاب شدند. ابزار گردآوری پرسشنامه استاندارد سواد اطلاعاتی و خلاقیت بود. نتایج به دست آمده از پژوهش نشان داد که سواد اطلاعاتی بر خلاقیت اثر مسقیم دارد.

رادمنش، جمشیدیان و رجایی پور (۱۳۹۵) در مقاله‌ای تحت عنوان "بررسی رابط بین سواد اطلاعاتی و میزان خلاقیت دبیران دبیرستان‌های دولتی و غیرانتفاعی شهرستان خمینی شهر در سال تحصیلی ۹۱-۹۰" به پژوهش پرداختند. روش تحقیق توصیفی - همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه دبیران دبیرستان‌های دولتی و غیرانتفاعی شهرستان خمینی شهر بود و برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. نتایج یافته نشان داد بین سواد اطلاعاتی با میزان خلاقیت دبیران رابطه معنادار وجود دارد. همچنین بین مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی با میزان خلاقیت نیز رابطه معنادار وجود دارد.

جوهری (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان "بررسی رابطه سواد اطلاعاتی و خلاقیت در میان دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه خاتم‌الانبیاء بهبهان" به مطالعه پرداخت. جهت تحلیل داده‌ها علاوه بر روش آمار توصیفی از همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد. نتایج نشان داد که بین تمامی مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی و خلاقیت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. از نتایج این تحقیق می‌توان برای بهبود خلاقیت و مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان استفاده نمود.

صدیقی (۱۳۹۸) با هدف "بررسی رابطه سواد اطلاعاتی با خلاقیت سازمانی و عملکرد شغلی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه" پژوهشی را انجام داد. روش پژوهش از نوع پژوهش‌های کاربردی است و به روش توصیفی - همبستگی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش ۱۷۰ نفر از کتابداران بود که با فرمول کوکران ۱۱۸ نفر به روش تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. نتایج نشان داد که بین سواد اطلاعاتی و مؤلفه‌های آن (تشخیص نیاز اطلاعاتی، دسترسی مؤثر به اطلاعات مورد نیاز، معیارهای بررسی و ارزیابی منابع اطلاعاتی، استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی، رعایت مبانی قانونی، اخلاقی و اجتماعی استفاده از اطلاعات با خلاقیت سازمانی و عملکرد شغلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین یافته‌ها نشان داد که خلاقیت سازمانی در رابطه بین سواد اطلاعاتی و عملکرد شغلی نقش میانجی دارد.

آذرنگ (۱۳۹۸) به "بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی با خلاقیت و وابستگی حرفه‌ای کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان آذربایجان غربی" پرداخت. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و به روش پیمایشی انجام شد. به علت محدود بودن جامعه آماری، از روش سرشماری استفاده شد و تعداد نمونه برابر با تعداد جامعه، یعنی ۱۴۸ نفر بود. یافته‌ها پژوهش نشان داد که بین سواد اطلاعاتی کتابداران با خلاقیت و وابستگی حرفه‌ای رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. با توجه به یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت سواد اطلاعاتی و خلاقیت کتابداران کتابخانه‌های

^۱ . Rendcip

عمومی استان آذربایجان غربی در سطح خوب و وابستگی حرفه‌ای آنها در سطح متوسط است. با افزایش سواد اطلاعاتی کتابداران خلاقیت و وابستگی حرفه‌ای آنها نیز افزایش می‌یابد.

نعمتی انارکی، ضیایی پرور و صادقی (۱۳۹۹) به "بررسی سنجش سواد اطلاعاتی کارکنان مشاغل خبری صدا و سیما در عصر دیجیتال" پرداختند. این تحقیق به روش پیمایشی انجام شده و جامعه آماری آن دبیران خبر و خبرنگاران شاغل در معاونت سیاسی در تهران هستند و حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۱۰۱ نفر تعیین شدند. یافته‌های تحقیق نشان داد که سواد اطلاعاتی دبیران خبر و خبرنگاران معاونت سیاسی صداوسیما فقط در مؤلفه‌های (تحلیل و ارزیابی اطلاعات، آگاهی پیرامون مسائل حقوقی، اخلاقی و استفاده اطلاعات) در سطح قابل قبولی قرار دارد؛ اما در مؤلفه‌های (تعریف نیاز اطلاعاتی، ادغام و یکپارچه‌سازی اطلاعات و جستجوی اطلاعات) در سطحی متوسط و همچنین در مؤلفه‌های (مهارت‌های مدیریت و سازماندهی اطلاعات و استفاده مؤثر و تولید اطلاعات) در سطح پایینی قرار دارد و در مجموع، میانگین نمره سواد اطلاعاتی جامعه مورد مطالعه ۵۱/۶ است. مطالعات همچنین نشان داد آموزش دوره‌های زبان انگلیسی و کاربری کامپیوتر (ICDL) رابطه مثبت معناداری با سطح سواد اطلاعاتی دارد.

رئیس، بهرامی و یوسف (۲۰۱۳) در مقاله‌ای "رابطه بین سواد اطلاعاتی و خلاقیت: مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان" را مورد بررسی قرار دادند. این مطالعه از نوع همبستگی - توصیفی بود. جامعه آماری دانشجویان سال سوم دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (۱۰۵۴ نفر) در سال ۱۳۹۰ بودند. حجم نمونه ۲۵۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها دو پرسشنامه محقق ساخته سواد اطلاعاتی و پرسشنامه خلاقیت بود. نتایج حاکی از آن است که بین ۵ بعد سواد اطلاعاتی (توانایی تعیین میزان و ماهیت اطلاعات، دسترسی مؤثر و کارآمد، ارزیابی انتقادی، توانایی کاربرد هدفمند، توانایی درک مسائل حقوقی و اقتصادی) و خلاقیت در سطح (P<0/05) همبستگی چندگانه معنادار وجود دارد. همچنین میانگین تفاوت توانایی کاربرد هدفمند بر اساس جنسیت در سطح (P<0/05) معنی دار بود. یعنی توانایی کاربرد هدفمند در دانشجویان پسر بیشتر از دانشجویان دختر بود. همچنین نتایج نشان داد دانش آموزانی که خلاقیت بیشتری دارند، سواد اطلاعاتی بیشتری دارند و می‌توانند به اهداف بالاتر برسند. بنابراین می‌توان تصور کرد که افزایش سواد اطلاعاتی در دانشگاه‌ها و سایر مراکز آموزشی علمی نقش مهمی در آموزش و تربیت نیروی کار خلاق دارد.

کینگوری، نجیراین و ماین^۱ (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی برنامه‌های سواد اطلاعاتی در کتابخانه‌های عمومی کنیا^۲ پرداختند. برای جمع‌آوری داده‌ها از هر دو رویکرد کمی و کیفی و همچنین روش نمونه‌گیری هدفمند و تصادفی استفاده کردند و داده‌ها را مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند. یافته‌ها نشان داد که اکثر کاربران در کتابخانه‌های عمومی کنیا به شدت به مواد اطلاعاتی چاپی متکی هستند، در حالی که برخی از کاربران، به‌ویژه محققان، از اینترنت برای کارهای دانشگاهی یا تحقیقاتی خود استفاده می‌کنند. بنابراین ضرورت دارد که سواد اطلاعاتی در برنامه‌های تمامی کتابخانه‌های عمومی کنیا گنجانده شود.

مروری بر پیشینه‌های پژوهش، نشان داد که اکثر تحقیقات انجام شده در ارتباط با سواد اطلاعاتی، به نقش و اهمیت سواد اطلاعاتی در سازمان‌ها و توانمندسازی کارکنان در این حوزه برای پیشرفت در امور مختلف شغلی و پژوهشی تأکید شده است. بیشتر پژوهش‌ها معیار خود را برای رسیدن به این هدف، عناصر و استانداردهای سواد اطلاعاتی و مهارت‌های پژوهشی در نظر گرفته‌اند. در واقع تمرکز اصلی آنها بررسی میزان سواد اطلاعاتی کارکنان و خلاقیت آنها به صورت مجزا است.

از آنجا که سواد اطلاعاتی به عنوان یک مهارت و توانمندی قدرت تأثیرگذاری و تأثیرپذیری از عوامل مختلف را دارد و با توجه به این - که اکثر تحقیقات ذکر شده در این پژوهش توجه چندانی به خلاقیت کارکنان در سازمان نداشته‌اند. بنابراین در این مقاله سعی شده است سواد اطلاعاتی در قالب چهار مؤلفه، تعیین و تشخیص نیاز اطلاعاتی، مکان‌یابی اطلاعات، ارزیابی اطلاعات و استفاده مؤثر از اطلاعات

¹. Kingori, Njiraine and Maina

². kenya national library service

مورد بررسی قرار گیرد، سپس با بررسی خلاقیت کارکنان و رابطه آنها، مورد توجه قرار داده شود تا به واسطه آن میزان اهمیت و لازم و ملزوم بودن سواد اطلاعاتی و خلاقیت در بین کارکنان نشان داده شود.

با توجه به اهمیت سواد اطلاعاتی در عصر حاضر و تأثیر آن در انتخاب نیروی انسانی دارای سواد اطلاعاتی، که باعث افزایش کارایی سازمان می‌شود، بررسی نوع رابطه آن با خلاقیت شغلی سازمانی ضروری به نظر می‌رسد. نظر به اهمیت موضوع سواد اطلاعاتی و خلاقیت کارکنان در سازمان‌ها و با توجه به رسالت کارکنان در جهت افزایش کارایی و اثربخشی سازمان‌ها، این پژوهش قصد دارد با هدف شناسایی ابعاد مهارت‌های سواد اطلاعاتی، میزان سواد اطلاعاتی کارکنان و رابطه آن با خلاقیت سازمانی آنها، در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی مورد بررسی قرار دهد. در همین راستا و برای رسیدن به هدف اصلی، اهداف فرعی نیز مورد توجه است که عبارتند از:

- بررسی میزان سواد اطلاعاتی کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی
- بررسی میزان خلاقیت سازمانی کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی
- بررسی رابطه بین مؤلفه تشخیص نیاز اطلاعاتی و خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی
- بررسی رابطه بین مؤلفه مکان‌یابی اطلاعات و خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی
- بررسی رابطه بین مؤلفه ارزیابی اطلاعات و خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی
- بررسی رابطه بین مؤلفه استفاده مؤثر از اطلاعات و خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی
- بررسی میزان سواد اطلاعاتی و خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی بر اساس عوامل جمعیت‌شناختی (جنسیت، رشته تحصیلی، میزان تحصیلات و سابقه خدمت)

در ادامه جهت دستیابی به این اهداف، پرسش‌هایی در این رابطه ذکر شده است.

۱. میزان سواد اطلاعاتی کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی چقدر است؟
۲. میزان خلاقیت سازمانی کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی چقدر است؟
۳. بین سواد اطلاعاتی با خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی چه نوع رابطه‌ای وجود دارد؟

روش پژوهش:

پژوهش حاضر از نوع کاربردی است که به روش پیمایشی و با رویکرد توصیفی انجام شده است. جامعه آماری شامل کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۴۰۰ است، که با استفاده از جدول مورگان حجم نمونه آماری، از ۱۲۸ کارمند، ۹۷ نفر به روش تصادفی ساده انتخاب شده و مورد آزمون قرار گرفتند.

پس از طراحی پرسشنامه به منظور تأمین روایی، پرسشنامه برای ۱۰ نفر متخصص که در زمینه مهارت‌های سواد اطلاعاتی فعالیت‌های قابل توجهی داشتند ارسال شد و از نظرات آنها در شکل‌دهی نهایی سؤالات استفاده شد. از ۹۷ پرسشنامه توزیع شده تعداد ۹۱ پرسشنامه به طور کامل تکمیل و عودت داده شد. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بوده و در پژوهش حاضر از دو پرسشنامه استاندارد، سواد اطلاعاتی نیک-پور و همکاران (۱۳۸۹) و پرسشنامه خلاقیت از اسمیت (۱۹۸۰) بهره گرفته شد.

روایی پرسشنامه توسط تعدادی از اساتید مورد تأیید قرار گرفت. همچنین جهت بررسی پایایی، در یک آزمون مقدماتی پرسشنامه بین ۳۰ نفر از جامعه توزیع شد. برای انجام این بررسی از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید. نتایج آلفای کرونباخ در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. نتایج آلفای کرونباخ

پایایی	گروه‌ها
۰/۹۳	سواد اطلاعاتی
۰/۷۷	تشخیص نیاز اطلاعاتی
۰/۸۸	مکان‌یابی اطلاعات
۰/۸۵	ارزیابی اطلاعات
۰/۷۶	استفاده مؤثر از اطلاعات
۰/۸۵	خلاقیت

علاوه بر محاسبه ضریب آلفا سؤالات به طور جداگانه بررسی شده است تا سؤالات نامناسب نیز شناسایی شود. برای این منظور از نرم افزار spss و پیرایش ۲۴ استفاده شده است که علاوه بر بررسی همبستگی درونی سؤالات، ضریب هر سؤال را مشخص می‌کند. بنابراین سؤالات نامناسب شناسایی می‌شود. در بررسی‌های انجام شده هیچ یک از سؤالات پرسشنامه نامناسب تشخیص داده نشد. برای تجزیه و تحلیل آماری علاوه بر استفاده از شاخص‌های توصیفی نظیر فراوانی، میانگین، و انحراف معیار از آزمون‌های آمار استنباطی به ویژه آنالیز واریانس و t مستقل استفاده شد.

یافته‌ها

الف. اطلاعات جمعیت‌شناختی

جنسیت کارکنان، میزان تحصیلات و سنوات خدمت آنها متغیرهایی است که در اطلاعات جمعیت‌شناختی مورد بررسی قرار گرفت و میزان فراوانی و درصد فراوانی مربوط به آن و درصد تجمعی در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. توزیع فراوانی افراد پاسخ‌دهنده از نظر جنسیت، میزان تحصیلات و سابقه خدمت

جنسیت	فراوانی هر طبقه	درصد فراوانی داده‌های هر طبقه	درصد تجمعی
زن	۲۵	۲۷/۵	۲۷/۵
مرد	۶۶	۷۲/۵	۱۰۰
کل	۹۱	۱۰۰	
میزان تحصیلات			
لیسانس	۲۷	۲۹/۷	۲۹/۷
فوق لیسانس	۵۲	۵۷/۱	۸۶/۸
دکتر	۱۲	۱۳/۲	۱۰۰
کل	۹۱	۱۰۰	
سابقه خدمت			
۱ تا ۱۰ سال	۶	۶/۶	۶/۶
۱۱ تا ۲۰ سال	۲۸	۳۰/۸	۳۷/۴
۲۱ سال به بالا	۵۷	۶۲/۶	۱۰۰
کل	۹۱	۱۰۰	

با توجه به داده‌های جدول ۲ تعداد ۲۵ نفر از افراد پاسخ‌دهنده، زن می‌باشند که ۲۷/۵ درصد از کل جامعه را تشکیل می‌دهند و ۶۶ نفر از افراد پاسخ‌دهنده، مرد هستند که ۷۲/۵ درصد از جامعه را تشکیل می‌دهند و بیشترین افراد در این گروه قرار دارند. همچنین ۲۷ نفر از جامعه آماری، دارای تحصیلات لیسانس که ۲۹/۷ درصد از کل جامعه و ۵۲ نفر فوق لیسانس هستند که ۵۷/۱ درصد از کل جامعه را تشکیل می‌دهند و بیشتر افراد جامعه آماری در این سطح قرار دارند. ۱۲ نفر از جامعه آماری، دارای تحصیلات دکتری می‌باشند که ۱۳/۲ درصد از کل جامعه و کمترین افراد جامعه آماری در این سطح قرار دارند. علاوه بر این ۶ نفر از جامعه آماری، ۱ تا ۱۰ سال سابقه خدمت دارند و ۶/۶ درصد از کل جامعه را به خود اختصاص داده‌اند که دارای کمترین سابقه خدمت می‌باشد. ۲۸ نفر از جامعه آماری، ۱۱ تا ۲۰ سال سابقه خدمت دارند که ۳۰/۸ درصد جامعه آماری در این گروه جای گرفته‌اند و ۵۷ نفر از جامعه آماری، ۲۱ سال به بالا سابقه خدمت دارند که در واقع بیشترین سابقه خدمت متعلق به این گروه می‌باشد.

ب. آزمون نرمال بودن داده‌ها

برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها از آزمون کلموگروف - اسمیرنوف یکبار برای کل داده‌ها و یکبار نیز با تک تک مؤلفه‌ها استفاده شد. فرض صفر در این آزمون نرمال بودن توزیع متغیر است. اگر سطح معنی‌داری آزمون از ۰/۰۵ کمتر باشد فرض صفر رد شده و نتیجه نشان می‌دهد که توزیع متغیر مورد نظر نرمال نیست.

جدول ۳. نتایج آزمون کلموگروف - اسمیرنوف جهت بررسی پیروی داده‌ها از توزیع نرمال

مؤلفه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	سطح معنی‌داری	نتیجه	آلفای کروباخ
سواد اطلاعاتی	۳۵	۳/۵۵	۰/۴۹۱	۰/۱۷۶	نرمال	۰/۹۳
تشخیص نیاز اطلاعاتی	۹	۴/۰۵	۰/۵۹۳	۰/۰۷۸	نرمال	۰/۷۷
مکان‌یابی اطلاعات	۸	۴/۰۵	۰/۸۲۱	۰/۱۱۵	نرمال	۰/۸۸
ارزیابی اطلاعات	۱۱	۴/۵۱	۰/۶۲۱	۰/۰۵۴	نرمال	۰/۸۵
استفاده مؤثر از اطلاعات	۷	۴/۵۲	۰/۵۴۵	۰/۰۵۵	نرمال	۰/۷۶
خلاقیت	۱۵	۴/۲۶	۰/۶۸۰	۰/۱۹۳	نرمال	۰/۸۵

نتایج حاصل از تحلیل داده‌های جدول ۳ حاکی از آن است که همه مؤلفه‌های مورد بررسی در این تحقیق از توزیع نرمال پیروی می‌کنند.

ب. جداول مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی

جهت بررسی سواد اطلاعاتی کارکنان، ۳۵ گویه در ۴ مؤلفه (تشخیص نیاز اطلاعاتی، مکان‌یابی اطلاعات، ارزیابی اطلاعات و استفاده مؤثر از اطلاعات) مطرح شد که هر یک از گویه‌ها، به بررسی میزان سواد اطلاعاتی کارکنان می‌پردازد. جداول ۴ توزیع فراوانی، میانگین و انحراف معیار مؤلفه تشخیص نیاز اطلاعاتی را نشان می‌دهد.

با توجه به یافته‌های جدول ۴، در مؤلفه تشخیص نیاز اطلاعاتی، «توانایی شناسایی نیازهای اطلاعاتی مربوط به وظایف سازمانی خود را به طور مشخص دارم» با میانگین نمره (۴/۳۵) بیشترین و «نیازهای اطلاعاتی من همان نیازهای اطلاعاتی سازمان است که سازمان جهت رسیدن به اهدافش نیاز به برآورد آنها دارد» با نمره (۳/۹۰) کمترین میانگین را دارد.

جدول ۴. توزیع فراوانی و میانگین گویه‌های مؤلفه‌های تشخیص نیاز اطلاعاتی

انحراف معیار	میانگین	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میزان اطلاعات	
							گویه‌های تشخیص نیاز اطلاعاتی	
۰/۶۸۹	۴/۳۵	۰	۳	۲	۴۶	۴۰	فراوانی	توانایی شناسایی نیازهای اطلاعاتی مربوط به وظایف سازمانی خود به طور مشخص
۰/۸۵۱	۴/۱۸	۱	۵	۵	۴۶	۳۴	فراوانی	نیازهای اطلاعاتی ریشه در سابقه کاری و تجربه دارد
۰/۶۷۱	۴/۲۹	۰	۱	۸	۴۶	۳۶	فراوانی	احساس نیازهای اطلاعاتی جدیدی از طریق مطالعه منابع و بررسی پیشینه‌های تحقیق
۰/۵۴۳	۴/۲۹	۰	۰	۴	۵۷	۳۰	فراوانی	نیازهای اطلاعاتی متنوع سازمانی عامل مهمی در کار خود
۰/۵۱۴	۴/۳۲	۰	۰	۲	۵۸	۳۱	فراوانی	واقعی و ضروری بودن نیازهای اطلاعاتی کاری
۰/۸۷۰	۳/۹۰	۰	۷	۱۸	۴۳	۲۳	فراوانی	نیازهای اطلاعاتی همان نیازهای اطلاعاتی سازمان است که سازمان جهت رسیدن به اهدافش نیاز به برآورد آنها دارد
۰/۷۰۳	۴/۱۶	۰	۲	۱۰	۵۰	۲۹	فراوانی	آشنایی با منابع اطلاعاتی مورد نیاز جهت پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی کاری خود
۰/۷۴۷	۴/۲۳	۰	۳	۸	۴۵	۳۵	فراوانی	توانایی سازماندهی و اولویت‌بندی منابع اطلاعاتی موجود برای نیازهای اطلاعاتی خود
۰/۸۴۹	۴/۰۳	۰	۶	۱۳	۴۴	۲۸	فراوانی	برای هر نیاز اطلاعاتی، قادر به بررسی منابع اطلاعاتی مختلف

جدول ۵. توزیع فراوانی و میانگین گویه‌های مؤلفه مکان‌یابی اطلاعات

انحراف معیار	میانگین	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میزان اطلاعات	
							گویه‌های مکان‌یابی اطلاعات	
۱/۰۱۲	۳/۷۷	۰	۱۶	۱۱	۴۲	۲۲	فراوانی	۱. شناخت انواع منابع اطلاعاتی با فرمت‌های مختلف
۰/۹۳۳	۳/۵۷	۰	۱۴	۲۵	۳۸	۱۴	فراوانی	آشنایی با نحوه تولید، سازماندهی و اشاعه اطلاعات در منابع اطلاعاتی
۰/۸۲۹	۳/۸۵	۱	۴	۲۱	۴۷	۱۸	فراوانی	شناخت خوب منابع اطلاعاتی رسمی و غیر رسمی و تفکیک آنها براساسی از یکدیگر
۰/۹۹۹	۳/۶۸	۲	۱۳	۱۳	۴۷	۱۶	فراوانی	دسترسی پیدا کردن به منابع اطلاعاتی مورد نیاز
۰/۸۸۰	۳/۸۹	۰	۱۰	۱۰	۵۰	۲۰	فراوانی	مورد استفاده قرار دادن منابع اطلاعاتی مورد نیاز
۰/۸۲۱	۴/۰۵	۱	۴	۱۰	۵۰	۲۶	فراوانی	استفاده از روش‌های جستجوی متنوعی برای بازیابی اطلاعات از منابع اطلاعاتی
۰/۹۰۹	۳/۶۶	۱	۷	۳۱	۳۵	۱۷	فراوانی	استفاده در استراتژی جستجو از یک روش منسجم علمی
۰/۷۷۴	۳/۹۸	۰	۵	۱۳	۵۲	۲۱	فراوانی	اگر در روش جستجو موفق نباشم، قادر به اطلاع با تعیین روش جستجوی جدید هستم

با توجه به داده‌های جدول ۵ همان‌طور که مشاهده می‌شود در مؤلفه مکان‌یابی اطلاعات، «از روش‌های جست‌وجوی متنوعی برای بازیابی اطلاعات از منابع اطلاعاتی استفاده می‌کنم» با میانگین نمره (۴/۰۵) بیشترین میانگین و «با نحوه تولید، سازماندهی و اشاعه اطلاعات در منابع اطلاعاتی آشنایی دارم» با میانگین نمره (۳/۵۷) کمترین میانگین را دارد.

جدول ۶. توزیع فراوانی و میانگین گویه‌های مؤلفه ارزیابی اطلاعات

انحراف معیار	میانگین	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میزان اطلاعات	
							گویه‌های ارزیابی اطلاعات	
۰/۹۵۳	۳/۷۴	۱	۱۰	۲۰	۴۱	۱۹	فراوانی	توانایی ارزیابی اطلاعات از منابع اطلاعاتی در کوتاه‌ترین زمان
۰/۷۷۳	۴/۰۴	۰	۴	۱۳	۴۹	۲۵	فراوانی	۲. توانایی تفکیک اطلاعات ارزیابی شده مرتبط از نامرتب
۰/۷۳	۳/۹۸	۰	۴	۱۳	۵۵	۱۹	فراوانی	توانایی ارزیابی و تجزیه و تحلیل اطلاعات ارزیابی شده از منابع اطلاعاتی
۰/۷۸۹	۴/۰۰	۰	۵	۱۳	۵۰	۲۳	فراوانی	بخوبی می‌دانم اطلاعات ارزیابی شده مرتبط را برای چه نیازهای اطلاعاتی بکار گیرم
۰/۷۳۴	۴/۱۶	۰	۴	۶	۵۲	۲۹	فراوانی	قادر بودن به انتخاب از بین اطلاعات استخراج شده اطلاعات مهم
۰/۸۳۳	۳/۸۷	۰	۷	۱۷	۴۸	۱۹	فراوانی	استفاده از فناوری مدرن مختلفی برای مدیریت اطلاعات گزینش شده
۰/۵۶۵	۴/۲۴	۰	۰	۶	۵۷	۲۸	فراوانی	توانایی بکارگیری اطلاعات برای نیازهای اطلاعاتی
۰/۶۲۱	۴/۲۴	۰	۰	۹	۵۱	۳۱	فراوانی	کمک به بکارگیری اطلاعات مورد نیاز سازمان در جهت رسیدن به اهداف
۰/۶۹۴	۴/۰۹	۰	۱	۱۵	۵۰	۲۵	فراوانی	چون نیازهای اطلاعات کاری خود را به موقع متوجه شده‌ام، به تعالی سازمان کمک می‌کنم
۰/۶۲۱	۴/۵۱	۰	۱	۳	۳۶	۵۱	فراوانی	آشنایی با سیستم‌های کامپیوتری که باعث دسترسی خیلی سریع به نیازهای اطلاعاتی خود شود
۰/۷۰۰	۴/۲۷	۰	۲	۷	۴۶	۳۶	فراوانی	مؤثر بودن تحصیلات و سوابق علمی در شناسایی نیازهای اطلاعاتی

با توجه به یافته‌های جدول ۶، در مؤلفه ارزیابی اطلاعات، «آشنایی با سیستم‌های کامپیوتری باعث شده تا خیلی سریع به نیازهای اطلاعاتی خود دسترسی پیدا کنم» با میانگین نمره (۴/۵۱) بیشترین میانگین و «توانایی ارزیابی اطلاعات از منابع اطلاعاتی را در کوتاهترین زمان دارم» با میانگین نمره (۳/۷۴) کمترین میانگین را دارد.

جدول ۷. توزیع فراوانی و میانگین گویه‌های مؤلفه‌های استفاده مؤثر از اطلاعات

انحراف معیار	میانگین	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میزان اطلاعات	
							گویه‌های استفاده مؤثر از اطلاعات	
۰/۷۹۰	۴/۲۳	۰	۴	۸	۴۲	۳۷	فراوانی	مؤثر بودن تحصیلات و سوابق علمی در شناخت منابع اطلاعاتی و نحوه بکارگیری آنها
۰/۶۹۴	۴/۳۱	۰	۱	۹	۴۲	۳۹	فراوانی	۳. مؤثر بودن تحصیلات و سوابق علمی و تجربه کار من در نحوه ارزیابی و تحلیل اطلاعات
۰/۹۰۱	۴/۱۴	۰	۷	۱۰	۳۷	۳۷	فراوانی	مرتبط بودن تجربه کاری و موفق بودن در بکارگیری اطلاعات در سازمان
۰/۸۱۱	۳/۸۶	۰	۶	۱۹	۴۸	۱۸	فراوانی	استفاده مؤثر برای حل مشکلات سازمان از یک فرایند علمی دسترسی به اطلاعات
۰/۶۵۱	۴/۴۲	۰	۲	۲	۴۳	۴۴	فراوانی	تشخیص به موقع نیازهای اطلاعاتی سازمان عامل مهمی برای موفقیت یک مدیر
۰/۵۴۵	۴/۵۲	۰	۰	۲	۴۰	۴۹	فراوانی	سواد اطلاعاتی می‌تواند به موفقیت یک کارمند بسیار کمک کند
۰/۵۴۵	۴/۵۲	۰	۰	۲	۴۰	۴۹	فراوانی	سواد اطلاعاتی عامل مهمی در پیشرفت یک سازمان

با توجه به تجزیه و تحلیل های جدول ۷، در مؤلفه استفاده مؤثر از اطلاعات، «سواد اطلاعاتی می تواند به موفقیت یک کارمند بسیار کمک کند» و «سواد اطلاعاتی را عامل مهمی در پیشرفت یک سازمان می دانم» هر دو با میانگین نمره (۴/۵۲) بیشترین میانگین و «برای حل مشکلات سازمان از یک فرایند علمی دسترسی به اطلاعات استفاده می کنم» با میانگین نمره (۳/۸۶) کمترین میانگین را به خود اختصاص داده اند.

جدول ۸. توزیع فراوانی و میانگین گویه های خلاقیت

انحراف معیار	میانگین	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میزان خلاقیت	
							گویه های خلاقیت	فراوانی
۰/۶۸۰	۴/۲۶	۰	۲	۶	۴۹	۳۴	فراوانی	۴. افراد خلاق باید متخصص در یافتن ایده های جدید باشد که بعداً افراد دیگر آن ایده را پیاده سازی کنند
۰/۷۹۴	۳/۹۵	۱	۴	۱۳	۵۴	۱۹	فراوانی	۵. اگر من مشکلی داشته باشم از حل مشکل انصراف می دهم. تلاش می کنم در ذهنم از مشکل فاصله بگیرم و به آن فکر نکنم
۰/۹۴۳	۳/۶۷	۳	۷	۲۱	۴۶	۱۴	فراوانی	۶. وقتی ایده های جدیدی پیدا می کنم متوجه می شوم که از عباراتی مثل «من نمی توانم» یا «نمی شود» استفاده می کنم.
۰/۷۷۸	۳/۶۶	۰	۹	۲۱	۵۳	۸	فراوانی	۷. من مشغله دارم. به محض اینکه ایده جدیدی پیدا می کنم با انگیزه عملی سازی پیش می روم
۰/۶۵۵	۴/۱۱	۰	۰	۱۲	۵۷	۲۲	فراوانی	۸. من از منابع مختلفی اطلاعات مورد نیازم را فراهم می سازم تا از عهده هر آنچه در زمینه کاری پیش خواهد آید، برآیم
۰/۸۳۷	۳/۷۹	۰	۹	۱۶	۵۱	۱۵	فراوانی	۹. مشکلات، شکایات، و تنگناها را به عنوان فرصت و نه به عنوان مانع می بینم
۰/۶۸۴	۳/۹۰	۰	۲	۲۰	۵۴	۱۵	فراوانی	اگر من مشکلی داشته باشم از حل مشکل انصراف می دهم. تلاش می کنم در ذهنم از مشکل فاصله بگیرم و به آن فکر نکنم
۰/۹۳۷	۳/۶۴	۰	۱۵	۱۷	۴۵	۱۴	فراوانی	اگر من مشکلی داشته باشم از حل مشکل انصراف می دهم. تلاش می کنم در ذهنم از مشکل فاصله بگیرم و به آن فکر نکنم
۰/۹۵۶	۳/۵۷	۰	۱۷	۱۸	۴۳	۱۳	فراوانی	به عقیده من مشکلات و مسائل دیوانه کننده هستند زیرا حواس و تمرکز منرا از انجام کار واقعی ام می گیرند
۰/۷۱۵	۳/۹۸	۰	۳	۱۵	۵۴	۱۹	فراوانی	من مطمئن هستم که من می توانم برای حل مشکلات ایده های خلاقانه ای داشته باشم، و برای پیاده سازی راه حل به قدر کافی انگیزه دارم
۰/۷۹۲	۳/۶۶	۰	۵	۳۴	۳۹	۱۳	فراوانی	من برای تخمین اینکه هر چیز چگونه کار می کند زمان لازمی را صرف می کنم حتی زمانی که هیچ مشکلی وجود نداشته باشد.
۰/۹۱۷	۳/۶۸	۰	۱۱	۲۴	۳۹	۱۷	فراوانی	من همیشه به دنبال علل ایجاد مشکلات هستم. پس می توانم هر آنچه در حال اتفاق است را درک کنم.

با توجه به یافته های جدول ۸، در متغیر خلاقیت، گویه «افراد خلاق باید متخصص در یافتن ایده های جدید باشد که بعداً افراد دیگر آن ایده را پیاده سازی کنند» با میانگین نمره (۴/۲۶) بیشترین میانگین و گویه «به عقیده من مشکلات و مسائل دیوانه کننده هستند زیرا حواس و تمرکز من را از انجام کار واقعی ام می گیرند.» با میانگین نمره (۳/۵۷) کمترین میانگین را دارد.

ج. پاسخگویی به سوالات پژوهش

پرسش اول: سواد اطلاعاتی کارکنان سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان آذربایجان شرقی چقدر است؟

برای پاسخ به این سؤال از آمار توصیفی میانگین و انحراف معیار و t تک نمونه‌ای استفاده شد تا میزان سواد اطلاعاتی کارکنان سازمان ارزیابی شود.

جدول ۹. مقایسه میانگین نمره سواد اطلاعاتی کارکنان با میانگین فرضی ($X=3$)

متغیر	شاخص	میانگین	انحراف معیار	t	sig
سواد اطلاعاتی	۴/۰۹	۰/۴۲۳	۲/۵۶۵	۰/۰۰۰	
تشخیص نیاز اطلاعاتی	۴/۱۹	۰/۴۳۵	۹/۴۰	۰/۰۰۰	
مکان‌یابی اطلاعات	۳/۸۰	۰/۶۶۳	۶/۱۳	۰/۰۰۰	
ارزیابی اطلاعات	۴/۱۰	۰/۴۷۳	۷/۰۱۱	۰/۰۰۰	
استفاده مؤثر از اطلاعات	۴/۲۸	۰/۴۵۸	۱۱/۴۶	۰/۰۰۰	

با توجه به نتایج به دست آمده در جدول ۹، میانگین نمرات مؤلفه سواد اطلاعاتی کارکنان ۴/۰۹ با انحراف معیار ۰/۴۲۳ می‌باشد. مشاهده ستون مربوط به مقدار t بدست آمده برای سواد اطلاعاتی کارکنان از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای ۰/۰۵ بزرگتر است. بعلاوه میانگین نمرات مؤلفه تشخیص نیاز اطلاعاتی کارکنان ۴/۱۹ با انحراف معیار ۰/۴۳۵ و مشاهده ستون مربوط به مقدار t بدست آمده برای تشخیص نیاز اطلاعاتی کارکنان از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای ۰/۰۵ بزرگتر است. همچنین میانگین نمرات مؤلفه مکان‌یابی اطلاعات کارکنان ۳/۸۰ و انحراف معیار ۰/۶۶۳ می‌باشد که مشاهده ستون مربوط به مقدار t برای مکان‌یابی اطلاعات کارکنان از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای ۰/۰۵ بزرگتر است، میانگین نمرات مؤلفه ارزیابی اطلاعات کارکنان ۴/۱۰ و انحراف معیار ۰/۴۷۳ است که مشاهده ستون مربوط به مقدار t در جدول مقدار بدست آمده برای ارزیابی اطلاعات کارکنان از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای ۰/۰۵ بزرگتر است. نهایتاً میانگین نمرات مؤلفه استفاده مؤثر از اطلاعات کارکنان ۴/۲۸ با انحراف معیار ۰/۴۵۸ می‌باشد و مشاهده ستون مربوط به مقدار t بدست آمده برای استفاده مؤثر از اطلاعات کارکنان از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای ۰/۰۵ بزرگتر است. بنابراین، با توجه به نتایج بدست آمده از تجزیه و تحلیل جدول ۹ می‌توان بیان کرد که وضعیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی در مهارت‌های سواد اطلاعاتی، تشخیص نیاز اطلاعات، مکان‌یابی اطلاعات، ارزیابی اطلاعات و استفاده مؤثر از اطلاعات بیش از حد متوسط و خوب است.

پرسش دوم: خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی چقدر است؟

برای پاسخ به این سؤال نیز از آمار توصیفی میانگین و انحراف معیار و t تک نمونه‌ای استفاده شد تا میزان خلاقیت کارکنان سازمان ارزیابی شود. جدول ۹ مقایسه میانگین نمره خلاقیت کارکنان با میانگین فرضی را نشان می‌دهد.

جدول ۱۰. مقایسه میانگین نمره خلاقیت کارکنان با میانگین فرضی ($X=3$)

متغیر	شاخص	میانگین	انحراف معیار	t	sig
خلاقیت	۳/۸۲	۰/۴۷۵	۴/۸۵	۰/۰۰۰	

با توجه به نتایج به دست آمده در جدول ۱۰، میانگین نمرات خلاقیت کارکنان ۳/۸۲ انحراف معیار ۰/۴۷۵ می‌باشد. مشاهده ستون مربوط به مقدار t در جدول ۱۰ مقدار بدست آمده برای خلاقیت کارکنان از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای ۰/۰۵ بزرگتر است. بنابراین، خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی بیش از حد متوسط است و در وضعیت مطلوب قرار دارد.

پرسش سوم: بین سواد اطلاعاتی با خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان آذربایجان شرقی چه نوع رابطه‌ای وجود دارد؟ برای اطلاع از وجود هر گونه رابطه معناداری بین سواد اطلاعاتی و خلاقیت در بین کارکنان سازمان مدیریت و برنامه ریزی با توجه به اینکه هر دو متغیر دارای توزیع نرمال می‌باشند از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد، که نتایج آن در جدول ۱۱ ارائه گردیده است.

جدول ۱۱. نتیجه آزمون همبستگی پیرسون جهت بررسی رابطه بین مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی و خلاقیت

خلاقیت		متغیر
سطح معناداری	ضریب همبستگی پیرسون	
۰/۰۰۰	۰/۴۹۶**	سواد اطلاعاتی
۰/۰۰۰	۰/۵۱۰**	تشخیص نیاز اطلاعاتی
۰/۰۰۰	۰/۳۷۵**	مکان‌یابی اطلاعات
۰/۰۰۰	۰/۴۲۴**	ارزیابی اطلاعات
۰/۰۰۲	۰/۳۲۷**	استفاده مؤثر از اطلاعات

نتایج حاصله از آزمون پیرسون در جدول ۱۱ نشان داد بین سواد اطلاعاتی و خلاقیت رابطه معناداری وجود دارد، زیرا سطح معناداری (۰/۰۰۰) از سطح (P>۰/۰۵) کوچکتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت بین سواد اطلاعاتی و خلاقیت کارکنان رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. با توجه به مقدار ضریب همبستگی پیرسون که ۰/۴۹۶ بدست آمد اندازه تأثیر این دو متغیر در سطح متوسط ارزیابی می‌شود. با توجه به نتایج حاصله از آزمون پیرسون در جدول ۱۰ بین خلاقیت و تمامی مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی رابطه مثبت و معناداری در سطح آلفای ۰/۰۵ وجود دارد. از بین مؤلفه‌های استفاده شده در پژوهش تشخیص نیاز اطلاعاتی بیشترین رابطه معنادار را با خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان دارد. بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت بین مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی و خلاقیت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. با توجه به نتایج حاصل از آزمون همبستگی بین سواد اطلاعاتی و خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان آذربایجان شرقی و وجود رابطه بین این دو متغیر، جهت پیش‌بینی تأثیر سواد اطلاعاتی بر خلاقیت کارکنان از آزمون رگرسیون خطی استفاده شد. نتایج حاصل از این آزمون جدول ۱۲ ارائه شده است.

جدول ۱۲. خلاصه مدل

روش مورد استفاده	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده
	۰/۵۴۰	۰/۲۹۲	۰/۲۵۹

همانطور که در جدول ۱۲ نشان داده شده با توجه به مقدار ضریب تعیین تعدیل شده می‌توان با استفاده از خلاقیت کارکنان، ۲۹٪ عملکرد شغلی آنان را می‌توان پیش‌بینی کرد.

بحث و نتیجه‌گیری

همانطور که پیشتر ذکر شد سازمانی‌هایی موفق هستند که مدیران، کارشناسان و کارکنان آن بر اساس استراتژی سازمان همواره در یک تفکر پویا و به دنبال خلاقیت باشند و تفکر خلاقانه در نیروهای سازمان به صورت یک عادت و وظیفه سازمانی تلقی گردد، در حقیقت خلاقیت عامل کلیدی سازمان‌ها برای زنده ماندن و رشد در دراز مدت است. برای خلاق شدن در سازمان نیاز به سواد اطلاعاتی است.

در رابطه با پرسش اول با توجه به نتایج به دست آمده، سواد اطلاعاتی کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی بیش از حد متوسط و در وضعیت خوب قرار دارد. نتایج پژوهش حاضر به نوعی با نتایج بررسی‌های رئیس، بهرامی و یوسف (۲۰۱۳) که بیان می‌کنند دانشجویانی که خلاقیت بیشتری دارند، سواد اطلاعاتی بیشتری دارند و می‌توانند به اهداف بالاتر برسند همراستا است. بنابراین می‌توان تصور کرد که افزایش سواد اطلاعاتی در دانشگاه‌ها و سایر مراکز آموزشی علمی نقش مهمی در آموزش و تربیت نیروی کار خلاق دارد. بعلاوه پژوهش موسوی و همکاران (۱۳۹۷) که به بررسی سواد اطلاعاتی پرستاران شاغل در بیمارستان‌های دولتی شهرستان بروجرد پرداخته بود، همخوانی دارد. در آن پژوهش میانگین نمره کلی سواد اطلاعاتی اکثر پرستاران نیز در سطحی بالاتر از حد متوسط اعلام شد. همچنین با بررسی‌های انجام شده توسط صدیقی (۱۳۹۸)، آذرنگ (۱۳۹۸) و جوهری (۱۳۹۷) که بین سواد اطلاعاتی و مؤلفه‌های آن با خلاقیت سازمانی و عملکرد شغلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، مطابقت دارد.

در ارتباط با پرسش دوم که میزان خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی را بیش از حد متوسط و مطلوب بیان می‌کند، نتایج به دست آمده در این پژوهش با پژوهش‌های نعمتی انارکی، ضیایی پرور و صادقی (۱۳۹۹) که خلاقیت افراد تحت بررسی را در حد بالای متوسط گزارش کردند همسو است، لذا برای افزایش خلاقیت کارکنان سازمان باید به عوامل مؤثر که باعث افزایش خلاقیت و نوآوری آنها می‌شود توجه شود. در رابطه با پرسش سوم که به بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی با خلاقیت کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی پرداخته شد، با توجه به تجزیه و تحلیل اطلاعات و نتایج به دست آمده مشاهده شد که ضریب بتا در آزمون رگرسیون مثبت و از نظر آماری در سطح آلفای ۰/۰۵ معنادار می‌باشد. بنابراین افراد با سواد اطلاعاتی بیشتر، خلاقیت بیشتری به شغل خود دارند. همچنین در پیش‌بینی خلاقیت بر اساس سواد اطلاعاتی از نمرات نمایش داده نشده در ستون ضرایب رگرسیون استاندارد نشده، می‌توان گفت به ازای هر واحد افزایش سواد اطلاعاتی کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان- شرقی، خلاقیت آنها نیز افزایش می‌یابد.

علاوه بر آن با پژوهش‌های دیگری از جمله ططری (۱۳۹۵)، رجب‌زاده و اسمعیل‌پور (۱۳۹۵) هم‌راستا است. زیرا در آن پژوهش نتایج به دست آمده نشان داد که سواد اطلاعاتی بر خلاقیت اثری مسقیم دارد. در نهایت، بر اساس نتایج پژوهش حاضر می‌توان گفت امروزه داشتن مهارت‌های سواد اطلاعاتی در جهت کارآیی و عملکرد مؤثر سازمانی در هر سازمانی یک امر ضروری شناخته شده است. بدون شک بهره‌مندی از مهارت‌های سواد اطلاعاتی عامل مهمی در موفقیت کارکنان سازمان‌ها می‌باشد. زیرا اطلاعات پدیده‌ای است که تصمیم‌گیری افراد را تحت تاثیر قرار می‌دهند. از سوی دیگر وجود کارکنان خلاق نیز عامل مهم دیگری در موفقیت سازمان می‌باشد. چرا که خلاقیت و نوآوری سازمانی، موجب رشد، توسعه و بالندگی شده و قابلیت‌ها، امکانات و فرصت‌های جدیدی را برای فعالیت‌ها و برنامه‌های سازمانی فراهم می‌کند. بنابراین برای اینکه سازمانی خلاق و نوآور باشد نیاز دارد که کارکنان آن نیز از دانش روز و سواد اطلاعاتی برخوردار باشد. لذا به کارگیری و حفظ کارکنان با سواد اطلاعاتی و خلاق و نوآور باید در رأس سایر امور سازمان قرار گیرد. کارکنان خلاق و نوآور و سازگار با اهداف سازمان، متمایل به اهداف سازمان بوده و فراتر از وظایف خود فعالیت دارند. همچنین داشتن مهارت‌های اطلاعاتی می‌تواند احساس رضایت از انجام کار را به دنبال داشته باشد و این احساس، خود موجب دلگرمی و میل به ماندن و احساس مفید بودن را برای فرد ایجاد کند که در نهایت باعث رضایت کاربران سازمان و تغییر بینش کلی و نگرش فرد نسبت به وظایف شغلی خود خواهد شد. همچنین با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، پیشنهاداتی به شرح ذیل ارائه می‌گردد.

- با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌شود کارکنان سازمان با افزایش مهارت‌های سواد اطلاعاتی خلاقیت خود را افزایش داده تا زمینه رشد و بهره‌وری سازمان فراهم سازند.

- با توجه به یافته‌های بدست آمده از پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود به آن دسته از گویه‌های مربوط به مهارت سواد اطلاعاتی که نمرات کمتری را نسبت به گویه‌های دیگر کسب کرده‌اند توجه بیشتری نموده و در راستای تقویت آنها تدابیری اندیشیده شود.

- با توجه به اهمیت سواد اطلاعاتی و خلاقیت پژوهشی مشابه در بین کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان‌ها انجام شود.

- بررسی رابطه سواد اطلاعاتی و خلاقیت با یک متغیر دیگر به عنوان میانجی در بین کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان‌ها و کشور انجام شود.

همچنین در مورد جهت‌گیری پژوهش‌های آتی در این زمینه باید گفت از آنجا که این پژوهش در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی انجام گرفته است، می‌توان موضوع مذکور را در قالب یک طرح ملی بررسی کرد تا بتوان از برنامه ریزی‌های جامع‌تری برای توسعه موضوع بهره برد. علاوه بر این از آنجا که در این تحقیق، سواد اطلاعاتی با ضریب همبستگی ۰/۵۴۰ بر خلاقیت اثرگذار گزارش شد، بنابراین ضرورت دارد سایر عوامل اثرگذار در این زمینه مانند کارآفرینی و ... نیز بررسی و تحقیق شود.

منابع

- آذرنگ، ع. (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی با خلاقیت و وابستگی حرفه‌ای کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان آذربایجان غربی. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی]، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان.
- آزاد پله ور، ل. (۱۳۸۷). وضعیت سواد اطلاعاتی اعضای هیئت علمی گروه‌های کتابداری و نقش آن بر تولیدات اطلاعات علمی آنان در دانشگاه‌های آزاد و دولتی شهر تهران. *فصلنامه کتاب*، ۱۹ (۱)، ۲۲۸-۲۱۳.
- پریخ، م (۱۳۸۶). *آموزش سواد اطلاعاتی: مفاهیم و روش‌ها و برنامه‌ها*. انتشارات کتابدار.
- پریخ، م. و مقدس زاده، ح. (۱۳۸۶). سواد اطلاعاتی: پژوهشی پیرامون چگونگی کسب سواد اطلاعاتی. *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۱، ۳۱۷-۳۳۴. بازیابی شده از: <http://profdoc.um.ac.ir/paper-abstract-1004711.html>
- جواهری، ا. (۱۳۹۷). بررسی رابطه سواد اطلاعاتی و خلاقیت در میان دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه خاتم‌الانبیاء بهبهان. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی گرایش مدیریت اطلاعات]، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- دامنش، ن.، جمشیدیان، ع. و رجایی‌پور، س. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و میزان خلاقیت دبیران آموزش و پرورش دبیران دبیرستان‌های دولتی و غیرانتفاعی شهرستان خمینی شهر در سال تحصیلی ۹۰-۹۱. *فصلنامه دانش‌شناسی*، ۹ (۳۲)، ۷-۱۸.
- رجب زاده، آ. و اسمعیل‌پور، ا. (۱۳۹۵). بررسی ارتباط بین سواد اطلاعاتی کارکنان و خلاقیت سازمانی (مطالعه موردی: شرکت سیمکات آذربایجان). *فصلنامه مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی*، ۳ (۳)، ۳۳-۴۷.
- شهرآرای، م.، سیدان، ا. و فرزاد، و. (۱۳۸۱). تحلیل خلاقیت در کودکان: معرفی آزمون تفکر خلاق در عمل و حرکت. *مجله روانشناسی و علوم تربیتی*، ۲ (۳۲)، ۱۹۱-۲۳۱.
- شیروانی، ع. و علیپور، س. (۱۳۸۹). *موانع طراحی سازمان خلاق در سازمان‌های ایرانی*. همایش ملی چالش‌های مدیریت و رهبری در سازمان‌های ایرانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اصفهان.
- صادقی امیرمالی، م. (۱۳۸۶). *خلاقیت رویکردی سیستمی*. انتشارات دانشگاه امام حسین (ع).
- صدیقی، ه. (۱۳۹۸). بررسی رابطه سواد اطلاعاتی با خلاقیت سازمانی و عملکرد شغلی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی گرایش مدیریت اطلاعات]، دانشگاه رازی.
- طالب‌پور، م. و امامی، ف. (۱۳۸۵). بررسی رابطه تعهد سازمانی و دلبستگی شغلی و مقایسه آن بین دبیران تربیت بدنی مرد آموزشگاه‌های نواحی هفتگانه مشهد. *پژوهش در علوم ورزشی*، ۴ (۱۲)، ۳۵-۹۳.
- ططری، س. (۱۳۹۵). *مدلسازی ارتباط بین سواد اطلاعاتی و خلاقیت با قابلیت کارآفرینی دانشجویان تحصیلات تکمیلی تربیت بدنی دانشگاه‌های تهران*. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد تربیت بدنی و علوم ورزشی]، دانشگاه الزهراء (س).
- نعمتی انارکی، د.، ضیایی‌پور، ح. و صادق، ج. (۱۳۹۹). *سنجش سواد اطلاعاتی کارکنان مشاغل خبری صدا و سیما در عصر دیجیتال*. نشریه رادیو و تلویزیون، ۱۴ (۳۴)، ۱۹۰-۱۶۷.

References

- Raeis, A., Bahrami, S. & Yousef, M. (2013). Relationship Between Information Literacy and Creativity: A Study of Students at the Isfahan University of Medical Sciences. *Materia Socio-Medica*, 25(1), 28-31.

- Azad pilevar, L. (2008). Status of information literacy of faculty members of library departments and its role on their scientific information production in free and public universities in Tehran. *Journal of National Studies on Librarianship and Organization*, 19 (1), 213-228.
- Azarang, A. (2019). *Investigating the Relationship between Information Literacy and Creativity and Professional Dependence of Public Librarians in West Azerbaijan Province*. [Master Thesis in Information Science and Knowledge] Shahid Madani University of Azerbaijan.
- Burgelman, R. (2006). Managing the internal corporate venturing process, *Sloan Management Review*, Winter, 33-48. Council for Small Business, 63-67.
- Cedigi, H. (2019). *Investigating the relationship between information literacy and organizational creativity and job performance of public librarians in Kermanshah province*. [Master Thesis in Information Science and Information Management], Razi University Faculty of Social Sciences.
- Jewelry, A. (2018). *Investigating the Relationship between Information Literacy and Creativity among Postgraduate Students of Behbahan Khatam Al-Anbia University*. [Master Thesis in Information Science and Information Management.], Shahid Chamran University of Ahvaz.
- Kingori, G. Njiraine, D. and Maina, S (2016). Implementation of information literacy programmes in public libraries. *Library Hi Tech News*, 33(2), 17-22. <https://doi.org/10.1108/LHTN-09-2015-0063>
- Nemati Anaraki, d.; Ziaee Parvar, H. & Sadegh, J. (2019). Assessing the information literacy of the employees of the radio and television news jobs in the digital age. *Radio and Television Journal*, 14 (34), 190-167.
- Parirokh, M. (2007). *Information Literacy Training: Concepts, Methods, and Programs*. Librarian Publications.
- Parirokh, M., & Mogadac zadeh, H (2007). Information Literacy: Research on how to acquire *Information Literacy*, 1, 317-334.
- Radmanesh, N., Jamshidian, A. & Rajaeipour, S. (2016). A study of the relationship between information literacy and the creativity rate of high school teachers in Khomeinishahr. *Journal of Knowledge Studies*, 9 (32), 7-18.
- Rajabzadeh, A., & Esmaelpour, E. (2016). Study on Relationship between Staff's Informational Literacy and Organizational Creativity (Case Study: Simkat Azerbaijan Company). *Information Management and Knowledge*, 3 (3), 33-47. [In Persian]
- Sadeghi Amirmali, M (2007). *Creativity is a systemic approach*. Imam Hossein University Publications.
- Shahrarai, M., Seydan, A. & Farzad, w (2002). Creativity analysis in children: Introducing the test of creative thinking in action and movement. *Journal of Psychology and Educational Sciences*, 2 (32), 231-191. [In Persian]
- Shirvani, A & Alipour, S (2010). *Barriers to Creative Organization Design in Iranian Organizations. National Conference on Management and Leadership Challenges in Iranian Organizations*. Islamic Azad University, Science and Research Branch of Isfahan. [In Persian]
- Talebpour, M., & Emani, F (2006). Investigating the relationship between organizational commitment and job attachment and comparing it between male physical education teachers in mashhad's seven district schools. *Research on Sport Science*, 4 (12), 35-93. [In Persian]
- Tatari, C. (2016). *Modeling the Relationship between Information Literacy and Creativity with the Entrepreneurship Capacity of Graduate Students of Tehran University*. [Master Thesis in Physical Education and Sports Science], Al-Zahra University. [In Persian]
- Tuamsk, k. (2013). Informatin literacy instruction in Thai Highe Education. *Peocedia-Social And Behaviorial Sciences*, 69.145-150.
- Wong, S. H. Y. & Chin, K. S. (2007). Organizational innovation management: An organization wide perspective. *Industrial Anagement & Data Systems*, 107 (9) 1290-1315.

Co-Occurrence Analysis of Words and Visualizing A Scientific Map of Researches about Schools

Nilofar Parsafard¹ | Ali Khalkhali^{*2} | Zohreh shakibaei³

1. Ph.D. candidate in Educational Management, Islamic Azad University, Tonekabon Branch, Iran. ni.parsa25@gmail.com

2. Associate Professor, Department of Educational Management, Islamic Azad University, Tonekabon Branch, Iran. (Corresponding Author) khalkhali_ali@yahoo.com

3. Assistant Professor, Department of Educational Management, Islamic Azad University, Tonekabon Branch, Iran. shakibaei.z@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received:

15 January 2022

Received in revised form:

26 February 2022

Accepted:

06 March 2022

Published online:

13 March 2022

Keywords:

School,

Scientific Map,

Co-occurrence,

Scient metrics.

ABSTRACT

Objective: The purpose of this research was to analysis the co-occurrence of words and visualizing a scientific map of researches about schools.

Methodology: This research was applied, descriptive/ analytical, and based on scientometrics technique. The statistical population were articles indexed in SID, comprehensive humanities portal, Magiran, and Eric databases, in 9 years (2012-2020), searching for the keyword "school". In one part of the study, the whole community and in another part, Bradford's law were used for sampling. Also, diagrams of co-matrices and scientific maps were prepared by Raver-Matrix and VOSviewer software, respectively.

Results: In search of the keyword "school" in the databases, 4390 Persian articles (2012-2020) and 14313 English articles (2012-2020); Also 1712 Persian words, and 3563 English words were found. According to the findings, the highest growth rates of school-centered Persian researches were in 2019 (16.42%) and 2018 (14.33%), and in English in 2012 (20.09%). Most of these articles were in the fields of "psychology" and "education". Also, the highest co-occurrence rate of words with the school belonged to the "critical thinking-mind" in Persian and "students-schools" in English articles.

Conclusion: Analysis of "school" developments at the national and international levels has shown that many researches have addressed this concept in recent years. The study of the publication rate of researches; and words co-occurrence with "school", suggests that "school" was implicitly within various fields; that's necessary to focus on studied in a specialized field instead of scattered.

Cite this article: Parsafard, N., Khalkhali, A., Shakibaei, Z. (2022). Co-occurrence analysis of words and visualizing a scientific map of researches about schools. *Journal of Knowledge Studies*, 14(55), 18-34.

DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.2.7

© The Author(s).

Publisher: Islamic Azad University North Tehran Branch

تحلیل هم‌رخدادی واژگان و ترسیم نقشه علمی پژوهش‌ها با محوریت مدرسه

نیلوفر پارسا فرد^۱ | علی خلخالی*^۲ | زهره شکیبایی^۳

۱. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن ni.parsa25@gmail.com

۲. دانشیار گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن (نویسنده مسئول) khalkhali_ali@yahoo.com

۳. استادیار گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن shakibaei.z@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۲۵</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۱۲/۷</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۵</p> <p>تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۰/۱۲/۲۲</p>	<p>هدف: هدف پژوهش حاضر تحلیل هم‌رخدادی واژگان و ترسیم نقشه علمی پژوهش‌های بامحوریت مدرسه است.</p> <p>روش پژوهش: این پژوهش کاربردی، توصیفی/تحلیلی، و مبتنی بر تکنیک علم‌سنجی بود. جامعه آماری، مقالات نمایه شده در پایگاه‌های اس.آی.دی، پرتال جامع علوم انسانی، مگیران، و اریک، در بازه زمانی ۹ ساله ۱۳۹۱-۱۳۹۹ (۲۰۱۲-۲۰۲۰)، با جست‌وجوی کلیدواژه «مدرسه» بود. در بخشی از پژوهش از کل جامعه و در قسمتی دیگر از قانون پراکندگی برادفورد برای نمونه‌گیری استفاده شد. همچنین به‌وسیله نرم‌افزارهای راور-ماتریس و وی.ا.اس.ویوور به ترتیب نمودارهای ماتریس هم‌رخدادی و نقشه علمی تهیه شد.</p> <p>یافته‌ها: در جست‌وجوی کلیدواژه «مدرسه» در پایگاه‌های مذکور، ۴۳۹۰ مقاله فارسی (۱۳۹۱-۱۳۹۹) و ۱۴۳۱۳ مقاله انگلیسی (۲۰۱۲-۲۰۲۰)؛ و نیز ۱۷۱۲ واژه فارسی، و ۳۵۶۳ واژه انگلیسی یافت شد. براساس یافته‌های حاصله بیشترین نرخ رشد پژوهش‌های فارسی بامحوریت مدرسه در سال‌های ۱۳۹۸ (۱۶/۴۲٪) و ۱۳۹۷ (۱۴/۳۳٪)، و در انگلیسی سال ۲۰۱۲ (۲۰/۰۹٪) بود. بیشترین این مقالات مربوط به حوزه‌های «روانشناسی» و «آموزش و پرورش» بود. همچنین بالاترین نرخ هم‌رخدادی واژگان با کلمه مدرسه، متعلق به واژه‌های «تفکر انتقادی-ذهن» در مقالات فارسی و «دانش آموزان-مدارس»، در مقالات انگلیسی بود.</p> <p>نتیجه‌گیری: تجزیه و تحلیل تحولات «مدرسه» در سطوح ملی و بین‌المللی نشان داد، طی سال‌های اخیر پژوهش‌های بسیاری به این مفهوم پرداخته‌اند. بررسی میزان انتشار پژوهش‌ها و نیز واژگان هم‌رخداد با «مدرسه» حاکی از آن است که این مفهوم به‌طور تلویحی در بطن حوزه‌های مطالعاتی مختلف وجود دارد، به نظر می‌رسد لازم است «مدرسه» به‌جای بررسی در حوزه‌های مطالعاتی پراکنده، در یک حوزه تخصصی مورد پژوهش قرار گیرد.</p>
<p>واژه‌های کلیدی:</p> <p>مدرسه، علم‌سنجی، هم‌رخدادی واژگان، نقشه علمی</p>	
<p>استناد: پارسا فرد، نیلوفر، خلخالی، علی، شکیبایی، زهره. (۱۴۰۰). تحلیل هم‌رخدادی واژگان و ترسیم نقشه علمی پژوهش‌ها با محوریت مدرسه. دانش‌شناسی، ۱۴(۵۵)، ۱۸-۳۴.</p> <p>DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.1.6</p>	
<p>ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال</p>	<p>حق مؤلف © نویسندگان.</p>

مقدمه

نهادهای اجتماعی و اشکال تحولی آنها در طول زمان، با هدف پاسخگویی به نیازهای اساسی انسانی تأسیس شده‌اند (مولایی و بنده‌علی، ۱۳۹۸). در این بین نهاد آموزش، یکی از فراگیرترین و مستمرترین نهادهای اجتماعی است. در عین حال، بدون تردید، عینیت فراگیری نهاد آموزشی، در «مدرسه» متبلور شده است (عباس‌زاده، ۱۳۹۹)، به طوری که براساس آخرین آمار رسمی، فقط در ایران، تعداد مدارس فعال، حدود ۱۱۲۰۲۷ باب گزارش شده است (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۹۹)، که تحت عناوین مختلفی در حال فعالیت هستند (معاونت پژوهش‌های اجتماعی-فرهنگی، ۱۳۹۹، ص ۵۳). به باور فاستر^۱ (۱۹۸۶) مدارس، دانش‌آموزان را رهایی می‌بخشد تا از دانش و مهارت‌های کسب‌شده استفاده کنند و تفاوت‌های جنسیتی، نژادی و طبقاتی را به چالش بکشند (اُپلاتکا، ۲۰۱۰). جوامع و ملت‌های زیادی، مؤثرترین راه تحقق آرمان‌های خود را در متن فعالیت‌های مدارس جست‌وجو می‌کنند (هاشمی و عباسی، ۱۳۹۷؛ گرین^۲، ۲۰۱۵)، و این اهمیت در سند تحول آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران نیز، مورد تأکید قرار گرفته است (دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت آموزش و پرورش و شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۰).

مرور مقدماتی ادبیات پژوهشی با محوریت «مدرسه» نشان می‌دهد که به این مفهوم، در حیطه‌های موضوعی و نیز قلمروهای علمی متنوعی توجه شده است (پورکریمی و علیمردانی، ۱۳۹۹؛ بافادال، نورآبادی، سپریانتو و گوناوان^۳، ۲۰۲۰؛ لیتوود، هریس و هاپکینز^۴، ۲۰۱۹). به طور مشخص در ایران، می‌توان به فهرستی طولانی از مطالعه و پژوهش (حاجی‌آقایی و خلخالی، ۱۳۹۹؛ یحیی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸)، مجله (مانند نوآوری‌های آموزشی)، کتاب‌ها و انجمن‌های علمی و پژوهشی (مانند انجمن مدیریت آموزشی ایران^۵) با محوریت «مدرسه» اشاره کرد. براین اساس، به نظر لازم است تصویری واضح از این مطالعات ارائه شود. برای تحقق این هدف می‌توان از روش‌های سنجش تولید علم در «مطالعات مدرسه» و موضوعات وابسته به آن استفاده کرد. یکی از تکنیک‌های کمی مناسب برای سنجش تولیدهای علمی در یک حوزه از معرفت بشری، «علم‌سنجی» است (مینگرز و لیدسدورف^۶، ۲۰۱۵؛ خاصه و سهیلی، ۱۳۹۷). یکی از رویکردهای علم‌سنجی، تحلیل «هم‌رخدادی واژگان» می‌باشد (کامبروسو و همکاران^۷، ۲۰۰۶). این تحلیل، تکنیک مناسبی برای کاهش شبکه گسترده کلیدواژگان به شبکه کوچک‌تر از یک موضوع مشخص است (پاپامیتسو^۸ و همکاران، ۲۰۲۰). «نقشه علمی»^۹ نیز از ابزارهای تحلیل نتایج مطالعات علم‌سنجی، به‌شمار می‌رود (زندى‌روان، داورپناه و فتاحی، ۱۳۹۵)؛ که ریشه در مطالعات اسمال^{۱۰} در دهه ۱۹۷۰ دارد (ژانگ و ژانگ، ۲۰۱۷). پژوهش‌ها نشان می‌دهند نقشه علمی، امکان انعطاف‌پذیری و قدرت تفسیری بیشتری را نسبت به شاخص‌های علم‌سنجی که اغلب مستعد خطا هستند و یا فاقد اطلاعات کامل می‌باشند، در اختیار محققین قرار می‌دهد (رافولز، ال. پورتر و لیدسدورف^{۱۱}، ۲۰۱۰). پژوهش‌های بسیاری در زمینه مدرسه در نشریات معتبر داخلی و خارجی، با استفاده از تکنیک‌های علم‌سنجی صورت گرفته است. مثلاً پاهنگ و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با تکنیک علم‌سنجی به بررسی وضعیت موجود مدارس از دیدگاه متخصصان و دانش‌آموزان و شناسایی تأثیرگذارترین عوامل در کیفیت مدرسه پرداختند. همچنین رسته‌مقدم (۱۳۹۷) از طریق تحلیل استنادی مقاله‌های نمایه شده در وب‌گاه علوم^{۱۲}، سیر تحولی مدیریت آموزشی را بررسی و چهار اقلیم دانش «رهبری آموزشی و عملکرد مدرسه»، «سنجش پژوهی مطالعات

1. Foster

2. Green

3. Bafadal, Nurabadi, Soepriyanto & Gunawan

4. Leithwood, Harris & Hopkins

5. Iranian Educational Administration Association

6. Mingers & Leydesdorff

7. Cambrosio, et al.

8. Papamitsiou

9. Scientific map

10. Small

11. Rafols, L. Porter & Leydesdorff

12. Web of Science

اثربخشی مدارس»، «رهبری توزیعی» و «مفاهیم مرتبط با سازمان آموزشی» را شناسایی کرد. از پژوهش‌های دیگر می‌توان به نعمتی و همکاران (۱۳۹۸) و عدلی (۱۴۰۰) اشاره نمود که با استفاده از تکنیک علم‌سنجی به شناخت ماهیت و مرزهای رشته‌ای حوزه مدیریت آموزشی و مؤلفه‌های کلیدی استقرار مدیریت دانش برای توسعه حرفه‌ای معلمان پرداختند. در بررسی ادبیات خارجی نیز پژوهش‌های بسیاری با استفاده از فنون علم‌سنجی حول مدرسه صورت گرفته است (ریتزهاپت و همکاران^۱، ۲۰۱۰ و لانگک شنگ و یو شن^۲، ۲۰۱۵). همچنین در پژوهشی هالینگر و همکاران^۳ (۲۰۲۰) با استفاده از نقشه‌برداری علمی به بررسی رشد و توزیع جغرافیایی ادبیات مدیریت و رهبری آموزشی و شناسایی اسناد، نویسندگان و موضوعات کلیدی مقالات ژورنالی با نمایه اسکوپوس^۴ پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد رهبری آموزشی به یکی از قوی‌ترین مدل‌های هدایت‌کننده تحقیقات، سیاست‌ها و عملکرد در رهبری مدرسه تبدیل شده است. هرچند مرور پژوهش‌های گزارش شده با محوریت «مدرسه» مؤید اهمیت این مفهوم در سطح جهانی است، لیکن تاکنون از این مطالعات نقشه علمی معنی‌داری ارائه نشده است. از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی روند مطالعات با محوریت مدرسه نمایه شده در پایگاه‌های استنادی فارسی و انگلیسی، به تبیین کمی و ارائه نقشه علمی با استفاده از تکنیک‌های علم‌سنجی می‌پردازد. همچنین تلاش دارد تا با بهره‌گیری از نرم‌افزارهای مرتبط، تحلیلی مصور از هم‌رخدادی واژگان و روابط میان آنها ارائه دهد. لذا این پژوهش می‌کوشد تا به سؤالات زیر پاسخ دهد:

۱. روند تولیدات علمی داخلی و خارجی در پژوهش‌های با محوریت «مدرسه» در دهه اخیر چگونه است؟
۲. بیشترین و کمترین تولیدات علمی با محوریت «مدرسه» به کدام حوزه مطالعاتی تعلق دارد؟
۳. کلیدواژه‌هایی که براساس تحلیل هم‌رخدادی واژگان، با مفهوم مدرسه هم‌رخداد بوده‌اند، کدام‌ها هستند؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی است که با استفاده از تکنیک علم‌سنجی و رویکرد تحلیل هم‌رخدادی واژگان، به بررسی مقاله‌هایی با محوریت «مدرسه» می‌پردازد. جامعه پژوهش، مقالات نمایه شده در پایگاه‌های مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (اس.آی.دی)^۵، پرتال جامع علوم انسانی^۶، بانک اطلاعات نشریات کشور (مگیران)^۷، و مرکز اطلاعات منابع آموزشی (اریک)^۸، با کلیدواژه مدرسه بود. اریک یک پایگاه جامع از داده‌های پژوهشی و اطلاعات آموزشی، قابلیت جست‌وجو، مبتنی بر اینترنت و کتاب‌شناختی است. در تحلیل پرسش‌های یکم و دوم پژوهش از کل جامعه، و جهت تحلیل پرسش سوم، از قانون پراکندگی برادفورد برای نمونه‌گیری استفاده شد. روند انجام پژوهش شامل سه مرحله اصلی جمع‌آوری داده‌ها، آماده‌سازی و تجزیه و تحلیل کلمات کلیدی بود که به تفصیل در ادامه گزارش می‌شود:

مرحله اول- جمع‌آوری داده‌ها: مطابق جدول ۱، با کلیدواژه‌گان «مدرسه» و «مدارس» در هر یک از پایگاه‌های داخلی طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۹، جست‌وجو صورت گرفت. در مجموع ۵۸۱۹ عنوان مقاله فارسی (بدون حذف موارد تکراری و غیرمرتبط)، و پس از حذف مقالات تکراری و غیرمرتبط، از مجموعه مقالات فارسی ۴۳۹۰ عنوان مقاله حاصل شد. همچنین در بخش مقاله‌های انگلیسی، بازه زمانی ده ساله جست‌وجو، و سپس داده‌های سال ۲۰۲۱ حذف شدند. در نهایت ۱۴۳۱۳ مقاله انگلیسی باقی ماند. محدود کردن جست‌وجوها در بازه ۹ ساله به علت بالا بردن دقت پژوهش به دلیل گستردگی این حوزه، و درک بهتر از روند صعود و فرود تولیدات علمی بود.

1. Ritzhaupt, et al.
 2. Lung-Sheng & Yu-Shen
 3. Hallinger, et al.
 4. Scopus
 5. SID
 6. Ensani
 7. Magiran
 8. Eric

مرحله دوم- آماده سازی داده ها: در ادامه، هر یک از مقالات مستخرج در مرحله قبل، ابتدا با توجه به نوع نشریه تخصصی، و سپس با توجه به کلیدواژگان آنها، دسته بندی و مجموعاً ۱۹ حوزه تخصصی شناسایی شد. در پایان این فرایند، نتایج این دسته بندی به تأیید ۴ پژوهش گر با محوریت مدرسه، رسید. سپس کلیدواژگان هر مقاله استخراج و در یک جدول فراوانی گزارش شد. با توجه به حجم زیاد کلیدواژه ها، و نیز نیاز به یک دست سازی آنها، اسامی خاص، مانند نام شهرها، کشورها و افراد، از لیست حذف، غلط های املائی اصلاح و کلمات اختصاری با ترکیب کامل آنها جایگزین شد. مجدداً این فهرست جدید به تأیید ۸ پژوهش گر با محوریت مدرسه، رسید. در مجموع در بخش فارسی ۱۷۱۲ عنوان کلیدواژه با ۱۸۶۸۸ فراوانی، (میانگین ۴.۲۶) و در بخش انگلیسی ۳۵۶۳ عنوان کلیدواژه با ۷۸۰۹۸ فراوانی، (میانگین ۵.۴۶) یافت شد. در پایان این مرحله برای به دست آوردن کلیدواژه های منحصر به فرد، از قانون یک سوم یا پراکندگی برادفورد^۱ استفاده شد. به همین منظور، کلیدواژه ها، از فراوانی زیاد به کم، در یک ستون تنظیم، و فراوانی تجمعی محاسبه شد. برای دقیق تر شدن نتایج پس از چند بار آزمون و خطا، ۱۵۵ کلیدواژه (فراوانی های ۲۶ به بالا) در تحلیل نهایی لحاظ گردید. در بخش خارجی نیز، تعداد ۱۸۷ کلیدواژه پربسامد (فراوانی های ۷۰ به بالا)، انتخاب شدند.

جدول ۱. راهبرد جست و جو در پایگاه های فارسی و انگلیسی منتخب

تعداد مقالات	تاریخ انتشار	شیوه جست و جو	نام پایگاه	زبان پژوهش
۸۳۳	۱۳۹۱ تا ۱۳۹۹	جست و جوی ساده واژگان «مدرسه» و «مدارس» هر یک جداگانه	اس.آی.دی	فارسی
۳۱۵۸	۱۳۹۹ تا ۱۳۹۱	جست و جوی پیشرفته واژگان «مدرسه» و «مدارس» و انتخاب «کلیدواژه»	پرتال جامع علوم انسانی	
۱۸۲۸	۱۳۹۹ تا ۱۳۹۱	جست و جوی پیشرفته واژگان «مدرسه» و «مدارس» و انتخاب «کلیدواژه»	مگیران	
۱۴۳۱۳	انتخاب گزینیه: از سال ۲۰۱۲ (۱۰ سال گذشته) و حذف داده های سال ۲۰۲۱	جست و جوی ساده عبارت: "school/schools" descriptor: و انتخاب گزینیه های «مقاله های ژورنال» ^۲ و «گزارشات توصیفی» ^۳	اریک	انگلیسی

مرحله سوم- تجزیه و تحلیل کلمات کلیدی: پس از شناسایی کلیدواژه های منحصر به فرد، داده ها جهت ایجاد ماتریس های مقارن هم رخدادی واژگان، آماده سازی شدند. به این منظور در ابتدای هر کلیدواژه علامت «^» و در انتهای آن «;» قرار داده شد و کلیدواژه ها و فراوانی آنها به فرمت (UTF-۸) در نوت پد^۵ ذخیره، و به برنامه راور ماتریس^۶ (نسخه دوم) انتقال یافتند. در نهایت نتایج در یک ماتریس مربعی گردآوری شد. در نهایت به منظور نگاشت نقشه علمی و دیداری سازی هم رخدادی واژگان فارسی و انگلیسی از نرم افزار وی.ا.اس ویوور^۷ ۱.۶.۱۶ استفاده شد. از آنجایی که این نرم افزار تنها فرمت خاصی از داده ها را می پذیرد، لذا ابتدا ماتریس داده ها با استفاده از نرم افزار یوسی.آی.نت^۸ به فرمت «###» و سپس در نرم افزار نت دراو^۹ ۲.۱۴۱ به فایل پاژک^{۱۰} تبدیل شدند. سپس فایل نهایی از طریق نرم افزار وی.ا.اس ویوور فراخوانی، و نقشه علمی ترسیم شد. با توجه به اینکه کلیدواژه های فارسی در این نرم افزار قابل نمایش نبودند مجدداً داده ها به ترتیب حروف الفبا منظم و از A۱ تا A۱۵۵ رمز گذاری شدند. برای پاسخ به پرسش های اول و دوم نیز با استفاده از اکسل، جداول توزیع فراوانی و نمودار تهیه شد.

1. Bradford

2. journal articles

3. Reports - Descriptive

4. Since ۲۰۱۲ (last ۱۰ years)

5. Notepad

6. Ravar_matrix

7. VOSviewer

8. UCINET

9. NetDraw

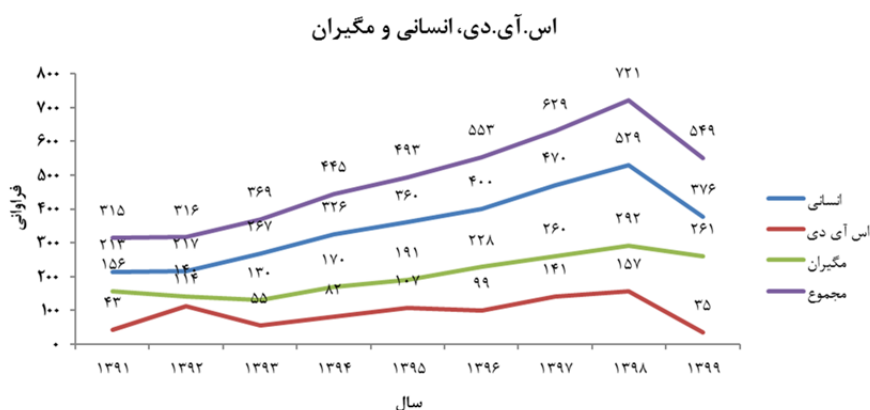
10. Pajek

یافته‌ها

در این بخش با استفاده از داده‌های استخراج شده از مقاله‌های موجود در پایگاه‌های فارسی و انگلیسی منتخب مطابق روند توصیف شده، پرسش‌های پژوهش، به ترتیب مورد بررسی قرار گرفتند که در ادامه گزارش می‌شود:

تحلیل پرسش یکم: روند تولیدات علمی داخلی و خارجی در پژوهش‌های با محوریت «مدرسه» در دهه اخیر چگونه است؟

به منظور پاسخ به این پرسش، دو کلیدواژه «مدرسه» و «مدارس» در پایگاه‌های داخلی پرتال جامع علوم انسانی، اس.آی.دی. و مگیران از سال ۱۳۹۱ تا پایان سال ۱۳۹۹ جست‌وجو و ۴۳۹۰ عنوان مقاله فارسی با حذف موارد تکراری و غیرمرتبط حاصل شد که نتایج آن در نمودار ۱ نمایش داده شده است. بنابراین تحلیل نهایی براساس خط بنفش نمودار لحاظ گردید، که نشان داد تعداد مقالات فارسی در بعضی از سال‌ها افزایشی و در بعضی از سال‌ها کاهشی بود. به‌طور متوسط روند صعودی در مجموع سه پایگاه، مربوط به سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۸ است. بیشترین مقالات موجود در پایگاه‌های داخلی نیز در سال‌های ۱۳۹۸ (۴۲/۱۶ درصد از کل مقالات) و ۱۳۹۷ (۱۴/۳۳ درصد از کل مقالات) بود. لیکن در سال ۱۳۹۹ روند تولید مقالات با محوریت مدرسه، سیر نزولی قابل ملاحظه‌ای داشت. در واقع در سال ۱۳۹۹، در مجموع، تعداد ۵۴۹ مقاله نمایه شد، که ۲۳/۸۶ درصد به نسبت سال قبل آن (۱۳۹۸) کاهش داشته است. ضمناً کمترین میزان انتشار مقالات در مجموع سه پایگاه فارسی مربوط به سال ۱۳۹۱ (به تعداد ۳۱۵ عنوان مقاله، تنها با ۷/۱۷ درصد از کل مقالات)، بود.

نمودار ۱. روند رشد انتشار مقالات فارسی با کلیدواژه مدرسه و مدارس (۱۳۹۱-۱۳۹۹)

همانطور که قبلاً اشاره شد، برای یافتن داده‌های انگلیسی از پایگاه «اریک» استفاده و براساس دستورالعمل موجود در این سایت عبارت descriptor: "school/schools" در بازه زمانی ۹ ساله (۲۰۱۲-۲۰۲۰) جست‌وجو شد. نوع انتشار نیز به «مقالات ژورنال»^۱ و «گزارشات توصیفی»^۲ محدود گردید. در این بخش ۱۴۳۱۳ عنوان مقاله دریافت شد. میزان فراوانی داده‌های مستخرج از پایگاه اریک به تفکیک سال در نمودار ۲ نشان داده شده است.

^۱ journal articles

^۲ Reports - Descriptive

نمودار ۲. روند رشد انتشار مقالات انگلیسی با کلیدواژه school و schools (۲۰۱۲-۲۰۲۰)

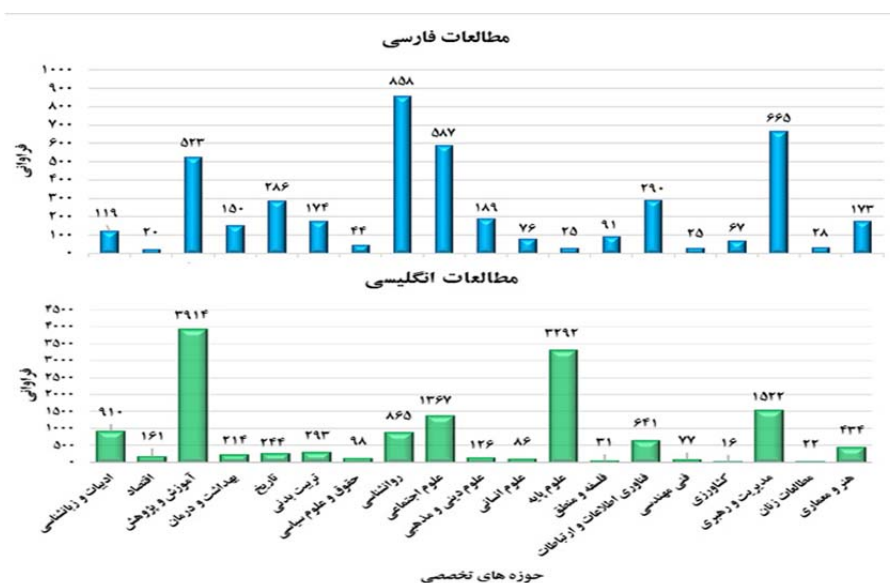
داده‌های نمودار ۲ نشان می‌دهند که طی سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۸ نرخ رشد مقاله‌های با محوریت مدرسه، سیر نزولی داشته است. مطابق این داده‌ها در سال ۲۰۱۲ مطالعات با محوریت مدرسه مورد استقبال پژوهش‌گران قرار گرفته و ۲۰/۰۹ درصد کل مقالات، در این سال منتشر شده است. لیکن در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ هر کدام با ۱۳۰۴ عنوان مقاله (۹/۱۱ درصد کل مقالات) کمترین میزان انتشار مقالات را در حوزه مدرسه به خود اختصاص داده‌اند. البته در روند انتشار مقالات در سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ تاحدی صعودی شده است.

تحلیل پرسش دوم: بیشترین و کمترین تولیدات علمی با محوریت «مدرسه»، به کدام حوزه مطالعاتی تعلق دارد؟

برای تحلیل این پرسش، از میان ۴۳۹۰ و ۱۴۳۱۳ عنوان مقاله فارسی و انگلیسی، آن دسته از مقالاتی که حوزه مطالعاتی آنها نامشخص بوده و یا اینکه توسط پایگاه مشخص نشده بودند، ابتدا با توجه به نوع نشریه تخصصی به‌عنوان مآخذ پژوهش‌ها، و سپس به کمک کلیدواژگان آنها، دسته‌بندی شدند. مثلاً مقاله منتشر شده در نشریه «جامعه‌شناسی آموزش و پرورش» در حوزه علوم اجتماعی قرار گرفت. همچنین تعدادی از مقالات به دو یا چند حوزه تخصصی اشاره داشتند که به رشته‌های تخصصی نویسندگان مراجعه شد. در بخش داده‌های خارجی نیز به همین ترتیب عمل شد. به‌عنوان مثال مقالات مرتبط با شیمی، فیزیک و ریاضیات در حوزه «علوم پایه»^۱ قرار گرفت. بدین ترتیب مجموعه مقالات در ۱۹ حوزه تخصصی کلی قرار داده شد. این حوزه‌ها عبارتند از: «ادبیات و زبان‌شناسی»^۲، «اقتصاد»^۳، آموزش و پرورش^۴، بهداشت و درمان^۵، تاریخ^۶، تربیت بدنی^۷، حقوق و علوم سیاسی^۸، روانشناسی^۹، علوم اجتماعی^{۱۰}، علوم دینی و مذهبی^{۱۱}، علوم انسانی^{۱۲}، علوم پایه، فلسفه و منطق^{۱۳}، فناوری اطلاعات و ارتباطات^{۱۴}، فنی مهندسی^{۱۵}، کشاورزی و محیط‌زیست^{۱۶}، مدیریت و رهبری^{۱۷}، مطالعات زنان^{۱۸} و هنر و معماری^۱ بودند. در انتها این فهرست دسته‌بندی شده از داده‌های فارسی و انگلیسی، با نظر^۴ پژوهش‌گر با محوریت مدرسه،

1. Science
2. Language and Literary studies
3. Economics
4. Education
5. Medical Sciences
6. History
7. Physical Education and Sports Sciences
8. Law and Political Science
9. Psychology
10. Sociology
11. Theology and Religion
12. Humanities
13. Philosophy and Logic
14. Information and Communications Technology
15. Engineering
16. Agricultural and Environmental sciences
17. Management and Administration
18. Women Studies

بازبینی و اصلاح شد. فراوانی حوزه‌های تخصصی شناسایی شده مطالعات فارسی و انگلیسی با محوریت مدرسه به تفکیک در نمودار ۳ نمایش داده شده است.

نمودار ۳. میزان فراوانی حوزه‌های تخصصی مطالعات فارسی و انگلیسی با محوریت مدرسه

بررسی پژوهش‌ها در بخش مطالعات فارسی نشان داد، به ترتیب حوزه‌های «روانشناسی» با ۸۵۸ عنوان مقاله (۱۹/۵۴ درصد)، «مدیریت و رهبری» با ۶۶۵ (۱۵/۱۵ درصد) و «علوم اجتماعی» با ۵۸۷ عنوان مقاله (۱۳/۳۷ درصد) بیشترین تولیدات را از میان ۴۳۹۰ عنوان حوزه تخصصی به خود اختصاص داده‌اند. همچنین حوزه «اقتصاد» با ۲۰ مورد (۰/۴۶ درصد) کمترین میزان انجام پژوهش با محوریت مدرسه را داشته است.

در بخش انگلیسی نیز حوزه‌های «آموزش و پرورش» با ۳۹۱۴ مقاله (۲۷/۳۵ درصد از کل حوزه‌های تخصصی)، «علوم پایه» با ۳۲۹۲ (۲۳ درصد) و «مدیریت و رهبری» با ۱۵۲۲ عنوان مقاله (۱۰/۶۳ درصد) بیشترین فراوانی انتشار مقالات را از بین ۱۴۳۱۳ حوزه تخصصی با محوریت مدرسه داشته‌اند. این در حالی است که حوزه «کشاورزی و محیط‌زیست» با ۱۶ عنوان مقاله (۰/۱۱ درصد) کمترین سهم از تولیدات مدرسه‌ای را دارد.

تحلیل پرسش سوم: کلیدواژه‌هایی که براساس تحلیل هم‌رخدادی، با مفهوم مدرسه هم‌رخداد بودند کدام‌ها هستند؟

برای تحلیل این پرسش، در بخش فارسی تعداد ۱۵۵ کلیدواژه پرسامد با ۱۲۴۶۲ فراوانی مورد استفاده قرار گرفت. پس از مناسب‌سازی واژگان و تهیه ماتریس هم‌رخدادی، پوشه بدست آمده به نرم‌افزار وی.ا.اس ویور ۱.۶.۱۶ انتقال داده شد. در ادامه به منظور ارائه تصویر مناسب از یافته‌های این پژوهش، از بخش «تجزیه و تحلیل» نرم‌افزار، روش^۳ «جداسازی»^۴ انتخاب و «جاذبه»^۵ و «دافعه»^۶ به ترتیب روی عدد ۱ و صفر، چیدمان^۷ شد.

1. Art and Architecture
 2. analysis
 3. method
 4. fractionalization
 5. attraction
 6. repulsion
 7. layout

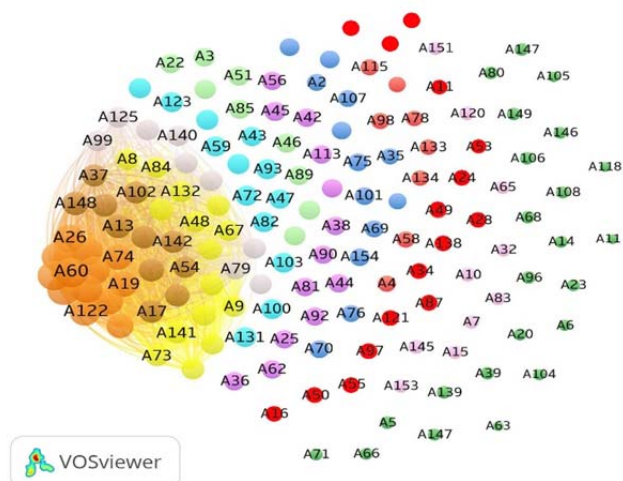
جهت دستیابی سریع و مطمئن به اطلاعات و شناسایی ارتباط منطقی بین واژگان نیز، با تنظیم «وضوح»^۱ و «حداقل اندازه خوشه»^۲ روی عدد ۹، کل داده‌ها در ۱۲ «خوشه»^۳ دسته‌بندی شدند. بنابراین هر یک از خوشه‌های ۱ تا ۱۲ به ترتیب دارای ۲۳، ۱۶، ۱۵، ۱۳، ۱۳، ۱۱، ۱۰، ۹ و ۸ واژه بودند. در نرم‌افزار وی.ا.اس.ویوور بین هر جفت «مورد»^۴ (در این پژوهش کلیدواژه) یک «پیوند»^۵ ارتباطی وجود دارد. هر پیوند نیز دارای «قدرتی»^۶ است که با یک عدد مثبت نشان داده می‌شود، به عبارتی هر چه مقدار قدرت بیشتر باشد، پیوند نیز قوی‌تر است. همچنین برای یک مورد معین، ویژگی «پیوندها» و «مجموع قدرت پیوندها»^۷، به ترتیب، «تعداد پیوندهای یک مورد با موارد دیگر» و «قدرت کلی پیوندهای یک مورد با موارد دیگر» را نشان می‌دهد (ون اِک و والتمن^۸، ۲۰۲۰). به کمک ماتریس حاصل از این نرم‌افزار، جدول ۲ به دست آمد.

جدول ۲. نمونه رمزگذاری، قدرت پیوند و خوشه‌بندی کلیدواژه‌های پر کاربرد مطالعات فارسی با محوریت مدرسه

ردیف	کلیدواژه	فراوانی	کد	تعداد پیوند	مجموع قدرت پیوند	شماره خوشه	رنگ خوشه
۱	تفکر انتقادی	۶۲	A۶۰	۱۵۴	۲۳۳۶۶	۷	نارنجی
۲	پایه تحصیلی	۱۶۷	A۱۳	۱۵۴	۱۸۷۳۲	۸	قهوه‌ای
۳	برنامه‌درسی	۲۹۶	A۸	۱۵۴	۱۷۱۴۶	۴	زرد
۴	سازگاری آموزشی	۶۵	A۵۲	۱۵۴	۱۶۵۱۰	۱۰	خاکستری
۵	عملکرد حرفه‌ای و شغلی	۶۳	A۵۹	۱۵۴	۱۶۰۶۶	۶	آبی کمرنگ
۶	رفتار	۸۱	A۲۷	۱۵۴	۱۵۵۲۰	۱۱	سبز کمرنگ
۷	سرمایه اجتماعی	۶۹	A۴۵	۱۵۴	۱۵۱۲۶	۵	بنفش
۸	انگیزش آموزشی	۷۵	A۳۰	۱۵۴	۱۴۲۰۰	۳	آبی
۹	مداخله آموزشی	۴۷	A۹۸	۱۵۴	۱۳۱۱۰	۱۲	قرمز
۱۰	فرهنگ	۱۲۰	A۱۶	۱۵۴	۱۲۵۰۲	۲	قرمز پررنگ
۱۱	شادکامی	۳۹	A۱۲۰	۱۵۴	۱۱۳۴۶	۹	صورتی
۱۲	تدریس و یادگیری	۵۹	A۶۸	۱۵۴	۱۰۳۳۲	۱	سبز

واژگان «مدارس» با ۷۷۹، «دانش‌آموز» با ۵۴۸ و «معلمان» با ۵۴۰ بار تکرار، به ترتیب بیشترین فراوانی را در بین کل کلیدواژه‌ها داشته‌اند. مطابق جدول ۲، هر یک از کلیدواژه‌ها دارای ۱۵۴ پیوند بودند. همچنین کلیدواژه‌های «تفکر انتقادی» ۲۳۳۶۶، «ذهن» ۲۳۳۶۶ و «نرم‌افزار آموزشی» ۲۳۳۵۰ بوده و به ترتیب بالاترین قدرت پیوند را دارند. خوشه‌های ۷، ۸ و ۴ نیز به ترتیب دارای بیشترین مجموع قدرت پیوند، بودند. شکل ۱ شبکه^۹ هم‌رخدادی کلیدواژه‌های پر تکرار در پژوهش‌های فارسی با محوریت مدرسه را نشان می‌دهد.

1. resolution
 2. Min. cluster size
 3. clusters
 4. Items
 5. link
 6. strength
 7. Total link strength
 8. Van Eck & Waltman
 9. network

شکل ۱. نقشه علمی هم‌رخدادی کلیدواژگان پرتکرار در پژوهش‌های فارسی با محوریت مدرسه

در این شبکه که از موارد (دایره^۱) و پیوندهای بین آنها (خطوط) تشکیل شده است، اندازه هر برجسب^۲ و دایره با توجه به وزن آن کلیدواژه تعیین می‌شود. در واقع هرچه وزن یک مورد بیشتر باشد، برجسب و دایره آن بزرگتر می‌شود. رنگ‌ها نیز توسط خوشه‌ای که مورد به آن تعلق دارند تعیین می‌شوند (ون‌اک و والتمن، ۲۰۲۰). همانطور که از شکل ۱ پیداست، دو کلیدواژه «الگوها و رویکردها» و «اضطراب» دارای وزن و فراوانی رخدادهای بیشتر می‌باشند. جدول ۳ نیز که ماتریس حاصل از نرم‌افزار وی.ا.اس.ویوور است، ۵ زوج واژگان هم‌رخدادهای پرتکرار را نشان می‌دهد.

جدول ۳. میزان هم‌رخدادی ۵ زوج کلیدواژه پرتکرار در پژوهش‌های فارسی با محوریت مدرسه

ردیف	زوج واژگان هم‌رخدادهای	میزان هم‌رخدادی
۱	تفکر انتقادی- ذهن	۱۰۹۶
۲	تفکر انتقادی- نرم‌افزار آموزشی	۱۰۸۰
۳	ذهن- نرم‌افزار آموزشی	۱۰۸۰
۴	پیشرفت تحصیلی- تفکر انتقادی	۸۸۴
۵	پیشرفت تحصیلی- ذهن	۸۸۴

مطابق داده‌های جدول ۳، بیشترین هم‌رخدادی مربوط به زوج واژگان «تفکر انتقادی- ذهن»، «تفکر انتقادی- نرم‌افزار آموزشی» و «ذهن- نرم‌افزار آموزشی» است. در بخش انگلیسی، ۱۸۷ کلیدواژه پرسیامد با ۲۹۲۱۴ فراوانی استفاده شد. از این تعداد، بیشترین فراوانی مربوط به کلیدواژه‌های «دانش‌آموزان»^۳، «مدارس»^۴ و «آموزش‌وپرورش»^۵ به ترتیب با ۷۷۴، ۶۵۳ و ۶۳۵ بار تکرار، می‌باشد. به دلیل حجم زیاد داده‌ها، بیشترین کلیدواژه‌های موجود در هر خوشه در جدول ۴ نشان داده شد.

۱. circle
 ۲. label
 ۳. students
 ۴. schools
 ۵. education

جدول ۴. میزان بالاترین قدرت پیوند کلیدواژه‌های هر خوشه در پژوهش‌های انگلیسی با محوریت مدرسه

ردیف	کلیدواژه	فراوانی	تعداد پیوند	مجموع قدرت پیوند	شماره خوشه	رنگ خوشه
۱	teacher competencies	۱۵۱	۱۷۸	۲۰۶۶۱	۱	قرمز
۲	montessori method	۱۰۷	۱۷۸	۱۷۲۰۲	۲	سبز
۳	second language learning	۱۱۷	۱۷۸	۱۸۱۶۳	۳	آبی
۴	student evaluation	۱۰۷	۱۷۸	۱۷۲۰۲	۴	زرد
۵	teacher effectiveness	۱۰۷	۱۷۸	۱۷۲۰۲	۵	بنفش
۶	science activities	۱۰۸	۱۷۸	۱۷۳۰۲	۶	آبی کمرنگ
۷	vocational education	۱۰۸	۱۷۸	۱۷۳۰۲	۷	نارنجی
۸	accreditation (institutions)	۹۲	۰	۰	۸	قهوه‌ای
۹	adjustment (to environment)	۸۲	۰	۰	۹	صورتی

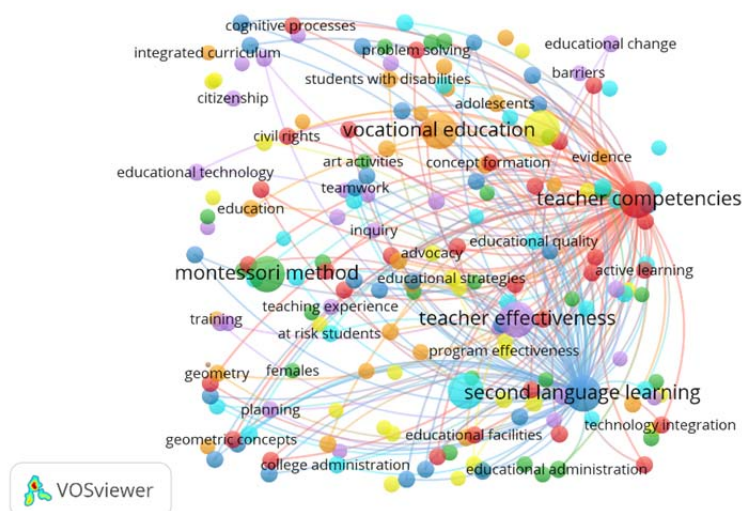
شیوه خوشه‌بندی در این بخش، مشابه داده‌های فارسی بود. همانطور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود تعداد ۱۸۷ کلیدواژه در ۹ خوشه قرار داده شد. خوشه‌های ۱ تا ۹ به ترتیب دارای ۳۱، ۲۶، ۲۶، ۲۵، ۲۵، ۱ و ۱ مورد می‌باشند. براین اساس، واژه «شایستگی‌های معلم» هم در خوشه ۱ و هم در کل داده‌ها، بیشترین مجموع قدرت پیوند را دارد. پس از آن «یادگیری زبان دوم»، «فعالیت‌های علمی»، «آموزش حرفه‌ای»، «روش منتسوری» و «ارزیابی دانش آموز» پربسامدترین کلیدواژه‌ها بودند. در مقابل، کلیدواژه‌های «اعتباربخشی (موسسات)» و «سازگاری (با محیط)» هیچ پیوندی با سایر موارد نداشتند. همچنین در جدول ۵، زوج واژگان هم‌رخداد پرتکرار، برگرفته از نتایج نرم‌افزار وی.ا.اس.ویوور گزارش شده است. سه زوج «دانش‌آموزان- مدارس»^۱، «مدارس- آموزش و پرورش»^۲ و «دانش‌آموزان- آموزش و پرورش»^۳ بیشترین هم‌رخدادی را داشته‌اند.

جدول ۵. میزان هم‌رخدادی ۵ زوج کلیدواژه برتر در پژوهش‌های انگلیسی با محوریت مدرسه

ردیف	زوج واژگان هم‌رخداد	میزان هم‌رخدادی
۱	Students- schools	۶۵۳
۲	Schools- education	۶۳۵
۳	Students- education	۶۳۵
۴	teaching methods- education	۵۸۶
۵	teaching methods- schools	۵۸۶

شبکه هم‌رخدادی و میزان قدرت پیوند کلیدواژه‌ها در پژوهش‌های انگلیسی با محوریت مدرسه، با توجه به اندازه دایره‌ها در شکل ۲ مصور شده است.

1. Students- schools
2. Schools- education
3. Students- education

شکل ۲. نقشه علمی هم‌رخدادی کلیدواژگان در پژوهش‌های انگلیسی با محوریت مدرسه

بحث و نتیجه‌گیری

«مدرسه»، از یک سو اسطوره‌ای‌ترین، و از سوی دیگر پربسامدترین واژه‌ای است که در پژوهش‌های گسترده و متنوعی در سطوح ملی و بین‌المللی مورد استفاده قرار گرفته است. از این منظر پژوهش حاضر تلاش داشت تا با استفاده از تکنیک‌های علم‌سنجی، روند ظهور این واژه را در پژوهش‌های اخیر، در سطوح ملی و بین‌المللی، ردیابی کند. جهت تحقق این هدف، روند انتشار مقالات موجود با محوریت مدرسه، وضعیت ارتباط حوزه‌های مطالعاتی با واژه مدرسه، مصور نمودن کلیدواژگان هم‌رخداد با واژه «مدرسه» از طریق تحلیل هم‌رخدادی واژگان و میزان ارتباط آنها با هم، در پایگاه‌های استنادی منتخب، طی ۹ سال اخیر بررسی شدند. نتایج حاصل از داده‌های این پژوهش نشان می‌دهند که میزان انتشار مقالات در بعضی از سال‌ها رشد صعودی داشته است. براساس یافته‌های پژوهش بیشترین مقاله در بخش داخلی مربوط به سال ۱۳۹۸ (۱۶/۴۲ درصد از کل مقالات) و در بخش خارجی مربوط به سال ۲۰۱۲ (۲۰/۰۹ درصد کل مقالات) بوده است. همچنین کمترین میزان انتشار مقالات فارسی در سال ۱۳۹۱ (۷/۱۷ درصد) و در مقالات انگلیسی در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ (۹/۱۱ درصد) بودند. بنابراین می‌توان گفت پژوهش‌های با محوریت مدرسه در طول زمان در سطح جهانی در سال‌های اخیر دارای صعود و فرود ناهماهنگ و نوسان داشته‌اند، ولی در مجموع در سطح ملی و بین‌المللی در حال کاهش است. به نظر می‌رسد علت این تفاوت را باید در مسائل و حوادث خارج از مدرسه جست‌وجو کرد. همچنین تفاوت در ساختار و سیاست‌گذاری‌های آموزشی کشورها، ممکن است در بروز این نوسان نقش داشته باشند. مهم‌تر از همه به نظر می‌رسد، افزایش وسواس‌های علمی در نشر مقالات بی‌کیفیت، و انجام اقداماتی پیرامون جلوگیری از تخلفات پژوهشی توسط مجلات علمی، می‌تواند در بروز این کاهش سهم مؤثرتری داشته باشد. این یافته تاحدودی هم‌سو با نتایج پژوهش ساده و همکاران^۱ (۲۰۱۹) است. آنها گزارش کرده‌اند که صرف توجه به کیفیت تولیدات علمی در حوزه پزشکی و سلامت، حجم این تولیدات را، با نوسانات قابل توجهی مواجه کرده است. پژوهش ریتزهاپت و همکاران (۲۰۱۰) که با بررسی چکیده‌های مطالعات، روند تغییرات مولفه‌های اصلی را جست‌وجو کرده‌اند، نتیجه مشابه‌ای را گزارش داده‌اند. مبتنی بر بخشی از یافته‌های پژوهش حاضر پیش‌بینی می‌شود، روند پژوهش با محوریت مدرسه به دلیل تخصصی‌تر شدن، همچنان سیر نزولی داشته باشد.

بخشی دیگر از یافته‌های این مقاله نشان می‌دهند که با توجه به گستردگی نهادهای مرتبط با مدرسه، پژوهش‌ها در حوزه مدرسه نیز، در تعامل با ۱۹ حوزه علمی دیگری قرار دارد. براین اساس، از بین این حوزه‌های تخصصی، مقاله‌های منتشره در حوزه‌های «روانشناسی»، «مدیریت و رهبری» و «علوم اجتماعی» در پژوهش‌های فارسی؛ و مقاله‌های منتشره در حوزه‌های «آموزش و پرورش»، «علوم پایه» و

^۱. Sadeh, et al.

«مدیریت و رهبری» در پژوهش های انگلیسی، به ترتیب بیشترین عنوان مقاله با محوریت مدرسه را به خود اختصاص داده اند. براین اساس، حوزه تخصصی روانشناسی، در سال های اخیر، بیشترین توجه را به پژوهش های با محوریت مدرسه معطوف داشته اند. رضایی شریف و رضایی شریف (۱۳۹۵) نیز گزارش کرده اند که در ایران، در خصوص روانشناسی مدرسه و مسائل مربوط به آن پژوهش های گسترده ای در حال انجام است. بخش دیگری از نتایج حاصله نشان می دهند که حوزه «مدیریت و رهبری» نقطه اشتراک پژوهش های فارسی و انگلیسی با محوریت مدرسه است. این دست یافت هم سو با نتایج پژوهش های رسته مقدم (۱۳۹۷)، نعمتی و همکاران (۱۳۹۸) و هالینگر و همکاران (۲۰۲۰) است. این پژوهش گران در مطالعات مروری سیستماتیک خود، بر انباشت دانش مدیریت و رهبری آموزشی، با تمرکز بر موضوع هایی مانند اثربخشی مدارس، به دلیل اهمیت نقش مدیریت و رهبری در مدارس در دهه اخیر، تاکید داشته اند.

یک مقایسه اجمالی از پرسامدترین کلیدواژه های فارسی هم رخداد با مدرسه، نشان داد بیشترین فراوانی متعلق به «دانش آموز» و «معلم» است که نمایان گر اهمیت این واژگان در مطالعات داخلی با محوریت مدرسه است. این یافته هم سو با پژوهش کربلایی علی و همکاران (۲۰۲۰) با موضوع «مطالعه علم سنجی در حوزه مطالعات اهداف تربیتی در پایگاه وب آوساینس از سال ۱۹۸۳ تا ۲۰۱۷» است. آنها در بخشی از پژوهش خود با استفاده از تحلیل هم رخدادی واژگان و خوشه بندی، موضوعات مهمی از جمله «کارآیی و تمرین، مدل ها و آموزش، نقش آموزش و پرورش، دانش آموزان، انگیزه ها و کودکان» را شناسایی کردند. از سویی دیگر در پژوهش های انگلیسی، «شایستگی معلم» و «یادگیری زبان دوم» پرتکرارترین کلیدواژه ها بودند. تکرار موضوع «معلم» هم در پژوهش های فارسی و هم انگلیسی مؤید هم سویی محققان در سطح جهان است. از این رو به نظر می رسد مطالعه و کاربست این کلیدواژه در مطالعات با محوریت مدرسه می تواند ضروری باشد. این نتیجه هم سو با پژوهش ریشتر و همکاران^۱ (۲۰۱۱) و پاهنگ و همکاران (۱۳۹۶) است که توسعه حرفه ای معلمان را از دغدغه های جدی نظام های آموزشی دانسته اند و معتقدند که در دهه اخیر به آن توجه بیشتری شده است. کلیدواژه «یادگیری زبان دوم» نیز تنها در تعداد محدودی از پژوهش های فارسی مورد استفاده قرار گرفته؛ در حالی که در پژوهش های انگلیسی با بسامد قابل توجهی تکرار شده است. توجه به این کلیدواژه برخلاف مطالعات داخلی، حکایت از اهمیت نقش زبان دوم در مدرسه از منظر بین المللی دارد. در این بین می توان به پژوهش محققانی چون مانتولو و ای. نونلز^۲ (۲۰۱۹) در باب اهمیت یادگیری زبان دوم اشاره کرد که به دنبال کشف رابطه معنادار بین یادگیری زبان دوم با ذهنیت یادگیرنده در سطوح مدرسه ای، بودند.

همچنین خروجی های حاصل از کاربست نرم افزارها و نقشه های ترسیم شده نشان داد بالاترین مجموع قدرت پیوند داده های فارسی مربوط به کلیدواژه های «تفکر انتقادی»، «ذهن» و «نرم افزار آموزشی» بود. در بخش انگلیسی نیز کلیدواژه های «شایستگی های معلم»، «یادگیری زبان دوم» و «فعالیت های علمی» بالاترین مجموع قدرت پیوند را داشتند. بنابراین علاوه بر نتایج پژوهش عدلی (۱۴۰۰) مبنی بر استفاده از دو مقوله اصلی «جهت گیری حرفه ای معلم» و «روابط حرفه ای معلم» در برنامه ریزی های آتی مدیریت دانش در نظام های آموزشی، لازم است مؤلفه های کلیدی شناسایی شده و دارای پیوند قوی در پژوهش حاضر نیز در مطالعات آتی با محوریت مدرسه مدنظر قرار گیرد. بخش دیگری از نتایج این پژوهش نشان داد که بیشترین هم رخدادی مربوط به دو زوج واژگان فارسی «تفکر انتقادی- ذهن» و «تفکر انتقادی- نرم افزار آموزشی» است. همچنین دو زوج «دانش آموزان- مدارس» و «مدارس- آموزش و پرورش» بیشترین هم رخدادی را داشته اند که این امر مؤید قرابت زیاد این کلیدواژگان با یکدیگر است. همچنین به عنوان یک یافته جانبی مشاهده شد که در مقطعی از زمان، برخی از واژه ها از پژوهش های با محوریت مدرسه ناپدید شدند. بررسی این پدیده نیاز به پژوهش مستقلی دارد.

در مجموع از آنجایی که مدرسه، به عنوان کانونی ترین نهاد آموزشی در همه سطوح جهانی، همچنان به طور رسمی و عرفی، از مقبولیت فراگیری برخوردار بوده و در حال فعالیت است، و گزارش های آینده پژوهی نیز به طور اجتناب ناپذیری از ضرورت تداوم این شکل از نهاد آموزشی، تأکید دارند (ذاکری و طاهری، ۱۳۹۹؛ خلیفه و خلیفه، ۱۳۹۷)، به نظر می رسد لازم است مسائل با محوریت مدرسه، به جای

1. Richter, et al.

2. MantouLou & A.Noels

حوزه‌های مطالعاتی پراکنده، با تمرکز تخصصی‌تری مورد پژوهش قرار گیرند. لیکن هنوز مطالعات مدرسه‌ای، به عنوان یک دیسپلین مستقل صورت‌بندی نشده است. آرمان تلویحی مقاله حاضر، عرضه چشم‌اندازی مقدماتی برای ساخت «مدرسه‌شناسی» به عنوان یک حوزه مطالعاتی جدید است.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از رساله دکتری در دانشگاه آزاد تنکابن است که لازم است از استادان و مسئولین تشکر شود.

منابع

- اُپلاتکا، ا. (۲۰۱۰). تحلیل تاریخی مدیریت آموزشی به عنوان یک حوزه علمی، ترجمه ناصر شیربگی. ۱۳۹۷. تهران: آثار معاصر.
- احمدی، ح.؛ و عصاره، ف. (۱۳۹۶). مروری بر کارکردهای تحلیل هم‌واژگانی. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۸ (۱)، ۱۴۵-۱۲۵.
- پاهنگ، ن.، مهدیون، ر.، و یاریقلی، ب. (۱۳۹۶). بررسی کیفیت مدارس و شناسایی عوامل مؤثر بر آن: پژوهش ترکیبی. دوفصلنامه علمی پژوهشی مدیریت مدرسه، ۵ (۱)، ۱۹۳-۱۷۳.
- پورکریمی، ج.، و علیمردانی، ز. (۱۳۹۹). عوامل مؤثر بر تعاملات در محیط‌های یادگیری الکترونیک (مطالعه‌ای فراترکیب). فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۱۱ (۱)، ۴۴-۲۵.
- حاجی آقایی، ح.، و خلخالی، ع. (۱۳۹۹). تبیین پدیده مدرسه به عنوان شتاب‌دهنده. نوآوری‌های آموزشی، ۱۹ (۷۳)، ۱۲۶-۱۱۱.
- حیاتی، ز.، و ابراهیمی، س. (۱۳۸۸). بررسی تطبیقی تولید علم در دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و سایر موسسات ایران بر مبنای شاخص‌های کمی و کیفی علم‌سنجی. مطالعات کتابداری و علم اطلاعات (مجله علوم تربیتی و روانشناسی)، ۱-۱۶ (۲)، ۵۲-۲۹.
- خاصه، ع.، و سهیلی، ف. (۱۳۹۷). ترسیم چشم‌انداز پژوهش در علم‌سنجی و حوزه‌های سنجشی وابسته. پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، ۳۳ (۳)، ۹۶۶-۹۴۱.
- خلیفه، ر.، و خلیفه، م. (۱۳۹۷). رویکرد آینده‌پژوهی و نقش و اهداف آن در برنامه‌درسی تعلیم و تربیت نوین. آموزش پژوهی، ۴ (۱۵)، ۳۰-۱۹.
- دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت آموزش و پرورش و شورای عالی آموزش و پرورش. (۱۳۹۰). سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. اداره کل آموزش و پرورش استان گیلان، ۲۱-۲۶.
- ذاکری، ع.، و طاهری دمنه، م. (۱۳۹۹). مطالعه‌ای آینده‌پژوهانه در ابعاد مختلف آموزش؛ ارائه چشم‌اندازی از مدرسه میان‌رشته‌ای آینده. رویکردهای نوین آموزشی، ۱۵ (۱)، ۱۵۶-۱۳۳.
- رضایی شریف، ع.، و رضایی شریف، ف. (۱۳۹۵). روانشناسی مدرسه: نقش‌ها، کارکردها و صلاحیت‌های حرفه‌ای. دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه، ۱-۱۳.
- زند رویان، ن.، داورپناه، م.، و فتاحی، ر. (۱۳۹۵). مروری بر رسم نقشه علم و روش‌شناسی آن. پژوهش‌نامه علم‌سنجی، ۲ (۳)، ۷۶-۵۷.
- سهیلی، ف.، خاصه، ع.، و کرانیان، پ. (۱۳۹۷). روند موضوعی مفاهیم حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران براساس تحلیل هم‌رخدادی واژگان. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۹ (۲)، ۱۹۰-۱۷۱.
- شرفی، ع.، شقاقی، ع.، و پاشنگ، م. (۱۳۹۵). مطالعه حوزه‌های اطلاع‌سنجی، کتاب‌سنجی، علم‌سنجی و وب‌سنجی در جهان. مطالعات دانش‌شناسی، ۳ (۹)، ۶۷-۱۷.
- عباس‌زاده مرزبالی، م. (۱۳۹۹). نهاد آموزش و پرورش و ضرورت اتخاذ سیاست هویتی جامع به منظور هویت ملی در ایران. فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، ۱۶ (۵۰)، ۷۷-۵۷.
- عدلی، ف. (۱۴۰۰). شناسایی مولفه‌های کلیدی جهت استقرار مدیریت دانش به منظور توسعه حرفه‌ای پایدار معلمان. پژوهش در تربیت معلم، ۴ (۲)، ۱۳۵-۱۰۹.

- کربلایی علی، ف.، رستمی نسب، ع.، و اخلاقی بناری، م. (۲۰۲۰). مطالعه علم‌سنجی در حوزه مطالعات اهداف تربیتی در پایگاه وب آو ساینس از سال ۱۹۸۳ تا ۲۰۱۷. *مطالعات کتابداری و علم اطلاعات*، ۱۳ (۱).
- کریمی، ر.، و نوروزی، ی. (۱۳۹۹). تحلیلی بر نظریه‌های مدیریت دانش: رویکردی مبتنی بر نگاه علمی. *دوفصلنامه علمی دانشگاه شاهد*، ۶ (۱۲)، ۱۰۳-۱۲۲.
- معاونت پژوهش‌های اجتماعی- فرهنگی (۱۳۹۹). *بررسی تاریخی تنوع مدارس در ایران (ملاحظات سیاست‌گذاری)*. دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ، ۳۹-۳۴.
- مولایی، آ.، و بنده علی، ف. (۱۳۹۸). ماهیت پژوهی و جایگاه نهادهای عمومی غیردولتی چالش‌ها و بایسته‌ها. *مجلس و راهبرد*، ۲۷ (۱۰۲)، ۲۶۷-۲۹۴.
- نعمتی، س.، شیربگی، ن.، عزیزی، ن.، و نوه ابراهیم، ع. (۱۳۹۸). بازنمایی هویت رشته مدیریت آموزشی در ایران با تأکید بر مقالات منتشر شده در مجلات تخصصی. *مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی*، ۱۳ (۱)، ۲۶۲-۲۲۵.
- نوروزی چاکلی، ع. (۱۳۸۸). کاربرد روش‌ها و شاخص‌های کتاب‌سنجی در مطالعات علم‌سنجی. *عیار*، ۱۴ (۲۲)، ۴۹-۷۲.
- نوروزی چاکلی، ع. (۱۳۹۱). نقش و جایگاه مطالعات علم‌سنجی در توسعه. *پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات (علوم و فناوری اطلاعات سابق)*، ۲۷ (۳)، ۷۲۳-۷۳۶.
- وزارت آموزش و پرورش. (۱۳۹۹). *خلاصه آمار آموزش و پرورش/بروشور*. تهران: مرکز برنامه‌ریزی منابع انسانی و امور اداری.
- هاشمی، س. و عباسی، ا. (۱۳۹۷). توسعه و بهسازی رهبران آموزشی؛ یک رهیافت پژوهشی جهت شناسایی موانع و چالش‌های فرارو. *فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی*، ۱۲ (۲)، ۲۴۰-۲۲۱.
- یحیی‌زاده‌واقفی، م.، صالحی، م.، سعیدی، ا.، و فضل‌الهی، س. (۱۳۹۸). ارائه الگویی سازمان‌یادگیرنده در مدارس ابتدایی. *نواوری‌های مدیریت آموزشی*، ۱۵ (۱)، ۷۰-۵۲.

References

- Abbaszadeh Marzbali, M., (2020). Educational Institution and the Need to Adopt a comprehensive identity Policy to Strengthen National Identity in Iran. *Journal of Political Science*, 16 (50), 55-77. [In Persian]
- Adli, F., (2021). Identifying the key components for the establishment of knowledge management for teachers' sustainable professional development. *Journal of Research in Teacher Education*, 4 (2), 109-135. [In Persian]
- Ahmadi, H., & Asare, F., (2017). Co-word Analysis Concept, Definition and Application. *Librarianship and Information Organization Studies*, 28 (1), 125-145. [In Persian]
- Alzafari, K. (2017). Mapping the Literature Structure of "Quality in Higher Education" Using Co-Word Analysis. *Quality in Higher Education*, 23(3), 264-282.
- Bafadal, I., Nurabadi, A., Soepriyanto, Y & Gunawan, I., (2020). Primary School Principal Performance Measurement. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 487(-), 19-23.
- Borgatti, S. P., Everett, M. G., & Freeman, L. C. (2002). *Ucinet for Windows: Software for Social Network Analysis*. Harvard, MA: Analytic Technologies.
- Cambrosio, A., Keating, P., Mercier, S., Lewison, G., & Mogoutov, A., (2006). Mapping the emergence and development of translational cancer research. *European Journal of Cancer*, 42(18), 3140-3148.
- Deputy of Socio-Cultural Research. (2020). Historical study of school diversity in Iran (policy considerations). *Office of Education and Culture Studies*, 34-39. [In Persian]
- Green, T., (2015). Leading for Urban School Reform and Community Development. *Educational Administration Quarterly*, 51(5), 1-33.
- Haji aghaee, H., & Khalkhali, A., (2020). Explaining the phenomenon of school as accelerator. *Quarterly Journal of Educational Innovations*, 19 (73), 111-126. [In Persian]
- Hallinger, P., Gümüş, S., & Şükrü Bellibaş, M. (2020). 'Are principals instructional leaders yet?' A science map of the knowledge base on instructional leadership, 1940-2018. *Scientometrics*, 122, 1629-1650.
- Hashemi, S., & Abbasi, A., (2018). Development and improvement of educational leaders; A research approach to identify barriers and challenges ahead. *Quarterly Journal of Educational Leadership & Administration*, 12 (2), 221-240. [In Persian]
- Hayati, Z., & Ebrahimi, S., (2009). Comparative Study of Scientific Production in Iranian Universities, Research Institutions, and other Institutions Based on Quantitative and Qualitative Indicators of Scientometrics. *Studies on Library & Information Science*, 16-1 (2), 29-52. [In Persian]
- Hood, W., Wilson, C., (2001). The literature of Bibliometrics, Scientometrics, and Informetrics. *Scientometrics*, 52 (2), 291-314.

- Karbalaie Ali, F., Rostaminasab, A., & Akhlaghi Bonari, M., (2021). Structural analysis of "Educational goals" based on Scientometric Methods in Articles in the Web of Science (1983-2017). *Journal of Studies in Library and Information Science*, 13 (1). [In Persian]
- Karimi, R., & Norouzi, Y., (2020). An Analysis of Knowledge Management Theories: An Approach Based on Scientific Mapping. *Scientometrics research journal*, 6 (12), 103-122. [In Persian]
- Khalifeh, R., & Khalifeh, M., (2019). Future Studies Approach and its Roles and Objectives in the New Education Curriculum. *Journal of Education Studies*, 4 (15), 19-30. [In Persian]
- Khasseh, A., & Soheili, F., (2018). Tracing the Landscape of Research in Scientometrics and Related Metric Areas. *Information Sciences & Technology*, 33 (3), 941-966. [In Persian]
- Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D., (2019). Seven strong claims about successful school leadership revisited. *School Leadership & Management*, 40 (4), 5-22.
- Lung-Sheng, L., & Yu-Shen, F., (2015). Trends and Issues in Technology Education Research in Taiwan: A Co-Word Analysis of 1994-2013 Graduate Theses. Online Submission, European Conference on Education 2015 (ECE2015) (Thistle Brighton, Brighton, East Sussex, United Kingdom, Jul 2015), 1-5.
- Nemati, S., Shirbagi, N., Azizi, A., & Nave Ibrahim, A., (2020). Representing the Identity of the Educational Administration in Iran with Emphasis on the Articles Published in the Specialized Journals. *Journal of Management and Planning in Educational Systems*, 13 (1), 225-262. [In Persian]
- Nigel MantouLou, N., & A.Noels, K. (2019). Promoting growth in foreign and second language education: A research agenda for mindsets in language learning and teaching. *System*, <https://doi.org/10.1016/j.system.2019.102126>.
- Noroozi Chakoli, A., (2010). The Application of Bibliometric Methods and Indicators in Scientometric Studies. *Journal of Research and Writing Academic Books*, 14 (22), 49-72. [In Persian]
- Noroozi Chakoli, A., (2012). The Role and Situation of the Scientometrics in Development. *Information Sciences & Technology*, 27 (3), 723-736. [In Persian]
- Mingers, J., & Leydesdorff, L., (2015). A review of theory and practice in scientometrics. *European Journal of Operational Research*, 246 (1), 1-19.
- Ministry of Education. (2020). Summary of Education Statistics [Brochure]. Tehran: Human Resources and Administrative Affairs Planning Center. [In Persian]
- Molaei, A., & Bandehali, F., (2020). Nature Research and Status of "Non-Governmental Public Institutions": Challenges and Opportunities. *Majlis and Rahbord*, 72 (102), 267-294. [In Persian]
- Oplatka, I., (2010). *The legacy of educational administration: a historical analysis of an academic field*. Translate by: Naser Shirbagi. 2018. Asar Moaser. [In Persian]
- Pahang, N., Mahdioun, R., & Yariqoli, B., (2017). Identifying factors affecting the quality of schools and investigation schools status quo: the mixed method research. *Journal of School Administration*, 5 (1), 173-193. [In Persian]
- Papamitsiou, Z., Giannakos, M., Simon, - & Luxton-Reilly, A., (2020). Computing Education Research Landscape through an Analysis of Keywords. *ICER '20: Proceedings of the 2020 ACM Conference on International Computing Education Research*, 102-112.
- Pourkarimi, J., & Alimardani, Z., (2020). Factors affecting interactions in e-learning environments (study of meta-synthesis). *Information and Communication Technology in Educational Sciences*, 11 (1), 25-44. [In Persian]
- Rafael, I., L. Porter, A., & Leydesdorff, L., (2010). Science overlay maps: a new tool for research policy. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 61 (9), 1871-1887.
- Rezaei sharif, A., & Rezaei sharif, F., (2016). School Psychology: Maps, Functions, and Professional Qualifications. *The 2nd National Conference on School Psychology*, 1-13. [In Persian]
- Richter, D., Kunter, M., Klusmann, U., Lüdtke, O., & Baumert, J. (2011). Professional development across the teaching career: Teachers' Uptake of Formal and Informal Learning Opportunities. *Teachers' Professional Development*, 27 (1), 97-121.
- Ritzhaupt, A., Stewart, M., Smith, P. & Barron, A., (2010). An Investigation of Distance Education in North American Research Literature Using Co-Word Analysis. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 11 (1), 37-60.
- Sadeh, S., Mirramezani, M., Mesgaran, M. B., Feizpour, A., & Azadi, P. (2019). The Scientific Output of Iran: Quantity, Quality, and Corruption. Stanford Iran 2040 Project, No. 7. <http://www.iranian-studies.stanford.edu/iran2040>.
- Secretariat of the Supreme Council of the Cultural Revolution, Ministry of Education and the High Council of Education. (2011). Document of fundamental transformation of education. Guilan: General Department of Education of Guilan Province. 21-26. [In Persian]
- Sharafi, A., Shaghghi, A., & Pashang, M., (2017). Studying Informetrics, Bibliometrics, Scientometrics and Webometrics in the World. *Journal of Knowledge Retrieval and Semantic Systems*, 3 (9), 41-60. [In Persian]
- Soheili, F., Khasseh, A., & Koranian, P., (2018). Thematic trends of concepts in Knowledge and Information Science based on co-word analysis in Iran. *National Studies on Librarianship and Information Organization*, 29 (2), 171-190. [In Persian]

- Van Eck, N.J., & Waltman, L., (2020). VOSviewer Manual. Retrieved April 24, 2021. <https://www.vosviewer.com/download>.
- Yahya Zadeh Waqefi, M., Salehi, M., Saeedi, A., & Fazl Elahi, S., (2020). Learning organization, leadership, organizational culture, human resources. *Journal of Educational Management Innovations*, 15 (1), 52-70. [In Persian]
- Zackery, A., & Taheri Demne, M., (2021). A Future-oriented Study of Various Components of Education: A Vision of Interdisciplinary School of Future. *New Educational Approaches*, 15 (1), 133-156. [In Persian]
- Zandi Ravan, N., Davarpanah, M., & Fattahi, R., (2016). Review of Science Map Visualization and its Methodology. *Scientometrics research journal*, 2 (3), 57-76. [In Persian]
- Zhang, Y., Zhang, G., Zhu, D., & Lu, J., (2017). Scientific evolutionary pathways: Identifying and visualizing relationships for scientific topics. *Association for Information Science & Technology*, 68 (8), 1925-1939

Study of Personal Information Management Skills By Librarians Of Governmental Universities Of Tabriz

Fatemeh Jamali^{1*} | Zahra Jamali²

1- M. A. of Knowledge and Information Science, Alzahra University, Tehran, Iran (Corresponding Author)
jamali.fatemeh69@gmail.com

2- M. A. of Knowledge and Information Science, Tehran University, Tehran, Iran z.jamali@ut.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received:

14 August 2021

Received in revised form:

09 October 2021

Accepted:

30 October 2021

Published online:

14 March 2022

Keywords:

Information Management,
Librarian,
Tabriz.

ABSTRACT

Objective: The main purpose of research is to Study the personal information management of librarians in the city of Tabriz.

Methodology: This study is based on the purpose of the applied type and in terms of data collection method. The study population consists of 105 librarian universities in the city of Tabriz, where they have not been studied and carried out. Data collection device is a questionnaire consisting of four components and 21 questions. The validity of the questionnaire was verified by experts, and its reliability was measured by Cronbach's alpha coefficient of 0 / 82. Kolmogorov - Smirnov test and chi - squared tests were used to analyze the data.

Results: The general mean of personal information management is librarian 17 / 3. The highest average activity in the librarian's group is in collection (3 / 45) and the lowest in finding the information (3 / 04). According to chi - square test, gender between men and women (0 / 105) level of personal information management level is not significant. Also, there is no significant difference between people with different ages (0/365) of personal information management level. But there is a significant difference between people in different educational levels (0/037) of personal information management.

Conclusion: personal information management of librarians is at the middle level. There is no difference between man's personal information management and women, as well as in managing personal information of people with varying ages, but people at different levels of education have different personal information management status.

Cite this article: Jamali, F., Jamali, Z. (2022). Study of personal information management skills by librarians of governmental universities of Tabriz. *Journal of Knowledge Studies*, 14(55),35-48.

DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.3.8

© The Author(s).

Publisher: Islamic Azad University North Tehran Branch

مطالعه مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران دانشگاه‌های دولتی تبریز

فاطمه جمالی*^۱ | زهرا جمالی^۲

۱- کارشناس ارشد، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران (نویسنده مسئول). jamali.fatemeh69@gmail.com

۲- کارشناس ارشد، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران z.jamali@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: هدف اصلی این پژوهش مطالعه مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران دانشگاه‌های دولتی شهر تبریز است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۵/۲۳	روش پژوهش: این پژوهش بر مبنای هدف از نوع کاربردی و از نظر شیوه گردآوری اطلاعات پیمایشی است. جامعه‌ی پژوهش را ۱۰۵ کتابدار دانشگاه‌های دولتی شهر تبریز تشکیل می‌دهند که همه آنها مورد مطالعه قرار گرفتن و نمونه‌گیری انجام نشد. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای محقق ساخته است. روایی پرسشنامه با نظر اساتید متخصص تأیید، و پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ به میزان ۰/۸۲ سنجیده شد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آزمون‌های کولموگروف-اسمیرنوف و کای اسکوتر استفاده شد.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۷/۱۷	یافته‌ها: میانگین کلی مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران ۳/۱۷ است. بالاترین میانگین فعالیت در گروه کتابداران در گردآوری (۳/۴۵) و پایین‌ترین آن در یافتن مجدد اطلاعات (۳/۰۴) است. طبق آزمون کای اسکوتر از نظر جنسیت بین زنان و مردان (با سطح معنی‌داری ۰/۱۰۵) از نظر سطح مدیریت اطلاعات شخصی تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. همچنین بین افراد با سن‌های مختلف (با سطح معنی‌داری ۰/۳۶۵) از نظر سطح مدیریت اطلاعات شخصی تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. اما بین افراد در مقاطع تحصیلی مختلف (با سطح معنی‌داری ۰/۰۳۷) از نظر مدیریت اطلاعات شخصی تفاوت معنی‌دار وجود دارد.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۸/۸	نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که وضعیت مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران در سطح متوسط قرار دارد. بین مدیریت اطلاعات شخصی زنان و مردان تفاوتی وجود ندارد، همچنین در مدیریت اطلاعات شخصی افراد با سن‌های مختلف تفاوتی وجود ندارد، اما افراد در مقاطع مختلف تحصیلی، مدیریت اطلاعات شخصی متفاوتی دارند.
تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۰/۱۲/۲۳	
واژه‌های کلیدی: مدیریت اطلاعات، کتابدار، تبریز.	

استناد: جمالی، فاطمه، جمالی، زهرا. (۱۴۰۰). مطالعه مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران دانشگاه‌های دولتی تبریز. *دانش‌شناسی*، ۱۴(۵۵)، ۳۵-۴۸.

DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.3.8

حق مؤلف © نویسندگان.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

مقدمه

امروزه ظهور اینترنت، نشر الکترونیکی و منابع مبتنی بر وب سبب افزایش بیش از حد تولید انواع اطلاعات و بروز مسائلی نظیر انفجار اطلاعات^۱، آلودگی اطلاعات^۲ و سرریز اطلاعات^۳ شده است. به طوری که افراد با انبوهی از اطلاعات دریافتی از منابع و کانال‌های مختلفی مواجه شده‌اند. بخش بزرگی از این اطلاعات برای استفاده در آینده و به منظور انجام درست وظایف باید به صورت مناسب نگهداری، سازماندهی و مدیریت شوند، تا افراد در زمان نیاز بتوانند فوراً به آنها دسترسی داشته باشند. در غیر این صورت اطلاعات مفید خاصی ممکن است برای همیشه از دست بروند. از دست دادن اطلاعات خاص مشکلات بسیاری را برای افراد به وجود می‌آورد و باعث سرخوردگی آنها می‌شود. بنابراین، افراد مجبور هستند برای مدیریت مؤثر اطلاعات به منظور تقویت توانایی‌های خود در یافتن مجدد اطلاعات اقداماتی را انجام دهند تا بتوانند به طور مؤثر از اطلاعات استفاده کنند. یافتن اطلاعات برای اولین بار سخت است اما یافتن مجدد آنها برای استفاده در زمان نیاز، بسیار سخت‌تر از مرحله اول است (چاودری^۴، ۲۰۱۵).

در طول قرون اخیر، بشر در مهار انواع اطلاعات از جمله اطلاعات شخصی خود با محدودیت‌هایی روبه‌رو بوده است. به عبارتی دیگر، با گذشت زمان و گسترش فضای شخصی اطلاعات که ناشی از افزایش تعداد قالب‌ها و محمل‌های ذخیره اطلاعات و محدودیت‌های شناختی انسانی است، کار به جایی رسید که دیگر بدون استفاده از فناوری‌های طراحی شده امکان مدیریت دقیق و کارآمد فضای شخصی اطلاعات میسر نبود. از این‌رو، حوزه پژوهشی مدیریت اطلاعات شخصی^۵ با استفاده از مفاهیم و نظریه‌های حوزه پژوهشی مختلفی چون یافتن مجدد اطلاعات، مدیریت پایگاه‌های داده، علوم اطلاع‌رسانی^۶، تعامل انسان-رایانه^۷، روان‌شناختی و هوش مصنوعی برای پاسخ‌گویی به چنین نیازی به وجود آمد (زوارقی و صفایی، ۱۳۹۱).

نیاز به مدیریت اطلاعات شخصی به دلیل عدم توانایی افراد در فراخوانی اطلاعات پراکنده‌ای که قبلاً ذخیره و استفاده شده‌اند، بیشتر احساس می‌شود. مدیریت اطلاعات شخصی تأثیر انکارناپذیری در مدیریت زمان، صرفه‌جویی در هزینه، افزایش کارایی افراد در برقراری ارتباطات علمی داخل و خارج کشور و مدیریت بهینه‌ی مسائل شغلی و شخصی خواهد داشت؛ و در ادامه، موجبات بهبود سواد اطلاعاتی، بهبود یادآوری، بهبود یادگیری، دستیابی سریع‌تر به اطلاعات، کاهش سردرگمی و آشفتگی افراد، جلوگیری از گم شدن و آسیب دیدن و کمک به تشخیص روابط و وابستگی اطلاعات، و در نتیجه باعث افزایش کارایی، پیشرفت و موفقیت افراد را فراهم آورد. همچنین مدیریت اطلاعات شخصی از بروز سرریز اطلاعاتی و در نتیجه آلودگی اطلاعات جلوگیری می‌کند. زیرا اگر افراد اطلاعات شخصی خود را به درستی مدیریت کنند، به علت دستیابی سریع و راحت به اطلاعات و ایجاد پیوند بین اطلاعات و نیازهای خود، نه تنها می‌توانند در زمان و هزینه صرفه‌جویی کنند، بلکه می‌توانند وقت زیادی نیز برای استفاده‌ی خلاق و هوشمندانه از اطلاعات به دست بیاورند (صدوقی، ۱۳۹۳).

تعریف مدیریت اطلاعات شخصی ساده و آسان است. مدیریت اطلاعات شخصی چیزی است که همه افراد با آن درگیر هستند و چالش‌های آن را تجربه کرده‌اند. اما باید در نظر داشت که مدیریت اطلاعات شخصی در تعریف آسان است، در عمل با چالش‌هایی روبه‌رو است که تمرکز روی آنها نیازمند صرف زمان، انرژی و پول زیادی است. در مدیریت اطلاعات شخصی، فرد ابتدا تصمیم می‌گیرد تا اطلاعات شخصی خود را نگهداری کند. سپس با برچسب‌زدن به اطلاعات، آنها را طبقه‌بندی و گروه‌بندی می‌کند، و پس از قرار دادن

1. Information explosion

2. Contamination of information

3. Information Overload

4. Chaudhry

5. Personal information management

6. Information science

7. Human- computer interaction

اطلاعات در مکان مناسب، اقدام به نگه‌داری اطلاعات جهت یافتن در مواقع نیاز و متناسب با نیازهای شخصی می‌کند (کلجان، دیکس و سولینا، ۲۰۰۹).

برای مدیریت اطلاعات شخصی مدل‌های مختلفی ارائه شده است که یکی از جدیدترین مدل‌ها، مدل کلجان، دیکس و سولینا (۲۰۰۹) است. این مدل شامل چهار مرحله گردآوری اطلاعات، سازماندهی اطلاعات، ذخیره‌سازی اطلاعات و یافتن مجدد اطلاعات است. مراحل یاد شده، فعالیت‌هایی هستند که کتابداران دانشگاهی و کاربران کتابخانه هر روزه در حال انجام آن‌ها هستند. کتابداران و کاربران کتابخانه‌ها، برای انجام طرح‌ها، تکالیف و پژوهش‌های خود با حجم بسیار زیادی از اطلاعات ذخیره شده در منابع گوناگون سرو کار دارند که متناسب با نیاز خود اطلاعات را تشخیص می‌دهند و آن اطلاعات را وارد مجموعه شخصی خود می‌کنند و این کار به طور پیوسته انجام می‌شود و دائم بر حجم اطلاعات افزوده می‌شود. این اطلاعات همچنین شامل برخی از اطلاعات دیگر مانند فیلم (خانوادگی، درسی)، عکس (شخصی و خانوادگی یا مربوط به درس)، موزیک و... نیز هست.

حجم زیاد اطلاعات و کانال‌های مختلف اطلاعاتی - که ممکن است در ایمیل شخص یا کامپیوتر محل کار یا لپ تاپ و یا روی فلش و یا روی تلفن همراه و تبلت فرد باشد - بر مدیریت اطلاعات تأثیر می‌گذارد به گونه‌ای که اگر افراد نتوانند اطلاعات شخصی خود را مدیریت کنند، دچار مشکل و سردرگمی شده و موجب اتلاف وقت و دوباره کاری می‌شود. بنابراین، برای این که کتابداران دانشگاهی بتوانند به طور کارآمد و در کمترین زمان به اطلاعات ذخیره شده مورد نیازشان دوباره دسترسی داشته باشند باید با مفهوم و مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی^۲ آشنا باشند (کلجان، دیکس و سولینا، ۲۰۰۹). با توجه به مسائل ذکر شده، پژوهش حاضر بر آن است تا با کاربرد مدل چهار مرحله‌ای کلجان، دیکس و سولینا (۲۰۰۹) به بررسی مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران دانشگاه‌های دولتی شهر تبریز بپردازند. این پژوهش برای کتابداران مفید می‌باشد زیرا آنها می‌توانند با آشنایی و تقویت مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی خود، از انبوه اطلاعات در اشکال مختلف استفاده کنند. همچنین توجه مدیران کتابخانه‌های دولتی شهر تبریز به این مهارت‌ها می‌تواند منجر به توانا کردن کتابداران برای انجام مسئولیت‌هایشان شده و اثربخشی سازمانی را به دنبال داشته باشد.

در ایران حوزه مدیریت اطلاعات شخصی حوزه‌ی مطالعاتی جدیدی محسوب می‌شود و قدمت کمی دارد. در نخستین مطالعات، زوارقی (۱۳۸۹) مباحثی در مورد رویکردهای مدیریت اطلاعات شخصی، زمینه‌های ظهور، تعاریف و تاریخچه آن ارائه کرده است. آموزنده (۱۳۹۰) عوامل مؤثر بر مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه الزهرا را بررسی و این عوامل را در سه گروه دانش، نگرش و مهارت تقسیم بندی کرد. وی همچنین وضعیت مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان را در سطح متوسط رو به بالا ارزیابی کرد. در پژوهشی دیگر عبداللهی (۱۳۹۰) به موضوع استفاده اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران از ابزارهای مدیریت اطلاعات شخصی پرداخت و در نهایت دریافت که ابزارهای مدیریت اطلاعات شخصی در بین اعضای هیأت علمی چندان شناخته شده نیست و بسیاری از اعضا، در مورد استفاده از ابزارها، اطلاعات کافی ندارند. عبداللهی نیاز به آموزش مدیریت اطلاعات شخصی را در میان جامعه پژوهش‌های الزامی دانست. مجاور (۱۳۹۲) در پژوهشی وضعیت مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز را براساس مدل جونز بررسی کرده است. میانگین کل مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان در سطح متوسطی قرار دارد. بین مدیریت اطلاعات شخصی در بین دانشکده‌های مختلف تفاوت معناداری وجود دارد، ولی بین زن و مرد بودن و گروه سنی تفاوت معنا داری وجود ندارد. صالح نژاد (۱۳۹۳) در پژوهش خود، رفتار مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بیرجند را بررسی کرد. نتایج نشان داد که به طور کلی رفتار مدیریت اطلاعات شخصی و تمامی چهار فعالیت اصلی آن در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بیرجند در حد متوسط قرار دارد. بین رفتار مدیریت اطلاعات شخصی در حوزه‌های مختلف تحصیلی تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد که بیشترین ابزار مورد استفاده برای نگه‌داری مجموعه شخصی رایانه و لپ تاپ است و پرکاربردترین

1. Kljun, Dix and Solina

2. Personal Information management

روش سازماندهی اطلاعات براساس نوع محتوا و رسمی‌ترین روش یافتن مجدد، یافتن مجدد براساس یادداشت‌های توضیحی است. شکاری (۱۳۹۳)، وضعیت مدیریت اطلاعات شخصی اعضای هیئت علمی گروه‌های آموزشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران را بررسی کرد. یافته‌ها نشان داد که میانگین کلی مدیریت اطلاعات الکترونیکی شخصی و هم مدیریت اطلاعات کاغذی در سطح نسبتاً مطلوب قرار دارد. آزاده، جدیدی و حقانی (۱۳۹۳)، مدیریت اطلاعات شخصی اعضای هیئت علمی دانشکده‌های پیراپزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران و ایران را در سطح خوبی ارزیابی کردند. همچنین نشان دادند که بین متغیرهای جمعیت شناختی (جنسیت، دانشکده و رتبه علمی) و مدیریت اطلاعات شخصی تفاوت معناداری وجود ندارد. کوبی، حیدری و مجاور (۱۳۹۶) وضعیت مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز را بر اساس مدل جونز بررسی کرده و نشان دادند وضعیت آن‌ها در حد متوسط است. سلیمانی (۱۳۹۶) در پژوهش خود به بررسی وضعیت مدیریت اطلاعات الکترونیکی شخصی اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز با استفاده از مدل جونز پرداخته است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که وضعیت کلی مدیریت اطلاعات الکترونیکی شخصی اعضای هیئت علمی در سطح نسبتاً مطلوبی است. اعضای هیئت علمی دارای درجه علمی استاد بهترین عملکرد را در زمینه مدیریت اطلاعات شخصی داشته‌اند. همچنین کیفیت مدیریت اطلاعات شخصی مردان بهتر از زنان بوده است. ملک محمدی و زوارقی (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی وضعیت مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان تحصیلات تکمیلی مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی خوزستان در مجموعه منابع الکترونیکی بر اساس مدل جونز پرداخته اند. میانگین ۳/۶۷ نشان دهنده این است که وضعیت مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان تحصیلات تکمیلی مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی خوزستان، در سطح نسبتاً مطلوب قرار دارد و می‌توان با برگزاری کارگاه‌ها و بهبود نگرش و مهارت‌های دانشجویان در جهت شناخت بهتر نسبت به اهداف، کاربرد، فواید، فعالیت‌ها و ابزارهای مدیریت اطلاعات شخصی و افزایش توانمندی دانشجویان در این زمینه گام برداشت. در جدیدترین پژوهش در ایران، نامداری (۱۴۰۰) مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز را بر اساس مدل جونز مورد توجه قرار داده و به این نتیجه رسیده که وضعیت آن‌ها در حد متوسط است.

در خارج از کشور، مطالعات اولیه در مورد مدیریت اطلاعات شخصی، در اوایل دهه ۶۰ میلادی در مورد رفتار اطلاعاتی افراد مختلف، اعم از استادان، دانشمندان، مهندسان و عکاسان توسط پژوهشگرانی از جمله جهودا و همکاران^۱ (۱۹۶۶)، پارکر و پیسلی^۲ (۱۹۶۶) و چن^۳ (۱۹۷۴) بررسی شده است. شاید یکی از علت‌های تمرکز پژوهشگران بر چنین افرادی، وجود اطلاعات زیاد در مجموعه‌ی شخصی آنان بود. پژوهشگران بر آن بودند تا ببینند افراد بعد از این که از کتابخانه یا آزمایشگاه به محل اقامت خود مراجعه می‌کنند با اطلاعات گردآوری شده چه کار می‌کنند و به چه شیوه‌هایی اطلاعات خود را مدیریت می‌کنند؟ در واقع، آن‌ها در پی آشنایی با مدیریت و نحوه استفاده از اطلاعات شخصی بودند. برای مثال، پژوهش جهودا و همکاران (۱۹۶۶) محتوای نمایه شخصی اساتید را مورد بررسی قرار داد. بعدها شخص دیگری به نام سوپر^۴ (۱۹۷۶)، پژوهشی در رابطه با کتاب‌ها و مجلات موجود در اتاق اساتید انجام داد و دریافت که اساتید برای راحتی دسترسی به منابع آنها را روی میز کارشان انباشته می‌کنند و بنابراین اساتیدی که در پژوهش سوپر شرکت کرده بودند دارای مجموعه نامنظم بودند و زمان زیادی را صرف یافتن اطلاعات شخصی می‌کردند ولی همچنان تأکید داشتند که مجموعه مفیدی دارند. از دهه ۱۹۸۰ میلادی افرادی چون کول^۵ (۱۹۸۲)، ملون^۶ (۱۹۸۳)، کواسینک^۷ (۱۹۹۱)، کیس^۸ (۱۹۹۱) بر مدیریت اطلاعات شخصی اسناد کاغذی پرداختند تا مشخص شود افراد اطلاعات شخصی خود را چگونه سازماندهی می‌کنند. بیشتر تمرکز مطالعات بر کارکنان و مدیران

1. Jahoda et al.

2. Parker & Paisley

3. jen

4. soper

5. cole

6. melone

7. kowasink

8. case

بود. از سال ۲۰۰۷ پژوهشگران به مدیریت اطلاعات شخصی اسناد الکترونیکی رو آوردند. پژوهشگرانی مثل پیکاس^۱ (۲۰۰۷)، کرل^۲ (۱۹۸۲)، باریو (۱۹۹۵)، باریو و ناردی^۳ (۱۹۹۵)، فرتینگ و دیگران^۴ (۱۹۹۶)، ویتاکر و سیدنی^۵ (۱۹۹۶) به بررسی نرم افزارهای یافتن مجدد و استفاده مجدد، نامه‌های الکترونیکی، پایگاه‌های کتابشناختی، محیط دسکتاپ رایانه و وب سایت‌ها پرداختند. سانگ و لینگ^۶ (۲۰۰۷) در پژوهشی، نقش عوامل مختلفی نظیر جنسیت، سن، سطح تحصیلات و حرفه، میزان تجربه و دفعات استفاده از رایانه را در وظایف مدیریت اطلاعات شخصی مثل استفاده از ابزارهای رایانه‌ای، مدیریت و یافتن مجدد اطلاعات از رایانه بررسی کردند. نتایج نشان داد که بین دانشجویان زن و مرد از نظر مدیریت اطلاعات شخصی در برخی موارد تفاوت وجود دارد. به طور نسبی مردان بیشتر از زنان از رایانه استفاده می‌کنند و فایل‌های بیشتری در رایانه خود دارند. دانشجویان مرد نسبت به دانشجویان زن رضایت بیشتری نسبت به مدیریت اطلاعات شخصی خود دارند. ولی برای یافتن مجدد اطلاعات میان زن و مرد تفاوت معناداری وجود ندارد. کاپرا^۷ (۲۰۰۹) شیوه‌های مختلفی را که افراد در مدیریت اطلاعات شخصی خود به کار می‌برند؛ بررسی کرد. نتایج نشان می‌دهد که ۹۸ درصد افراد از طریق بوک مارک‌ها و بقیه از طریق ایمیل، نوشتن روی کاغذ، کپی کردن نشان اینترنتی، ذخیره کردن صفحات وب، اطلاعات مورد نیاز خود را ذخیره می‌کنند. مجید، سان، تان و زار^۸ نیز در سال (۲۰۱۰) در پژوهشی به بررسی میزان درک دانشجویان از خدمات اینترنتی برای مدیریت اطلاعات شخصی دو دانشگاه عمومی در مالزی پرداختند. نتایج نشان داد که ۷۵ درصد دانشجویان از خدمات اینترنت برای ذخیره‌سازی و مدیریت برخی اقلام اطلاعاتی استفاده می‌کنند. خدمات اینترنت به طور عمده توسط دانشجویان برای ذخیره‌سازی نشانی ایمیل‌ها و پیام‌ها، اسناد متنی شخصی و عکس‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد. فقط تعداد کمی از دانشجویان برای نگه‌داری اطلاعات مربوط به قرار ملاقات، شماره تلفن، اسناد پیش نویس، پیشینه‌های صوتی و تصویری و سیاه‌ای از چیزهایی که باید انجام شود، به ذخیره‌سازی آنلاین می‌پرداختند. و در نهایت این پژوهش نشان داد که برای بهبود مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان باید اقدامات خاصی صورت بگیرد. پارک^۹ (۲۰۱۱) فعالیت‌ها و روش‌های مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان دکتری را بررسی کرد. این سه وظیفه عبارت بودند از: مجموعه‌سازی، سازماندهی و ذخیره‌سازی. فعالیت‌های ساختاری (ایجاد، تقسیم و ترکیب فایل‌ها و پوشه‌ها) و حفاظت از اطلاعات الکترونیکی شخصی (پاک کردن، دوباره گروه‌بندی کردن و دوباره نامگذاری کردن) هم شناسایی شد و مشخص شد که فعالیت‌های مدیریت اطلاعات شخصی میان افراد کاملاً با هم متمایز و متفاوت است. زیمرمن و باریلن^{۱۰} (۲۰۱۲) رابطه استفاده از پست الکترونیکی با مدیریت آن و بهره‌وری علمی در محیط دانشگاهی را بررسی کردند. پژوهشگران برآن بودند تا میزان استفاده از پست الکترونیکی در جامعه مورد استفاده را اندازه بگیرند. نتایج حاکی از آن است بین متغیرهای مربوط به پست الکترونیکی و بهره‌وری علمی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. افراد جوان‌تر و حرفه‌ای‌تر در مقایسه با افراد میانسال از مهارت بالاتری برخوردار بودند و همچنین افراد پست الکترونیکی را برای تولیدات علمی و پژوهشی مناسب می‌دانستند. برگمن^{۱۱} (۲۰۱۳)، متغیرهای مدیریت اطلاعات شخصی را شناسایی کرد که عبارتند از: سازماندهی (نظم، افزونگی و معنی نام)، ساختار (اندازه مجموعه، عمق، وسعت و اندازه پوشه)، فرآیند کار (زمان رسیدگی و کیفیت)، حافظه (اعتماد به حافظه، حافظه برتر) و یافتن مجدد (نوع یافتن مجدد، یافتن مجدد موفق، زمان یافتن مجدد و حضور در همه جا به

1. pekas

2. carroll

3. Barreau and Nardi

4. Fertig and al.

5. Whittaker & sidner

6. Sang and Ling

7. Capra

8. Majid, San, Tun, & Zar

9. Park

10. Zimmerman & Bar-Ilan

11. Bergman

طور هم‌زمان). هوآنگ، لین و شین^۱ (۲۰۱۸) نقش مدیریت اطلاعات شخصی را در سیستم‌های مدیریت دانش و اشتراک اطلاعات بررسی کردند و بر اهمیت فرد و دانش شخصی در مدیریت دانش تأکید کردند. الون و نجمیاس^۲ (۲۰۲۰) بر روی روش‌های مدیریت اطلاعات شخصی پژوهشی انجام داده و بر شکاف بین تصویر واقعی و ایده آل مدیریت اطلاعات شخصی تمرکز کردند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که شکاف بزرگی بین تصویر واقعی و ایده آل مدیریت اطلاعات شخصی وجود دارد. همچنین افراد تمایل دارند روش‌های بیشتری یاد بگیرند تا بتوانند به تصویر ایده آل نزدیکتر شوند. ویتاکر و ماسی^۳ (۲۰۲۱) تأثیر ویژگی‌های روانشناختی را بر مدیریت اطلاعات شخصی افراد تأیید کردند.

مروری بر ادبیات پژوهش حاکی از آن است که مطالعات صورت گرفته در زمینه مدیریت اطلاعات شخصی، به مدیریت اطلاعات الکترونیکی توجه بیشتری نسبت به مدیریت اطلاعات کاغذی داشته‌اند. دلیل این امر شاید گسترش استفاده از فناوری در سال‌های اخیر باشد. در ایران در حوزه مدیریت اطلاعات شخصی به جز چند پایان‌نامه کارشناسی ارشد و چندین مقاله مروری، پژوهش دیگری صورت نگرفته است. این پژوهش‌ها هم صرفاً به پیمایش و توصیف وضعیت موجود پرداخته‌اند. بدون این که رویکرد، راهکار یا ابزاری را برای مدیریت اطلاعات شخصی طراحی کرده باشند. وضعیت مدیریت اطلاعات شخصی در ایران در مراحل ابتدایی قرار دارد. مطالعاتی درباره این که افراد چگونه اطلاعات شخصی خود را مدیریت می‌کنند صورت گرفته است و بیشتر پژوهش‌های صورت گرفته از مدل جونز استفاده کرده‌اند. همچنین این مطالعات بیشتر وضعیت افرادی مانند اعضای هیات علمی و دانشجویان را بررسی کرده‌اند. آنچه که این پژوهش را نسبت به پژوهش‌های صورت گرفته متمایز می‌کند، استفاده از مدل جدید کلجان، دیکس و سولینا (۲۰۰۹) و مطالعه کتابداران است. زیرا تاکنون در پژوهش‌های پیشین مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران سنجیده نشده است. در این پژوهش به دنبال پاسخ به پرسش‌های زیر هستیم.

۱. وضعیت مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران دانشگاه‌های دولتی شهر تبریز چگونه است؟

۲. متغیرهای جمعیت‌شناختی (جنسیت، سن و مقطع تحصیلی) کتابداران دانشگاه‌های دولتی شهر تبریز بر مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی آنها تأثیر دارد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر بر مبنای هدف از نوع کاربردی و بر حسب روش گردآوری اطلاعات پیمایشی است. جامعه مورد مطالعه این پژوهش، کتابداران دانشگاه‌های دولتی شهر تبریز شامل: دانشگاه تبریز، شهید مدنی آذربایجان، صنعتی سهند، علوم پزشکی تبریز و دانشگاه هنرهای اسلامی است. تعداد کتابداران این ۵ دانشگاه ۱۰۵ نفر است که همه آنها مورد مطالعه قرار گرفتند و نمونه‌گیری انجام نشد. در مجموع ۹۲ نفر از کتابداران دانشگاه‌های مذکور به پرسشنامه پاسخ داده‌اند.

در این پژوهش ابتدا با بررسی تعاریف و مدل‌های ارائه شده از مدیریت اطلاعات شخصی، مؤلفه‌های مدیریت اطلاعات شخصی که در اکثر تعاریف و مدل‌ها مشترک بودند استخراج و سپس پرسش‌های مربوط به این مؤلفه‌ها از پژوهش‌ها و پیشینه‌های قبلی استخراج شد، و در نهایت پرسشنامه در راستای پاسخ‌گویی به پرسش‌های پژوهش تنظیم گردید. پرسشنامه مدیریت اطلاعات شخصی از ۴ مؤلفه تشکیل شده است: مؤلفه گردآوری اطلاعات، سازماندهی اطلاعات، نگهداری اطلاعات و یافتن مجدد اطلاعات. پرسش‌ها بر اساس طیف پنج‌ارزشی لیکرت از (بسیار زیاد = ۵ تا بسیار کم = ۱) نمره‌گذاری می‌شوند. همچنین در این پرسش‌نامه با توجه به اهداف پژوهش و به منظور گردآوری داده‌های جمعیت‌شناختی، سه پرسش در ابتدای پرسش‌نامه آورده شده است که در آنها ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه مورد مطالعه از لحاظ جنسیت، سن و مقطع تحصیلی مورد پرسش قرار گرفته است.

1. Hwang, Lin & Shin

2. Alon & Nachmias

3. Whittaker & Massey

در این پژوهش از مشاوره و مصاحبه با اساتید و صاحب‌نظران موضوعی بهره گرفته شد که پنج نفر از این اساتید و صاحب‌نظران از گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تبریز و یک نفر از دانشگاه الزهرا و یک نفر از دانشگاه شهید مدنی آذربایجان بود. همچنین از نظریه‌ها، متون علمی و پژوهش‌های مرتبط با موضوع پژوهش استفاده شده است. در ضمن، تا حد امکان سعی شده است که برای بالا بردن روایی ابزار تحقیق، از پرسش‌های آزمون شده قبلی در پژوهش‌های مشابه و معتبر استفاده شود. در این پژوهش برای سنجش پایایی پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده گردید. بدین صورت که پرسشنامه طراحی شده بین ۳۰ نفر از جامعه پژوهش پخش و توسط آن‌ها تکمیل شد و سپس داده‌ها وارد نرم‌افزار اسپس^۱ و ویرایش ۲۰ گردید و آلفای کرونباخ محاسبه شد. اگر ضریب آلفای کرونباخ از ۰/۷ بزرگ تر باشد، مشخص می‌شود که پرسشنامه مربوطه از پایایی مطلوب برخوردار است. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه حاضر ۰/۸۲۳ بدست آمد که نشان دهنده‌ی پایایی مناسب آن است. در تجزیه و تحلیل اطلاعات برای بررسی نرمال بودن متغیر مدیریت اطلاعات شخصی، از آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف^۲ (Z_{K-S}) استفاده شد. همچنین برای بررسی تفاوت معناداری آزمون کای اسکوئر به کار برده شد.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی جامعه مورد مطالعه، از لحاظ جنسیت، سن و مقطع تحصیلی در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی مربوط به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی جامعه آماری پژوهش

ویژگی	جنسیت			سن				مقطع تحصیلی			
	زن	مرد	کلیتاً از ۲۵	۲۵ تا ۳۰	۳۰ تا ۳۵	۳۵ تا ۴۰	بالای ۴۰	فوق دیپلم	لیسانس	فوق لیسانس	دکتری
فراوانی	۶۷	۲۵	۱۱	۲۴	۳۰	۲۳	۴	۶	۴۷	۳۱	۸
درصد	۷۲/۸	۲۷/۲	۱۲/۰	۲۶/۱	۳۲/۶	۲۵/۰	۴/۳	۶/۵	۵۱/۱	۳۳/۷	۸/۷

از بین ۹۲ کتابدار دانشگاه‌های دولتی شهر تبریز ۲۵ نفر مرد و ۶۷ نفر زن بودند.

در ادامه به ارائه آمار توصیفی مربوط به کتابداران دانشگاه‌های دولتی شهر تبریز در چهار مؤلفه مدیریت اطلاعات شخصی پرداخته می‌شود. در جدول ۲ یافته‌های آمار توصیفی مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران را ارائه کردیم.

مطابق اطلاعات جدول ۲، وضعیت مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران در چهار مؤلفه گردآوری، سازماندهی، نگه‌داری و یافتن مجدد در سطح متوسط قرار دارد. همچنین میانگین متغیر مدیریت اطلاعات شخصی ۳/۱۷ و انحراف معیار آن ۱/۰۵۱ است که در سطح متوسط قرار دارد.

در این بخش سعی بر این است تا معنی‌داری تفاوت مدیریت اطلاعات شخصی از لحاظ جنسیت، سن و مقطع سنجیده شود.

1. Spss

2. Kolmogorov-SmirnovZ

جدول ۲. یافته‌های آمار توصیفی مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران

سطح مطلوبیت	انحراف معیار	میانگین	مدیریت اطلاعات شخصی و مؤلفه‌های آن
متوسط	۱/۰۴۳	۳/۴۵	گردآوری اطلاعات
متوسط	۱/۰۵۵	۳/۰۵	سازماندهی اطلاعات
متوسط	۱/۰۲۴	۳/۱۴	نگهداری و حفاظت
متوسط	۱/۰۸۲	۳/۰۴	یافتن مجدد اطلاعات
متوسط	۱/۰۵۱	۳/۱۷	مدیریت اطلاعات شخصی

جنسیت

برای بررسی نرمال بودن متغیر مدیریت اطلاعات شخصی، مقدار آماره آزمون کولموگروف-اسمیرنوف (Z_{K-S}) برابر ۱/۷۲۷ و مقدار معیار تصمیم^۱ برابر (Sig) ۰/۰۰۵ است. با توجه به این که معیار تصمیم کوچک‌تر از ۰/۰۵ است بنابراین این متغیر نرمال نیست. از این رو، از آزمون کای اسکوتر برای این سؤال استفاده شده است. جدول ۳ نتایج آزمون کای اسکوتر مربوط به بررسی کتابداران مرد و زن از نظر مدیریت اطلاعات شخصی را نشان می‌دهد.

جدول ۳. آزمون کای اسکوتر مربوط به بررسی کتابداران مرد و زن از نظر مدیریت اطلاعات شخصی

متغیر وابسته	متغیر مستقل	طبقات	تعداد	میانگین رتبه ای	کای اسکوتر	سطح معنی دار
مدیریت اطلاعات شخصی	جنسیت	زن	۶۷	۴۷/۹۴	۳۷/۶۳۷	۰/۱۰۵
		مرد	۲۵	۴۲/۶۴		

جدول ۳ نشان می‌دهد که میزان خی دو بدست آمده حاصل از مقایسه فراوانی‌های درمتغیر جنسیت برابر با ۰/۱۰۵ می باشد که این میزان به لحاظ آماری معنا دار نمی باشد. ($P>0/05$).

مقطع تحصیلی

جدول ۴ نتایج آزمون کای اسکوتر مربوط به بررسی مقطع تحصیلی کتابداران از نظر مدیریت اطلاعات شخصی را نشان می‌دهد.

جدول ۴. نتایج آزمون کای اسکوتر مربوط به بررسی مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران از نظر مقطع تحصیلی

متغیر وابسته	متغیر مستقل	طبقات	تعداد	میانگین	خی دو	سطح معنی دار
مدیریت اطلاعات شخصی	مقطع تحصیلی	فوق دیپلم	۶	۲۷/۷۵	۱۰/۴۳	۰/۰۳۷
		لیسانس	۴۷	۴۴/۹۵		
		ارشد	۳۱	۴۷/۶۳		
		دکتری	۸	۶۵/۳۱		

میانگین مدیریت اطلاعات شخصی برای کتابداران در مقطع تحصیلی دکتری بیشترین و برای دانشجویان کاردانی کمترین مقدار را دارا می‌باشد. و با توجه به آزمون خی دودر سطح معنی داری ۰/۰۳۷ در فاصله اطمینان ۰/۹۵ این تفاوت معنی دار است. ($P>0/05$).

¹ Sig

سن

جدول ۵ نتایج آزمون کای اسکوئر مربوط به بررسی سن کتابداران از نظر مدیریت اطلاعات شخصی را نشان می‌دهد.

جدول ۵. نتایج آزمون کای اسکوئر مربوط به بررسی سن کتابداران از نظر مدیریت اطلاعات شخصی

متغیر وابسته	متغیر مستقل	طبقات	تعداد	میانگین	خی دو	سطح معنی دار
مدیریت اطلاعات شخصی	سن	<۲۵	۱۱	۴۹/۳۲	۱۱۶/۵۵۰	۰/۳۶۵
		۲۵-۳۰	۲۴	۵۱/۱۳		
		۳۵-۳۱	۳۰	۴۳/۰۸		
		۳۶-۴۰	۲۳	۴۴/۸۵		
		>۴۰	۴	۴۶/۱۳		

میانگین مدیریت اطلاعات شخصی برای کتابداران در بازه سنی (۲۵-۳۰) بیشترین و برای کتابداران در بازه سنی (۳۱-۳۵) کمترین مقدار را دارا می‌باشد، با توجه به سطح معنی داری ۰/۳۶۵ در فاصله اطمینان ۰/۹۵ این تفاوت معنی دار نیست ($P > 0/05$).

بحث و نتیجه گیری

با توجه به اهمیت و ضرورت مدیریت اطلاعات شخصی و مسائلی که ممکن است کتابداران در مدیریت اطلاعات شخصی خود با آن روبه رو شوند و تأثیر مثبتی که چهار فعالیت مدیریت اطلاعات شخصی می‌تواند بر افزایش توانایی و رفع نیازهای اطلاعاتی و مدیریت صحیح فضای شخصی اطلاعات بگذارد، و در نتیجه باعث افزایش کارایی افراد در استفاده بهینه از اطلاعات شود. در این پژوهش سعی شد تا وضعیت مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران دانشگاهی را براساس مدل کلجان، دیسک و سولینا (۲۰۰۹) مورد بررسی قرار گیرد. این مدل با ارائه ۴ مؤلفه و هر مؤلفه به طور متوسط با ۴ پرسش، به این مهم پرداخته است. مؤلفه‌های این مدل شامل گردآوری، سازماندهی، نگهداری و حفاظت و یافتن مجدد اطلاعات هستند.

برای پاسخگویی به پرسش اول که سنجش وضعیت مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران دانشگاه‌های دولتی شهر تبریز بود، میانگین ۴ مؤلفه مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران برابر با ۳/۱۷ محاسبه شد؛ که در سطح متوسط است. کتابداران دانشگاهی با کمی تلاش بیشتر می‌توانند سطح مدیریت اطلاعات شخصی خود به سطح مطلوب برسانند. فعالیت‌هایی که بیشترین میانگین‌ها رو در این پژوهش کسب کرده اند به ترتیب عبارتند از: گردآوری، نگهداری و حفاظت، سازماندهی و یافتن مجدد. یافته‌های پژوهش‌های آموزنده (۱۳۹۰)؛ مجاور (۱۳۹۲)؛ صالح‌نژاد (۱۳۹۳) و جدیدی (۱۳۹۴) همگی وضعیت متوسطی را از وضعیت مدیریت اطلاعات الکترونیکی شخصی جامعه‌ی خود گزارش کرده‌اند. نتایج این پژوهش نیز در همان راستا و در وضعیت متوسطی است.

برای پاسخگویی به سؤال دوم و بررسی معنی‌داری تفاوت به لحاظ جنسیت از آزمون کای اسکوئر استفاده شد. از میان ۹۲ کتابدار شرکت‌کننده در این پژوهش، ۲۵ نفر مرد و ۶۷ نفر آن را زن تشکیل داده است. انجام آزمون کای اسکوئر نشان داد که میان مجموعه فعالیت‌های مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران مرد و زن دانشگاه‌های دولتی شهر تبریز تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. این نتایج همسو با یافته‌های پژوهش مجاور (۱۳۹۲) می‌باشد. شکاری (۱۳۹۳)، صالح‌نژاد (۱۳۹۳) و جدیدی (۱۳۹۴) نیز در پژوهش‌های خود تفاوت معنی‌داری را به لحاظ جنسیت در مدیریت اطلاعات شخصی مشاهده نکردند. لذا یافته‌های این پژوهش را نیز می‌توان تأییدی بر عدم وجود تفاوت به لحاظ جنسیت در مدیریت اطلاعات شخصی محسوب داشت. سانگ و لینک (۲۰۰۷) در پژوهش خود به این نتیجه رسیده‌اند که مدیریت اطلاعات شخصی مرد و زن متفاوت است و مردان بیشتر از زنان از مدیریت اطلاعات شخصی خود راضی هستند و فعالیت بالایی دارند.

از میان ۹۲ کتابدار شرکت‌کننده در این پژوهش، ۶ نفر (۶/۵ درصد) با مقطع تحصیلی فوق‌دیپلم، ۴۷ نفر (۵۱/۱ درصد) با مقطع تحصیلی لیسانس، ۳۱ نفر (۳۳/۷ درصد) با مقطع تحصیلی فوق‌لیسانس و ۸ نفر (۸/۷ درصد) با مقطع تحصیلی دکترا بوده‌اند. برای بررسی معنی‌داری تفاوت به لحاظ مقطع تحصیلی، از آزمون کای اسکوتر استفاده شد. انجام آزمون کای اسکوتر نشان داد که میان مجموعه فعالیت‌های مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران دانشگاه‌های دولتی شهر تبریز از لحاظ مقطع تحصیلی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. مقطع تحصیلی دکترا بیشترین و مقطع تحصیلی فوق‌دیپلم کمترین میانگین را در بخش مدیریت اطلاعات شخصی داشته‌اند. به عبارت دیگر، در بخش مدیریت اطلاعات شخصی، هر چقدر مقطع تحصیلی جامعه‌ی مورد بررسی بالاتر رود وضعیت مدیریت بر مجموعه‌ی اطلاعات شخصی آنان نیز بالاتر می‌رود. مجاور (۱۳۹۲) نیز به همین نتیجه رسیده است. اما شکاری (۱۳۹۳) نتیجه‌ی مغایر با نتیجه این پژوهش به دست آورده است.

در این پژوهش برای بررسی سن کتابداران دانشگاهی پنج گروه تعیین شد. ۱۱ نفر (۱۲/۰ درصد) در گروه سنی کمتر از ۲۵ سال، ۲۴ نفر (۲۶/۱ درصد) در گروه سنی ۲۵-۳۰ سال، ۳۰ نفر (۳۲/۶ درصد) در گروه سنی ۳۱-۳۵ سال و ۲۳ نفر (۲۵/۰ درصد) در گروه سنی ۳۶-۴۰ سال و ۴ نفر (۴/۳ درصد) در گروه سنی بالاتر از ۴۰ سال قرار دارند. برای بررسی معنی‌داری تفاوت به لحاظ سن، از آزمون کای اسکوتر استفاده شد. انجام آزمون کای اسکوتر نشان داد که میان مجموعه فعالیت‌های مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران دانشگاه‌های دولتی شهر تبریز از لحاظ سن تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. این یافته همسو با یافته‌های پژوهش مجاور (۱۳۹۲) است و مغایر با یافته‌های پژوهش شکاری (۱۳۹۳) می‌باشد.

در کل می‌توان گفت که وضعیت مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران در سطح متوسط قرار دارد. با وجود این که کتابداران همه روزه با فعالیت‌های گردآوری، سازماندهی، نگه‌داری و یافتن مجدد اطلاعات سر و کار دارند و انتظار می‌رفت که وضعیت مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی آنها در سطح مطلوب باشد، اما وضعیت آنها در سطح متوسط قرار داشت. زنان و مردان از نظر مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی باهم تفاوتی ندارند، همان‌طور که مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی افراد در سن‌های مختلف متفاوت نیست. اما، مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی افراد در مقاطع مختلف تحصیلی با هم متفاوت است. به گونه‌ای که بین مهارت‌های مدیریت اطلاعات شخصی کتابداران با مدرک دکتری و کتابداران با مدرک دیپلم تفاوت زیادی وجود دارد.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر می‌توان پیشنهاد کرد که طراحان سیستم‌های مدیریت اطلاعات شخصی با استفاده از یافته‌های پژوهش حاضر، و بررسی نقاط قوت و ضعف کتابداران در مورد چهار فعالیت مدیریت اطلاعات شخصی، ابزارهای مدیریت اطلاعات شخصی را با توجه به نیازهای کاربران طراحی کنند. همچنین لازم است کتابداران، دوره‌های پیشرفته‌آشنایی بیشتر با نرم‌افزارهای مدیریت اطلاعات شخصی را بگذرانند. برای پژوهش‌های آتی نیز پیشنهاد می‌شود به بررسی عوامل دیگری مثل ویژگی‌های شخصیتی افراد، میزان آشنایی با ابزارهای مدیریت اطلاعات شخصی، حجم و اندازه مجموعه شخصی و غیره که مدیریت اطلاعات شخصی افراد را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند، پرداخته شود. همچنین پژوهشگران آتی می‌توانند به بررسی مدیریت اطلاعات شخصی افراد در فضاهای شخصی متنوع مثل ایمیل‌ها، بوک‌مارک‌ها و وبلاگ‌ها بپردازند.

منابع

- جدیدی، ز. (۱۳۹۳). بررسی میزان بکارگیری مدیریت اطلاعات شخصی توسط اعضای هیات علمی دانشکده‌های پیرایشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و ایران در سال ۱۳۹۳. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی]، دانشگاه تهران.
- زوارقی، ر. و صفایی، م. (۱۳۹۱). مدیریت اطلاعات شخصی (PIM): مروری بر مفاهیم، مدیریت و پردازش اطلاعات، ۲۷ (۴)، ۱۰۵۳-۱۰۸۱.
- کوکبی، م.، حیدری، غ.، و مجاور، آ. (۱۳۹۶). بررسی وضعیت مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز در مجموعه منابع الکترونیکی. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۲۰ (۴)، ۷۹-۵۶.
- سرمه، ز.، بازرگان، ع.، و حجازی، الف. (۱۳۸۷). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. آگه

- سلیمانی، ه.، حیدری، غ.، و قنادی نژاد، ف. (۱۳۹۶). بررسی وضعیت مدیریت اطلاعات شخصی الکترونیکی اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز. *مدیریت اطلاعات و دانش شناسی*، ۴ (۲)، ۶۳-۷۴.
- شکاری، م. (۱۳۹۳). سنجش وضعیت مدیریت اطلاعات شخصی اعضای هیات علمی گروه های آموزشی علم اطلاعات و دانش شناسی ایران. [پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی]، دانشگاه تهران.
- صالح نژاد، ز. (۱۳۹۳). بررسی رفتار مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بیرجند. [پایان نامه کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی]، دانشگاه بیرجند.
- مجاور، آ. (۱۳۹۲). بررسی وضعیت مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز در مجموعه اطلاعات الکترونیکی شخصی بر اساس مدل جونز. [پایان نامه کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی]، دانشگاه شهید چمران.
- ملک محمدی، س.، و زوارقی، ر. (۱۳۹۷). مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان تحصیلات تکمیلی موسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی خوزستان در مجموعه منابع الکترونیکی بر اساس مدل جونز. *فصلنامه علوم و فنون اطلاعات*، ۴ (۳)، ۹۵-۱۲۸.
- آزاده، ف.، جدیدی، ز.، و حقانی، ح. (۱۳۹۳). بررسی میزان به کارگیری مدیریت اطلاعات شخصی توسط اعضای هیات علمی دانشکده های پیراپزشکی دانشگاه های علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و ایران در سال ۱۳۹۳. *مجله دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران (پیاورد سلامت)*، ۱۱ (۱)، ۴۴-۵۲.
- نامداری، آ. (۱۴۰۰). بررسی وضعیت مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز بر اساس مدل جونز. *فصلنامه بازیابی دانش و نظام های معنایی*، در حال چاپ.

References

- Azadeh, F., Jadidi, Z., Haghani, H. (2017). An Investigation Into The Use Level Of Personal Information Management (PIM) By Faculty Members Of Allied Medical Sciences Schools In Tehran Shahid Beheshti And Iran Medical Sciences Universities In 2014 Year. *Payavad Salamat*, 11(1), 44-52. [In Persian].
- Alon, L. & Nachmias, R. (2020). Gaps between actual and ideal personal information management behavior. *Computers in Human Behavior*, 107, 106-129.
- Barreau, D. K. (1995). Context as a factor in personal information management systems. *Journal of the American Society for Information Science*, 46(5), 327-339.
- Barreau, D. K., & Nardi, B. A. (1995). Finding and reminding: file organization from the desktop. *SIGCHI Bulletin*, 27(3), 7.
- Bellotti, V.; Ducheneaut, N.; Howard, M.; Smith, I.; Neuwirth, C. (2002). *Innovation in extremism: Evolving an application for the critical work of email and information management*. In DIS'02: Proceedings of the Conference on Designing Interactive Systems (181-192).
- Bergman, O. (2013). Variables for Personal Information Management Research. *Aslib Proceedings*, 65(5), 464-483.
- Boardman, R. (2004). Improving tool support for personal information management. PhD dist., Department of Electrical and Electronic Engineering, Imperial College, London University, London.
- Capra, R. (2009). A survey of personal information management practices. Available at: <http://pimworkshop.org/2009/papers/capra-pim2009.pdf>.
- Case, D. O. (1991). Conceptual organization and retrieval of text by historians: The role of memory and metaphor. *Journal of the American Society for Information Science*, 42 (9), 657-668.
- Chaudhry, A.S. (2015). Information Management Strategies of Knowledge Workers in the Public Sector in Kuwait. *Libri: International Journal of Libraries and Information Services*, 63 (2).
- Chen, C. (1974). How do scientists meet their information needs? *Special Libraries*, 65(7), 272-280.
- Cole, I. (1982). Human Aspects of Office Filing: Implications for the Electronic Office. In Proceedings of the Human Factors Society, 26th Annual Meeting, edited by Richard E. Edwards, 59-63. Santa Monica: Human Factors Society.
- Fertig, S., Freeman, E.; Gelernter, D. (1996). "Finding and reminding" reconsidered. Gartner IT glossary.
- Hwang, Y, Lin, H, & Shin, D. (2018). Knowledge system commitment and knowledge sharing intention: The role of personal information management motivation. *International Journal of Information Management*, 39, 220-227.

- Jadidi, z. (2014). *A study of the use of personal information management by faculty members of paramedical faculties of Tehran, Shahid Beheshti and Iran Universities of Medical Sciences in 2014*. [Master Thesis in Library and Information Science], University of Tehran. [In Persian].
- Jahoda, G. E.; Hutchens, R. D.; Galford, R. R. (1966). Characteristics and use of personal indexes maintained by scientists and engineers in one university. *American Documentation*, 17, 71-75.
- Jones, W. (2008). Personal information management. *Annual Review of Information Science and Technology*, 41(1), 453-504.
- Kljun, M.; Dix, A.; Solina, F. (2009). A study of a crosstool information usage on personal computers: how users mentally link information relating to a task but residing in different applications and how importance and type of acquisition affect this.
- Kokabi, M., Haidari, GH., Mojaver, A. (2018). A survey on personal information management status of graduate students of Shaheed Chamran University of Ahwaz in personal electronic information collection based on the Jones Model. *Library and Information Sciences*, 20(4), 56-79. [In Persian].
- Kwasnik, B. H. (1991). The importance of factors that are not document attributes in the organization of personal documents. *Journal of Documentation*, 47(4), 389-398.
- Lansdale, Mark W. (Mar. 1988). The Psychology of Personal Information Management. *Applied Ergonomics*, 19 (1), 55-66.
- Majid, S.; San, M. M.; Tun, S. T. N.; Zar, T. (2010). Using Internet Services for Personal Information Management. International symposium on information management in a changing world.
- Malone, T. W. (1983). How do people organize their desks? Implications for the design of office information systems. *ACM Transactions on Information Systems (TOIS)*, 1(1), 99-112.
- Malekmohammadi, S., Zavaraqi, R. (2018). Personal information management of post graduate students of Institute for Higher Education ACECR, Khouzestan in personal electronic information collection based on the Jones Model. *Sciences and Techniques of Information Management*, 4(3), 95-128. [In Persian]
- Mojaver, a. (2013). *Investigating the status of personal information management of graduate students of Shahid Chamran University of Ahvaz in the collection of personal electronic information based on the Jones model*. [Master Thesis in Information Science and Knowledge], Shahid Chamran University. [In Persian]
- Namdari, A. (2021). A Survey personal information management status of the students of Ahvaz Jundishapur university of medical sciences on the Basis of Jones model by emphasis on electronic information. *Knowledge Retrieval and Semantic Systems*, In Press. [In Persian]
- Park, S. (2011). How do graduate students manage their electronic information collections? Investigating management activities and practices. *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*, 48(1), 1-4.
- Parker, E. B.; Paisley, W. J. (1966). Research for psychologists at the interface of the scientist and his information system. *American Psychologist*, 21(11), 1061-1071.
- Pikas, C. K. (2007). Personal information management strategies and tactics used by senior engineers. *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*, 44(1), 1-21.
- Saleh Nejad, Z. (2014). *Investigating the behavior of personal information management of graduate students of Birjand University*. [Master Thesis in Information Science and Knowledge], Birjand University. [In Persian]
- Sarmad, Z., Bazargan, A., and Hejazi, A. (2008). *Research Methods in Behavioral Sciences*. Agah. [In Persian]
- SHekary, m. (2014). *Assessing the status of personal information management of faculty members of Iranian Department of Information Science and Knowledge Departments*. [Master Thesis in Library and Information Science], University of Tehran. [In Persian].
- Song, G.; Ling, C. (2009). The Roles of Profession and Gender in Some PIM Tasks. *Mechanical Engineering Faculty Research*, 732, 429-436.
- Soper, M. E. (1976). Characteristics and use of personal collections. *The Library Quarterly*, 46(4), 397-415.
- Soleymani, H., Heidari, GH., Ghanadinezhad, F. (2017). A survey the electronic personal information management status of Chamran University of Ahvaz faculty members. *Knowledge and Information Management*, 4(2), 63-74.
- Whittaker, S. & Massey, Ch. (2021). Mood and personal information management: how we feel influences how we organize our information. *Mood and PIM Organization*, 24, 695-707.

- Whittaker, S.; Hirschberg, J. (2001). The character, value, and management of personal paper archives. *ACM Transactions on Computer-Human Interaction (TOCHI)*, 8(2), 150-170.
- Whittaker, S.; Sidner, C. (1996). Email overload: exploring personal information management of email. In Proceedings of the SIGCHI Conference on Human factors in computing systems: common ground 276-283.
- Zimmerman, E.; Bar-Ilan, J. (2012). PIM @ academia: how e-mail is used by scholars. *Online Information Review*, 33(1), 22-42.
- Zavaraqi R, Safaie M. (2012). Personal Information Management (PIM): an Introduction. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 27 (4), 1053-1088. [In Persian].

Transcription and Transliteration Standards Accepted By Specialists Of Linguistics And Librarianship And Information

Narges Khatoun Azizian¹ | Fariborz Khosravi^{2*} | Seyyed Ali Akbar Familrouhani³ |
Seyyed Mostafa Assi⁴

1- PhD. candidate, Knowledge and Information Science, Hamadan Branch, Islamic Azad University, Hamadan, Iran. Nargesazizian5@gmail.com

2- Associate Professor, National Library and Archives of Iran, (Corresponding author), fa.khosravi@gmail.com

3- Assistant Professor, Knowledge and Information Science, Hamadan Branch, Islamic Azad University, Hamadan, Iran, sfamilrouhani@gmail.com

4- Professor and Dean, Humanities and Cultural Studies Tehran, Iran mostafa.assi@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: Study was conducted to identify the standards of transcription and transliteration accepted by expert's linguistics and librarianship and information.
Article history: Received: 05 November 2021 Received in revised form: 08 January 2022 Accepted: 01 March 2022 Published online: 01 March 2022	Methodology: Research is practical in terms of object, survey in terms of how to collect information and descriptive in terms of type. The statistical population includes 31 professors of linguistics and specialists in documentation, cataloging of the resources of Islamology and Iranology, and experts of International Standard Serial Number center of the National Library. A checklist of tables of differentiating Persian characters into English according to transcription and transliteration standards that was made available to the statistical community.
Keywords: Transliteration Standards, Transcription Standards, Transliteration, Transcription	Results: According to the findings, the predominant writing form for transcription and transliteration is 16 Persian consonants, 20 English single phoneme consonants and two phonemes English consonants. According to standards, the statistical population has less dispersion in selecting English characters for short Persian vowels than English characters for long Persian vowels.
	Conclusion: The national standard of ISIR 1822 was proposed for transliterating Persian characters into English and the ISO 233-3 standard was proposed for transliteration of Persian characters into English. Moreover, for short Persian vowels in English, two standards, ISIRI 1822 and ISO 233-3 were proposed. Regarding the choice of English long vowels / I, u / for Persian vowels (ا، او)، it is 100% in accordance with the 1822 ISIR national standard. But the interviewees for the long vowel (اُ) suggested the English letter / ā /, which corresponds to 7 transliteration standards and 1 transcription standard.

Cite this article: Azizian, N., Khosravi, F., Famil Rohani, S., assi, M. (2022). Transcription and Transliteration Standards Accepted By Specialists Of Linguistics And Librarianship And Information. *Journal of Knowledge Studies*, 14(55),49 -70.
DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.4.9

استانداردهای آوانویسی و نویسه‌گردانی مورد پذیرش متخصصان دو حوزه زبان‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی

نرگس خاتون عزیزیان^۱ | فریبرز خسروی^{۲*} | سیدعلی اکبر فامیل روحانی^۳ | مصطفی عاصی^۴

۱- دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان. Nargesazizian5@gmail.com

۲- معاونت کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران (نویسنده مسئول) fa.khosravi@gmail.com

۳- استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان sfamilrouhany@gmail.com

۴- استاد پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی mostafa.assi@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

هدف: پژوهش با هدف شناسایی استانداردهای آوانویسی و نویسه‌گردانی مورد پذیرش متخصصان زبان‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی انجام شد.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

روش پژوهش: پژوهش از نظر هدف کاربردی از حیث نحوه گردآوری اطلاعات پیمایشی و از منظر نوع، توصیفی است. جامعه آماری شامل ۳۱ نفر از اساتید زبان‌شناسی و متخصصان مستندسازی، فهرست‌نویسی منابع اسلام‌شناسی و ایران‌شناسی و کارشناسان مرکز ملی شاپا (شماره استاندارد بین‌المللی پایندها) کتابخانه ملی است. چک لیستی از جداول افتراق نویسه‌های فارسی به انگلیسی طبق استانداردهای آوانویسی و نویسه‌گردانی تهیه و در اختیار جامعه آماری قرار داده شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۱۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۱۰/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۰

تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۰/۱۲/۱۰

یافته‌ها: براساس یافته‌ها، شکل غالب صورت نگارشی برای آوانویسی و نویسه‌گردانی ۱۶ صامت فارسی، ۲۰ صامت تک واجی و دو واجی انگلیسی است، همچنین در انتخاب نویسه‌های انگلیسی برای واژه‌های کوتاه فارسی طبق استانداردهای آوانویسی و نویسه‌گردانی نسبت به انتخاب نویسه‌های انگلیسی برای واژه‌های بلند فارسی جامعه آماری از تشنگی کمتری برخوردار است.

واژه‌های کلیدی:

استانداردهای آوانویسی،

استانداردهای نویسه‌گردانی،

آوانویسی نویسه‌گردانی

نتیجه‌گیری: برای آوانویسی نویسه‌های فارسی به انگلیسی، استاندارد ملی آی اس آی آر آی ۱۸۲۲ و برای نویسه‌گردانی نویسه‌های فارسی به انگلیسی استاندارد ISO 233-3 پیشنهاد شد. برای واژه‌های کوتاه فارسی به انگلیسی دو استاندارد ISO 233-3 و آی اس آی آر آی ۱۸۲۲ را پیشنهاد دادند. واژه‌های بلند انگلیسی /I,u/ برای واژه‌های فارسی (ای، او) با استاندارد ملی آی اس آی آر آی ۱۸۲۲ صد در صد مطابقت دارد اما مصاحبه‌شوندگان برای واژه بلند (آ)، نویسه انگلیسی /ā/ را پیشنهاد دادند که با استاندارد نویسه‌گردانی و استاندارد آوانویسی مطابقت دارد.

استناد: عزیزیان، نرگس خاتون، خسروی، فریبرز، فامیل روحانی، سیدعلی اکبر، عاصی، مصطفی. (۱۴۰۰). استانداردهای آوانویسی و نویسه‌گردانی مورد پذیرش متخصصان دو حوزه زبان‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی. *دانش‌شناسی*، ۱۴(۵۵)، ۷۰-۴۹

DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.4.9

حق مؤلف © نویسندگان.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

مقدمه

کلمات و اسامی ایرانی هنگام برگرداندن به الفبای لاتین از قاعده یکسان و پذیرفته شده‌ای بهره نمی‌برند. اغلب رسانه‌ها شیوه‌های ساده‌ای به کار می‌برند که ظرافت‌های زبان در آن گم می‌شود به همین دلیل ضبط اعلام (اشخاص، جغرافیایی، تاریخی و ...) در منابع فارسی دچار تشتت و چندگونگی است، و هرکس، از نویسنده و مترجم و پژوهشگر گرفته تا تهیه‌کنندگان ابزارهای کتابشناختی (دایره‌المعارف‌ها، کتابشناسی‌ها، نمایه‌ها، واژه‌نامه‌ها و جز آن)، به سلیقه و ذوق خود، شیوه‌ای را برای آوانویسی^۱ و نویسه‌گردانی^۲ انتخاب کرده‌اند، در نتیجه یک نام خاص به دو یا چند شکل نوشته شده است. این تشتت باعث می‌شود برای مثال، هنگام گرفتن گذرنامه به‌عنوان سندی رسمی و حقوقی، در نوشتن اسامی به الفبای لاتین با توجه به استفاده سلیقه‌ای از حروف لاتین سردرگمی‌هایی ایجاد شود که در بعضی موارد پیامدهای حقوقی و مالی در پی دارد و علاوه بر آن در پایگاه‌های اطلاعاتی پژوهشگران نتوانند به اطلاعات مورد نیاز خود به سهولت و بدون اتلاف وقت دسترسی یابند (صدیق بهزادی، ۱۳۷۵).

همواره نمایش شکل نوشتاری و تلفظ اسامی خاص جغرافیایی، اشخاص، اصطلاحات فرهنگی و نام سازمان‌ها در متون غیرفارسی و به‌ویژه اروپایی مشکل و نابسامان است. تنها نگاهی به چند دایره‌المعارف مانند ایرانیکا^۳، اسلام^۴، بریتانیکا^۵ و یا برخی از کتاب‌های تاریخی، تاریخ ادبیات و نظایر آن نشان می‌دهد که از شیوه‌های متفاوتی استفاده شده است. اغلب آنها آمیزه نامشخصی از نویسه‌گردانی و آوانویسی و یا تلفیقی از گونه‌های کهن و فارسی امروزی و حتی عربی هستند. اسامی، عنوان‌ها و کلیدواژه‌ها در سازماندهی، جست‌وجو و بازیابی اطلاعات نقش اساسی دارند، این امر هنگامی مسئله‌ساز می‌شود که صحبت از رایانه و خودکارسازی این فعالیت‌ها به میان آید، این ناهماهنگی‌ها کار را دشوار و در بعضی موارد ناممکن می‌سازد (بازیابی شده در ۱۳۹۷/۱۰/۱۲، از <http://www.boute.ir/projects/161/diff>) با گسترش روزافزون استفاده از اینترنت و غلبه بر محدودیت‌های فنی و شبکه‌ای که به مدد توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات حاصل شده است، کاربران و جست‌وجوگران اطلاعات دیگر تنها به منابع اطلاعاتی که به زبان آن‌ها نوشته شده اکتفا نمی‌کنند. دسترسی به همه اطلاعات مرتبط در دیگر زبان‌ها، اکنون نه آرزو، بلکه حق طبیعی کاربران شناخته می‌شود. این تنوع زبانی اگرچه در ابتدا مفید به نظر می‌رسد، اما می‌تواند مانعی برای دسترسی به اطلاعات تلقی شود (علیزاده، فتاحی و داورپناه، ۱۳۸۸).

بدیهی است که برای تبادل اطلاعات در این جامعه اطلاعاتی چندزبانه، دیگر نمی‌توان به یک زبان خاص محدود شد. اینترنت به عنوان محل تلاقی این زبان‌ها، بیشترین نمود این گوناگونی را در خود جا داده است با رشد منابع اینترنتی، مشکلات زبانی در دسترسی و بهره‌گیری از این منابع نیز بیشتر شده است. راه حل غلبه بر این مشکلات، بهره‌گیری از بازیابی اطلاعات بین‌زبانی است. بازیابی اطلاعات بین‌زبانی نوعی از بازیابی اطلاعات است که در آن حداقل دو زبان وجود دارد: زبان عبارت جست‌وجو، و زبان مجموعه مدارک. زبان عبارت جست‌وجو را زبان اصلی و زبان مجموعه مدارک را زبان هدف یا مقصد می‌نامند. یک نظام بازیابی اطلاعات بین‌زبانی، مدارک را در زبانی که با زبان عبارت جست‌وجو متفاوت است بازیابی می‌کند. البته کاربر نظام بازیابی، عبارت جست‌وجو را به زبان بومی خویش ارائه می‌کند، اما مدارک دریافتی بر اساس زبان مجموعه مدارک خواهد بود. نظام بازیابی، کار جست‌وجوگرانی که به چند زبان تسلط دارند را ساده می‌کند و در عین حال، جست‌وجوگرانی را که تنها به یک زبان تسلط دارند، قادر می‌سازد عبارت جست‌وجو را به زبان خود ارائه کنند و آنگاه با استفاده از دانش خود یا با بهره‌گیری از کمک دیگران، بین مدارک بازیابی شده

1. Transcription

2. Transliteration

3. Encyclopedia Iranica

4. Encyclopedia of Islam

5. Encyclopedia Britannica

6. query

تمایز قائل شوند و در نهایت با استفاده از عوامل انسانی یا ماشینی، مدارکی که مرتبط تشخیص داده شده است را به کار گیرند (بالستروس و کرافت^۱، ۱۹۹۸).

آوانویسی فارسی تلاشی است در جهت ارائه آسان واج‌های^۲ فارسی با استفاده از حروف لاتین، بدون نیاز به یک تشابه و نظام نزدیک یا برگشت پذیر با الفبای فارسی - عربی و نیز بدون نیاز به یک تشابه و تطابق نزدیک با ارزش‌های آوایی انگلیسی حروف لاتین، برای مثال حروفی از قبیل، X, Q, C ممکن است برای واج‌های زبان فارسی که در واجگان انگلیسی وجود ندارد یا دیکته مطابق یا تک حرفی انگلیسی ندارد، مجدداً استفاده شوند (استادی، ۱۳۹۲، ۴۹). به بیان دیگر آوانویسی نگارش آواهای زبانی با در نظر گرفتن ویژگی‌های تولیدی و شنیداری آنها و بدون در نظر گرفتن نقش آنها در زبان را گویند (مدرسی قوامی، ۱۳۹۶، ۶). زمانی که واژه‌های فارسی به الفبای لاتین به نحوی نوشته شود که خواننده آن را درست تلفظ کند از استاندارد آوانویسی استفاده شده است برای مثال: zarā. این استاندارد در مراسلات و اسناد دولتی از قبیل گذرنامه‌ها و نامه‌های بازرگانی، مخابرات بین‌المللی نوشتن نشانی‌ها، نوشتن نام‌های کوچک‌ها و خیابان‌ها، تهیه نقشه‌های جهانگردی، تهیه دفترهای راهنمای تلفن و راهنمای جهانگردی ایران و بازنمایی تلفظ واژه‌های فارسی در واژه‌نامه‌های کوچک و بزرگ یک زبانه فارسی یا دو زبانه (یعنی فارسی به زبان دیگر) کاربرد دارد (بازیابی شده در 1397/10/27، از <http://standard.isiri.gov.ir/StandardFiles/1822.htm>).

نویسه گردانی روشی است که در آن حروف یک نظام نوشتاری جانشین حروف یک نظام نوشتاری دیگر می‌شوند و هدف آن تبدیل صورت نوشتاری اسامی خاص، مکان‌ها، عنوان کتاب‌ها و نظایر آن به صورت نوشتاری آن در خط دیگری است برای مثال: آذر zārā. برخلاف آوانویسی که تلفظ و عناصر تشکیل دهنده نظام آوایی یک زبان و بازنمایی دقیق آن در نوشتار مد نظر است، نویسه گردانی به خط وفادار است و برای هر یک از حروف یک نظام نوشتاری معادلی را در نظام نوشتاری دیگر پیشنهاد می‌کند (مدرسی قوامی، ۱۳۹۶، ۷).

بلانکن^۳ (۱۹۷۱). پیمایشی از تجربیات ادامه‌دار عام زبان انگلیسی قرن نوزدهم و خدمات نمایه‌سازی و مشکلات مبتلا به توسط فهرست‌نویس یا نمایه‌ساز در ورود اسامی اشخاص خارجی ارائه نمود. وی پیشنهاد نمود توجه جدی‌تری به یک راه حل تمام عیار نظیر تخصیص اعداد تصادفی به همه نویسندگانی که برای بار اول یک مقاله علمی برای انتشار دارند صورت گیرد. همچنین پیشنهادی برای افزایش استانداردسازی در تبدیل حروف الفبای زبان اسلاو، یونانی و نام‌ها و اسامی شرقی مطرح و نتیجه‌گیری کرد که ثبت پیشنهادی (پیش از کلیه اسامی) با در نظر گرفتن پیشنهاد ملیت ممکن است عاقلانه‌ترین مرحله برای شناسایی فهرست نویسندگان باشد و این که تعیین عامل ثبت و درج اطلاعات فعلی برای نام‌های خانوادگی مرکب در بسیاری از ملیت‌ها مشکل غیرقابل حلی ایجاد می‌کند مگر این که نویسندگان و ناشران در یک قالب فهرست‌نویسی یا نمایه‌سازی مشترک همکاری نمایند. ملاحظات نظریه نمایه‌سازی وی همانند اصول نویسه گردانی و آوانویسی به وسیله طراحی خطوط راهنما دنبال شد تا به بهبود نمایه‌سازی در انسجام بخشی ورود اطلاعات نام‌های اشخاص کمک کند.

وینبرگ^۴ (۱۹۷۴). تبدیل حروف الفبا را در گردآوری مدارک و مستندات از سه نقطه نظر متفاوت مورد بررسی قرار داد: (۱) مشکلات نظری در واژگان زبان‌شناسی تعریف شود، (۲) مشکلات نظری و عملی کاربرد نویسه گردانی در فهرست‌نویسی و جمع‌آوری اسناد و مستندات بیان شود، (۳) نویسه گردانی از منظر کاربران مورد بررسی قرار گیرد. وی پس از بررسی مشکلات الفبای غیرلاتین نتیجه می‌گیرد که بهترین راه حل نگهداری جداگانه فهرست‌های الفبایی برای هر کدام از خط‌ها است. این کار برای معرفی بدون ابهام واج‌های یک زبان منفرد، اثربخش است. در حالی که الفبای آوانویسی بین‌المللی به وسیله زبان‌شناسان مورد استفاده قرار گرفته است، و می‌تواند توسط کتابداران نیز مورد استفاده قرار گیرد. احتمال دارد وینبرگ از اولین پژوهشگرانی باشد که الفبای آوانویسی بین‌المللی را به کتابداران پیشنهاد داده باشد.

¹. Ballesteros & Croft

phonemes. آوا کوچک‌ترین واحد قابل تشخیص در هر زبان است هنگامی که نقش ممیز معنای آوای خاصی مد نظر باشد واج به کار می‌رود برای مثال، در

زبان فارسی /s/ یک واج است مدرسی قوامی، ۱، ۱۳۹۶/

³. Blanken

⁴. Weinberg

وی بیان می‌کند: "در لاتینی‌سازی، همان‌گونه که در فهرست‌نویسی‌های بریتانیایی و آمریکایی یافت شد، هدف بازنمایی یک الفبای خارجی در زبان لاتینی از طریق ارزش‌گفتاری حروف الفبا است.

ولیش^۱ (۱۹۷۸). برخی از مشکلات و نقاط ضعف حروف الفبای لاتینی را به‌عنوان روش کنترل کتابشناختی مورد کنکاش و بررسی قرار داد. تا جایی که به کتابداران و کتابشناسان مربوط می‌شود آن‌ها با مشکلاتی نظیر تنوع طرح‌ها و الفبایی نمودن حروف مواجه بودند. علاوه بر مشکلات ذکر شده، وی خاطرنشان می‌کند که کاربران نظام‌های کنترل کتابشناختی با فقدان کامل کلیدواژه‌های یک نظام حروف الفبای لاتینی روبرو هستند که برای کاربران و فهرست‌نویسان و کتابشناسان شناخته شده نیست. تبدیل حروف الفبا را در هر دو حوزه به‌عنوان یک پدیده در تاریخ ملل و به‌عنوان یک طرز کار در حوزه‌های حرفه‌ای مختلف با تأکید ویژه بر استفاده نویسه‌گردانی و آوانویسی در حوزه کنترل کتابشناختی مورد بررسی قرار داد. نتایج مطالعه ولیش به پیشنهادهایی برای روش‌های جایگزین کنترل کتابشناختی برای اسناد و حروف متفاوت و ناهمانند و استفاده از پیشینه‌های ماشین‌خوان منجر گردید. ولیش پیمایشی با استفاده از یک پرسشنامه برای ۳۲ نفر از کتابداران کتابخانه‌هایی در سراسر جهان که آثاری شامل حروف ناهمانند نگهداری می‌کردند، ارسال کرد. پژوهش ولیش نشان داد که تنوع و کثرت بزرگی در کاربرد طرح‌های تبدیلی با فقدان استاندارد در کنترل کتابشناختی وجود دارد و تبدیل آن حروف الفبا یک ابزار کنترل اثربخش برای کاربران این نظام نیست. با در نظر گرفتن این دو رویکرد موجود، یک جایگزین دیگر برای محققانی که طرفدار روش آوانویسی در کتابداری کشورهای غربی ایجاد شد و آن این که تسهیل الفبای آوانویسی نظام‌مند نظیر اغلب الفباهای مورد استفاده، الفبای آوانویسی بین‌المللی است. در کتابخانه‌های کشورهای غربی تبدیل حروف الفبا از زبان‌های مختلف به الفبای لاتینی از دو رویکرد مورد بررسی قرار گرفته است: زبان بومی یا الفبای مجزا. متن زبان بومی چنانچه به‌روش مورد استفاده به‌وسیله کتابخانه‌کنگره در فهرست یکپارچه ملی به زبان لاتینی درآمده باشد، می‌تواند از پس آن برآید و دیگر این که به‌عنوان یک الفبای مجزا در نوبت تطبیق الفبای مناسب قرار گیرد. اعتبار تجربه تبدیل حروف الفبا در نگهداری منابع کتابخانه‌ها در الفباهای مختلف توسط وینبرگ و ولیش در پرتو نتایج دقیق اطلاعاتی مورد پرسش قرار گرفت. این محققان فرایند تبدیل حروف الفبا را از نقطه نظر زبان‌شناس، فهرست‌نویس و کاربر مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها آوانویسی را در مقابل نویسه‌گردانی مورد بحث قرار دادند و در عین حال به مشکلات، به‌خصوص الفباهای غیرلاتینی اشاره نمودند.

النبهانی^۲ (۲۰۰۷). در پژوهش خود به دنبال استانداردسازی نام‌های جغرافیایی بود برای این منظور نام‌های جغرافیایی کشور عمان را مورد مطالعه قرار داد. تلفظ نام‌های جغرافیایی، تفاوت‌های زبانی، غیرقابل دسترس بودن برخی مناطق و عدم همکاری ساکنان محلی در ارائه اطلاعات دقیق مسائلی بود که با آن روبرو شد. یکی از مشکلات نویسه‌گردانی نام‌های جغرافیایی به‌طور کلی و به‌طور خاص در عمان تنوع زبان‌ها و گویش‌ها در این کشور است. وی خاطرنشان می‌کند برای استانداردسازی نام‌های جغرافیایی کمیته و یا نهادی در سطح کشور باید متولی این کار شود. یافته‌های پژوهش بیانگر این مطلب است که برخی مشکلات مربوط به تلفظ و هجی کردن اسامی جغرافیایی در عمان است که خود ناشی از زبان و گویش‌های متنوع در این کشور است.

القرانی^۳ و دیگران (۲۰۱۱). در پژوهشی به کدهای آوانویسی و نویسه‌گردانی برای توصیف زبان عربی با استفاده از الفبای رومی پرداختند و سیستمی برای آوانویسی و نویسه‌گردانی زبان عربی به خوانندگانی که با این زبان آشنایی ندارند و تلفظ دقیق این زبان را نمی‌دانند ارائه کردند بازیابی شده در ۱۴۰۰/۹/۱۰، <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii>.

مهدوی^۴ (۲۰۱۲). در پژوهشی اذعان می‌دارد که تاکنون طرح‌های لاتینی‌سازی مختلفی با استفاده از الفبای لاتین برای متون فارسی ارائه شده است. که هر یک عملکرد بسیار خاص و در عین حال محدودی را انجام داده‌اند. وی لاتینی‌سازی را پیشنهاد می‌کند که بتواند طیف

1. Wellisch, H. H.

2. Al Nabhani, Yousuf bin Harith bin Nasir

3. Alqrainy, Shihadeh Khaleel and etl.

4. Mahdavi, M.A.

گسترده‌ای از رمزگذاری مورد نیاز در زمینه پردازش زبان طبیعی را تسهیل کند. طرح پیشنهادی مهدوی سعی در حفظ پدیده‌های املائی و واجی در زبان دارد. که می‌تواند برای رمزگذاری نسخه‌های خطی دست‌نویس، که در آن شکل‌های مبهم یک ویژگی برجسته است، به حساب آید. این امر به‌ویژه به لاتینی‌سازی خط کوفی که در آن علائم تفکیک‌کننده حذف شده است، مرتبط است. این طرح قوانین املائی را برای استانداردسازی لاتینی‌سازی آینده توصیه می‌کند. تقریباً همه طرح‌های فعلی تحت دو دسته اصلی قرار می‌گیرند: دسته اول نویسه گردانی است که بر شکل نوشتاری زبان تأکید دارد. این طرح‌ها به‌سادگی نحوه نگارش یک متن را نشان می‌دهند. دسته دوم، به عبارت دیگر، طرح آوانویسی است که بر نحوه خواندن یک متن تمرکز دارد. تعداد بسیار کمی برای دستیابی به ترکیبی از این دو روش تلاش کرده‌اند. طرحی که وی پیشنهاد می‌دهد آمیزه‌ای از نویسه گردانی و آوانویسی است با این حال، هیچ یک از آنها خود را به مجموعه‌ای از اسناد رومی شده از متون فارسی در مقیاس بزرگ وام نمی‌دهند (بازیابی شده در ۱۴۰۰/۹/۱۴ از <https://ijism.ricest.ac.ir/>).

واکولنکو^۱ (۲۰۱۵). در پژوهشی رویکردهای اصلی آوانویسی کلمات خارجی و وام گرفته شده در زبان اوکراینی، روسی و بلاروسی را به خط لاتین مورد بحث قرار داد وی خاطر نشان کرد واژگان اقتباس شده باید بر مبنای تغییرناپذیر ارائه شود در این مقاله آوانویسی و نویسه گردانی و مشکلات فعلی در زبان اوکراینی تجزیه و تحلیل شد او کراین تنها کشوری است که از سیریلیک استفاده می‌کند که به دلایل مشخصی فراتر از استاندارد نویسه گردانی بین ایالتی GOST 7.79-2000 "قوانین نویسه گردانی خط سیریلیک با الفبای لاتین" قرار دارد که در آن پیشنهادات ما در مورد لاتینی‌های اسلاوونی شرقی در نظر گرفته شده است. وی خاطر نشان می‌کند عدم وجود چنین استاندارد در اوکراین، مشکلات خاصی را در ارتباطات بین‌المللی و رایانه‌ای از قبیل (گذرنامه، اسناد، نامه‌ها، موافقت‌نامه‌ها، گواهی‌ها، فهرست‌های کتابخانه، نقشه‌های جغرافیایی و سایر تولیدات چاپی، ایمیل، تلگرام، تابلوهای راهنما، بانک‌های اطلاعاتی مختلف و غیره) ایجاد می‌کند. این مشکل نیازمند راه حلی در چارچوب فرایندهای جهانی شدن دنیا، دیدگاه اروپایی اوکراین و ارتباطات فشرده بین‌المللی آن است. پذیرش گسترده زبان لاتینی اوکراینی، به‌عنوان پایگاهی برای انتشار واقعیت‌های اوکراینی به زبان‌های خارجی، مسئله اعتبار بین‌المللی و آینده اروپایی اوکراین است (بازیابی شده در ۱۴۰۰/۹/۱۴ از <http://hrcak.srce.hr>).

شیمیچویچ و بویانوویچ^۲ (۲۰۱۷). در پژوهشی روش‌های متفاوت نویسه گردانی نویسه‌های سیریلیک را به نویسه‌های لاتین در پایگاه‌های کتابشناسی نشان داده و به ارائه تفاوت‌های میان نویسه گردانی و آوانویسی می‌پردازند. در این مقاله توجه را به مشکلاتی جلب می‌کنند که پایگاه‌های داده لاتین در روند نویسه گردانی نویسه‌های سیریلیک به لاتین با آن‌ها روبرویند. نمونه‌های متعدد از پایگاه‌های کتابشناختی (کتابخانه بریتانیا، کتابخانه کنگره، کتابخانه‌های کرواسی، و غیره) که بیانگر قواعد و استانداردهای متفاوت‌اند، جست‌وجو شده‌اند. جست‌وجوها بر اساس معیارهای مشخص انجام و نتایج ارائه شده‌است. نتیجه حاصل از جست‌وجو نشان می‌دهد که با وجود چندین برنامه بر اساس قواعد و استانداردهای فعلی، به استانداردسازی در این حوزه و به کارگیری یک نظام یکپارچه برای دگرنویسی در سطح بین‌المللی نیاز است.

بررسی پژوهش‌های انجام شده در خارج از ایران نشان می‌دهد مشکل تبدیل حروف الفبا به‌منظور کنترل کتابشناختی مسئله تازه‌ای نیست و از گذشته به چالشی برای کتابداران و کاربران بالقوه منجر شده است. لذا پژوهش‌هایی در این زمینه صورت گرفته است اما استفاده از شناسایی استانداردهای آوانویسی و نویسه گردانی زبان فارسی به انگلیسی و بررسی مزایا و چالش‌های احتمالی آن کمتر مورد بررسی قرار گرفته است بنابراین به کار نگرفتن استانداردهای آوانویسی و نویسه گردانی واحد برای اسامی فارسی و ایجاد اختلال‌هایی که در مرحله بازیابی و یک‌دستی اطلاعات به‌وجود می‌آید پژوهشگران را بر آن داشت تا با این پرسش اساسی از متخصصان دو حوزه زبان‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی، پژوهشی انجام شود.

1. Vakulenko, Maksym o.

2. Šimičević, Greta, Boljanović, Ana Marija

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی، از حیث نحوه گردآوری اطلاعات پیمایشی و از منظر نوع پژوهش توصیفی است. جامعه آماری شامل ۳۱ نفر از متخصصان زبان‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی بود که گروه اول از فرهنگستان زبان و ادب فارسی، مرکز مدارک علمی ایران (ایرانداک)، بنیاد ایران‌شناسی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و دانشکده زبان‌های خارجی دانشگاه علامه طباطبائی، به تعداد ۱۱ نفر و گروه دوم نیز شامل متخصصان شاغل در بخش مستندسازی، فهرست‌نویسی منابع اسلام‌شناسی و ایران‌شناسی و همچنین کارشناسان مرکز ملی شاپا کتابخانه ملی به تعداد ۲۰ نفر انتخاب شدند. پس از بررسی منابع و متون و جست‌وجو در موتورهای کاوش تعداد ۱۳ استاندارد ملی و بین‌المللی در زمینه آوانویسی و نویسه‌گردانی فارسی به انگلیسی شناسایی شد استانداردهای آوانویسی شامل: استاندارد بین‌المللی آوانویسی^۱، یونی‌پرس یا پارسی جهانی^۲، دایره‌المعارف بزرگ اسلامی^۳ و آی اس آی آر آی ۱۸۲۲^۴ و استانداردهای نویسه-گردانی شامل: ایزو ۳-۲۳۳۵، دایره‌المعارف ایرانیکا^۵، دایره‌المعارف اسلام^۶، سازمان ملل برای نام‌های جغرافیایی (ویرایش‌های ۱۹۶۷ و ۲۰۱۲)^۷، بی‌جی‌ان/پی‌سی‌جی‌ان^۸، دی‌ام‌جی^۹، آی‌ام‌جی^{۱۰}، آی‌جی‌ام‌ای اس^{۱۱} و انجمن کتابداری و کنگره آمریکا^{۱۲} است هر یک از این استانداردها در جداول جداگانه مقارنه شدند و آن دسته از صامت‌های فارسی^{۱۳} به انگلیسی که تفاوتی هنگام آوانویسی و یا نویسه-گردانی از فارسی به انگلیسی میان آنها وجود نداشت (برای مثال ب، b) از جداول حذف گردید در گام دوم جداول افتراق صامت‌های فارسی به انگلیسی استانداردهای آوانویسی و نویسه‌گردانی ملی و بین‌المللی صامت و واژه‌های^{۱۴} نویسه‌های فارسی به انگلیسی به تفکیک هر گروه از استانداردها (جداول ۱ تا ۱۰) تدوین شد و در اختیار جامعه آماری قرار گرفت و از جامعه آماری این سؤال^{۱۵} از بین استانداردهای موجود برای آوانویسی و نویسه‌گردانی ترجیح آنها در انتخاب کدامیک از این استانداردها است^{۱۶} پرسیده شد و جامعه مورد مطالعه با توجه به میزان معلومات و تخصص خود در آوانویسی و نویسه‌گردانی اسامی فارسی به انگلیسی نظراتی ارائه دادند که توسط پژوهشگر نظارت ضبط گردید. به‌منظور تحلیل داده‌های حاصل از جمع‌آوری اطلاعات از نرم‌افزار تحلیل آماری SPSS ویرایش ۱۸ استفاده گردید.

1. International Phonetic Alphabet(IPA)

2. Unipres

3. Encyclopedia Eslam (EE)

4. ISIRI

5. ISO 233-3

6. Encyclopedia Iranica(EI)

7. Encyclopedia of Islam(EI) است برای تفکیک دایره‌المعارف ایرانیکا با اسلام در جدول دایره‌المعارف اسلام با سه حرف اختصاری نشان داده شده

8. United Nations Group of Experts on Geographical Names(UNGEGN) به دلیل این که دارای دو ویرایش متفاوت است در شمارش

استانداردها هر دو ویرایش لحاظ شده است.

9. BGN/PCGN 1958

10. Orient-Institute der Deutschen Morgenlandischen Gesellschaft(DMG)

11. International Journal of Middle East Studies(IJMES)

12. American Library Association-Library of Congress(ALA-LC)

^{۱۳}. زبان فارسی دارای ۲۳ صامت (همخوان) است که به حروف بی‌صدا نیز معروف هستند. این گروه دارای حالت‌های متفاوت نوشتاری است. یک حرف یا یک شکل یکسان از یک حرف ممکن است نماینده چند واج مختلف باشد.

^{۱۴}. خط فارسی دارای ۶ واژه (مصوت) است که یا نوشته نمی‌شوند و یا با یکی از صامت‌ها نشان داده می‌شوند. در زبان فارسی دو دسته واژه کوتاه و بلند وجود دارد.

جدول ۱. جدول افتراقی صامت‌های فارسی براساس استانداردهای آوانویسی ملی و بین‌المللی

UniPres	EE	IPA	ISIRI	نویسه فارسی	ردیف
s	S	s	s	ث	۱
j	J	dʒ	j	ج	۲
c	Č	tʃ	c	چ	۳
h	H	h	h	ح	۴
x	X	x	x	خ	۵
z	Z	z	z	ذ	۶
ž	Ž	ʒ	zh	ژ	۷
š	Š	ʃ	sh	ش	۸
s	S	s	s	ص	۹
z	Z	z	z	ض	۱۰
t	T	t	t	ط	۱۱
z	Z	z	z	ظ	۱۲
-	‘	∅	’	ع	۱۳
q	Q	g~ɣ	q	غ	۱۴
q	Q	g~ɣ	q	ق	۱۵
v	W	v~w	v	و	۱۶

جدول ۲. جدول واکه‌های کوتاه و بلند فارسی براساس استانداردهای آوانویسی ملی و بین‌المللی

UniPres	EE	IPA	ISIRI	نویسه فارسی	ردیف
a	A	æ	a	فتحه (َ)	۱
o	O	o	o	ضمه (ُ)	۲
e	E	e	e	کسره (ِ)	۳
ā	Ā	ɑ:~ɒ:	ɒ:	آ	۴
i	Ey	i:, e:	ey	ای	۵
u	Ow	u:, o	ow	او	۶

لازم به ذکر است که در جدول تطبیقی واکه‌ها افتراقی دیده نشد بنابراین طبق جدول (۲) تمام استانداردها در اختیار جامعه مورد مطالعه قرار گرفت.

جدول ۳. فراوانی تعداد استانداردهای آوانویسی ملی و بین‌المللی به صامت فارسی

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد استانداردها	نویسه انگلیسی	تعداد استانداردها	نویسه انگلیسی	تعداد استانداردها	بیشترین بسامد
۱	ث	s	۴	---	---	---	4	
۲	ج	dʒ	۱	j	3	-	3	
۳	چ	tʃ	1	c	2	č	1	
۴	ح	h	۳	h	1	---	---	
۵	خ	kh	۴	---	---	---	---	
۶	ذ	z	۴	---	---	---	---	
۷	ژ	ʒ	۱	ʒ	۲	zh	1	
۸	ش	ʃ	۱	š	۲	sh	1	
۹	ص	s	۴	---	---	---	---	
۱۰	ض	z	۴	---	---	---	---	
۱۱	ط	t	۴	---	---	---	---	
۱۲	ظ	z	۴	---	---	---	---	
۱۳	ع*	∅	1	'	1	'	1	
۱۴	غ	g~ɣ	۱	q	3	---	---	
۱۵	ق	g~ɣ	۱	q	3	---	---	
۱۶	و	v~w	1	v	2	w	۲	

دلیل اختلاف تعداد صامت‌ها در جدول (۳) با ۴ استاندارد ملی و بین‌المللی آوانویسی در این است که بعضی استانداردها دو همخوان انگلیسی را برای یک همخوان فارسی در نظر گرفته است. برای مثال می‌توان به همخوان (v~w) در استاندارد IPA اشاره کرد که برای همخوان فارسی "و" کاربرد دو همخوان انگلیسی را مجاز شمرده است. همچنین استاندارد آوانویسی یونی‌پرس برای نویسه فارسی "ع*" نویسه‌ای در زبان انگلیسی به کار نبرده است به همین دلیل تعداد استانداردهای آوانویسی برای این نویسه ۳ است.

جدول ۴. فراوانی و درصد بیشترین استانداردهای آوانویسی برای صامت‌های فارسی

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد استانداردها	نویسه انگلیسی	تعداد استانداردها	بیشترین بسامد استانداردها	جامعه آماری	درصد فراوانی
۱	ث	s	4			4	4	100
۲	ج	dʒ	1	j	3	3	4	75
۳	چ	tʃ	1	č	1	2	4	50
۴	ح	h	3	h	1	3	4	75
۵	خ	kh	4			4	4	100
۶	ذ	z	۴			۴	4	100
۷	ژ	ʒ	1	zh	1	2	4	50
۸	ش	ʃ	1	sh	1	2	4	50

۹	ص	s	4							4	4	4	100
۱۰	ض	z	4							4	4	4	100
۱۱	ط	t	4							4	4	4	100
۱۲	ظ	z	4							4	4	4	100
۱۳	ع*	∅	1	،	1	،	1	،	1	1	1	3	33/33
۱۴	غ	g~γ	1	q	3					3	3	4	75
۱۵	ق	g~γ	1	q	3					3	3	4	75
۱۶	و	v~w	1	v	2	w	۲			2	2	۵	۴۰

طبق جداول (۳) و (۴) بیشترین فراوانی استانداردهای موجود هر کدام با ۴ مورد (۱۰۰) درصد به نویسه‌های فارسی "ث، خ، ذ، ص، ض، ط و ظ" تعلق دارد. نویسه‌های فارسی "ج، ح، غ، ق" هر کدام با ۳ مورد (۷۵) درصد استانداردهای آوانویسی رتبه دوم و نویسه‌های فارسی "چ، ژ، ش" هر کدام با ۲ مورد (۵۰) درصد در جایگاه سوم و نویسه فارسی "و" هر کدام با ۲ مورد (۴۰) درصد رتبه چهارم و بالاخره نویسه فارسی "ع" با ۳ مورد (۳۳/۳۳) درصد رتبه پنجم را به خود اختصاص داده است. نکته قابل تأمل این است که در استانداردهای آوانویسی، نویسه‌های تک واجی به نویسه‌های دو واجی ارجحیت دارد. همچنین علت درصد پایین برای نویسه فارسی "ع" آن است که به جای به کار بردن نویسه از علامت در استانداردها استفاده شده است.

جدول ۵. فراوانی تعداد استانداردهای آوانویسی ملی و بین‌المللی به واک‌های کوتاه و بلند فارسی

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	بیشترین بسامد
۱	فتحه (َ)	æ	۱	a	۳	---	---	---	---	3
۲	ضمه (ُ)	o	۴	---	---	---	---	---	---	4
۳	کسره (ِ)	e	۴	---	---	---	---	---	---	4
۴	آ	a:	1	ɑ:~ɒ:	۱	ā	۲	۲	۲	2
۵	ای	i:, e:	1	i	۱	ey	۲	۲	۲	2
۶	او	u:, o	۱	ow	۲	u	1	1	1	2

جدول ۶. فراوانی و درصد بیشترین استانداردهای آوانویسی برای واک‌های کوتاه و بلند فارسی

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	بیشترین بسامد	جامعه آماری	درصد فراوانی
۱	فتحه (َ)	æ	۱	a	3	---	---	3	۴	۷۵
۲	ضمه (ُ)	o	۴	---	---	---	---	4	۴	۱۰۰
۳	کسره (ِ)	e	۴	---	---	---	---	4	۴	۱۰۰
۴	آ	a:	1	ɑ:~ɒ:	۱	Ā	۲	2	۴	۵۰
۵	ای	i:, e:	1	i	۱	Ey	۲	2	۴	۵۰
۶	او	u:, o	۱	ow	۲	U	1	2	۴	۵۰

بررسی استانداردهای آوانویسی جداول (۵) و (۶) برای واژه‌های فارسی نشان می‌دهد بیشترین فراوانی استانداردهای موجود هر کدام با ۴ مورد (۱۰۰ درصد به نویسه‌های فارسی " ضمه (ُ)، کسره (ِ)، فتحه (َ)" با ۳ مورد (۷۵ درصد استانداردهای آوانویسی رتبه دوم و نویسه‌های فارسی "آ، ای، او" هر کدام با ۲ مورد (۵۰ درصد جایگاه سوم را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۷. جدول افتراق همخوان‌های فارسی براساس استانداردهای نویسه‌گردانی (حرف‌نویسی) ملی و بین‌المللی

UN(2012)	UN(1967)	EI(2012)	EIs(1960)	DMG	BNG/P CGN	IJMES	ALA-LC	ISO 233-3	نویسه فارسی	ردیف
s	ṣ	ṣ	ṣ	ṣ	ṣ	ṣ	ṣ	S	ث	۱
j	j	j	ḍj	ǧ	j	j	j	j	ج	۲
č	ch	č	Č	č	ch	ch	ch	c	چ	۳
h	ḥ	ḥ	ḥ	ḥ	ḥ/ḥ	ḥ	ḥ	ḥ	ح	۴
x	kh	ḳ	ḳh	ḫ	kh	kh	kh	ḳ	خ	۵
z̄	ḏ	ḏ	ḏh	z̄	z̄	z̄	z̄	z̄	ذ	۶
ž	zh̄	ž	zh̄	ž	zh	zh	zh	z	ژ	۷
š	sh	š	sh̄	š	sh	sh	sh	š	ش	۸
s	ṣ	ṣ	ṣ	ṣ	ṣ/ṣ	ṣ	ṣ	ṣ	ص	۹
z	z̄	z̄	ḏ	z̄	z̄	z̄	z̄	z̄	ض	۱۰
t	ṭ	ṭ	ṭ	ṭ	ṭ/ṭ	ṭ	ṭ	ṭ	ط	۱۱
z	z̄	z̄	z̄	z̄	z̄/z̄	z̄	z̄	z̄	ظ	۱۲
‘	‘	‘	‘	‘	‘	‘	‘	‘	ع	۱۳
q	gh	ḡ	gh̄	ḡ	gh	gh	gh	ḡ	غ	۱۴
q	q	ḳ	ḳ	q	q	q	q	q	ق	۱۵
v	v	v, w	V	v	v	v or u	v	v	و	۱۶

جدول ۸. جدول افتراق واژه‌های فارسی براساس استانداردهای نویسه‌گردانی (حرف‌نویسی) ملی و بین‌المللی

UN(2012)	UN(1967)	EI(2012)	EIs(1960)	DMG	BNG/PCGN	IJMES	ALA-LC	ISO 233-3	نویسه فارسی	ردیف
a	a	a	A	a	a	a	a	a	فتحه (َ)	۱
o	o	u	U	o	o	u	o	o	ضمه (ُ)	۲
e	e	e	I	e	e	i	i	e	کسره (ِ)	۳
ā	ā	ā	Ā	ā, 'ā	Ā	ā	ā, 'ā	â	آ	۴
i	ī	i, ē	Ī	ī	Ī	ī	ī	i	ای	۵
u	ū	u, ō	Ū	ū	Ū	ū	ū	ow	او	۶

لازم به ذکر است که در جدول تطبیقی واکه‌ها افتراقی دیده نشد بنابراین طبق جدول (۱۲) تمام استانداردها در اختیار جامعه مورد مطالعه قرار گرفت.

دلیل اختلاف تعداد نویسه‌ها در جدول (۹) با تعداد استانداردهای ملی و بین‌المللی (۹ استاندارد) در این است که بعضی استانداردها دو نویسه انگلیسی را برای یک نویسه فارسی مجاز شمرده است. برای مثال برای همخوان فارسی "ص" می‌توان به نویسه انگلیسی (ʃ/ʒ) در استاندارد BGN/PCGN اشاره کرد.

جدول ۹. فراوانی تعداد استانداردهای نویسه گردانی ملی و بین‌المللی به همخوان فارسی

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	تعداد استاندارد	بیشترین بسامد
۱	ث	<i>S</i>	۱	<i>s</i>	۱	<i>t</i>	۱	<i>t</i>	۱	۲	۲	۱	۱	۲	
۲	ج	<i>dj</i>	۱	<i>j</i>	۷	---	---	---	---	۷	---	---	---	۷	
۳	چ	<i>ch</i>	۴	<i>c</i>	۱	---	---	---	---	۴	---	---	---	۴	
۴	ح	<i>h</i>	۱	<i>h</i>	۷	---	---	---	---	۲	---	---	---	۷	
۵	خ	<i>kh</i>	۴	<i>kh</i>	۱	<i>h</i>	۱	<i>k</i>	۲	۴	---	---	---	۴	
۶	ذ	<i>z</i>	۲	<i>z</i>	۴	---	---	<i>dh</i>	۱	۲	---	---	---	۴	
۷	ژ	<i>zh</i>	۲	<i>ž</i>	۴	---	---	---	---	۳	---	---	---	۴	
۸	ش	<i>sh</i>	۱	<i>š</i>	۴	---	---	<i>sh</i>	۴	۴	---	---	---	۴	
۹	ص	<i>s</i>	۱	<i>ʃ</i>	۷	---	---	---	---	۲	---	---	---	۷	
۱۰	ض	<i>z</i>	۱	<i>ž</i>	۴	<i>d</i>	۲	<i>z</i>	۱	۴	---	---	---	۴	
۱۱	ط	<i>t</i>	۱	<i>t</i>	۷	---	---	---	---	۲	---	---	---	۷	
۱۲	ظ	<i>z</i>	۴	<i>z</i>	۷	---	---	---	---	۲	---	---	---	۷	
۱۳	ع	‘	۱	‘	۱	---	---	---	---	۷	---	---	---	۷	
۱۴	غ	<i>gh</i>	۴	<i>q</i>	۱	<i>g</i>	۱	<i>gh</i>	۲	۴	---	---	---	۴	
۱۵	ق	<i>k</i>	۲	<i>q</i>	۷	---	---	---	---	۷	---	---	---	۷	
۱۶	و	<i>u</i>	۱	<i>v</i>	۹	---	---	---	---	۱	---	---	---	۹	

مطابق نتایج جداول (۹) و (۱۰) از بررسی استانداردهای نویسه گردانی برای همخوان‌های فارسی چنین نتیجه‌گیری می‌شود: بیشترین فراوانی استانداردهای نویسه گردانی ملی و بین‌المللی با ۹ مورد (۱۰۰) درصد به نویسه فارسی "و" و "تعلق دارد. در همین راستا نویسه‌های فارسی "ج، ح، ص، ط، ع، ق" هر کدام با ۷ مورد (۷۷/۷۸) درصد استانداردهای نویسه گردانی رتبه دوم را خود اختصاص داده‌اند. و نویسه‌های فارسی "چ، خ، ذ، ژ، ش، ض و غ" هر کدام با ۴ مورد (۴۴/۴۴) درصد در جایگاه سوم و نویسه فارسی "ث" با ۳ مورد (۳۳/۳۳) درصد رتبه چهارم را از بین استانداردهای نویسه گردانی به خود اختصاص داده است.

جدول ۱۰. فراوانی و درصد بیشترین استانداردهای نویسه‌گردانی ملی و بین‌المللی به همخوان‌های فارسی

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	بیشترین بسامد	جامعه آماری	درصد فراوانی
۱	ث	S	۱	s	۳	th	۱	t	۱	۳۳/۳۳	۹	۲	۱	۳۳/۳۳	۹	۲	۱	جامعه آماری	۳۳/۳۳	
۲	ج	dj	۱	j	۷	---	---	---	---	۷۷/۷۸	۹	۷	---	۷۷/۷۸	۹	۷	---	جامعه آماری	۷۷/۷۸	
۳	چ	ch	۴	c	۱	---	---	---	---	۴۴/۴۴	۹	۴	---	۴۴/۴۴	۹	۴	---	بیشترین بسامد	۴۴/۴۴	
۴	ح	h	۱	h	۷	---	---	---	---	۷۷/۷۸	۹	۷	---	۷۷/۷۸	۹	۷	---	بیشترین بسامد	۷۷/۷۸	
۵	خ	kh	۴	kh	۱	h	۲	l	۱	۴۴/۴۴	۹	۴	---	۴۴/۴۴	۹	۴	---	بیشترین بسامد	۴۴/۴۴	
۶	ذ	z	۲	z	۴	dh	۱	---	---	۴۴/۴۴	۹	۴	---	۴۴/۴۴	۹	۴	---	بیشترین بسامد	۴۴/۴۴	
۷	ژ	zh	۲	z	۴	---	---	---	---	۴۴/۴۴	۹	۴	---	۴۴/۴۴	۹	۴	---	بیشترین بسامد	۴۴/۴۴	
۸	ش	sh	۱	š	۴	sh	۴	---	---	۴۴/۴۴	۹	۴	---	۴۴/۴۴	۹	۴	---	بیشترین بسامد	۴۴/۴۴	
۹	ص	s	۱	š	۷	---	---	---	---	۷۷/۷۸	۹	۷	---	۷۷/۷۸	۹	۷	---	بیشترین بسامد	۷۷/۷۸	
۱۰	ض	z	۱	ž	۴	z	۲	d	۱	۴۴/۴۴	۹	۴	---	۴۴/۴۴	۹	۴	---	بیشترین بسامد	۴۴/۴۴	
۱۱	ط	t	۱	t	۷	---	---	---	---	۷۷/۷۸	۹	۷	---	۷۷/۷۸	۹	۷	---	بیشترین بسامد	۷۷/۷۸	
۱۲	ظ	z	۴	z	۷	---	---	---	---	۷۷/۷۸	۹	۷	---	۷۷/۷۸	۹	۷	---	بیشترین بسامد	۷۷/۷۸	
۱۳	ع	‘	۱	’	۱	---	---	---	---	۷۷/۷۸	۹	۷	---	۷۷/۷۸	۹	۷	---	بیشترین بسامد	۷۷/۷۸	
۱۴	غ	gh	۴	q	۱	gh	۱	g	۲	۴۴/۴۴	۹	۴	---	۴۴/۴۴	۹	۴	---	بیشترین بسامد	۴۴/۴۴	
۱۵	ق	q	۲	q	۷	---	---	---	---	۷۷/۷۸	۹	۷	---	۷۷/۷۸	۹	۷	---	بیشترین بسامد	۷۷/۷۸	
۱۶	و	u	۱	v	۹	---	---	---	---	۱۰۰	۹	۹	---	۱۰۰	۹	۹	---	بیشترین بسامد	۱۰۰	

جدول ۱۱. فراوانی تعداد استانداردهای نویسه‌گردانی ملی و بین‌المللی به واژه‌های کوتاه و بلند فارسی

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	بیشترین بسامد
۱	فتحه (َ)	a	۹	---	---	---	---	---	---	۹
۲	ضمه (ُ)	o	۶	u	۳	---	---	---	---	۶
۳	کسره (ِ)	e	۶	i	۳	---	---	---	---	۶
۴	آ	ā	۷	â	۱	ā	۲	---	---	۷
۵	ای	i	۲	ī	۵	ē	۱	ī	۱	۵
۶	او	u	۲	ū	۵	ō	۱	ū	۱	۵

جدول ۱۲. فراوانی و درصد بیشترین استانداردهای نویسه گردانی برای واژه‌های کوتاه و بلند فارسی

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	بیشترین بسامد	جامعه آماری	درصد فراوانی
۱	فتحه (َ)	a	---	---	---	---	---	---	۹	۹	۹	۱۰۰
۲	ضمه (ُ)	o	---	---	---	---	---	u	۶	۶	۹	۶۶/۶۶
۳	کسره (ِ)	e	---	---	---	---	---	i	۶	۶	۹	۶۶/۶۶
۴	آ	ā	۱	Ā	۲	'ā	۱	â	۷	۷	۹	۷۷/۷۷
۵	ای	ī	۱	Ī	۱	ē	۲	i	۵	۵	۹	۵۰
۶	او	ū	۱	Ū	1	u	۱	ō	۵	۵	۹	۵۰

همان‌طور که در جداول شماره (۱۱) و (۱۲) مشاهده می‌شود، از بررسی استانداردهای نویسه گردانی برای واژه‌های کوتاه و بلند فارسی چنین نتیجه‌گیری می‌شود: بیشترین فراوانی استانداردهای موجود هر کدام با ۹ مورد (۱۰۰ درصد) به نویسه کوتاه فارسی "فتحه (َ)" تعلق دارد و نویسه‌های کوتاه فارسی "ضمه (ُ)"، "کسره (ِ)" هر کدام با ۶ مورد (۶۶/۶۶ درصد) در جایگاه دوم قرار دارند. همچنین نویسه فارسی "آ" در بین واژه‌های بلند با ۷ مورد (۷۷/۷۷ درصد) در رتبه اول و نویسه‌های بلند فارسی "ای، او" هر کدام با ۵ مورد (۵۰ درصد) رتبه دوم را به خود اختصاص داده‌اند.

یافته‌ها

در ادامه به بررسی و تفسیر نظر متخصصان زبان‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی در میزان استفاده از استانداردهای آوانویسی و نویسه گردانی ملی و بین‌المللی پرداخته شده است.^۱

جدول ۱۳. فراوانی تعداد استانداردهای آوانویسی قابل پذیرش توسط متخصصان (حروف صامت)

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	بیشترین بسامد
۱	ث	s	12	S	1	---	12	
۲	ج	dʒ	2	j	24	---	24	
۳	چ	tʃ	3	č	3	c	4	
۴	ح	h	22	h	6	---	22	
۵	خ	x	8	---	---	---	8	
۶	ذ	z	19	---	---	---	19	
۷	ژ	ʒ	3	zh	15	ž	15	
۸	ش	ʃ	3	sh	18	š	18	
۹	ص	s	22	---	---	---	22	
۱۰	ض	z	19	---	---	---	19	
۱۱	ط	t	22	---	---	---	22	
۱۲	ظ	z	22	---	---	---	22	

۱. دلیل اختلاف جمع اعداد در جداول به تعداد متخصصان این است که بعضی متخصصان در خصوص اولویت استفاده از استانداردها پاسخی ندادند و در بعضی موارد هم متخصصان بخش مستندات کتابخانه ملی در بیش از یک حوزه مستندسازی فعالیت دارند.

۱۳	ع	∅	2	‘	3	’	4	4
۱۴	غ	G~γ	2	q	9	---	---	9
۱۵	ق	G~γ	2	q	9	---	---	9
۱۶	و	V~W	2	v	24	w	8	24

جدول ۱۴. فراوانی تعداد استانداردهای آوانویسی قابل پذیرش توسط متخصصان (حروف صامت)

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	بیشترین بسامد	جامعه آماری	درصد فراوانی
۱	ث	s	12	S	1	---	---	12	29	۴۱/۳۷
۲	ج	dʒ	2	j	24	---	---	24	۲۶	۹۲
۳	چ	tʃ	3	č	3	4	4	4	29	۱۳/۸
۴	ح	h	22	h	6	---	---	22	28	۷۸/۵۷
۵	خ	x	8	---	---	---	---	8	30	67/26
۶	ذ	z	19	---	---	---	---	19	31	۶۱/۲۹
۷	ژ	ʒ	3	zh	15	ž	3	15	26	۵۷/۷
۸	ش	ʃ	3	sh	18	š	6	18	28	۶۴/۲۹
۹	ص	s	22	---	---	---	---	22	30	۷۳/3۳
۱۰	ض	z	19	---	---	---	---	19	30	۶۳/3۳
۱۱	ط	t	22	---	---	---	---	22	30	3۷/3۳
۱۲	ظ	z	22	---	---	---	---	22	28	۷۸/۵۷
۱۳	ع	∅	2	‘	3	’	4	4	17	۲۳/۵۳
۱۴	غ	G~γ	2	q	9	---	---	9	32	۲۸/۱۳
۱۵	ق	G~γ	2	q	9	---	---	9	23	۳۹/۱۳
۱۶	و	V~W	2	v	24	w	8	24	۳۲	۷۵

در پاسخ به سوال پژوهش طبق جداول (۱۳) و (۱۴)، طبق دیدگاه جامعه آماری در اولویت استفاده از استانداردهای آوانویسی ملی و بین‌المللی نتایج به دست آمد: برای نویسه فارسی "ث" از بین دو نویسه انگلیسی "s, dʒ" بسامد پیشنهاد متخصصان نویسه انگلیسی "s" با فراوانی (۴۱/۳۷ درصد)، همچنین برای نویسه فارسی "ج" دو نویسه انگلیسی "j, dʒ" پیشنهاد شد که نویسه انگلیسی "j" (۹۲ درصد) بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داد، در اولویت استفاده از نویسه انگلیسی برای نویسه فارسی "چ" "č, tʃ, c"، نویسه‌های انگلیسی "h, h" پیشنهاد شد که در این بین نویسه انگلیسی "c" با فراوانی (۱۳/۸ درصد) در رتبه اول قرار گرفت. از میان دو نویسه انگلیسی "h, h" برای نویسه فارسی "ح" نویسه انگلیسی "h" (۷۸/۵۷ درصد)، برای نویسه فارسی "خ" دو نویسه انگلیسی "kh, x" توسط جامعه آماری پیشنهاد شد که نویسه "x" (۲۶/۶۷) جزء استانداردهای آوانویسی محسوب می‌شود در حالی که نویسه انگلیسی "kh" جزء استانداردهای نویسه‌گردانی است. برای نویسه فارسی "ذ" نویسه انگلیسی "z" با (۶۱/۲۹ درصد) بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داد. از میان نویسه‌های انگلیسی "z, ʒ, zh" پیشنهاد شده توسط جامعه آماری برای نویسه فارسی "ژ" نویسه انگلیسی "zh" (۵۷/۷ درصد) در رتبه اول قرار گرفت. در پاسخ به اولویت‌بندی نویسه انگلیسی برای نویسه فارسی "ش" "sh, š, ʃ"، نویسه‌های انگلیسی "sh, ʃ" مطابق با استانداردهای آوانویسی، نویسه انگلیسی "sh" با (۶۴/۲۹) بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داد. برای نویسه‌های فارسی "ص، ض، ط، ظ" در

استانداردهای آوانویسی به ترتیب نویسه‌های انگلیسی "s, z, t, z" در نظر گرفته شده است که برای نویسه فارسی "ص" نویسه انگلیسی "s" (۷۳/۳۳ درصد) بیشترین فراوانی، برای نویسه فارسی "ض" نویسه انگلیسی "z" (۶۳/۳۳ درصد)، برای نویسه فارسی "ط" نویسه انگلیسی "t" (۷۳/۳۳ درصد) و برای نویسه فارسی "ظ" نویسه انگلیسی "z" (۷۸/۵۷ درصد) توسط جامعه آماری پیشنهاد شد. برای نویسه فارسی "ع" علامت‌های انگلیسی "Ø, " پیشنهاد شد که علامت انگلیسی "ø" با (۲۳/۵۳ درصد) پیشنهاد داده شد. برای نویسه فارسی "غ"، نویسه‌های انگلیسی "G~ɣ, q" پیشنهاد شد که نویسه "q" با (۲۸/۱۳ درصد) در رتبه اول قرار گرفت. نویسه‌های انگلیسی "G~ɣ, q" طبق استانداردهای آوانویسی به نویسه فارسی "ق"، تعلق دارد که نویسه انگلیسی "q" (۳۹/۱۳ درصد) بیشترین بسامد نظر متخصصین را به خود اختصاص داد. از میان نویسه‌های انگلیسی "v, w, v~w" برای نویسه فارسی "و"، نویسه انگلیسی "v" (۷۵ درصد) در رتبه اول قرار گرفت. از بررسی پاسخ‌های دریافت شده از طرف شرکت‌کنندگان نتیجه‌گیری شد اغلب افراد در انتخاب نویسه انگلیسی برای نویسه‌های فارسی ترجیح می‌دهند از نویسه‌های تک واجی و دو واجی استفاده کنند و تا نویسه‌های انگلیسی که با یک علامت در جداول آوانویسی مشخص شده است یکی از دلایل آن برحسب عادت در آوانویسی عنوان شده و دلیل دیگر وقت‌گیر بودن هنگام ورود اطلاعات نویسه‌هایی که دارای علامت هستند، مطرح شد.

جدول ۱۵. فراوانی تعداد استانداردهای آوانویسی قابل پذیرش توسط متخصصان (واکه‌های کوتاه و بلند)

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	بیشترین بسامد
۱	فتحه (َ)	æ	۵	A	۲۷	---	---	---	---	---	۲۷
۲	ضمه (ُ)	o	۲۷	---	---	---	---	---	---	---	۲۷
۳	کسره (ِ)	e	۲۸	---	---	---	---	---	---	---	۲۸
۴	آ	a:	۴	Ā	۱۶	~D:	2	---	---	---	۱۶
۵	ای	i:	4	I	e:	4	8	ey	5	---	8
۶	او	u:	۳	Ow	o	7	1	u	12	---	2

جدول ۱۶. فراوانی و درصد بیشترین استانداردهای آوانویسی قابل پذیرش توسط متخصصان (واکه‌های کوتاه و بلند فارسی)

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	جامعه آماری	درصد فراوانی
۱	فتحه (َ)	A	۲۷	---	---	---	---	---	---	---	---	۳۱	۸۴/۳۸
۲	ضمه (ُ)	O	۲۷	---	---	---	---	---	---	---	---	۳۱	93
۳	کسره (ِ)	E	۲۸	---	---	---	---	---	---	---	---	۳۱	۹۳/۳۳
۴	آ	a:	۴	a:	2	~D:	2	ā	16	---	---	۳۱	50
۵	ای	i:	4	e:	4	i	8	ey	5	---	---	۳۱	۲۵
۶	او	u:	۳	ow	1	o	7	u	12	---	---	۳۱	۳۸/۸

نتایج جداول (۱۵) و (۱۶) نشان می‌دهد: برای آوانویسی نویسه کوتاه فارسی فتحه "َ"، نویسه‌های انگلیسی "a, æ" نویسه انگلیسی "a" با (۸۴/۳۸ درصد) بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داد. برای نویسه‌های کوتاه فارسی ضمه "ُ" کسره "ِ"، در ۴ استاندارد آوانویسی، به ترتیب نویسه‌های انگلیسی "e, o" در نظر گرفته شده است که این نویسه‌ها هر کدام با (۹۳/۳۳ درصد) بیشترین بسامد دیدگاه متخصصان را به دادند. برای نویسه بلند فارسی "آ" نویسه‌های انگلیسی "ā, o:, ~D:" توسط جامعه آماری پیشنهاد

شد که نویسه "ā" با (۵۰ درصد) در رتبه اول قرار گرفت همچنین نویسه انگلیسی "a" نیز توسط جامعه آماری پیشنهاد داده شد که این نویسه مطابق جداول آوانویسی برای نویسه کوتاه فتحه در زبان فارسی در نظر گرفته شده است. از نویس‌های انگلیسی "ey, e:, i:, a," برای نویسه بلند فارسی "ای"، نویسه انگلیسی "i" با (۲۵ درصد) در رتبه اول، و برای نویسه بلند فارسی "او"، از بین نویسه‌های انگلیسی "u, o, u:, ow" بیشترین فراوانی به نویسه "u" با (۳۸/۸ درصد) تعلق دارد. از بررسی پاسخ‌ها چنین استنباط می‌گردد که نویسه‌های انگلیسی برای واژه‌های کوتاه فارسی طبق استانداردهای ملی و بین‌المللی و دیدگاه جامعه آماری از نسبت به انتخاب نویسه‌های انگلیسی برای واژه‌های بلند فارسی از تشتت کمتری برخوردار است.

جدول ۱۲. فراوانی تعداد استانداردهای نویسه‌گردانی قابل پذیرش توسط متخصصان (حروف همخوان)

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	نویسه انگلیسی	تعداد استاندارد	بیشترین بسامد
۱	ث	s	12	t	1	th	3	s	12	---	---	---	12	
۲	ج	j	24	---	---	---	1	dj	24	---	---	---	24	
۳	چ	ch	19	---	---	---	3	č	4	c	19	---	19	
۴	ح	h	22	---	---	---	---	h	6	---	---	---	22	
۵	خ	kh	19	kh	2	k	2	x	19	---	---	---	19	
۶	ذ	z	19	dh	2	z	3	z	19	---	---	---	19	
۷	ژ	zh	15	z	2	zh	3	ž	15	---	---	---	15	
۸	ش	sh	18	---	---	---	1	š	6	sh	18	---	18	
۹	ص	s	22	---	---	---	---	ʃ	8	---	---	---	22	
۱۰	ض	z	19	ɖ	1	z	2	ž	6	z	19	---	19	
۱۱	ط	t	22	---	---	---	1	ʈ	6	ʈ	22	---	7	
۱۲	ظ	z	22	---	---	---	1	ʒ	5	z	22	---	7	
۱۳	ع	‘	13	---	---	---	---	’	4	---	---	---	7	
۱۴	غ	gh	18	g	1	gh	1	q	9	gh	18	---	4	
۱۵	ق	q	19	---	---	---	---	k	2	q	19	---	7	
۱۶	و	v	24	---	---	---	---	w	8	v	24	---	9	

جدول ۱۸. فراوانی تعداد استانداردهای نویسه گردانی قابل پذیرش توسط متخصصان (حروف همخوان)

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	درصد فراوانی
۱	ث	s	12	s	3	th	۱۲	t	1	---	---	---	---	---	---	---	۲۹	38/41
۲	ج	j	24	dj	1	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	۲۷	89/88
۳	چ	ch	19	C	4	č	3	---	---	---	---	---	---	---	---	---	۲۹	52/65
۴	ح	h	22	h	6	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	۲۸	57/78
۵	خ	kh	19	X	2	k	2	kh	1	---	---	---	---	---	---	---	۳۰	33/63
۶	ذ	z	19	z	3	z̄	2	dh	5	---	---	---	---	---	---	---	۳۱	29/61
۷	ژ	zh	15	ž	3	zh	2	z	2	---	---	---	---	---	---	---	۲۶	69/57
۸	ش	sh	18	š	6	sh	1	---	---	---	---	---	---	---	---	---	۲۸	29/64
۹	ص	s	22	ş	8	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	۳۰	33/73
۱۰	ض	z	19	Ž	6	z̄	2	d	1	2	---	---	---	---	---	---	۳۰	33/63
۱۱	ط	t	22	t	6	t̄	1	---	---	---	---	---	---	---	---	---	۳۰	33/73
۱۲	ظ	z	22	z	5	z̄	1	---	---	---	---	---	---	---	---	---	۲۲	57/78
۱۳	ع	‘	13	’	4	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	۱۷	71/64
۱۴	غ	gh	18	Q	9	g	1	gh	1	ḡ	1	---	---	---	---	---	۳۲	25/56
۱۵	ق	q	19	q	2	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	۲۳	61/82
۱۶	و	v	24	W	8	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	۳۴	۷۰/۵۹

تحلیل داده‌های جداول (۱۷) و (۱۸) نشان می‌دهد: برای نویسه فارسی "ث"، از بین نویسه‌های انگلیسی "t, s, th" بسامد پیشنهاد متخصصان برای "s, th" یکسان بود (۴۱/۳۷ درصد). لازم به ذکر است این نویسه در بین استانداردهای نویسه گردانی برای زبان فارسی وجود ندارد و توجه این افراد این بود که در برگردان "th" از انگلیسی به فارسی از نویسه "ث" استفاده می‌شود لذا عکس این قاعده نیز صادق است. برای نویسه فارسی "ج" از بین نویسه‌های انگلیسی "dj, ž, ĝ" بسامد پیشنهادی جامعه آماری نویسه انگلیسی "j" با (۸۸ درصد) بود. برای نویسه فارسی "چ" از سه نویسه استاندارد انگلیسی "č, c, ch" نویسه انگلیسی "ch" با بیشترین فراوانی (۶۵/۵۲) پیشنهاد داده شد. برای نویسه فارسی "ح" نویسه‌های انگلیسی "h, h, ħ" ۲۲ توسط جامعه آماری پیشنهاد شد که نفر نویسه انگلیسی "h" با (۷۸/۵۷ درصد) در رتبه اول قرار گرفت. برای نویسه فارسی "خ" از بین سه نویسه انگلیسی "k, kh, kh" که هر سه جزء استانداردهای نویسه گردانی است نویسه انگلیسی "kh" با (۶۳/۳۳ درصد) بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داد. نویسه‌های پیشنهادی از سوی جامعه آماری برای نویسه فارسی "ذ" نویسه‌های انگلیسی "d, z̄, Z, dh" بود که نویسه انگلیسی "z" با فراوانی (۶۱/۳) در رتبه اول قرار گرفت. برای نویسه فارسی "ژ" نویسه‌های انگلیسی "zh, zh, ž, z" از سوی متخصصان پیشنهاد گردید که نویسه انگلیسی "zh" با (۵۷/۷ درصد) بیشترین بسامد را از بین جامعه آماری به خود اختصاص داد. جامعه آماری برای نویسه فارسی "ش" نویسه‌های انگلیسی "sh, š, sh" را انتخاب کردند که از میان این نویسه‌ها، نویسه انگلیسی "sh" با (۶۴/۳) بیشترین بسامد را دارد. جامعه آماری در استفاده از نویسه‌های انگلیسی برای نویسه فارسی "ص" دو نویسه انگلیسی "s, š" پیشنهاد دادند که در زمره استانداردهای نویسه گردانی است و نویسه انگلیسی "s" با (۷۳/۳۳ درصد) در رتبه اول قرار دارد. جامعه آماری برای نویسه فارسی "ض" نویسه‌های انگلیسی "z, ž, z̄,

"Z, z, ʒ" که جزء استانداردهای نویسه‌گردانی هستند، پیشنهاد دادند که نویسه انگلیسی "Z" با (۶۳/۳۳ درصد) در اولویت اول قرار گرفت. برای نویسه فارسی "ط" متخصصان نویسه‌های انگلیسی "t, ʒ, ʒ, t" را پیشنهاد دادند که نویسه انگلیسی "t" (۷۳/۳۳ درصد) بالاترین بسامد را به خود اختصاص داد. برای نویسه فارسی "ظ" نویسه‌های انگلیسی "Z, z, Z" را پیشنهاد دادند هر ۳ نویسه پیشنهادی جزء استانداردهای نویسه‌گردانی است نویسه "Z" با (۷۸/۵۷ درصد) از بالاترین بسامد برخوردار بود. برای پاسخ به اولویت‌بندی علامت‌های انگلیسی "q", "gh", "g", "gh" که جزء استانداردهای نویسه‌گردانی بود برای نویسه فارسی "ع" توسط جامعه آماری پیشنهاد شد که علامت انگلیسی "q" با (۶۴/۷۱ درصد) در رتبه اول قرار گرفت. در رابطه با اولویت به کارگیری نویسه‌های انگلیسی "q, gh, g, gh" برای نویسه فارسی "غ"، نویسه انگلیسی "gh" با (۵۶/۲۵ درصد) بیشترین بسامد را به خود اختصاص داد. از میان دو نویسه انگلیسی "q k" برای نویسه فارسی "ق" نویسه "q" با (۸۲/۶۱ درصد) رتبه اول را به خود اختصاص داد. در پاسخ به اولویت‌بندی و بهره‌گیری از استانداردهای نویسه‌گردانی انگلیسی برای نویسه فارسی "و" از میان نویسه‌های انگلیسی "v, w, u" متخصصان دو نویسه "v, w" انتخاب کردند که نویسه "v" (۷۰/۵۹) در رتبه اول قرار گرفت. از بررسی پاسخ‌های دریافت شده از طرف شرکت‌کنندگان نتیجه‌گیری می‌شود: اغلب افراد در انتخاب نویسه انگلیسی برای نویسه‌های فارسی ترجیح می‌دهند از نویسه‌های تک واجی و دو واجی استفاده کنند تا نویسه‌های انگلیسی که با یک علامت در جداول آوانویسی مشخص شده است یکی از دلایل آن برحسب عادت در نویسه‌گردانی عنوان شده و دلیل دیگر وقت‌گیر بودن هنگام ورود اطلاعات نویسه‌هایی که دارای علامت هستند، مطرح شد و همچنین هنگام نویسه‌گردانی علیرغم این که با آوانویسی تفاوت وجود دارد جامعه آماری بر آوا و تلفظ تأکید داشتند در صورتی که در علم زبان‌شناسی آوا و تلفظ در بحث آوانویسی و خط‌نویساری در نویسه‌گردانی مد نظر است.

جدول ۱۹. فراوانی تعداد استانداردهای نویسه‌گردانی قابل پذیرش توسط متخصصان (واکه‌های کوتاه و بلند)

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه فارسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	بیشترین بسامد
۱	فتحه (َ)	a	۲۷	---	---	---	---	---	---	۲۷
۲	ضمه (ُ)	o	۲۷	u	۲	---	---	---	---	۲۷
۳	کسره (ِ)	e	۲۸	i	۲	---	---	---	---	۲۸
۴	آ	ā	۱۶	â	۲	ā	۶	---	---	۱۶
۵	ای	ī	۷	i	۸	ē	۲	---	---	۷
۶	او	ū	۷	ō	۱	u	۱۲	---	---	۱۲

جدول ۲۰. فراوانی و درصد بیشترین استانداردهای نویسه گردانی قابل پذیرش توسط متخصصان (واکه‌های کوتاه و بلند فارسی)

ردیف	نویسه فارسی	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	نویسه انگلیسی	تعداد نفرات	بیشترین بسامد	جامعه آماری	درصد فراوانی
۱	فتحه (َ)	a	۲۷	---	---	---	---	---	---	۲۷	۳۱	۸۷
۲	ضمه (ُ)	o	۲۷	---	---	---	۲	u	۲	۲۷	۳۱	۸۷
۳	کسره (ِ)	e	۲۸	---	---	---	۲	i	۲	۲۸	۳۱	۹۰/۳
۴	آ	ā	۱۶	---	۶	'ā	۲	â	۲	۱۶	۳۱	۵۱/۶
۵	ای	ī	۷	---	۲	ē	۸	i	۸	۷	۳۱	۲۵/۸
۶	او	ū	۷	---	۱۲	u	۱	ō	۱	۷	۳۱	۳۸/۷۱

بیشترین فراوانی واکه‌های استاندارد قابل پذیرش متخصصان زبان‌شناسی و کتابداری برای واکه‌های کوتاه و بلند به شرح زیر است: تحلیل جداول (۱۹) و (۲۰) نشان می‌دهد: برای نویسه گردانی نویسه‌های کوتاه فارسی فتحه "َ" و ضمه "ُ" به ترتیب نویسه‌های انگلیسی "a" و "o" با بسامد یکسان (۸۷ درصد) در رتبه دوم و نویسه انگلیسی "e" برای نویسه کوتاه فارسی کسره "ِ" با (۹۰/۳ درصد) در رتبه اول قرار گرفت. در رابطه با استفاده از نویسه‌های انگلیسی مطابق جداول نویسه گردانی برای نویسه بلند فارسی "آ" از میان نویسه‌های انگلیسی استاندارد سه نویسه "ā, â, 'ā" توسط جامعه آماری پیشنهاد شد که نویسه "ā" با (۵۱/۶ درصد) بیشترین بسامد را به خود اختصاص داد. همچنین برای نویسه بلند فارسی "آ"، نویسه انگلیسی "a" را پیشنهاد شد که این نویسه مطابق جداول نویسه گردانی برای نویسه فتحه در زبان فارسی در نظر گرفته شده است. برای نویسه بلند فارسی "ای"، نویسه‌های انگلیسی "ī, i, ē" را پیشنهاد دادند و ۱۴ نفر دیگر هم نویسه‌هایی پیشنهاد دادند که نویسه انگلیسی "i" با (۲۵/۸ درصد) در رتبه اول قرار گرفت. در اولویت استفاده از نویسه‌های انگلیسی "ū, ū, ō" برای نویسه بلند فارسی "او"، بالاترین بسامد طبق دیدگاه جامعه آماری به نویسه انگلیسی "u" با (۳۸/۷۱ درصد) تعلق گرفت. از بررسی پاسخ جامعه آماری چنین استنباط می‌گردد که در انتخاب نویسه‌های انگلیسی برای واکه‌های کوتاه فارسی طبق استانداردهای ملی و بین‌المللی، جامعه آماری نسبت به انتخاب نویسه‌های انگلیسی برای واکه‌های بلند فارسی از تشنگی کمتری برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

همواره، نمایش شکل نوشتاری و تلفظی نام‌های خاص جغرافیایی و اشخاص و اصطلاحات فارسی در متن‌های غیرفارسی و به‌ویژه اروپایی مشکل و نابسامان بوده است در انتخاب استانداردهای موجود برای آوانویسی و نویسه گردانی نویسه‌های فارسی جدیدترین ویرایش انتخاب شد و طبق جدول حروف همخوان فارسی که آوانویسی و نویسه گردانی آنها با استانداردهای موجود تفاوتی نداشت از جامعه آماری حذف و در مرحله بعد تنها حروفی که در آوانویسی و نویسه گردانی در استانداردهای موجود تفاوت داشتند انتخاب و در جداول جداگانه‌ای مقارنه‌ای شد و در اختیار متخصصان دو حوزه زبان‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی قرار داده شد. بررسی استانداردهای ملی و بین‌المللی که برای زبان فارسی تدوین شده است بیانگر این مطلب است که عمده‌تاً این استانداردها با ویژگی و خصوصیات زبان عربی مطابقت دارد تا زبان فارسی. براساس نظر متخصصان دو حوزه زبان‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی از میان استانداردهای ملی و بین‌المللی آوانویسی برای نویسه‌های فارسی به انگلیسی، استاندارد ملی آی اس آی ۱۸۲۲ پیشنهاد شد و از میان استانداردهای ملی و بین‌المللی برای نویسه گردانی نویسه‌های فارسی به انگلیسی استاندارد ISO 233-3 پیشنهاد شد و در مورد انتخاب استانداردهای ملی و بین‌المللی برای

واکه‌های کوتاه فارسی به انگلیسی دو استاندارد ISO 233-3 و آی اس آی ار آی ۱۸۲۲ را پیشنهاد دادند و در مورد انتخاب واکه‌های بلند انگلیسی /I, U/ برای واکه‌های فارسی (ای، او) با استاندارد ملی آی اس آی ار آی ۱۸۲۲ صددرصد مطابقت دارد اما مصاحبه‌شوندگان برای واکه بلند (آ)، نویسه انگلیسی /ā/ را پیشنهاد دادند که با ۷ استاندارد نویسه‌گردانی و ۱ استاندارد آوانویسی مطابقت دارد.

همچنین در این پژوهش در بررسی صورت‌های نگارشی مورد استفاده غالب متخصصان دو حوزه زبان‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی، مشخص شد که شکل غالب نگارشی برای آوانویسی و نویسه‌گردانی همخوان‌های فارسی انتخاب نویسه تک واجی و یا دو واجی انگلیسی است تا نویسه‌های انگلیسی که با یک علامت در جداول آوانویسی و نویسه‌گردانی مشخص شده است یکی از دلایل آن برحسب عادت عنوان و دلیل دیگر وقت گیر بودن هنگام ورود اطلاعات نویسه‌هایی که دارای علامت هستند، مطرح شد. در بررسی بیشترین فراوانی واکه‌های کوتاه و بلند استاندارد قابل پذیرش متخصصان دو حوزه زبان‌شناسی و کتابداری و اطلاع‌رسانی بیانگر این مطلب است که در هر دوی این استانداردها برای واکه‌های کوتاه و بلند مصوت‌های یکسان انگلیسی به کار رفته است و از طرف دیگر در انتخاب نویسه‌های انگلیسی برای واکه‌های کوتاه فارسی طبق استانداردهای ملی و بین‌المللی، جامعه آماری از تشتت کمتری نسبت به انتخاب نویسه‌های انگلیسی برای واکه‌های بلند فارسی برخوردار است. متخصصان کتابخانه ملی بین آوانویسی و نویسه‌گردانی (حرف‌نویسی) تفاوتی قائل نیستند و هر دوی این مقوله‌ها را یکی می‌دانند. در صورتی که این دو در نزد متخصصان علم زبان‌شناسی با یکدیگر متفاوت هستند زمانی که بحث آوا و تلفظ مد نظر است با مقوله آوانویسی و هنگامی که صحبت بر سر جانشینی حروف از یک نظام نوشتاری به نظام نوشتاری دیگر مطرح می‌شود با مقوله نویسه‌گردانی (حرف‌نویسی) مواجه هستیم.

بدون تردید، دلیل آوانویسی و نویسه‌گردانی حروف غیرلاتین، اعم از فارسی، سیریلیک، عربی و سایر زبان‌ها فراهم آوردن امکان دستیابی سریع کاربران کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی به منابع مورد نیازشان است؛ و بارزترین اثر آن کنار هم قراردادن آثار یک شخص به زبان‌های مختلف است. به‌منظور جلوگیری از تشتت و چندگونگی، آوانویسی و نویسه‌گردانی اسامی فارسی می‌تواند از استاندارد ملی و در بعضی مواقع از استانداردهای بین‌المللی موجود استفاده نمود؛ همچنین، برای جلوگیری از تشتت عزم ملی لازم است و باید سازمان و یا سازمان‌هایی در سطح ملی، متولی این امر باشد و سازمان‌ها و افراد را مکلف کند تا از یک شیوه یکسان برای آوانویسی و نویسه‌گردانی استفاده کنند.

منابع

- استادی، ک. (۱۳۹۲). نویسه‌گردانی و متون اسلامی (فارسی - عربی). نشر علم.
- تبدیل حروف فارسی به لاتین. موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران. بازیابی شده در ۲۷/۱۰/۱۳۹۷ از <http://standard.isiri.gov.ir>
- صدیقی بهزادی، م. (۱۳۷۵). شیوه‌نامه ضبط اعلام انگلیسی در فارسی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- علیزاده، ح.، فتاحی، ر.، و داوودپناه، م. ر. (۱۳۸۸). بررسی کارآمدی روش‌های موجود در بازیابی اطلاعات بین‌زبانی فارسی - انگلیسی با استفاده از واژه‌نامه دوزبانه ماشین‌خوان. فصلنامه علوم و فناوری اطلاعات، ۲۵(۱)، ۵۳-۷۵.
- مدرسی قوامی، گ. (۱۳۹۶). راهنمای آوانویسی و واج‌نویسی زبان فارسی. دانشگاه علامه طباطبایی.
- نویسه‌گردانی انگلیسی به فارسی (۱۳۹۴/۲/۲۷). بازیابی شده در ۱۲/۱۰/۱۳۹۷ از <http://www.boute.ir/projects/161/diff>

References

- Alizadeh, H., Fattahi, R., & Davarpanah, M.R. (2009). Evaluation of the effectiveness of existing methods in retrieving Persian-English interlinguistic information using a bilingual machine-reader dictionary. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 25(1), 53-70. [In Persian]

- Alqrainy, Sh., Khaleel, H., Almuaidi, Rashaideh, H. & Alseid, M. (2011). Toward Developing a universal and Standard System for transliteration and Transcription Arabic Language. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii>.
- Al Nabhani, Yousuf bin H. bin N. (2007). *The Role and Standardisation of Geographical Names on Maps: Oman as a Case Study*. [A Thesis Submitted in Fulfilment of the Requirements for the Degree of Master of Science (M.Sc.)]. Department of Geographical and Earth Sciences Faculty of Physical Sciences.
- Blanken, Robert R. (1971). The preparation of international author indexes, with particular. *Journal of the American Society for Information Science*, 22, 51-63
- Ballesteros, L., & Croft, w. Bruce. (1998). Resolving Ambiguity for Cross- Language Retrieval. Retrieved from <https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/290941.290958>.
- English to Persian transliteration (17,5,2015). Retrieved Dec 28,2018, Retrieve from: [://www.boute.ir/projects/161/diff](http://www.boute.ir/projects/161/diff)
- Mahdavi, M.A. (2012). *A Proposed UNICODE-Based Extended Romanization System for Persian Texts*. Retrieved from <https://ijism.ricest.ac.ir/>
- Modarresi Ghavami, G. (2017). *A Guide Transcribing Persian*. Allameh Tabataba'i University. [In Persian]
- Ostadi, K. (2013). *Transliteration and Islamic literature (Persian-Arabic)*. Nashere Elam. [In Persian]
- Sadigh Behzadi, M. (1996). *Transcription of English Names into Persian Rules and methods*. Markaze Nasher Daneshgahi, National Library of the Islamic Republic of Iran. [In Persian]
- Šimičević, G. & Boljanović, Ana M. (2017). *Transcription and Transliteration in a Computer Data Processing*. Retrieved from <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/2285>.
- Vakulenko, M. O. (2015). *Practical transcription and transliteration: Eastern-Slavonic view*. Retrieved from <https://hrcak.srce.hr>
- Transcription of Persian into Latin Alphabets*. Tehran: Institute of Standards and Industrial Research of Iran. Retrieved Jan 17,2018, Retrieve from: <http://standard.isiri.gov.ir>
- Weinberg, B. (1974). Transliteration in documentation. *Journal of documentation*, 30, 18-31.
- Wellisch, H. Hans. (1978). *The conversion of scripts, its nature, history, and utilization*. Retrieved from <https://www.journals.uchicago.edu/doi/601095/10.1086>.

Identifying and Analyzing the Factors Affecting Content Marketing In The Foundation of Public Libraries of The Country

Hasti Sohrabi¹ | Seyed Ali Asghar Razavi^{2*} | Safieh Tahmasebi-limoee³ | Atefeh Zareii⁴

1-PhD Student, Knowledge and Information Science, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran

hsohrabi24@yahoo.com

2- Assistant Professor, Knowledge and Information Science, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran

(Corresponding Author) aa_razavi@yahoo.com

3- Assistant Professor, Knowledge and Information Science, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran

sa.tahmasebi2@gmail.com

4- Assistant Professor, Knowledge and Information Science, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan,

Iran, atefhzarei@gmail.com

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received:

09 November 2021

Received in revised form:

11 January 2022

Accepted:

29 March 2022

Published online:

15 March 2022

Keywords:

Marketing,
Content,
Content Marketing,
Public Libraries.

Objective: The Purpose of this study was to identify and analyzing the factors affecting content marketing in the public libraries of the country.

Methodology: The research method is qualitative and exploratory. The statistical population of the study consisted of experts who were fully acquainted with the subject of content marketing, and 17 professors from the departments of information science and knowledge, marketing management, information technology and Computer engineering and content production experts were selected by snowball sampling method Data collection tools include semi-structured interviews that are designed based on the findings of the qualitative analysis of the research. In this research, theme analysis has been used to identify the factors affecting content marketing and Delphi-fuzzy technique has been used to consensus the opinions of experts. Data were analyzed using SPSS24 and PLS3.8 software.

Results: Findings obtained from theme analysis and Delphi-fuzzy technique showed that the main factors of content marketing in the public libraries of the country include 7 components of strategic planning, 6 components of content supply and production, 5 components of content distribution and publishing, 3 components content analysis, 2 components of pricing and sales were identified that among these, Content supply and production agent with impact factor of 0.931 has the most impact and in the first priority and content distribution and publishing factors with a coefficient of 0.917; Content analysis with a coefficient of 0.894; Strategic planning with a coefficient of 0.877 and pricing and sales with a coefficient of 0.642 are in the second to fifth.

Conclusion: According to experts, the components of content marketing in the main components, respectively: strategic planning, content supply and production, content distribution and analysis, content analysis and pricing and sales affect content marketing. The results of the three-phase Delphi-phase study indicate the confirmation of the components discovered by the experts

Cite this article: sohrabi, H., razavi, S., tahmasebi limoone, S., zarei, A. (2022). Identifying and Analyzing the Factors Affecting Content Marketing In The Foundation Of Public Libraries Of The Country. *Journal of Knowledge Studies*, 14(55), 71-94. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.5.0

شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

هستی سهرابی^۱ | سید علی اصغر رضوی^{۲*} | صفیه طهماسبی لیموئی^۳ | عاطفه زارعی^۴

- ۱- دانشجوی دکتری، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل، بابل، ایران. hsohrabi24@yahoo.com
- ۲- استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل، بابل، ایران (نویسنده مسئول). aa_razavi@yahoo.com
- ۳- استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل، بابل، ایران. sa.tahmasebi2@gmail.com
- ۴- استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان، همدان، ایران. atefehzareei@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

هدف: پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور انجام شده است.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

روش پژوهش: روش پژوهش، کیفی و به لحاظ هدف اکتشافی است. جامعه آماری پژوهش را خبرگانی که آشنایی کامل با موضوع بازاریابی محتوایی داشتند تشکیل داده که شامل ۱۷ نفر از اساتید گروه‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی، مدیریت بازرگانی، مهندسی کامپیوتر و کارشناسان تولید محتوا که به روش هدفمند و گلوله برفی انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها شامل مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته است. در این پژوهش جهت شناسایی عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی از تحلیل تم و به منظور اجماع نظرات خبرگان از تکنیک دلفی‌فازی استفاده شده است. داده‌های حاصل با استفاده از نرم‌افزارهای PLS3.8 و PSS24 تحلیل شدند.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۱۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۱۰/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۱

تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۰/۱۲/۲۴

واژه‌های کلیدی:

بازاریابی،

محتوا،

بازاریابی محتوایی،

نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.

یافته‌ها: یافته‌های بدست آمده از تحلیل تم و تکنیک دلفی‌فازی نشان داد که عوامل اصلی بازاریابی محتوایی در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور شامل ۷ مؤلفه برنامه‌ریزی استراتژیک، ۶ مؤلفه تأمین و تولید محتوا، ۵ مؤلفه توزیع و نشر محتوا، ۳ مؤلفه تحلیل و آنالیز محتوا، ۲ مؤلفه قیمت‌گذاری و فروش شناسایی شد که از این بین، عامل تأمین و تولید محتوا با ضریب تأثیر ۰/۹۳۱ دارای بیشترین تأثیر و در اولویت اول و عامل‌های توزیع و نشر محتوا با ضریب ۰/۹۱۷؛ تحلیل و آنالیز محتوا با ضریب ۰/۸۹۴؛ برنامه‌ریزی استراتژیک با ضریب ۰/۸۷۷ و قیمت‌گذاری و فروش نیز با ضریب ۰/۶۴۲ به ترتیب در اولویت‌های دوم تا پنجم میزان تأثیرگذاری قرار دارند.

نتیجه‌گیری: بنا بر نظر خبرگان، مؤلفه‌های بازاریابی محتوایی در مؤلفه‌های اصلی به ترتیب شامل: برنامه‌ریزی استراتژیک، تأمین و تولید محتوا، توزیع و نشر محتوا، تحلیل و آنالیز محتوا و قیمت‌گذاری و فروش بر بازاریابی محتوایی تأثیرگذار هستند. نتایج مطالعه سه مرحله دلفی‌فازی نشان‌دهنده تأیید مولفه‌های کشف شده توسط خبرگان است.

استناد: سهرابی، هستی، رضوی، سید علی اصغر، طهماسبی لیموئی، صفیه، زارعی، عاطفه. (۱۴۰۰). شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور. *دانش‌شناسی*، ۱۴(۵۵)، ۷۱-۹۴. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.5.0

مقدمه

توسعه در ابعاد اقتصادی-اجتماعی، مستلزم توانمندی‌هایی است که زاینده تحولات علمی و تکنولوژیکی بوده و از رقابت تنگاتنگ در عرصه گسترش دانش بشری و نوآوری‌های تکنولوژیکی نشأت می‌گیرد. امروزه در فرآیند توسعه پایدار، مهم‌ترین عامل در پیشبرد اهداف و باقی ماندن در عرصه رقابت جهانی، استفاده مؤثر از منابع علمی و تکنولوژی‌های ارتباطی می‌باشد (وثوق، ۱۳۹۵). امروزه بسیاری از اقتصاددانان و متخصصین بر این عقیده‌اند که انقلابی مشابه انقلاب صنعتی به وقوع پیوسته که جهان را وارد عرصه اطلاعات ساخته و به تبع آن بسیاری از جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حیات بشر را دستخوش تحولی عظیم نموده است (آکروید، ۲۰۱۳). به عبارتی جامعه امروزی جامعه‌ایست پست مدرن که بر تولید اطلاعات متکی بوده و با آهنگی سریع‌تر از دیگر جوامع و با سلطه بیشتر بر اندوخته‌های علمی و تجربی پیش می‌رود. در چنین جامعه‌ای، ارتباطات عامل واقعی انتقال برای ایجاد تحول در افراد به منظور دستیابی به اطلاعات است و ارزش‌های اطلاعاتی عامل تعیین‌کننده در توسعه جامعه محسوب می‌شود. به همین دلیل افراد بواسطه توسعه روزافزون فناوری‌های ارتباطات و اطلاعات، گسترش دسترسی‌ها به منابع، داده‌ها و اطلاعات، از سطح دانش و اطلاعات بالاتری برخوردار شده‌اند. بنابراین اقتناع چنین گروهی از مردم به راحتی از طریق تبلیغات و تکنیک‌های مسخ مخاطبان و کاربران ممکن نیست و مخاطبان در واقع کاربران تشنه اطلاعات و محتواهایی هستند که پاسخگوی نیازها و سئوالاتشان باشد (حاجی جعفری، ۱۳۹۵). به همین دلیل، همگام با تحولات فناوری و دگرگونی‌های روزافزون، سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی برای حفظ و بقای خود نیازمند به کارگیری شیوه‌های نوین اقتصادی و راه کارهای مؤثرتری هستند (گورجار، خواو و تاکر، ۲۰۱۹؛ هاوکرافت، ۱۹۹۹). یکی از این استراتژی‌های اقتصادی، بهره‌گیری بهینه از فنون نوین بازاریابی است (شعبانی و همکاران، ۱۳۹۲). انجمن بازاریابی آمریکا، «بازاریابی را یک وظیفه سازمانی و مجموعه‌ای از فرایندها برای خلق، ایجاد ارتباط و تحویل ارزش به مشتریان و همین‌طور مدیریت ارتباط با مشتری به نحوی که هم سازمان و هم ذی‌نفعان سازمان از آن سود ببرند» تعریف می‌نماید. کاتلر و کلر نیز مدیریت بازاریابی را هنر و علم انتخاب بازارهای هدف و جذب، حفظ و افزایش مشتریان از طریق خلق ارزش برتر و تحویل و اطلاع‌رسانی به آنها تعریف می‌کند (اسماعیل پور، ۱۳۹۶). در سال‌های گذشته از استراتژی بازاریابی سنتی برای ایجاد روابط و جذب مشتریان استفاده می‌گردید که دارای اهدافی ثابت بوده و نمی‌توانست به ایجاد روابط بلندمدت به مشتریان کمک کند (وثوق، ۱۳۹۵). اما امروزه با ظهور نسل سوم بازاریابی، که همان بازاریابی ارزش محور است می‌کوشند تا با انتقال ارزش، به ذهن و قلب مشتریان و کاربران نفوذ کنند (رانکاتی و گوردینی، ۲۰۱۴، ص ۹۵؛ وثوق، ۱۳۹۵) و برای دست یافتن به این منظور باید بتواند خود را با تکنولوژی‌های نوین و نیز تغییرات حاصل از آن هماهنگ و در رفع نیاز مشتریان خود تلاش نمایند (کوب، ۲۰۲۱). وارن کیگان از صاحب‌نظران علم بازاریابی معتقد است که تنها در صورت تمرکز منابع بر فرصت‌ها و ایجاد ارزش برای مشتریان است که می‌توان به مزیت رقابتی پایدار دست یافت و پشتوانه‌ای محکم برای ادامه حیات سازمان و کسب رهبری در آن عرصه از رقابت را پیدا کرد. بازاریابی به دنبال برقراری چنان روابطی با مشتریان هدف است که مجدداً در آینده به سازمان یا شرکت برای دریافت خدمات جدید مراجعه نماید و دیگران را نیز به این کار ترغیب کنند. از این‌رو تغییر فضای تجاری و تحول بازار یا به منظور هم‌ساز شدن با تغییرات متعاقب آن، به تغییر شیوه مدیریتی سازمان‌ها و تغییر جهت آنها از ساختار محصول‌مدار و مشتری‌مدار به سمت ارزش‌مداری منجر شد. عنصر کلیدی برای این تغییر، ظهور جدیدترین راهبرد بازاریابی به نام بازاریابی محتوایی است، که با خلق و توزیع محتوای ارزشمند و مرتبط و با هدف تغییر و بهبود رفتار مشتریان (پولیزی، ۲۰۱۵، ۷؛ ناصری، ۱۳۹۶) و در پی آن تبدیل به مشتریان و کاربران وفادار به جذب و حفظ مشتریان

1. Akeroyd, J
2. Gurjar, Kaurav & Thakur
3. Hawcroft, R.
4. American Marketing Association. (2019). <https://www.ama.org/the-definition-of-marketing-what-is-marketing>
5. Rancati, E., & Gordini, N.
6. Koob
7. Pulize

پرداخته است (معارفی و حسن پور قروچچی، ۱۳۹۹) است. بازاریابی محتوا رویکردی است که در آن نویسنده به طور متناوب به تولید محتوا برای ایجاد یا تقویت پیام‌های تبلیغاتی خود می‌پردازد (نوحی و شکوری، ۱۳۹۸؛ وانگ و همکاران، ۲۰۱۹). پس محتوا قلب عملیاتی در بازاریابی محتوا است و توسط آن سازمان‌ها یا کسب‌وکارها با مخاطبان خود صرف‌نظر از فرمت و قالب محتوا ارتباط برقرار می‌کنند. محتوای منحصر به فرد می‌تواند نه تنها توجه مشتریان را جلب کند بلکه به عنوان یک ابزار رقابتی برای سازمان‌ها نیز محسوب می‌شود (گورجار، خواو و تاکر، ۲۰۱۹). استراتژی بازاریابی محتوا بر روی تغییرات و نوآوری در تولید محتوای با کیفیت بالا تمرکز دارد. در واقع بازاریابی محتوا، یک روش برای ایجاد محتوای مناسب برای جذب، نگهداری و تعامل طولانی مدت با مخاطبان می‌باشد. این نوع بازاریابی با هدف درک علایق مخاطبان و جذب مشتریان سودآور برای از بین بردن فاصله بین مشتریان و شرکت‌ها تعریف شده است (دونوفریو، ۲۰۱۴، ۵۵). به عبارتی بازاریابی محتوا به دنبال جذب، حفظ و تعامل با مخاطبانی است که به وضوح تعریف و شناخته شده هستند. این عمل با هدف هدایت کاربران برای انجام اقداماتی سود ده صورت می‌گیرد (بودندورف و کایزر، ۲۰۰۹). سازمان‌های تولیدی و خدماتی می‌توانند با بهره‌مندی از اصول بازاریابی محتوایی و الحاق آن به شیوه‌های مدیریتی خود و تمرکز بر خواسته‌ها و نیاز کاربران در این راه قدم برداشته (چو، ۱۹۹۹؛ شعبانی و همکاران، ۱۳۹۲) و برای حضور فعال در بازار پر رقابت اطلاعات، به بازنگری در شیوه‌های ارائه خدمات و معرفی محصولات خویش به کاربران بالقوه و بالفعل نیاز دارند (علیزاده، ۱۳۸۵) که با انتقال محتوای ارزشمند به مشتری یا کاربران، ارتباطی مؤثرتر و مناسب‌تر برقرار نموده و از این رهگذر ضمن کاهش دغدغه خرید کاربران، احساسات آنها را درگیر و توجه آنها را به سمت کالا و خدمات و محصولات خود برانگیزند (ناصری، ۱۳۹۶؛ قنبرزاده، تباور و دهقانی، ۱۳۹۸). کتابخانه‌های عمومی نیز به عنوان یکی از سازمان‌های خدماتی از این موضوع مستثنی نیست. جذب مخاطبان برای کتابخانه‌های عمومی از دغدغه‌های همیشگی متولیان و دست‌اندرکاران این نهاد بوده و همواره به دنبال تأمین منابع مورد نیاز علمی و آموزشی برای رفع نیازهای اطلاعاتی گروه‌های مختلف جامعه بوده تا بتوانند از این طریق رضایت مراجعه‌کنندگان را فراهم و آنها را حفظ و همچنین باعث جذب مخاطبان جدید شود. از سوی دیگر امروزه با رشد تکنولوژی و ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور برای حفظ رقابت و پویایی خود می‌بایست به طور پیوسته برگستره فعالیت‌های خود افزوده و خدمات کتابخانه‌ها را توسعه بخشیده و ضمن تقویت محتوای پایگاه‌های اطلاعاتی، علمی و آموزشی به دنبال راه کارهایی در جهت جذب مخاطبان جدید و حفظ مشتریان سابق باشد. که با استفاده از راهبرد بازاریابی محتوایی می‌تواند از طریق اشتراک گذاری اطلاعات علمی و مفید به مراجعه‌کنندگان، تمرکز بر محتوای پایگاه‌های اطلاعاتی و ارتقاء آنها، شناسایی دقیق مخاطبان و برقراری ارتباط با آنها، افزایش آگاهی عمومی نسبت به نهاد کتابخانه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی، علمی و آموزشی آن و برنامه‌ریزی در ایجاد، تحویل، نظارت و به روزرسانی محتوای با ارزش در نهاد، زمینه‌ساز جذب مخاطبان و حفظ و ایجاد وفاداری در آنها شده و همچنین در زمینه اقتصادی نیز سودآوری را برای کتابخانه‌ها به ویژه کتابخانه‌های عمومی به ارمغان آورد. لذا با توجه به مطالب فوق این پژوهش با هدف شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور انجام شده است و درصدد پاسخ به این سؤال است که عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی در نهاد کتابخانه‌های عمومی کدامند و مدل مناسب به چه صورت می‌باشد؟

در ادامه به پیشینه‌های داخلی و خارج ایران اشاره می‌گردد:

قربانی (۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان "شناسایی و اولویت بندی عوامل کلیدی موفقیت بازاریابی محتوا در صنایع لبنیات" نشان داد که در میان عوامل کلیدی موفقیت بازاریابی محتوا در صنایع لبنی، عوامل مرتبط با مخاطب محتوا و عوامل مرتبط ساخت و تأمین برون‌زا محتوا به ترتیب به عنوان با اهمیت‌ترین و کم اهمیت‌ترین عوامل شناخته شده است. وثوق و عندلیب (۱۳۹۵) در پایان‌نامه خود با عنوان "بهبود فرآیند بازاریابی محتوایی با بهره‌گیری از نظر سالاران در شبکه‌های اجتماعی و وب‌سایت‌ها" تأثیر محتوا در بهبود اجرای استراتژی مدیریت ارتباط با مشتری برای افزایش سطح رضایت مشتریان هست. آنها با ارائه یک مدل معادلات ساختاری برای سنجش سطح کیفیت بازاریابی محتوا در سه بعد محتوا، خدمات، ارائه‌دهنده محتوا ارائه کرده‌اند. برای سنجش این ابعاد از برگ خریدهای قابلیت اطمینان، سودمندی و

بهره‌وری، پایداری و پاسخگویی محتوا استفاده کرده‌اند. حاجی‌جعفری (۱۳۹۵) پژوهشی با هدف امکان‌سنجی کاربست محتوای کاربرساز در فرآیندهای بازاریابی محتوایی، دریافت نظرات کاربران در این فروشگاه در چهار گروه نظرات محصول‌گرایانه، راهنما، تجاری و روایی قابل تقسیم است. از این میان نظرات راهنما و نظرات روایی به دلیل آنکه تولید خود کاربران است ارزش بالایی برای کاربست در فرآیند تولید محتوا و ارائه آن به دیگر کاربران دارد. این پژوهش نیز جزو نخستین پژوهش‌ها در زمینه محتوای کاربرساز در داخل کشور است که سهم بالایی در استفاده و به‌کارگیری محتوای کاربرساز در جهت تحریک و ترغیب دیگر کاربران در تولید محتوا، آگهی و استفاده از آن می‌تواند داشته باشد. حاجی‌جعفری معتقد است که بازاریابی محتوایی شامل ۱۳ فرایند که عبارتند از: طراحی و برنامه‌ریزی برای بازاریابی محتوایی، تولید و تصدی محتوای مرتبط با طراحی و برنامه‌ریزی بازاریابی محتوایی، دروازه‌بانی و توزیع محتوایی تولید و تحت تصدی، ارتباط و درگیری با مخاطب/ مشتری بازاریابی محتوایی، سنجش راهبرد بازاریابی محتوایی. بنابر این حجم از داده‌ها و یافته‌های ناشی از تحلیل آنها می‌توان گفت که نظرات کاربرساز موجود در فروشگاه آنلاین در چهار گروه قابل‌شناسایی هستند که عبارت است از نظرات محصول‌گرایانه، نظرات راهنما، نظرات تجاری و نظرات روایی. دوستی‌شکیب (۱۳۹۵) نیز در پژوهش خود به ارزیابی کارایی بازاریابی محتوا در بانک‌ها با استفاده از روش تحلیل پوششی داده‌ها پرداخته است. در این پژوهش شاخص‌های آموزش، کیفیت محتوا، به‌موقع بودن، در دسترس بودن و هزینه‌های محتوا به‌عنوان ورودی و رضایت مشتریان، افزایش سرمایه‌گذاری، افزایش میزان سپرده‌گذاری و جذب مشتریان جدید خروجی‌های پژوهش را تشکیل دادند. آبکار (۱۳۹۶) در پایان‌نامه خود با عنوان "تأثیر بازاریابی محتوا از طریق شبکه‌های اجتماعی بر مشتریان بانک آینده استان قم" دریافتند که مؤلفه‌های ارزشمندی و سودمندی محتوا، قابلیت اطمینان ارائه‌دهنده مطالب، بهره‌وری مطالب، پایداری خدمات و پاسخگویی همیشگی و در دسترس بودن همیشه خدمات از طریق شبکه‌های اجتماعی، اثری مثبت بر دیدگاه مشتریان دارد. ناصری (۱۳۹۶) در پژوهش خود با عنوان "بازاریابی محتوایی: شناسایی مولفه‌ها و ابعاد اساسی به منظور ارائه مدل مفهومی" و با رویکردی کیفی و با استفاده از روش هفت مرحله‌ای فرا ترکیب سندلوسکی و بارسو به منظور بررسی نظام‌مند ۵۲ اثر پرداخت. یافته‌های حاصل از پژوهش نشان داد که افزون بر مؤلفه‌های تولید محتوا باید به مؤلفه‌های نوع قالب، نوع رسانه و شاخص‌های سنجش نیز توجه کرد. در این پژوهش بر اساس دو مدل دوپلیس و دیدنر تهیه و تنظیم شده است که در پی آن ۷۲ مؤلفه شناسایی گردید که در چهار مقوله برنامه‌ریزی (تعیین هدف، تعیین اهداف، تعیین تیم اجرایی، تعیین نوع محتوا، گاه‌شمار و ویرایشی، تعیین نقاط تماس)؛ مرحله تولید شامل ۱. تولید محتوا (ارزشمند، قابل اعتماد، سرگرم‌کننده و بدیع)؛ و ۲. عناصر شکلی (رایج در استفاده، ارزان، قابل اشتراک گذاری و قابل استفاده همزمان)؛ عناصر رسانه‌ای توزیع (تعاملی، قابلیت استفاده) و در نهایت مرحله سنجش و بهینه‌سازی شامل ۱. نظارت، ۲. سنجش، ۳. تحلیل و ۴. گزارش دهی. عناصر سنجش اثربخش (مصرف، اشتراک و تولید مشتریان سرنخ) ارائه می‌نماید. همچنین از میان ۳۸ مؤلفه شناسایی شده برای تولید محتوا، سه مؤلفه «واضح و شفاف» و «غیرمزامح و کمک‌کننده»، «قابل یافتن / قابل دسترسی» بالاترین رتبه را در میان مؤلفه‌های مربوط به تولید محتوا دارا هستند. این پژوهش به ادعای معارفی و همکاران نمی‌تواند به عنوان یک مدل یا استاندارد برای تولید محتوا و یا بازاریابی محتوا مورد استفاده قرار گیرند، زیرا اولاً به دلیل عدم وجود فرآیند انتخاب موضوع مطلوب و مؤثر جهت بازاریابی محتوا و نیز عدم توجه به اهداف بازاریابی محتوا و سیاست‌گذاری‌های مربوط به آن و نیز به جهت عدم بررسی امنیت دارای نقص است اما با توجه به این که عناصر و مؤلفه‌های ذکر شده گردآوری شده از تمام منابع موجود فارسی و لاتین می‌باشد لذا می‌توان اشتراک بسیاری از این عناصر با مؤلفه‌های بازاریابی محتوایی تأکید کرد. حسان (۱۳۹۷) پایان‌نامه‌ای با عنوان "طراحی الگوی بازاریابی محتوایی در اقتصاد مشارکتی" انجام داد. پژوهش فوق از نوع توصیفی-تحلیلی و جنبه کاربردی و دو فاز کیفی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و تحقیقات و مقاله‌ها به ماتریسی متشکل از شاخص‌های بازاریابی محتوایی در اقتصاد اشتراکی منجر شد شاخص‌ها از طریق چک لیست توسط خبرگان مورد سنجش قرار گرفته‌اند. روش نمونه‌گیری بر اساس روش قضاوتی و بر اساس قاعده اشباع و در فاز کمی بصورت پیمایشی بین افرادی که آشنایی با اسنپ داشتند انجام پذیرفت. نتایج پژوهش حسان حاکی از آن است که بازاریابی محتوا می‌تواند به عنوان یک عامل اساسی در افزایش عرضه محصول و خدمات موردنظر در اقتصاد اشتراکی نقش داشته است. تقی‌پناهی (۱۳۹۸) در مقاله خود با عنوان "شناسایی

مؤلفه‌های موفقیت تولید محتوا در شبکه اجتماعی اینستاگرام: پویش کیفی" که به روش کیفی اکتشافی و با استفاده از نظرات کاربران، بررسی تجربه‌های موفق، نظرات متخصصان انجام شد به این نتیجه رسیدند که نشان دادن عوامل موفقیت پذیرش محتوا از سوی کاربران شامل کیفیت، آگاهی بخشی، اعتبار، ارزش افزوده، تخصصی، انگیزه‌بخشی، سرگرم‌کنندگی، منحصر به فرد بودن، مرتبط بودن، واقع‌گرای، روزآمدی، خلاقانه بودن، قابلیت اجرا و اشتراک و شخصی‌سازی است. همچنین شاخص‌های اثربخش محتوا را شامل تعداد دنباله‌کننده، بازخوردهای کاربران در پست‌ها و نمایه شامل (میزان متوسط پسند، ذخیره کردن، به اشتراک‌گذاری، میزان درگیر کردن، میزان بازدیدها، میزان ارسال مطالب بصورت پیام خصوصی) هستند.

حاجی حسینی، ثانوی فرد، حمیدی‌زاده (۱۳۹۹) در مقاله‌ای که با عنوان "ارائه مدل بازاریابی محتوای دیجیتال (مطالعه موردی: بلاگرهای اینستاگرام)" و به روش آمیخته انجام داد و منجر به شناسایی ۳۶ مؤلفه و ۹۵ شاخص شد که ۷ مؤلفه اثرگذار شامل انگیزه‌ها، هوش تجاری، تجربه مخاطب، ترجیحات و سلیقه‌ها، تحقیق و توسعه، خلاقیت و اینفلوئنسرها که بر بازاریابی محتوای دیجیتال تأثیر داشتند و ۱۱ مؤلفه رقابت‌پذیری، ارتباطات، اعتماد مخاطب، خلق ارزش برای مخاطب، ارتقای فرهنگ یادگیری الکترونیک، وفاداری و ترغیب به خرید، آگاهی از برند، سلامت برند، اثربخشی بازاریابی الکترونیک، تبلیغات دهان به دهان و مشارکت از بازاریابی محتوای دیجیتال تأثیر می‌پذیرند. علاوه بر این، سازوکارها، تسهیل‌گرها و موانع پیش روی بازاریابی محتوای دیجیتال نیز ارائه شد. این پژوهش به‌عنوان گام اولیه در بررسی محتوای دیجیتال برای بلاگرهای اینستاگرام قابل استفاده بوده و برای متخصصان بازاریابی و رفتار مصرف‌کننده نیز کاربردی است. بر اساس نتایج، توجه به محتوای صفحات بلاگرها در اینستاگرام در زمینه بازاریابی، شرایط مطلوب را جهت بهبود نگرش مصرف‌کنندگان به تبلیغات و فروش آنلاین فراهم می‌آورد.

الیسا و گوردینی (۲۰۱۴) نیز در پژوهش خود با عنوان "شناسایی سنج‌های اصلی و تحلیل میزان اثربخشی راهبرد بازاریابی محتوایی"، به بررسی دیدگاه ۲۳۵ مدیر بازاریاب از شرکت‌های ایتالیایی پرداخته و به این نتیجه رسیدند که بازاریابی محتوایی به منظور جذب و حفظ مشتری در شرکت‌های فوق‌الذکر به طور جدی مورد استفاده قرار می‌گیرد. همچنین آن‌ها اهداف بازاریابی را وفاداری مشتری، فروش، دستیابی به مشتری، آگاهی از نشان تجاری، افزایش ترافیک وبگاه، ایجاد و پرورش مشتریان بالقوه معرفی کردند. و نیز در ارتباط با معیارهای اثربخشی به مصرف، اشتراک، ایجاد مشتریان سرخ پرداخته‌اند. احمد، موسی و هارون (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان "بررسی اثر استراتژی بازاریابی محتوا در شبکه‌های اجتماعی بر سلامت برند" به این نتیجه رسیدند که سلامت برند به صورت ارزیابی مطلوب کاربران از برند، محصول و شرکت در فضای مجازی تعریف شده است که با شاخص‌هایی مانند: میزان صرف زمان در سایت، میزان مراجعات مکرر، میزان لایک‌ها، کامنت‌ها و نیز سایر معیارها مورد سنجش قرار می‌گیرد. و در نهایت راه‌کارهایی برای اجرای بازاریابی محتوایی با هدف حفظ و توسعه سلامت برند به مدیران پیشنهاد می‌نماید. سرت (۲۰۱۷) در مقاله‌ای با عنوان "بهبود روند بازاریابی محتوا با روش هوش مصنوعی" هدف را تمرکز بر بازاریابی محتوای هوشمند دانست که می‌تواند با استفاده از هوش مصنوعی انجام شود. این مطالعه به خوانندگان این اجازه را می‌دهد که آگاهی خود را در مورد نقطه تقاطع بازاریابی محتوا و هوش مصنوعی افزایش دهند. علاوه بر این نمونه‌هایی از مدل‌های بازاریابی محتوا هوشمند معرفی شد که می‌تواند با استفاده از فن‌آوری‌های وب، فناوری‌های هوشمند مصنوعی بدست آید. پرادوا (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی استراتژی بازاریابی محتوا و تأثیر آن بر مشتری پرداخت و نشان داد که متناسب بودن محتوا با نیازهای بازار داخلی و همچنین تولید محتوا با کیفیت بالا و جذاب نقش مهمی در جذب و نگهداشت مشتریان دارند. کوب (۲۰۲۱) در پژوهشی با موضوع عوامل تعیین‌کننده اثربخشی بازاریابی محتوا نشان داد که وضوح و تعهد در مورد استراتژی بازاریابی محتوا و

1. Ahmad, Musa, & Harun
2. Sert
3. Poradova
4. Koob

تولید محتوا مطابق با نیازهای محتوایی گروه‌های هدف سازمان و اندازه‌گیری منظم عملکرد بازاریابی محتوا عواملی مرتبط با اثربخشی بازاریابی محتوایی هستند.

بررسی متون داخل و خارج از کشور حاکی از آن است که بازاریابی محتوایی مفهوم جدیدی نیست و سال‌هاست که توسط پژوهشگران بیشتر خارجی مورد استفاده قرار گرفته است اما در داخل کشور به تازگی به آن پرداخته شده است به همین دلیل در بسیاری از حوزه‌ها و به‌ویژه در علم اطلاعات و دانش‌شناسی و نیز در کتابخانه‌ها مبحثی نوظهور می‌باشد لذا تاکنون پژوهشی علمی در این خصوص در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی انجام نشده است. پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور انجام شده است.

روش پژوهش

این پژوهش از جنبه هدف اکتشافی و از نظر مخاطب پژوهشی بنیادی محسوب می‌شود. با توجه به موضوع و ماهیت این پژوهش، از طرح ترکیبی متوالی اکتشافی استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش را خبرگانی که آشنایی کامل با موضوع بازاریابی محتوایی داشتند، تشکیل داده‌اند. انتخاب نمونه در این بخش به صورت هدفمند و گلوله برفی بوده که در آن یک شرکت‌کننده در پژوهش ما را به شرکت‌کنندگان دیگر هدایت نموده و با ۱۷ خبره مصاحبه انجام شد (جدول ۱). با انجام ۱۷ مصاحبه، تشخیص پژوهشگران این بوده که اطلاعات گردآوری شده به نقطه اشباع رسیده و نیازی به انجام مصاحبه‌های بیشتر نیست. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و فرایند مصاحبه به گونه‌ای بود که در آنها محقق سؤال‌ها را ابتدا حضوری، سپس به جهت شیوع و پیوستگی کووید-۱۹ به صورت ایمیل و تلفنی برای مصاحبه‌شوندگان ارسال و پاسخگو نظرات و پاسخ خود را به صورت باز ارائه می‌کردند و در برخی موارد ارتباط بین محقق و مصاحبه‌شونده به صورت پرسش و پاسخ رفت و برگشتی انجام شد. سپس محقق ضمن بررسی پاسخ‌های نهایی و پیاده‌سازی آنها، نتایج را مورد بررسی قرار داد. جهت شناسایی عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی از فرآیند شش مرحله‌ای تحلیل تم کلارک و براون (۲۰۰۶) استفاده شده است. به این ترتیب یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها در گام اول مورد بازخوانی مکرر قرار گرفته و کدهای اولیه استخراج گردیده و در گام دوم کدهای مختلف در قالب تم‌های فرعی (ثانویه) دسته‌بندی شدند. در گام سوم بازبینی تم‌ها انجام شد. در گام بعد تم‌ها با توجه به ارتباط معنایی‌شان با مبانی نظری تحقیق نام‌گذاری شدند و در نهایت براساس تمامی تم‌های فرعی شناسایی شده، دسته‌بندی کلی تری براساس سطح تحلیل‌شان انجام شد که منجر به ایجاد تم‌های اصلی گردید. در ادامه یافته‌های حاصل از این تحلیل آمده است. روایی ابزارهای پژوهش (مصاحبه) با استفاده از روش روایی محتوا بررسی و تأیید شد. در آخر به منظور اجماع نظرات خبرگان در مورد گویه‌های شناسایی شده از تکنیک دلفی فازی استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش استفاده از نرم‌افزارهای SPSS24 و PLS3.8 انجام پذیرفت. یافته‌ها

در این بخش نخست یافته‌های توصیفی جمعیت خبرگان و در ادامه نتایج تحلیل تم و تکنیک دلفی فازی آورده شده است:

جدول ۱. فراوانی خبرگان پژوهش

میزان تحصیلات		رشته تحصیلی					سمت در پژوهش
دکتر	کارشناسی ارشد	تیم تولید محتوا	مهندسی کامپیوتر	فناوری اطلاعات	مدیریت بازرگانی - گرایش بازاریابی	علم اطلاعات و دانش شناسی	
۱۴	-	-	۲	۴	۳	۵	اعضای هیئت علمی
۱	۲	۳	-	-	-	-	کارشناسان و تیم تولید محتوا

با توجه به نتایج جدول شماره یک، ۱۴ نفر از خبرگان را اعضاء هیئت علمی دانشگاه‌ها و سازمان‌های علمی و پژوهشی در رشته‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی، مدیریت بازرگانی-گرایش بازاریابی، فناوری اطلاعات؛ مهندسی کامپیوتر و ۳ نفر از کارشناسان تولید محتوا تشکیل داده‌اند.

در این پژوهش به منظور شناسایی عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور از روش تحلیل تم استفاده شد. بر اساس این روش در گام اول با بازخوانی مکرر مصاحبه‌ها، کدهای اولیه در قالب ۸۴ کد استخراج شدند و در گام دوم کدها در قالب تم‌های فرعی (ثانویه) دسته‌بندی و در پایان مضامین اصلی استخراج شده‌اند.

جدول ۲. مفاهیم اولیه استخراج شده در مرحله کدگذاری باز مربوط به بازاریابی محتوایی

کد	مفهوم کد
A1	محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد کتابخانه‌های عمومی سودمند و فاخر است.
A2	ارائه بهینه خدمات و محصولات جهت نگهداشت مشتریان قدیمی و نیز جذب کاربران جدید و در پی آن ایجاد رضایت، انگیزه و وفاداری در آنها
A3	هماهنگی و استفاده همزمان کاربران متعدد بدون توجه به بعد زمان و مکان از محتویات ارائه شده
A4	تعداد لایک‌ها و انتخاب‌های مورد علاقه در وبسایت نهاد توسط کاربران.
A5	محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد هم راستا و هماهنگ با علایق و نیاز موضوعی کاربران
A6	تعداد کلیک‌هایی که در وبسایت نهاد توسط کاربران انجام می‌شود.
A7	به اشتراک گذاشتن و انتقال محتوا توسط کاربران در جهت تبلیغات جهت بسط و گسترش محتوا
A8	تولید و ارائه محتوای با کیفیت توسط نهاد.
A9	تعداد فرم‌های توسط کاربران تکمیل و ارسال شده در سایت نهاد مثل فرم ثبت نام
A10	اجازه بیان و تبادل نظرات و انتقادات به کاربران.
A11	بهره‌مندی محتوای تولید و ارائه شده از محتوای آموزشی، درسی و کمک درسی
A12	تلاش در افزایش مشارکت کاربران و نیز برقراری ارتباط دو سویه با مخاطبان
A13	شناسایی منبع‌های ترافیک
A14	پیوستگی محتواهای تولید و ارائه شده توسط نهاد. و هماهنگی با محتوای قبلی.
A15	میزان انطباق قوانین حاکم با تعیین قیمت‌ها در نهاد.
A16	تصمیم‌گیری توسط یک تیم اجرایی تخصصی یا توسط کارکنان سایر بخش‌ها با نظارت متخصصین در نهاد.
A17	تدوین برنامه‌ای استراتژیک برای دستیابی به اهداف سازمان در راستای نیاز ذینفعان
A18	قابلیت و سهولت اشتراک دانش، منابع و محتواهای ارائه شده توسط نهاد.
A19	سنجش نرخ پرش و تعداد کاربرانی که از ادامه بازدید از صفحات وبسایت نهاد منصرف می‌شوند.

A20	امکان تبادل دانش و تجربیات کارکنان با یکدیگر.
A21	کارآمد بودن سیستم پشتیبانی در قالب وبسایت نهاد برای حل مشکلات بوجود آمده.
A22	غنی ساختن محتواها و خدمات ارائه شده. و در دسترس قرار دادن آن‌ها
A23	برخوردار بودن اطلاعات موجود در وبسایت سازمان از امنیت لازم.
A24	انتخاب کانال مناسب و توانایی جلب توجه مخاطب با خیره کردن نگاه او به اطلاعات و محتواهای تولید شده
A25	تعداد دانلودهای انجام شده از وبسایت نهاد توسط کاربران.
A26	واقع بینانه و قابل قبول بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.
A27	میزان اشتراک‌گذاری‌هایی که توسط کاربران وبسایت نهاد انجام می‌شود.
A28	دانستن علاقه مندی‌های مخاطبان برای تولید محتوای جذاب
A29	انتخاب سبک و لحن مناسب در تولید محتواهایی جهت سرگرم کردن کاربران
A30	میزان بهره‌مندی کاربران از ارائه خدمات بر خط نهاد.
A31	تولید محتواهایی سازگار با نیازها و سفارش‌های کاربران
A32	افزایش آگاهی و اعتبار نسبت به سازمان و مشارکت کاربران
A33	استفاده از محتواهایی خاص برای تبدیل ایده‌های پیچیده به قالب‌های ساده
A34	تعیین قیمت‌ها بر اساس ایجاد تصویری منحصر به فرد از نهاد با توجه به سطح کیفیت.
A35	افزایش نرخ تبدیل و ترافیک سایت، پشتیبانی از برند و افزایش فروش خدمات و محصولات و ارتقاء رتبه وبسایت و کسب اعتبار بیشتر در میان مخاطبین
A36	تعداد بازدیدهایی که از وبسایت نهاد توسط کاربران و سایر افراد.
A37	مبتکرانه، ویژه و خاص و نوآور بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.
A38	میانگین متوسط ماندن در یک صفحه از سایت نهاد.
A39	تشکیل کاربران، مخاطبان و ذینفعان توسط دانشجویان، محققان
A40	امکان پاسخ‌دهی به سئوالات متداول در وبسایت نهاد.
A41	وجود امنیت در قالب کانال‌های انتخاب شده جهت توزیع و نشر محتواهای تولید شده.
A42	ارائه خدماتی که باعث ایجاد تمایز نهاد نسبت به رقبا می‌شود.
A43	نهاد کتابخانه‌های عمومی، برای تعیین نقاط تماس کاربران و کارکنان و نحوه ارتباط آنها دارای برنامه استراتژیک مشخصی است
A44	بهره‌گیری محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد از محتوای آموزنده، محتوای هیجانی و نیز محتوای داستانی
A45	ابداعی، خلاق و روزآمد بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.
A46	مدت زمان بازدید کاربران از هر صفحه‌ای از سایت نهاد.
A47	وجود زمان مشخص برای تولید و نشر محتوای جدید.
A48	امکان نشر انواع محتوا به روش‌های مختلف برای کاربران و مخاطبان با انتخاب کانال توزیع.
A49	خریداری مجموعه‌ای از خدمات با قیمتی پایین‌تر از موقعی که آن خدمات به تنهایی خریداری می‌شود.
A50	مخاطب‌پسند، کاربردوست بودن و با هدف رفع نیاز کاربران بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.
A51	نظام‌مند و یکدستی در محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.
A52	تشکیل مخاطبان و ذینفعان توسط اساتید و کارکنان و نیز اعضای سایر سازمان‌ها
A53	سادگی و راحتی در دسترسی کاربران به انواع محتوا و استفاده از آنها.
A54	ارتقاء سطح آگاهی کاربران، اعتمادسازی در بازدیدکنندگان و افزایش سواد اطلاعاتی
A55	سهولت قابل اشتراک‌گذاری محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد به روش‌های مختلف.
A56	مناسب بودن سیستم‌های امنیتی موجود در وبسایت سازمان.
A57	تعداد افراد و کاربرانی که صفحه وبسایت نهاد را دنبال می‌کنند.

A58	صحیح، و متقن و مستند بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.
A59	وجود رابطه مناسب بین کاربران و مدیریت جهت رفع نیاز کاربران.
A60	تولید محتواها طبق سیاست‌های سازمانی و اهداف آن هماهنگ است
A61	میزان افراد و کاربرانی که اخبار و خدمات نهاد را دنبال می‌کند.
A62	میزان بهره‌مندی نهاد از ارائه خدمات و فروش غیر بر خط.
A63	بروز شدن محتوای وب‌سایت و ارزیابی بازخورد کاربران و دریافت رضایت از آنها
A64	در کنار تولید محتواها خدماتی نیز بصورت سفارشی شده ایجاد می‌شود
A65	بهره‌مندی عمومی از خدمات و محصولات
A66	محتوای آموزشی برای همه سنین قابل استفاده است
A67	وجود استراتژی خاص برای انتشار محتوای خود در سایر لینک‌ها و فضاهای مجازی.
A68	استفاده از کارکنان متخصصی که باعث ارتقای کیفیت می‌گردند.
A69	تعداد فوروارد (باز ارسال‌ها) و ایمیل‌های انجام شده توسط کاربران.
A70	بهره‌گیری محتواهای ارائه شده از محتواهای بصری، نوشتاری و صوتی مانند کتاب الکترونیکی، دوره‌های آموزشی برخط و غیربرخط.
A71	بسته‌بندی و توزیع و نشر محتواهای تولید شده
A72	داستانی بودن محتوای تولید و ارائه شده برای سنین پایین‌تر مخاطبان با توجه به ماهیت نهاد کتابخانه‌های عمومی
A73	مقرون به صرفه بودن
A74	تعداد اظهارنظرها و یادداشت‌هایی که توسط کاربران در سایت نهاد قرار داده می‌شود.
A75	دارای ارزش افزوده بودن خدمات ارائه شده.
A76	استفاده از ابزارهای فناورانه و تکنولوژی‌های به روز جهت اشتراک‌گذاری آسان محتوا.
A77	تعداد بازدیدکننده‌ها از سایت نهاد. و تشویق آنها به روش گوناگون به ماندن در صفحه
A78	برندسازی
A79	تعیین قیمت‌ها بر اساس نیازهای کاربران با توجه به اهداف سازمان برای حفظ رابطه بلند مدت با کاربران.
A80	جذب کاربران جدید توسط محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد به وسیله تبلیغات ویژه و با محتوا
A81	مشمول بودن نوع محتواهای ارائه شده از منابع چاپی، پایان‌نامه‌ها و مقالات.
A82	ایجاد اطمینان و تفاهم فکری بین مخاطبین
A83	سودمندی محتواها و خدمات
A84	ارائه خدماتی چون انجام پروژه‌های تحلیل اطلاعات و گزارشات تحقیقاتی.

پس از استخراج کدهای اولیه مربوط به عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی، محقق با بهره‌گیری از نظرات خبرگان، مضامین ثانویه (فرعی) را مشخص نموده است. جدول ۳ کدگذاری ثانویه را نشان می‌دهد.

جدول ۳. مضامین ثانویه مشخص شده مرتبط با عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی

کد مضمون ثانویه	مضمون ثانویه	کدهای اولیه ترکیب شده
B1	شناسایی اهداف بازاریابی محتوایی	A2,A12,A35,A54,A17,A32, A73, A78,A82
B2	ترسیم پرسونای مخاطبین هدف	A39,A52,A65
B3	نوع و لحن موضوعات و محتوا	A11,A26, A29 ,A70,A81,A84, A66,A64,A60,A22
B4	ماتریس تعامل و ارتباط با کاربران	A20,A43
B5	نیروی انسانی تولید محتوا	A16,A68
B6	زمان بندی و تنظیم تقویم محتوایی	A47,A63

A23,A56	امنیت اطلاعات	B7
A1,A26	تأمین و تولید محتوای سودمند و فاخر	B8
A8,A44, A58	تأمین و تولید محتوای قابل اعتماد و باورپذیر	B9
A28,A72,A80, A44	تأمین و تولید محتوای جذاب و بکر	B10
A37,A45	تأمین و تولید محتوای بروز و نوآور	B11
A14,A51	تأمین و تولید محتوای پیوسته	B12
A33,A50	تأمین و تولید محتوای هدفمند	B13
A5,A31	تأمین و تولید محتوای مرتبط با ترجیحات و سلیق	B14
A24,A48,A67, A71	انتخاب کانال‌های مناسب توزیع محتوا	B15
A7,A18,A55,A76	اشتراک‌گذاری،	B16
A22,A53	سهولت کاربرد	B17
A3,A21,A41	ساختار کانال‌های توزیع محتوا	B18
A10,A40,A59	ارتباطات دوسویه کانال	B19
A13,A25,A46,A57,A77,A83	اندازه‌گیری ترافیک	B20
A4,A6,A27,A69	اندازه‌گیری درگیری مخاطب	B21
A9,A19,A36,A61,A74, A38	اندازه‌گیری همگرایی مخاطب	B22
A15,A34,A42,A49,A79	سیاست‌ها و قوانین قیمت‌گذاری محصول	B23
A30,A62,A75	ارائه محتوا و فروش	B24

در ادامه با بهره‌گیری از مضامین ثانویه و تحلیل محتوای مضامین، مضامین اصلی شناسایی شدند:

جدول ۴. مضامین اصلی مشخص شده در مرحله کدگذاری انتخابی عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی

کد مضمون اصلی	مضمون اصلی	مضامین ثانویه ترکیب شده
C1	برنامه‌ریزی استراتژیک	شناسایی اهداف بازاریابی محتوایی، ترسیم پرسونای مخاطبان هدف، نوع و لحن موضوعات و محتوا، ماتریس تعامل و ارتباط با کاربران، نیروی انسانی تولید محتوا، زمان‌بندی و تنظیم تقویم محتوایی و امنیت اطلاعات. B1,B2,B3,B4,B5,B6,B7
C2	تأمین و تولید محتوا	تأمین و تولید محتوای سودمند و فاخر، تأمین و تولید محتوای قابل اعتماد و باورپذیر، تأمین و تولید محتوای جذاب، بکر و رقابت‌پذیر، تأمین و تولید محتوای بروز و نوآور، تأمین و تولید محتوای پیوسته، تأمین و تولید محتوای هدفمند و تأمین و تولید محتوای مرتبط با ترجیحات و سلیق . B8,B9, B10, B11, B12, B13, B14
C3	توزیع و نشر محتوا	انتخاب کانال‌های مناسب توزیع محتوا، اشتراک‌گذاری محتوای تولید شده، سهولت کاربرد، ساختار کانال‌های توزیع محتوا . ارتباطات دو سویه. B15, B16, B17, B18, B19
C4	تحلیل و آنالیز محتوا	اندازه‌گیری ترافیک، اندازه‌گیری درگیری مخاطب، اندازه‌گیری همگرایی مخاطب B20, B21,B22
C5	قیمت‌گذاری و فروش	سیاست‌ها و قوانین قیمت‌گذاری محصول و ارائه محتوا و فروش B23, B24

در ادامه جهت اطمینان از این که ابعاد و مؤلفه‌ها و شاخص‌های استخراج شده از مصاحبه‌ها واقعی بوده و برای رسیدن به اجماع در زمینه مؤلفه‌های شناسایی و به منظور طراحی الگوی نهایی و اعتبار سنجی کیفی الگو، از تکنیک دلفی فازی استفاده شده است. در این تکنیک نیز نمونه بخش کیفی مشتمل بر ۱۷ نفر از خبرگان مورد پرسش قرار گرفته است و یافته‌های دلفی فازی طی سه مرحله انجام نظر سنجی از خبرگان در جدول شماره ۵ آورده شده است:

جدول ۵. دیدگاه خبرگان در خصوص عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی (سه مرحله نظر سنجی)

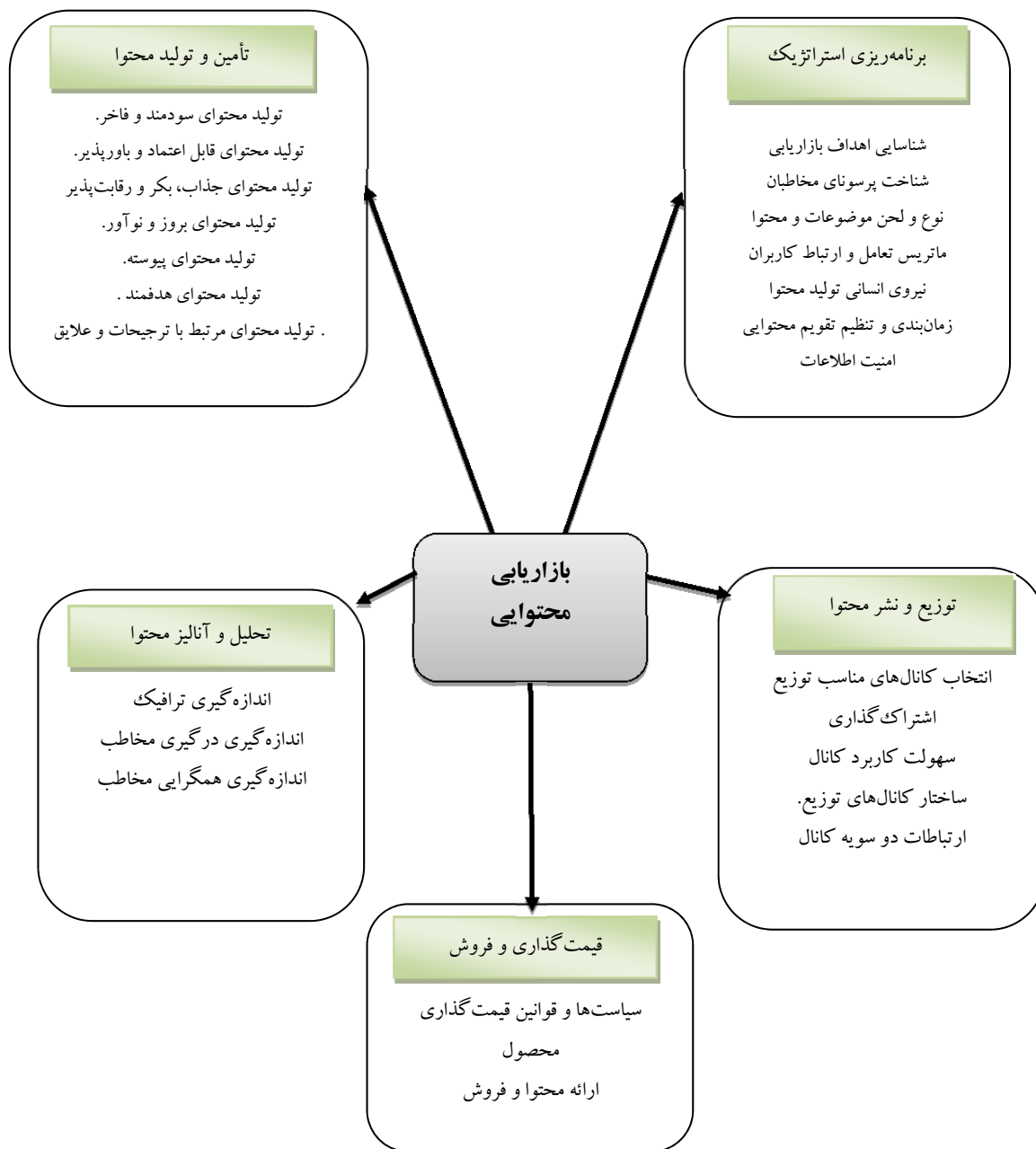
مولفه‌ها	گویه‌ها	S1	S2	$ S_1 - S_2 $	S3	$ S_3 - S_2 $
شناسایی اهداف بازاریابی محتوایی	ارائه بهینه خدمات و محصولات جهت حفظ مشتریان قدیمی، جذب کاربران جدید و در پی آن ایجاد رضایت، انگیزه و وفاداری	۰/۷۵	۰/۷۸	۰/۰۲	۰/۷۸	۰/۰۰
	تلاش در مشارکت کاربران و نیز برقراری ارتباط با کیفیت با مخاطبان	۰/۷۸	۰/۸۱	۰/۰۲	۰/۸۱	۰/۰۰
	طراحی برنامه‌ای استراتژیک برای دستیابی به اهداف سازمان در راستای نیاز مخاطبان*	۰/۶۷	-	-	-	-
	ارتقاء سطح آگاهی عمومی کاربران، اعتمادسازی در بازدیدکنندگان و افزایش سواد اطلاعاتی	۰/۶۱	-	-	-	-
	افزایش نرخ تبدیل و پرش، نرخ مشاهده، آگاهی از برند، نرخ رشد مخاطب، نرخ مشارکت، افزایش فرو و خدمات و محصولات و ارتقاء رتبه وبسایت و کسب اعتبار بیشتر در بین مخاطبین	۰/۷۵	۰/۷۵	۰/۰۰	۰/۸۰	۰/۰۵
	افزایش آگاهی و تسخیر بخشی از بازار هدف و پیشی گرفتن از رقبا	۰/۸۱	۰/۸۲	۰/۰۱	۰/۸۱	۰/۰۱
	مقرون به صرفه بودن*	۰/۶۶	-	-	-	-
	برندسازی*	۰/۵۴	-	-	-	-
	ایجاد اعتماد و تفاهم فکری بین مخاطبین*	۰/۶۶	-	-	-	-
	ترسیم پرسونای مخاطبان	تشکیل کاربران، مخاطبان و ذینفعان توسط دانشجویان، محققان	۰/۸۱	۰/۸۲	۰/۰۱	۰/۸۳
	تشکیل مخاطبان و ذینفعان توسط اساتید و کارکنان و نیز اعضای سایر سازمان‌ها	۰/۷۸	۰/۷۹	۰/۰۱	۰/۷۸	۰/۰۱
	بهره‌مندی عمومی از خدمات و محصولات	۰/۸۲	۰/۸۳	۰/۰۱	۰/۸۲	۰/۰۱
نوع و لحن موضوعات و محتواها	بهره‌مندی از محتواهای تولید و ارائه شده آموزشی، درسی و کمک درسی	۰/۸۱	۰/۸۳	۰/۰۲	۰/۸۲	۰/۰۱
	واقع بینانه و قابل قبول بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد	۰/۷۵	۰/۷۵	۰/۰۰	۰/۷۵	۰/۰۱
	انتخاب سبک و لحن مناسب در تولید محتواهایی جهت سرگرم کردن کاربران	۰/۸۱	۰/۸۱	۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۰۰
	تولید محتواها طبق سیاست‌های سازمانی و اهداف آن هماهنگ است*	۰/۶۳	-	-	-	-
	در کنار تولید محتواها خدماتی نیز بصورت سفارشی و شخصی سازی شده ایجاد می‌شود*	۰/۶۷	-	-	-	-
	اولویت‌بندی محتواهای آموزشی بر سایر محتواها*	۰/۶۶	-	-	-	-
	بهره‌گیری محتواهای ارائه شده از محتواهای بصری، متنی و صوتی مانند کتاب الکترونیکی، پادکست، ویدئو، تصاویر، اینفوگرافیک و موشن گرافیک. دوره‌های برخط و غیر برخط	۰/۸۲	۰/۸۳	۰/۰۱	۰/۸۳	۰/۰۰
	مشتمل بودن نوع محتواهای ارائه شده از منابع چابکی، پایان‌نامه‌ها و مقالات.	۰/۸۲	۰/۸۲	۰/۰۰	۰/۸۲	۰/۰۰
ماتریس تعامل و ارتباط با کاربران	ارائه خدماتی چون انجام پروژه‌های تحلیل اطلاعات و گزارشات تحقیقاتی.	۰/۷۹	۰/۸۱	۰/۰۲	۰/۸۰	۰/۰۱
	امکان تبادل دانش و تجربیات کارکنان با یکدیگر.	۰/۸۱	۰/۸۱	۰/۰۰	۰/۸۲	۰/۰۱
	وجود برنامه‌های استراتژیک جهت تعیین نوع تعامل با کاربران و کارکنان و نحوه ارتباط آنها	۰/۷۹	۰/۸۲	۰/۰۲	۰/۸۲	۰/۰۰

۰/۰۱	۰/۸۱	۰/۰۰	۰/۸۰	۰/۸۰	تصمیم‌گیری توسط یک تیم اجرایی تخصصی یا توسط کارکنان سایر بخش‌ها با نظارت متخصصین در نهاد (شامل استراتژیست محتوا، مدیر محتوا، نویسنده، کپی‌رایتر، مدیر شبکه‌های اجتماعی، طراح گرافیک) و ...	نیروی انسانی تولید محتوا
۰/۰۱	۰/۷۹	۰/۰۱	۰/۸۰	۰/۷۹	استفاده از کارکنان متخصصی که باعث ارتقای کیفیت، کارایی و عملکرد می‌شوند.	
۰/۰۲	۰/۸۱	۰/۰۰	۰/۷۸	۰/۷۸	وجود زمان مشخص برای تولید و نشر محتوای جدید	زمان‌بندی و تنظیم تقویم محتوایی
۰/۰۰	۰/۸۲	۰/۰۲	۰/۸۱	۰/۷۹	بروز شدن محتوای وب‌سایت و ارزیابی بازخورد کاربران و دریافت رضایت از آنها	
۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۸۱	برخورداری اطلاعات موجود در وب‌سایت سازمان از امنیت لازم.	امنیت اطلاعات
۰/۰۱	۰/۸۱	۰/۰۱	۰/۷۹	۰/۷۸	مناسب بودن سیستم‌های امنیتی موجود در وب‌سایت سازمان.	
۰/۰۱	۰/۸۳	۰/۰۰	۰/۸۲	۰/۸۲	سودمند، نفیس، ارزنده، فاخر و با ارزش بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.	محتوای سودمند و فاخر
۰/۰۱	۰/۸۲	۰/۰۱	۰/۸۱	۰/۸۲	واقع‌بینانه و قابل قبول، تخصصی بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.	
۰/۰۰	۰/۷۹	۰/۰۰	۰/۷۹	۰/۷۹	آموزنده و با کیفیت بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.	محتوای قابل اعتماد و باورپذیر
۰/۰۱	۰/۸۲	۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۸۱	صحیح و مستند بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.	
۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۸۱	بکر، هیجانی، انگیزه‌بخش و درگیرکننده محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.	محتوای جذاب و رقابت‌پذیر
۰/۰۰	۰/۸۰	۰/۰۱	۰/۸۰	۰/۷۹	سمپاتیک، واقع‌گرای، کاربرپسند، داستانی محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.	
۰/۰۱	۰/۸۱	۰/۰۱	۰/۸۲	۰/۸۱	جذب کاربران جدید توسط محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.	
۰/۰۱	۰/۷۸	۰/۰۰	۰/۷۷	۰/۷۷	مبتکرانه، ویژه و خاص و نوآور بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.	محتوای بروز و نوآور
۰/۰۱	۰/۸۲	۰/۰۱	۰/۸۳	۰/۸۲	ابداعی، خلاقانه، بروز بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.	
۰/۰۲	۰/۷۸	۰/۰۰	۰/۷۶	۰/۷۶	پیوستگی و یکپارچگی محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد. و هماهنگی با محتوای قبلی.	محتوای پیوسته
۰/۰۷	۰/۸۰	۰/۰۰	۰/۷۳	۰/۷۳	نظام‌مند و یکدستی محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.	
۰/۰۲	۰/۷۸	۰/۰۲	۰/۸۱	۰/۷۸	صریح، مفید بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.	محتوای هدفمند
۰/۰۲	۰/۷۸	۰/۰۰	۰/۷۶	۰/۷۶	مخاطب‌پسند بودن و مناسب برای کاربرانی که تجربه و آگاهی کافی ندارند و برای رفع نیاز کاربران است.	
۰/۰۰	۰/۷۸	۰/۰۰	۰/۷۸	۰/۷۸	در راستای ترجیحات و سلیقه کاربران و هماهنگی با نیاز کاربران بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.	محتوای مرتبط با ترجیحات و سلیقه
۰/۰۱	۰/۸۲	۰/۰۰۱	۰/۸۰	۰/۸۲	سازگار با نیازها و سفارش‌های کاربران بودن محتوای تولید و ارائه شده توسط نهاد.	
۰/۰۰	۰/۷۸	۰/۰۰	۰/۷۸	۰/۷۸	انتخاب کانال مناسب و توانایی جلب توجه مخاطب با خیره کردن نگاه او به اطلاعات و محتواهای تولید شده	انتخاب کانال‌های مناسب توزیع محتوا
۰/۰۵	۰/۷۷	۰/۰۰	۰/۷۲	۰/۷۲	امکان نشر انواع محتوا به روش‌های مختلف برای کاربران و مخاطبان با انتخاب کانال توزیع.	
۰/۰۱	۰/۷۸	۰/۰۱	۰/۷۷	۰/۷۸	وجود چشم‌انداز و زیرساخت‌های خاص برای انتشار محتوای خود در سایر لینک‌های مورد استفاده کاربران	
-	-	۰/۰۲	۰/۶۹	۰/۷۱	بسته‌بندی و توزیع و نشر محتواهای تولید شده*	
۰/۰۲	۰/۷۹	۰/۰۰	۰/۷۷	۰/۷۷	اشتراک‌گذاری توسط کاربران همراستای جهت بسط و گسترش محتواهای تولید شده	اشتراک‌گذاری
۰/۰۲	۰/۸۲	۰/۰۲	۰/۷۹	۰/۸۲	اشتراک‌گذاری راحت با توجه به سطح دانش کاربران	
۰/۰۱	۰/۸۰	۰/۰۰	۰/۷۸	۰/۷۹	سهولت مبادله و اشتراک‌گذاری تولید و ارائه شده توسط نهاد با توجه به صرف‌کم‌ترین هزینه و زمان	
۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۸۱	وجود ابزارهای فناورانه و تکنولوژی‌های توزیع به روز جهت اشتراک‌گذاری آسان محتوا.	
۰/۰۵	۰/۸۲	۰/۰۲	۰/۷۷	۰/۷۹	دسترس‌پذیر بودن محتواها و خدمات ارائه شده	سهولت کاربرد

۰/۰۲	۰/۸۰	۰/۰۰	۰/۷۷	۰/۷۷	سادگی و راحتی و سهولت کاربرد کانال برای کاربران بی تجربه و تازه کار	
۰/۰۱	۰/۸۲	۰/۰۴	۰/۷۹	۰/۷۹	همانگ بودن و امکان استفاده همزمان کاربران متعدد از محتویات وبسایت نهاد بدون توجه به بعد زمان و مکان	ساختار کانال
۰/۰۱	۰/۷۹	۰/۰۰	۰/۷۸	۰/۷۸	کارآمد بودن سیستم پشتیبانی در قالب وبسایت نهاد برای حل مشکلات بوجود آمده .	
۰/۰۱	۰/۸۱	۰/۰۱	۰/۸۰	۰/۷۹	وجود امنیت در ساختار کانالهای انتخاب شده جهت توزیع و نشر محتواهای تولید شده.	
۰/۰۱	۰/۸۲	۰/۰۱	۰/۸۳	۰/۸۲	اجازه بیان و تبادل نظرات و انتقادات به کاربران.	ارتباطات دو سویه
۰/۰۲	۰/۷۸	۰/۰۲	۰/۸۰	۰/۷۸	امکان پاسخدهی به سئوالات متداول در وبسایت نهاد.	کانال
۰/۰۲	۰/۸۲	۰/۰۲	۰/۸۴	۰/۸۲	وجود رابطه مناسب بین کاربران و مدیریت جهت رفع نیاز کاربران.	
۰/۰۱	۰/۸۴	۰/۰۳	۰/۸۵	۰/۸۲	شناسایی منبع های ترافیک	اندازه گیری ترافیک
۰/۰۲	۰/۸۱	۰/۰۰	۰/۷۹	۰/۷۹	تعداد دناوهای انجام شده از وبسایت نهاد توسط کاربران .	
۰/۰۱	۰/۸۱	۰/۰۱	۰/۷۹	۰/۸۱	مدت زمان بازدیدهای کاربران از هر صفحه ای از سایت نهاد.	
۰/۰۱	۰/۸۲	۰/۰۰	۰/۸۲	۰/۸۲	تعداد افراد و کاربرانی که از صفحه وبسایت نهاد را دنبال می کنند.	
۰/۰۱	۰/۸۱	۰/۰۱	۰/۸۰	۰/۷۹	تعداد بازدیدکننده ها از سایت نهاد.	
-	-	۰/۰۲	۰/۶۸	۰/۷۰	رتبه بندی کلیدواژه ها، محتواها و خدمات *	
۰/۰۱	۰/۸۱	۰/۰۱	۰/۷۹	۰/۸۱	تعداد لایک ها، ذخیره سازی و انتخاب های مورد علاقه در وب سایت نهاد توسط کاربران .	اندازه گیری درگیری مخاطب
۰/۰۳	۰/۸۲	۰/۰۱	۰/۷۸	۰/۷۷	تعداد کلیک هایی که در وب سایت نهاد توسط کاربران انجام می شود.	
۰/۰۰	۰/۸۲	۰	۰/۸۲	۰/۸۲	میزان تسهیم و اشتراک و انتقال انواع محتواهای تولید شده	
۰/۰۳	۰/۸۱	۰/۰۱	۰/۷۷	۰/۷۶	تعداد ارسال های مجدد و ایمیل های انجام شده توسط کاربران.	
۰/۰۱	۰/۸۰	۰/۰۱	۰/۷۸	۰/۸۰	تعداد فرم هایی که در سایت قرار داده شده و توسط کاربران تکمیل و ارسال شده	اندازه گیری همگرایی مخاطب
۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۸۱	سنجش نرخ پرش و انصراف از ادامه بازدید کاربران از صفحات وبسایت .	
۰/۰۱	۰/۷۹	۰/۰۱	۰/۷۷	۰/۷۶	تعداد بازدیدهایی که از وبسایت نهاد توسط کاربران و سایر افراد.	
۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۰۲	۰/۸۱	۰/۷۸	میانگین متوسط ماندن در یک صفحه از سایت نهاد.	
۰/۰۰	۰/۸۲	۰/۰۰	۰/۸۲	۰/۸۲	میزان افراد و کاربرانی که اخبار و خدمات نهاد را دنبال می کند .	
۰/۰۱	۰/۸۱	۰/۰۱	۰/۸۰	۰/۸۱	تعداد کامنت ها و انتقادات و نظراتی که توسط کاربران که در جهت بهبود و یا اصلاح موردی در سایت نهاد قرار داده می شود .	
۰/۰۰	۰/۷۷	۰/۰۵	۰/۷۷	۰/۷۲	میزان انطباق قوانین حاکم با تعیین قیمت ها در نهاد.	سیاست ها و قوانین
۰/۰۰	۰/۷۸	۰/۰۰	۰/۷۸	۰/۷۸	تعیین قیمت ها بر اساس ایجاد تصویری منحصر به فرد از نهاد با توجه به سطح کیفیت.	قیمت گذاری محصول
۰/۰۱	۰/۷۸	۰/۰۲	۰/۷۹	۰/۷۷	ارائه خدماتی که باعث ایجاد تمایز نهاد نسبت به رقبا می شود.	
۰/۰۱	۰/۸۱	۰/۰۰	۰/۸۲	۰/۸۲	خریداری مجموعه ای از خدمات با قیمتی پایین تر از موقعی که آن خدمات به تنهایی خریداری می شد.	
۰/۰۲	۰/۷۹	۰/۰۲	۰/۸۱	۰/۷۹	تعیین قیمت ها بر اساس نیازهای کاربران با توجه به اهداف سازمان برای حفظ رابطه بلند مدت با کاربران.	
۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۸۱	میزان بهره مندی کاربران از ارائه خدمات بر خط نهاد.	ارائه محتوا و فروش
۰/۰۰	۰/۷۹	۰/۰۰	۰/۷۹	۰/۷۹	میزان بهره مندی نهاد از ارائه خدمات و فروش غیر بر خط .	
۰/۰۱	۰/۷۹	۰/۰۱	۰/۷۸	۰/۷۷	دارای ارزش افزوده بودن خدمات ارائه شده.	

* آستانه تحمل توافق نظر خبرگان کمتر از ۰/۷ و حذف از پژوهش

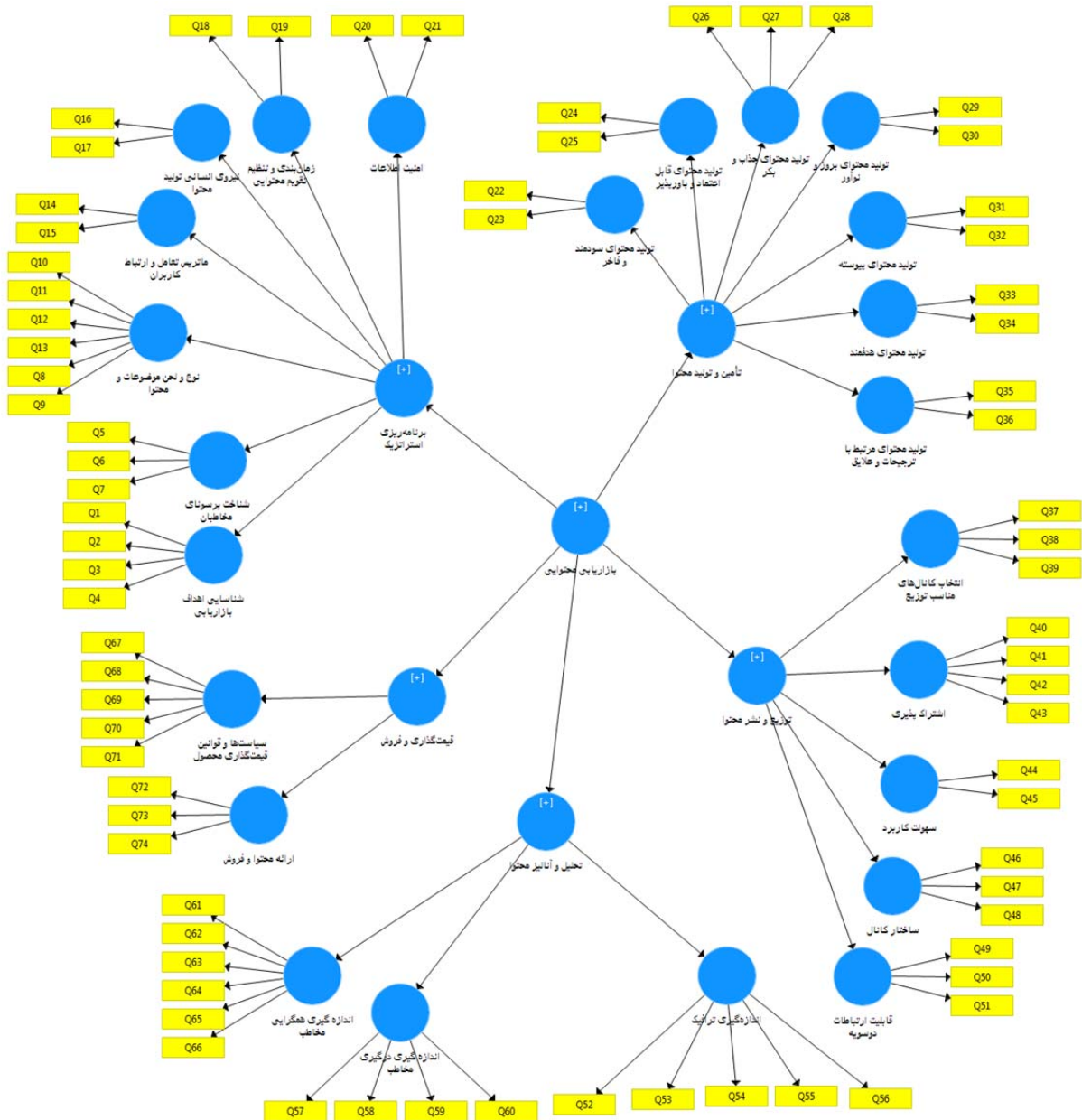
با توجه به نتایج بدست آمده در جدول ۴ مشاهده می‌شود که آستانه تحمل توافق نظر خبرگان در ۸ زیرعامل در دور اول و ۲ زیرعامل در دور دوم کمتر از ۰/۷ شده و این زیرعوامل از پژوهش حذف شده‌اند. در ادامه با توجه به نتایج بدست آمده از تحلیل تم و تکنیک دلفی‌فازی، مدل مفهومی عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور ارائه شده است (شکل ۱):

شکل ۱. مدل مفهومی عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

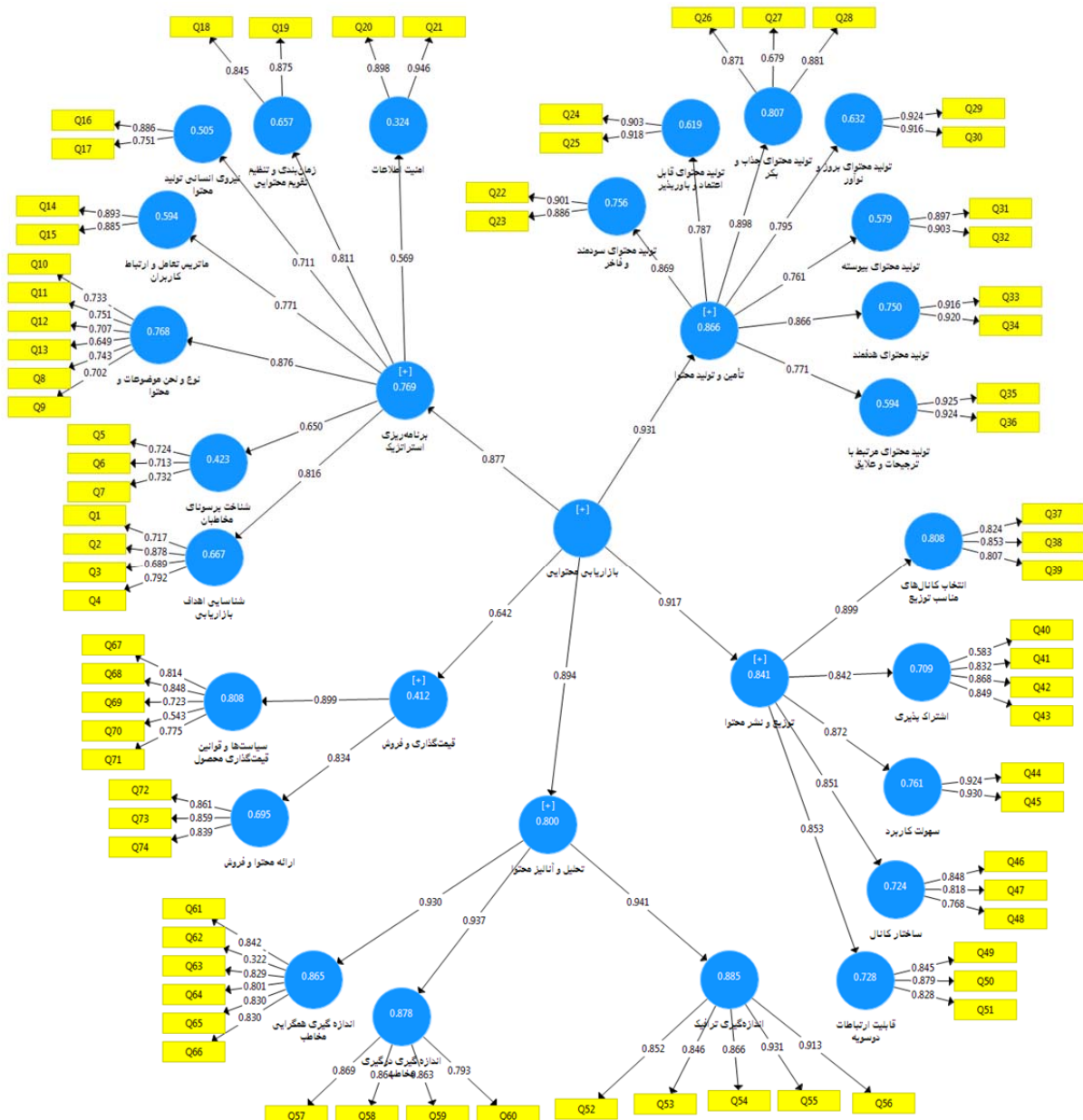
در ادامه به منظور برآزش مدل مفهومی پژوهش، پرسش‌نامه‌ای بر اساس بخش کیفی پژوهش طراحی و روایی کیفی و کمی آن نیز ارزیابی گردید که به منظور روایی کیفی، پرسش‌نامه‌های پژوهش در اختیار جامعه آماری پژوهش که شامل اساتید و خبرگان رشته‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی، مدیریت بازرگانی، گرایش بازاریابی، فناوری اطلاعات، مهندسی کامپیوتر و کارشناسان و پژوهشگران حوزه تولید

محتوا بود قرار گرفت و از آنها درخواست شد تا بازخورد لازم را در ارتباط با ابزار را ارائه دهند و بر اساس آن موارد اصلاح شد. برای بررسی روایی محتوایی به شکل کمی، از دو ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI)، استفاده گردید که برای تمامی آیتم ها مقادیر CVI و CVR محاسبه شده روایی محتوای مقیاس ها را تأیید نمودند.

نمودار ۲. مدل بازاریابی محتوایی در حالت تخمین ضرایب استاندارد

نمودار ۲ مدل تحلیل عاملی تأییدی را در حالت تخمین ضرایب استاندارد نشان می دهد. تمامی آیتم های پرسش نامه دارای بار عاملی بزرگ تر از ۰/۵ و لذا می توان هم سویی سؤالات پرسش نامه برای اندازه گیری مفاهیم را در این مرحله معتبر نشان داد.

نمودار ۳. مدل بازاریابی محتوایی در حالت معناداری (t-value)

نمودار ۳ مدل بازاریابی محتوایی را در حالت قدمطلق معناداری ضرایب (t-value) نشان می‌دهد که بر طبق این مدل، هر یک از مقادیر آماری t بزرگ‌تر از ۱/۹۶+ شده است که نشان می‌دهد تمامی بارهای عاملی در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار هستند. در ادامه شاخص‌های برازندگی مدل مورد بررسی قرار گرفته است:

جدول ۷. نتایج حاصل از برازش مدل

متغیر	ابعاد	گویه	AVE	CR	آلفای کرونباخ	بارهای عاملی
برنامه‌ریزی استراتژیک	شناسایی اهداف بازاریابی محتوایی	Q1	۰/۵۹۷	۰/۸۵۴	۰/۷۷۱	۰/۷۱۷
		Q2				۰/۸۷۸
		Q3				۰/۶۸۹
		Q4				۰/۷۹۲
	ترسیم پرسونای مخاطبان	Q5	۰/۵۲۳	۰/۷۶۷	۰/۷۰۸	۰/۷۲۴
		Q6				۰/۷۱۳
		Q7				۰/۷۳۲
	نوع و لحن موضوعات و محتوا	Q8	۰/۵۱۱	۰/۸۶۲	۰/۸۰۸	۰/۷۴۳
		Q9				۰/۷۰۲
		Q10				۰/۷۳۳
		Q11				۰/۷۵۱
		Q12				۰/۷۰۷
		Q13				۰/۶۴۹
ماتریس تعامل و ارتباط با کاربران	Q14	۰/۷۹۰	۰/۸۸۳	۰/۷۳۵	۰/۸۹۳	
	Q15				۰/۸۸۵	
نیروی انسانی تولید محتوا	Q16	۰/۶۷۵	۰/۸۰۵	۰/۷۰۹	۰/۸۸۶	
	Q17				۰/۷۵۱	
زمان‌بندی و تنظیم تقویم محتوایی	Q18	۰/۷۴۰	۰/۸۵۱	۰/۷۰۹	۰/۸۴۵	
	Q19				۰/۸۷۵	
امنیت اطلاعات	Q20	۰/۸۵۱	۰/۹۱۹	۰/۸۲۸	۰/۸۹۸	
	Q21				۰/۹۴۶	
کل						
تأمین و تولید محتوا	تولید محتوای سودمند و فاخر	Q22	۰/۷۹۹	۰/۸۸۸	۰/۷۴۸	۰/۹۰۱
		Q23				۰/۸۸۶
	تولید محتوای قابل اعتماد و باورپذیر	Q24	۰/۸۲۹	۰/۸۲۹	۰/۷۹۴	۰/۹۰۳
		Q25				۰/۹۱۸
	تولید محتوای جذاب و بکر و رقابت-پذیر	Q26	۰/۶۶۵	۰/۸۵۵	۰/۷۴۳	۰/۸۷۱
		Q27				۰/۶۷۹
	تولید محتوای بروز و نوآور	Q28	۰/۸۴۶	۰/۹۱۷	۰/۸۱۸	۰/۸۸۱
		Q29				۰/۹۲۴
	تولید محتوای پیوسته	Q30	۰/۸۹۷	۰/۸۹۷	۰/۸۹۷	۰/۹۱۶
		Q31				۰/۸۹۷
		Q32				۰/۹۰۳

متغیر	ابعاد	گویه	AVE	CR	آلفای کرونباخ	بارهای عملی
	تولید محتوای هدفمند	Q33	۰/۸۴۲	۰/۹۱۴	۰/۸۱۳	۰/۹۱۶
		Q34				۰/۹۲۰
	تولید محتوای مرتبط با ترجیحات و سلیقه	Q35	۰/۸۴۲	۰/۹۱۴	۰/۸۱۳	۰/۹۲۵
		Q36				۰/۹۲۴
کل						
توزیع و نشر محتوا	انتخاب کانال‌های مناسب توزیع محتوا	Q37	۰/۶۸۶	۰/۸۶۷	۰/۷۷۱	۰/۸۲۴
		Q38				۰/۸۵۳
		Q39				۰/۸۰۷
	اشتراک‌گذاری	Q40	۰/۶۲۷	۰/۸۶۸	۰/۷۹۱	۰/۵۸۳
		Q41				۰/۸۳۲
		Q42				۰/۸۶۸
		Q43				۰/۸۴۹
	سهولت کاربرد کانال	Q44	۰/۸۵۹	۰/۹۲۴	۰/۸۳۶	۰/۹۲۴
		Q45				۰/۹۳۰
	ساختار کانال توزیع	Q46	۰/۶۵۹	۰/۸۵۳	۰/۷۴۳	۰/۸۴۸
		Q47				۰/۸۱۸
		Q48				۰/۷۶۸
ارتباطات دوسویه	Q49	۰/۶۵۹	۰/۸۸۷	۰/۸۰۹	۰/۸۴۵	
	Q50				۰/۸۷۹	
	Q51				۰/۸۲۸	
کل						
تحلیل و آنالیز محتوا	اندازه‌گیری ترافیک	Q52	۰/۵۸۶	۰/۸۸۹	۰/۸۴۴	۰/۸۵۲
		Q53				۰/۸۴۶
		Q54				۰/۸۶۶
		Q55				۰/۹۳۱
		Q56				۰/۹۱۳
	اندازه‌گیری درگیری مخاطب	Q57	۰/۷۱۸	۰/۹۱۱	۰/۸۶۹	۰/۸۶۹
		Q58				۰/۸۶۴
		Q59				۰/۸۶۳
		Q60				۰/۷۹۳
	اندازه‌گیری همگرایی مخاطب	Q61	۰/۷۷۹	۰/۹۴۶	۰/۹۲۸	۰/۸۴۲
		Q62				۰/۷۹۳
		Q63				۰/۸۲۹
Q64		۰/۸۰۱				

در جدول ۷ نتایج حاصل از برازش مدل آورده شده است که با توجه به نتایج پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ محاسبه شده برای کلیه متغیرها بزرگتر از ۰/۷ شده که نشان‌دهنده تأیید پایایی سازگاری درونی است. هم‌چنین روایی همگرا با استفاده از متوسط واریانس استخراج شده ارزیابی شده که مشاهده می‌شود کلیه مقادیر AVE برای تمام متغیرهای تحقیق بزرگتر از ۰/۵ است. بنابراین با توجه به مقادیر نشان داده شده می‌توان گفت که مدل از روایی همگرایی مطلوبی برخوردار است. در نهایت با توجه به نتایج بدست آمده مشاهده می‌شود که عامل تأمین و تولید محتوا با ضریب تأثیر ۰/۹۳۱ دارای بیشترین ضریب تأثیر و در اولویت اول بوده و عامل‌های توزیع و نشر محتوا، تحلیل و آنالیز، برنامه‌ریزی استراتژیک و قیمت‌گذاری و فروش به ترتیب در اولویت‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج پژوهش، پنج عامل برنامه‌ریزی استراتژیک، تأمین و تولید محتوا، توزیع و نشر محتوا، تحلیل و آنالیز محتوا و قیمت‌گذاری و فروش به عنوان عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور شناسایی شده است. در تحلیل نتایج فوق و در راستای عامل برنامه‌ریزی استراتژیک می‌توان گفت برنامه‌ریزی استراتژیک، یک فعالیت مدیریتی ظریف و پیچیده در سطح سازمان‌ها بوده و از فرآیند مدیریت منفک نیست. به عبارت ساده‌تر در رأس وظایف و مسئولیت‌های مدیریت عالی هر سازمان، برنامه‌ریزی جایگاه ویژه‌ای دارد و بدون برنامه‌ریزی، اداره یک سازمان به نحو مطلوب و منطقی در شرایط رقابتی و مملو از تغییرات و تأثیرات درون و برون سازمانی میسر نیست. بنابراین برنامه‌ریزی استراتژیک یک وظیفه و مسئولیت اجتناب‌ناپذیر مدیریت به ویژه در هرم سازمانی بوده و درجه این مسئولیت با توجه به ویژگی‌های سازمان و ترتیب رده‌های آن متفاوت است. در شرایط بسیار متحول امروزی مدیریت استراتژیک و برنامه‌ریزی استراتژیک در همه امور برای موفقیت هر سازمان نقش اساسی را دارد. بدیهی است هر سازمان که دارای توان برنامه‌ریزی استراتژیک مناسب منبث از مدیریت شایسته باشد، در میدان عمل با موفقیت مواجه خواهد شد. بازاریابان محتوا نیز با یک استراتژی محتوای کامل، احساس اطمینان بیشتری در کار خود پیدا می‌کنند زیرا هنگامی که یک استراتژی بازاریابی محتوایی وجود داشته باشد دیگر چالش‌های بازاریابی محتوا طاقت‌فرسا به نظر نمی‌رسند و همچنین داشتن استراتژی محتوا می‌تواند در زمان سریع‌تری به سوددهی بیانجامد و راه رسیدن به موفقیت را هموار نماید. بنابراین برنامه‌ریزی، پیش‌بینی و ارائه راهبردهای استراتژیک به منظور ارائه خدمات به روز و با کیفیت بالا جهت حفظ مشتریان و کاربران قدیمی، جذب کاربران بیشتر، افزایش مشارکت کاربران و نیز برقراری ارتباط با کیفیت با مخاطبان، اعتمادسازی در بازدیدکنندگان و افزایش سواد اطلاعاتی، بهره‌مندی عمومی از خدمات و محتوای تولیدات و محصولات نهاد کتابخانه‌ها، ایجاد امکان تبادل اطلاعات و تجربیات کارکنان با یکدیگر، بروزرسانی محتوای وب‌سایت و ارزیابی بازخورد کاربران و ایجاد سیستم‌های امنیتی در وب‌سایت سازمان و بانک‌های اطلاعاتی نقش مهمی در بازاریابی محتوایی در نهاد کتابخانه‌های عمومی خواهد داشت.

در راستای عامل تأمین و تولید محتوا می‌توان گفت که جوهره‌ی بازاریابی محتوا، تولید محتوا است و کمپین‌های موثر این نوع از بازاریابی مستلزم خلق محتوا از طریق خود صاحبان برند یا گردآوری آن از منابع بیرونی است که می‌توانند از طریق ترکیبی از کانال‌های توزیع پیام انتشار داده شوند. چنانچه محتوای ارائه شده از سوی نهاد کتابخانه‌های عمومی سودمند، فاخر، قابل اعتماد، باورپذیر، جذاب و بکر، رقابت-پذیر، بروز و نوآور، پیوسته، هدفمند، مرتبط با ترجیحات و علائق و در راستای سلايق کاربران و هماهنگ با نیاز کاربران باشد به طور حتم می‌تواند نقش بسزایی در بازاریابی محتوایی در نهاد کتابخانه‌های عمومی خواهد داشت و نیز راهنمای تولیدکنندگان محتوا برای ارتقای رضایت و وفاداری و در نهایت ترغیب به خرید در نزد مشتریان باشد.

در رابطه با عامل توزیع و نشر محتوا می‌توان گفت در اقیانوس محتواهای انتشار یافته ممکن است یک پیام خاص حین انتقال گم شود، پس تا زمانی که پیام به مخاطب خود نرسد، عملاً کاری صورت نگرفته است لذا برنامه‌ریزی، تمرکز و دقت مسئولان نهاد کتابخانه‌ها در راستای انتخاب کانال مناسبی برای انتشار محتواهای تولید شده، پیش‌بینی استراتژی خاص برای انتشار محتوا، اشتراک‌گذاری محتوا در راستای تبلیغات و نشر محتوای نهاد، قابلیت و سهولت اشتراک‌گذاری محتوای ارائه شده توسط نهاد کتابخانه‌های عمومی، استفاده از ابزارهای

فناورانه و تکنولوژی‌های به روز جهت اشتراک‌گذاری آسان محتوا و دسترس‌پذیر بودن محتواها و خدمات ارائه شده و سهولت کاربرد انواع کانال‌ها و استفاده از آنها می‌تواند نقش مهمی در بازاریابی محتوایی داشته باشد.

یکی دیگر از عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی تحلیل و آنالیز محتوای ایجاد شده می‌باشد که این نتیجه را می‌توان این‌گونه تفسیر کرد که ارزیابی صفحه‌های سایت نهاد در قالب تعداد بازدیدها و بارگیری‌های انجام شده از وب‌سایت نهاد کتابخانه عمومی، مدت زمان بازدید کاربران، تعداد افراد و کاربرانی که از صفحه وب‌سایت نهاد را دنبال می‌کنند، تعداد لایک‌ها توسط کاربران، میزان اشتراک‌گذاری‌هایی که توسط کاربران وب‌سایت نهاد انجام می‌شود و تعداد نظرات و یادداشت‌هایی که توسط کاربران در سایت نهاد و یا کانال‌های ارتباطی قرار داده می‌شود می‌تواند بر ارتقاء بازاریابی محتوایی مؤثر واقع شود. و در نهایت در رابطه با عامل قیمت‌گذاری و فروش می‌توان اذعان داشت استراتژی‌های نهاد کتابخانه‌های عمومی در زمینه قیمت‌گذاری محصولات و خدمات، ارائه خدمات متمایز نسبت به رقبای، میزان بهره‌مندی نهاد از ارائه خدمات و روش‌های فروش برخط و غیر برخط نیز می‌تواند بر بازاریابی محتوایی اثرگذار باشد.

بازاریابی محتوایی در پژوهش‌های مختلف داخلی و خارجی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. پژوهش مهدی‌زاده ملامبانی و اسماعیلی‌کیا (۱۳۹۳) که به شناسایی عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی در ایران پرداخته و عوامل دوازده‌گانه‌ی تولید محتوا را معرفی و تحلیل نموده که از عوامل ذکر شده در پژوهش فوق کیفیت کار، سوژه بدیع، هماهنگی با نیاز مشتریان، هماهنگی با سلیقه و علایق مشتریان، مهارت عوامل تولید، هماهنگی با محتواهای قبلی، فاخر و ارزشمند بودن، پیوستگی و مداومت است با یافته‌های پژوهش حاضر هم‌خوانی دارد؛ قربانی (۱۳۹۵) در پژوهش خود ۳۲ مؤلفه را کشف و در چهار دسته تقسیم‌بندی نمود که از بین آنها مؤلفه‌های بدیع و نوآورانه بودن، کیفیت محتوا، هم‌راستایی با علایق و نیازها، بروز بودن و نیز فاخر بودن با پژوهش حاضر هم‌خوانی دارد؛ ناصری (۱۳۹۶) نیز که به بررسی ابعاد و مؤلفه‌های بازاریابی محتوایی در صنعت نشر پرداخته در بخش تولید محتوا، در محتوای هدفمند و هماهنگ با سلیقه در بخش توزیع کانال نیز در اشتراک‌گذاری و دسترس‌پذیری و در بخش سنجش هم با مولفه درگیری مخاطب و نیز تعدادی از معیارهای سنجش هم‌خوانی دارد. همچنین کوب (۲۰۲۱)، احمد و همکاران (۲۰۱۵) و الیسا و گوردینی (۲۰۱۵) از آن جایی که به اثربخشی و سنجش بازاریابی محتوایی پرداخته‌اند و میزان صرف زمان در سایت، میزان مراجعات مکرر، میزان لایک‌ها، کامنت‌ها را مورد سنجش قرار داده‌اند با پژوهش حاضر دارای هم‌پوشانی هستند. از طرفی در بعد برنامه‌ریزی و در خصوص اهداف بازاریابی محتوایی در ایجاد انگیزه و روحیه وفاداری، گسترش روابط با مشتریان، ایجاد رضایت‌مندی معرفی محصولات و خدمات و دستیابی به مشتریان سودآور با پژوهش وثوق (۱۳۹۵) هم‌خوانی دارد. پژوهش آبکار (۱۳۹۶) هم در قسمت‌هایی هم‌چون قابلیت اطمینان، سودمندی، در دسترس بودن، بهره‌وری مطالب و خدمات با پژوهش حاضر هم‌خوانی دارد. پژوهش تقی‌پناهی و همکارانش (۱۳۹۸) نیز در کیفیت، آگاهی‌بخشی، ارزش افزوده، تخصصی، انگیزه‌بخش، روزآمدی، خلاقانه، اشتراک‌گذاری، سفارشی‌سازی، ارتباطات، واقع‌گرایی، مرتبط بودن، روزآمدی، خلاقانه بودن، قابلیت اجرا و اشتراک و شخصی‌سازی و نیز در تعدادی از شاخص‌های اثربخش محتوا را شامل تعداد دنباله‌کننده، بازخوردهای کاربران در پست‌ها، میزان متوسط پسند، ذخیره کردن، به اشتراک‌گذاری، میزان درگیر کردن، میزان بازدیدها، میزان ارسال مطالب بصورت پیام خصوصی) با این پژوهش هم‌سو است. پژوهش حاضر با پژوهش معارفی (۱۳۹۹) نیز در شناسایی اهداف و مخاطبین، تعامل با مشتریان، نگاهت نیازها دارای هم‌پوشانی و هم‌خوانی است. پژوهش وثوق (۱۳۹۵) نیز در مؤلفه‌های امکان تعامل با مشتریان، ارتباط با مخاطب، کیفیت، متناسب با نیاز مشتریان، میزان رقابت‌پذیری، تناسب با تکنولوژی‌های به روز و تناسب با علایق و سلیقه کاربران و مشتریان با پژوهش حاضر هم‌پوشانی دارد.

در هیچ پژوهشی در زمینه امنیت اطلاعات و کانال‌های توزیع و همین‌طور در زمینه قوانین و سیاست‌های قیمت‌گذاری و فروش مباحثی را مطرح نکرده و به آن پرداخته‌اند به همین دلیل پژوهش حاضر از این جهت با بقیه آثار متفاوت است. سایر پژوهش‌های موجود داخل و خارج از کشور درباره بازاریابی محتوایی بیشتر در خصوص تأثیر و اثربخشی بازاریابی محتوایی بر حوزه‌های دیگر است اما هدف هیچ کدام

از آن‌ها در جهت اهداف پژوهش حاضر نبوده است و به شناسایی عوامل و زیر عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی و در نهایت ارائه مدل پرداخته نگردیده است، اما از آن‌ها در راستای مورد تکمیل پژوهش بهره برده شده است. در مجموع برنامه‌ریزان و مدیران و کارکنان نهاد کتابخانه‌های عمومی ضمن آشنایی عمیق با حوزه بازاریابی محتوایی و مزایای بی‌شمار آن و نیز با مشاهده نتایج و شناخت نسبت به عوامل تأثیرگذار بر بازاریابی محتوایی می‌توانند استراتژی‌ها، دیدگاه‌ها و راهبردهای جدیدی برای اجرای کارآمد و اثربخش فرایند بازاریابی محتوایی در سطح نهاد کتابخانه‌ها پیش‌بینی و اجرا نمایند. شناسایی عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوایی و استفاده از آن در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور ضمن اثرگذاری بر حفظ و جذب کاربران جدید زمینه‌ساز توسعه اقتصادی نیز گردید. در ادامه و در راستای ارتقاء بازاریابی محتوایی در کتابخانه‌های عمومی پیشنهادات ذیل مطرح می‌گردد:

ارائه محتواهای بروز و متناسب با نیاز، سلاقی و علائق کاربران با توجه به فناوری‌های نوین در جهت ایجاد رضایت، انگیزه و وفاداری نسبت به برند؛

استفاده از ابزارهای فناورانه و تکنولوژی‌های به روز جهت اشتراک‌گذاری آسان محتوا و نیز دسترس‌پذیر بودن محتواها؛
 ارزیابی عملکرد تیم تولید محتوا و افزایش آگاهی آنان؛
 بازنگری و اصلاح سیاست‌گذاری‌های قیمت‌گذاری و توجه به نیازها و خواسته‌های مشتریان؛
 شناسایی راه‌های مؤثر برای آگاه‌سازی مشتریان احتمالی و تبدیل آن‌ها به خریدار؛
 پرداختن به امنیت اطلاعات و محتواهای تولید شده و نیز امنیت کانال‌های توزیع.

پیشنهادهایی برای انجام پژوهش‌های بیشتر

تحلیل موانع، مشکلات و چالش‌های فرا روی بازاریابی محتوایی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی و ارائه راهکارهای مناسب؛
 بررسی تأثیرات بازاریابی محتوایی بر بهبود روابط با مشتریان و کاربران و نیز افزایش کیفیت نشان تجاری؛
 بررسی میزان تأثیرگذاری بازاریابی محتوایی بر رضایت مشتریان نسبت به بازاریابی سنتی در برندهای تجاری؛
 بررسی تأثیرگذاری کانال‌های توزیع و نشر محتوا در موفقیت بازاریابی محتوایی.

منابع

- اسماعیل پور، ح.، و شمس‌الدینی، س. (۱۳۹۴). بازاریابی محتوا روشی مدرن در بازاریابی اینترنتی، بانک، صص ۱-۹، بازیابی شده از <http://marketingarticles.ir/marketing/>
 تقی‌پناهی، ف.، نوکریزی، م.، و دیانی، م.ح. (زودآیند). تحلیل موفقیت کنش اشتیاق کاربر در شبکه اجتماعی اینستاگرام نسبت به محتوا از منظر مشخصه‌های تصویر. پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات.
 حاجی حسنی، ع.، ثانوی فرد، ر.، و حمیدی‌زاده، ع. (۱۳۹۹). ارائه مدل بازاریابی محتوای دیجیتال (مطالعه موردی: بلاگرهای اینستاگرام). تعامل انسان و اطلاعات، ۷(۴)، ۴۶-۵۸.
 حاجی جعفری، م. (۱۳۹۵). امکان‌سنجی کاربری محتوای کاربرساز در فرآیندهای بازاریابی محتوایی مطالعه داده بنیاد نظرات کاربرساز در فروشگاه مجازی دیجی کالا. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی]، دانشگاه تهران.
 دوستی‌شکیب، م.، و انصاری، غ. (۱۳۹۵، خرداد). بازاریابی محتوایی. مقاله ارائه شده در کنفرانس بین‌المللی نخبگان مدیریت. تهران. بازیابی شده از: <https://civilica.com/doc/528780/>
 شعبانی، ا.، عمادی، ن.، محمدی استانی، م.، سلیمانی، ن. (۱۳۹۲). بررسی وضعیت فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان بر اساس مدل 7p. تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی، ۴۷(۴)، ۴۱۵-۴۳۰.
 علیزاده، ح. (۱۳۸۵). بررسی کاربرد اصول بازاریابی محصولات و خدمات کتابخانه. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۹، ۱۲۶-۱۰۹.

- قربانی، س. (۱۳۹۵). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل کلیدی موفقیت بازاریابی محتوایی در صنایع لبنیات. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت صنعتی گرایش پژوهش در عملیات]. پردیس فارابی دانشگاه تهران.
- قنبرزاده، ع.، تباور، ع.ا.، دهقانی، م. (۱۳۹۸). تاثیر بازاریابی محتوایی بر خرید اینترنتی در شرکت ایرانسل (مطالعه موردی مشتریان شرکت ایرانسل در شهر مشهد). مقاله ارائه شده در همایش ملی اقتصاد، مدیریت توسعه و کارافرینی با رویکرد حمایت از کالای ایرانی. تهران. بازاریابی شده در: <https://civilica.com/doc/914612/>
- معارفی، م.، اسدالله، ه.، حسن‌پور قروچچی، ا. (۱۳۹۹). ارائه الگوی بازاریابی محتوا مبتنی بر تئوری داده بنیاد (مطالعه موردی: صنعت گردشگری استان فارس). فصلنامه مدیریت صنعتی، ۱۵ (۵۱)، ۱۵۶-۱۷۵.
- مهدی، ح. (۱۳۹۷). طراحی الگوی بازاریابی محتوایی در اقتصاد اشتراکی. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت]. پردیس فارابی دانشگاه تهران.
- مهدی‌زاده، م. و اسماعیلی‌کیا، ر. (۱۳۹۳). آذر، تورج شناسایی عوامل مؤثر بر بازاریابی محتوا و ارائه مدل مفهومی آن در ایران. مقاله ارائه شده در کنفرانس بین‌المللی توسعه و تعالی کسب‌وکار. تهران: مؤسسه مدیران ایده‌پرداز. بازاریابی شده از: <https://civilica.com/doc/330869>
- ناصری، ز.، نوروزی، ع.، فهم‌نیا، ف.، مانیان، ا. (۱۳۹۶). شناسایی مولفه‌ها و ابعاد اساسی به منظور ارائه مدل مفهومی. پژوهش‌های نظری و کاربردی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی، ۱۷ (۱)، ۲۸۰-۳۰۳.
- نوحی، م.، شکوری، م. (۱۳۹۸). ارزیابی نقش بازاریابی محتوایی شرکت‌محور و مشتری‌محور بر اساس مراحل کیف بازاریابی. فصلنامه بازاریابی پارس مدیر، ۱۶.
- وثوق، ف. (۱۳۹۵). بهبود فرآیند بازاریابی محتوایی با بهره‌گیری از نظر سالاران در شبکه‌های اجتماعی و وب‌سایت‌ها. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد مؤسسه آموزش عالی و غیرانتفاعی مهرآستان]. تهران.

References

- Ahmad, N. S., Musa, R., & Harun, M. H. M. (2016). The impact of social media content marketing (SMCM) towards brand health. *Procedia Economics and Finance*, 37, 331-336.
- Akeroyd, J. (2013). Future of academic libraries. *Aslib proceeding*, 53(3), 79-84.
- Alizadeh, H (2007). Examining the application of marketing principles of library products and services. *Library and Information Science*, 9, 126-109. [In Persian]
- Ismailpour, H., Shams al-Dini, S. (2015). Content Marketing A Modern Method in Internet Marketing, *Banking*, 1-9, retrieved from <http://marketingarticles.ir/marketing/> [In Persian]
- Chu, S. (1999) Librarians as Marketing Managers: Appling Markting Principles to the Management of Library Instruction rograms. In 90th Annual Confrence of Special Libraries, Minneapolis, Jun 5-10. from <http://www.emerlandsight.com>
- Donofrio, K. (2014). Content Marketing Enhances Public Relations Strategies through Social Media to Increase Market Shares for Businesses. [Ph.D. Thesis, California Polytechnic State UniversitySan Luis Obispo, 55,
- Dosti Shakib, M, & Ansari, Gh (2016). Content marketing. Paper presented at the International Conference of Management Elites. Tehran. Retrieved from: <https://civilica.com/doc/528780/> [In Persian]
- Ghorbani, S. (2017). Identify and ranking the key success factors of content marketing in Dairy industry. [Master Thesis Industrial Management Group Operations Research Trend Management and Accounting. Farabi Campus], University of Tehran. [In Persian]
- Ghanbarzadeh, A., Tabavar, A.A., & Dehghani, M (2019). The Impact of Content Marketing on Irancell Online Shopping (Case Study of Irancell Customers in Mashhad). Paper presented at the National Conference on Economics, Development Management and Entrepreneurship with the approach of supporting Iranian goods. Tehran. Retrieved from: <https://civilica.com/doc/914612/>. [In Persian]
- Gurjar, P., Rahul Pratap S. K., and K. S. Thakur. (2019). Content Marketing: Concepts and Its Relevance in the Tourism Industry. *Conference on Digital Strategies for Organizational Success*.
- Hajihoseini, E., Sanavi Fard, R., Hamidi Zade, A. (2021). Presenting a Digital Content Marketing Model (Case Study: Instagram Bloggers). *Human Information Interaction*, 7(4), 46-58. [In Persian]
- Hawcroft, R. (1999). The Relevance of Marketing for Libraries in th Not-for Profit Sector: A Review. *Marketing for Libraries*. From <http://www.geocities.com>
- Hakkarainen, T. (2016). Opportunities and challenges of content marketing as a way of digital marketing communications. [BA Thesis Lappeenranta University Technology], Finland.

- Koob, C. (2021). Determinants of content marketing effectiveness: Conceptual framework and empirical findings from a managerial perspective. *PLoS ONE*, 16(4), e0249457. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0249457>
- Maarefi, M., Assadollah, H., Hassanpour Ghoroghchi, I. (2020). Presenting a Content Marketing Model Based on Foundation Data Theory (Case Study: Tourism Industry of Fars Province). *Quarterly Journal of Industrial Management*, 15 (51), 156-175. [In Persian]
- Mehdi, H (2018). Presenting a content marketing framework in sharing economy. [Master Thesis management Group Management and Accounting], University of Tehran. [In Persian]
- Naseri, Z., Norouzi, A.R., Fahimnia, F., Manian, A. (2017). Content Marketing: Identifying the Basic Components and Dimensions in order to Provide Conceptual Model, 7 (1), 280-303.
- Nuhi, M., Shakoori, M. (2019). Modeling the relationship between firm and user generated content and the stages of the marketing funnel. *Journal of Digital & Social Media Marketing*, 7(2), 106-114. [In Persian]
- Rancati, E., & Gordini, N. " Content Marketing Metrics: Rancati, E., & Gordini, N. (2014). Content Marketing Metrics: Theoretical Aspects and Empirical Evidence. *European Scientific Journal*, 10(34), 92-104.
- Ontronen, J. P. (2015). Evaluating performance of content marketing: Youtube marketing in finnish food and drink industry. [MA thesis Lappeenranta University of Technology], Finland.
- Pulizzi, J. (2015). Native advertising is not content marketing. Retrieved June 25, 2017, from: <http://contentmarketinginstitute.com/2015/08/native-advertising-contentmarketing/>
- Pulizzi, J. (2016). The history of content marketing [Updated Infographic]. Retrieved June 15, 2017, from: <http://contentmarketinginstitute.com/2016/07/history-contentmarketing/>
- Rancati, E. & Gordini, N. (2014). Content marketing metrics: Theoretical aspects and empirical evidence. *European Scientific Journal*, 10(34), 92-104.
- Palmer, E., Pearson, J., Peart, M., & Wang, H. (2014, October). US time spent with media: Emarketer's updated estimates for 2014. Retrieved January 30, 2017, from: https://sbmarketingstrategy.files.wordpress.com/2015/01/emarketer_ustime_spent_with_media-emarketers_updated_estimates_for_2014.pdf
- Poradova, M. (2020). Content marketing strategy and its impact on customers under the global market conditions. *SHS Web of Conferences*.74.01027 , Globalization and its Socio-Economic Consequences
- Sert, S. (2017) Improving content marketing processes with the approaches by artificial intelligence. *ECOFORUM*, 2(1). 1-8.
- Shabani, A., Emadi, N., Mohammadi E.M; Soleimani, N (2013). A Survey Study Marketing Process in the University Libraries of Isfahan City Based on 7P. *University Library and Information Research*, 47(4.), 415-430. [In Persian]
- Taqi Panahi, F., Nokarizi, M., Dayani, M. H. (2019). The Analysis of the Access in User Engagement to content on Instagram from the Perspective of Image Characteristics . *Journal of Information Processing and Management*. 34 (3), 1299-1320. [In Persian]
- Vinerean, S. (2017). Content Marketing Strategy. Definition, Objectives and Tactics. *Expert Journal of Marketing*, 5(2), 92-98.
- Vosough, F. (2016). Content marketing process improvement using opinion leaders, social networks and websites. [Master Thesis Information Technology], (E-Commerce Trends). Tehran. [In Persian]
- Wang, W. L., Malthouse, E. C., Calder, B., & Uzunoglu, E. (2019). B2B content marketing for professional services: In-person versus digital contacts. *Industrial marketing management*, 81, 160168

Evaluating the Content of Literature Review in Research Articles in Two Fields of Information Science and Knowledge and Sociology (2015- 2020)

Nahid Shahveisi^{1*} | Montazer Azarifar²

1- Corresponding Author, MSc. Candidate in Information Management, Faculty of Social and Educational Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran. Email: nahidshahveisi@gmail.com

2- Master of Quran Interpretation, Kermanshah Faculty of Quranic Sciences, Qom University of Holy Quran Sciences and Education. Iran. montazerazarifar1355@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: literature review is one of the main topics in research texts and articles, so that the compilation of research articles is done in line with the literature review and past works. Therefore, the purpose of this study is to investigate the content of the literature review of research articles in the two disciplines of information science and Knowledge and sociology.
Article history: Received: 04 January 2022 Received in revised form: 23 January 2022 Accepted: 01 March 2022 Published online: 15 March 2022	Methodology: The present study was conducted by quantitative content analysis method, which has reviewed 60 research articles in the two fields of information science and Knowledge and sociology. Results: Research findings show, regarding the thematic relevance of literature reviews, the status of literature reviews Research articles are in a favorable situation, but Status of literature reviews in terms of attention to critical approach and analysis of literature reviews to better understand the subject are not in a good position. In terms of coherence and sufficient explanations of the literature review, the situation in the field of information science has been more successful than in the field of sociology. The results of Mann-Whitney test show that there is no significant difference in the cases except for the critical analysis of literature reviews.
Keywords: literature review, Research Articles, literature review Content, Information Science and Knowledge, Sociology.	Conclusion: It seems Researchers do not pay enough attention to the content of the literature review, And only to preserve the appearance, literature reviews are given, which do not have much information load, In the event that if researchers take an in-depth look at previous studies and research, not only increases the amount of knowledge of the researcher, but also realizes the shortcomings and advantages of other research, and becomes familiar with the methods used in research, In this regard, the researcher can compile an ideal research and low defects take a step.

Cite this article: shahveisi, N., Azarifar, M. (2022). Evaluating the Content of Literature Review In Research Articles In Two Fields Of Information Science And Knowledge And Sociology (2015- 2020). *Journal of Knowledge Studies*, 14(55), 95-106. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.6.1

ارزیابی محتوای پیشینه‌ی پژوهش در مقالات پژوهشی دو رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی (۱۳۹۹-۱۳۹۴)

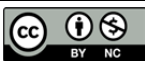
ناهید شاه‌ویسی^{۱*} | منتظر آذری‌فر^۲

۱. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی و تربیتی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. (نویسنده مسئول).

nahidshahveisi@gmail.com

۲. کارشناس ارشد تفسیر قرآن، دانشکده علوم قرآنی کرمانشاه، دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم قم، ایران. montazerazarifar1355@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۱۴</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۱۱/۳</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۰</p> <p>تاریخ پذیرش آنلاین: ۱۴۰۰/۱۲/۲۴</p> <p>واژه‌های کلیدی: پیشینه‌ی پژوهش، مقالات پژوهشی، محتوای پیشینه‌ی پژوهش، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، جامعه‌شناسی.</p>	<p>هدف: پیشینه‌ی پژوهش یکی از مباحث اصلی در متون و مقالات پژوهشی است، به گونه‌ای که تدوین مقالات پژوهشی در راستای پیشینه‌ی پژوهش و آثار گذشته صورت می‌گیرد. از این رو هدف پژوهش حاضر، بررسی محتوای پیشینه‌ی پژوهش مقالات پژوهشی دو رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی است.</p> <p>روش پژوهش: پژوهش حاضر با روش تحلیل محتوای کمی انجام شده که به بررسی ۶۰ مقاله پژوهشی دو رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی پرداخته است. ابزار پژوهش چک لیست بوده که پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ و ضریب همبستگی پیرسون که برابر با ۰/۷۴ و روایی آن زیر نظر استاد راهنما و مشاور مورد تأیید واقع شده است. برای سنجش داده‌ها از نرم‌افزار اس. پی. اس. اس^۱ استفاده شده است.</p> <p>یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، در خصوص ربط موضوعی پیشینه‌های پژوهش، وضعیت پیشینه‌ی پژوهش مقالات پژوهشی در وضعیت مطلوبی قرار دارند، اما وضعیت پیشینه‌های پژوهش از لحاظ توجه به رویکرد انتقادی و تجزیه و تحلیل پیشینه‌های پژوهش برای درک بهتر موضوع در وضعیت مناسبی قرار ندارند. در ارتباط با انسجام و کافی بودن توضیحات پیشینه‌ی پژوهش وضعیت رشته‌ی علم اطلاعات به نسبت رشته‌ی جامعه‌شناسی موفق‌تر عمل کرده است. نتایج آزمون من وایتنی نشان می‌دهد، در خصوص موارد مورد بررسی به جز تحلیل انتقادی پیشینه‌های پژوهش تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود.</p> <p>نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد پژوهشگران به محتوای پیشینه‌ی پژوهش توجهی کافی نمی‌کنند و تنها برای حفظ ساختار ظاهری، پیشینه‌های پژوهشی آورده می‌شود که بار اطلاعاتی زیادی ندارند.</p>
<p>استناد: شاه‌ویسی، ناهید، آذری‌فر، منتظر. (۱۴۰۰). ارزیابی محتوای پیشینه‌ی پژوهش در مقالات پژوهشی دو رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی (۱۳۹۹-۱۳۹۴). <i>دانش‌شناسی</i>، ۱۴(۵۵)، ۹۵-۱۰۶. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.6.1</p>	
<p>ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال</p> <p>حق مؤلف © نویسندگان.</p>	

مقدمه

گسترش روزافزون علم و دانش و توجه به ایده‌های جدید باعث شده که توجه به منابع اطلاعاتی که اطلاعات به‌روزتری را عرضه می‌کنند، افزایش یابد. در بین محمل‌های اطلاعاتی مقالات نسبت به دیگر منابع، بیشتر مورد توجه قرار گرفته است، این بدان معنا نیست که سایر منابع اطلاعاتی ارزش کمی دارند یا بی‌ارزش هستند، بلکه به دلیل این که مقاله‌ها ایده‌های جدیدتری را مطرح می‌کنند و هم‌چنین دسترسی سریع به متن کامل و حجم کم مطالب ارائه شده در آن‌ها باعث شده است که بیشتر مورد توجه پژوهشگران قرار گیرد. در این میان مقالات برای آن که بتوانند ایده‌های ناب را مطرح کنند، نیازمند توجه به آثار گذشتگان و پیشینه پژوهش است، چرا که پژوهش‌ها بر پایه‌ی پژوهش‌های قبلی صورت می‌گیرد و در واقع کار پژوهشی به صورت زنجیره‌وار به کارهای قبلی متصل است. هر پژوهش علمی که صورت می‌گیرد، بر پایه ارکان و نتایج مطالعات و پژوهش‌های پیشین استوار است، در واقع پیشینه‌ی پژوهش نشانه‌ای از چگونگی مهارت و احاطه دانش پژوهشگر از موضوع مورد مطالعه را بیان می‌کند (خاکی، ۱۳۷۸، ۱۶۵).

پژوهشگر برای آن که بتواند به تلفیق پژوهش‌ها پردازد، ابتدا نیازمند درک جامعی از مطالعات و سپس نقد و تحلیل آن است، اگر پژوهشگری نتواند به مفهوم پیشینه یا منبع اطلاعاتی پی ببرد، عملاً نخواهد توانست از پیشینه‌های پژوهش به گونه‌ای صحیح و برای پیشبرد دایره‌ی دانش استفاده کند.

از رسالت‌های اصلی مقالات پژوهشی ارائه‌ی ایده‌های تازه است و بخش پیشینه پژوهش مقالات می‌تواند پژوهشگر را در یافتن موضوعات جدید برای پژوهش راهنمایی کند. هم‌چنین می‌تواند با شناسایی شکاف‌ها و ناسازگاری در مجموعه‌ای از دانش‌ها و پژوهش‌ها، به القای ایده‌های ناب منجر شود (کرونین و همکاران، ۲۰۰۸). جست‌وجو و تجزیه و تحلیل دقیق پیشینه پژوهش در مقالات پژوهشی، پژوهشگر را به سمت مطالب جدید سوق می‌دهد که فقط با بررسی کامل پیشینه‌ی پژوهش موضوع مورد نظر، می‌توان به بینش عمیقی دست یافت (آویارد^۱، ۲۰۱۴، ۲).

رشته‌ی علم اطلاعات به دلیل آن که بیشتر با منابع اطلاعاتی سروکار دارد و مقالات نیز از منابعی است که در حیطه مطالعات مربوط به این رشته است و پیشینه پژوهش که نقشی مهمی در مقالات ایفا می‌کند، همواره نیازمند اصلاح و بازنگری است. هم‌چنین در رشته‌ی علوم اجتماعی به دلیل آن که بیشتر پژوهش‌هایی که در این حوزه صورت می‌گیرد، با روش‌های کیفی انجام می‌شود و این که نگاه عمیق‌تری به محتوای متون و منابع دارد و پیشینه پژوهش نیز بخشی از مقالات پژوهشی را تشکیل می‌دهد، همان‌طور آرنل^۲ (۲۰۱۴) معتقد است، مرور پیشینه‌ها در جامعه‌شناسی برای بررسی منابع با عمق مفاهیم سروکار دارد و دارای الگوی سازمانی مشخصی است که هم به خلاصه منابع می‌پردازد و هم نتایج یافته‌ها را با هم تلفیق می‌کند.

با توجه به موارد ارائه شده و جایگاهی که پیشینه‌ها در مقالات دارد، انتظار می‌رود که این منابع اطلاعاتی به پیشینه‌ی پژوهش نگاه عمیق‌تری داشته باشند. پالماتیر و همکاران^۳ (۲۰۱۸) ادعا می‌کنند، زمانی یک پیشینه‌ی پژوهش از کیفیت لازم برخوردار است که پژوهشگر با دقت و عمق بیشتری به بررسی منابع پردازد و چیزی فراتر از بازخوانی تحقیقات قبلی ارائه دهد.

بحث محتوای پیشینه‌ی پژوهش اگر به صورت جدی مورد توجه پژوهشگران قرار گیرد، می‌تواند پژوهشگر را در موضوع مورد پژوهش از ابتدا تا انتهای مرحله پژوهش همانند یک نقشه دقیق آن‌ها را راهنمایی کند، ولی اگر مورد کم‌توجهی قرار گیرد، پیشینه‌های پژوهش به منابعی تبدیل خواهند شد که ارزش و بار اطلاعاتی خود را از دست می‌دهند و همواره شاهد پیشینه‌هایی خواهیم بود که فقط اسم پیشینه‌ی پژوهش یا مرور ادبیات بر خود نهاده‌اند، ولی هیچ مشکلی را از جامعه‌ی علمی و دانشگاهی حل نمی‌کنند.

1. Aveyard

2. Arlene

3. Palmatier et al

تاکنون پژوهش‌ها و مطالعات زیادی در مورد پیشینه‌ی پژوهش انجام شده است. بیشتر این پژوهش‌ها، بخش پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌ها را با توجه به کامل بودن منابع در پایان‌نامه‌ها، مورد بررسی قرار داده‌اند و کم‌تر به سمت بررسی محتوای پیشینه‌ی پژوهش مقالات گرایش پیدا کرده‌اند. در ادامه به بررسی این پیشینه‌های پژوهش پرداخته شده است.

حری (۱۳۷۵) وضعیت پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌ها را مورد بررسی قرار داد. نتایج پژوهش او نشان می‌دهد که پژوهشگران در پایان‌نامه‌های خود بیشتر از پیشینه‌های پژوهش انگلیسی استفاده می‌کنند و از پیشینه‌ی پژوهش فارسی کم‌تر استفاده کرده‌اند. این پژوهش در بخش پیشینه‌های پژوهش نامرتب‌ترین پیشینه‌ها را آورده است و بحث ربط موضوعی که ارتباطی به بررسی پژوهش انجام شده، نداشته در نتیجه‌گیری به آن پرداخته شده است. سادگی و استفاده از کلمات صریح می‌تواند از جمله حُسن‌های این پژوهش برشمرد.

پارسائیان (۱۳۸۷) میزان توجه به ربط موضوعی در پیشینه‌های پژوهش را مورد واکاوی قرار داده است. نتایج پژوهش پارسائیان بیانگر آن است که ربط موضوعی در پیشینه‌ی پژوهش مورد کم‌توجهی واقع شده است. پژوهش پارسائیان بحث ربط موضوعی که از ارکان محتوای پیشینه‌ی پژوهش است را مورد بحث و تحلیل قرار داده است.

کوره‌پز (۱۳۹۴) تحلیل انتقادی پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌های دو رشته‌ی زبان انگلیسی و مترجمی زبان را مورد بررسی قرار داده است. نتایج نشان می‌دهد، پایان‌نامه‌های هر دو رشته از لحاظ تحلیل انتقادی در یک سطح بوده‌اند. این پژوهش با اینکه قصد داشته است، پیشینه پژوهش را از لحاظ رویکرد انتقادی مورد بحث و تحلیل قرار دهد، اما بیشتر به ربط موضوعی و مقایسه دو رشته از لحاظ این که کدام رشته پیشینه‌های پژوهش را بهتر خلاصه کرده، پرداخته و در عنوان با این که تأکیدش بر بررسی انتقادی بوده، ولیکن بحث و بررسی انتقادی پیشینه‌های پژوهش نادیده گرفته شده است.

غلامی و صفری‌زاده میناب (۱۳۹۹) به بررسی پیشینه‌ی پژوهش و جایگاه آن در پژوهش‌های کیفی پرداختند. در این مطالعه که با روش کتابخانه‌ای انجام شده، تعریف، اهداف، انواع پیشینه‌ی پژوهش و نقش پیشینه‌ی پژوهش و تلفیق یافته‌های منابع را مورد توجه قرار داده‌اند. این مطالعه در مورد مبانی نظری پیشینه‌ی پژوهش تا حدودی به بحث و تحلیل پرداخته است، اما مطالب جامع نیست، و همه‌ی موارد را بیان نکرده است، مثلاً در انواع پیشینه‌ی پژوهش به جز مواردی که بیان کرده است، انواع دیگری نیز هستند که هر کدام در پژوهش‌های مختلف کاربرد دارند، و این مطالعه آن‌ها را نادیده گرفته است.

شاه ویسی (۱۴۰۰) به ارزیابی ساختار و محتوای پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌ها پرداخته است. هدف پژوهش بررسی ساختار و محتوای پیشینه‌ی پژوهش رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، روان‌شناسی، مشاوره، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی بود. شاه ویسی با استفاده از روش تحلیل محتوای کمی به سنجش پایان‌نامه‌ها پرداخت. نتایج نشان می‌دهد که وضعیت ساختار پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌ها در حد مطلوب است، اما وضعیت محتوای پیشینه‌ها ضعیف است. یکی از نقاط مثبت پایان‌نامه شاه ویسی آن است که مطالبی که در مورد پیشینه‌های پژوهش ارائه کرده است، می‌تواند پژوهشگران را در جهت نگارش پیشینه پژوهش راهنمایی کند، اما به نظر می‌رسد اگر پژوهشگران روی یک بخش مثلاً محتوا متمرکز می‌کردند، بهتر بود.

کریشنان و کتپالیا^۱ (۲۰۰۲) پیشینه پژوهش پایان‌نامه‌ها را مورد واکاوی قرار دادند. آن‌ها معیار سال را برای این بررسی در نظر گرفتند و معتقدند که کیفیت پیشینه‌های پژوهش طی سال‌های متوالی افزایش پیدا نکرده است. از نقاط قوت این پژوهش آن است که بحث کیفیت پیشینه‌های پژوهش را مدنظر قرار داده است، اما در نتیجه‌گیری که از پژوهش گرفته، از ابتدا تا انتهای مقاله در همه‌ی پاراگراف‌ها به آن اشاره کرده است، در صورتی که اگر در یک بخش مثلاً نتیجه‌گیری به آن پرداخته می‌شد، مخاطب را دچار سردرگمی نمی‌کرد.

گرین و بور^۲ (۲۰۰۳) تأثیر آموزش بر میزان کیفیت پیشینه پژوهش پایان‌نامه‌ها را مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها معتقدند، دانشجویانی که از آموزش لازم در مورد بررسی پیشینه‌های پژوهش برخوردار بوده‌اند، پیشینه‌های پژوهش آن‌ها از کیفیت بهتری برخوردار بوده است.

1. Krishnan & Kathpalia

2. Green & Bower

معیارهایی که گرین و بور برای سنجش پیشینه‌های پژوهش در نظر گرفته‌اند، گویا و قابل فهم نیستند، اما آموزش و نحوه نگارش پیشینه‌های پژوهش را مورد بررسی قرار داده است که می‌تواند از محاسن آن باشد، چرا که اگر پژوهشگر از آموزش کافی برخوردار باشد، دچار مشکل در زمینه تدوین پیشینه‌های باکیفیت نخواهد شد.

آکیندله^۱ (۲۰۰۸) به تحلیل انتقادی پیشینه پژوهش پایان‌نامه‌ها پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد، دانشجویان نمی‌توانند پیشینه‌های پژوهش را با رویکرد انتقادی بنویسند. آکیندله پیشینه پژوهش گردآوری شده در این پژوهش را به صورت انتقادی مورد بررسی قرار داده، ولیکن در کنار این، این پژوهش ابزار گردآوری داده‌ها را مشخص نکرده است.

فیت^۲ (۲۰۱۱) بخش پیشینه پژوهش رساله‌های دکترا را مورد سنجش قرار داده است. نتایج پژوهش فیت بیانگر آن است که پیشینه‌های پژوهش از کیفیت پایینی برخوردارند. با توجه به این که این پژوهش هم روی کتاب‌های درسی بخش روش‌شناسی و هم بخش پیشینه‌های پژوهش رساله‌های دکترا به صورت همزمان در یک مقاله به پژوهش پرداخته است، تا حدودی مشخص نیست که دقیقاً چه کاری انجام داده است و روش و ابزار گردآوری داده‌ها را هم بیان نکرده است. به نظر می‌رسد در دو مقاله مجزا به این کار پرداخته می‌شد، نتیجه بهتر و گویاتر بود.

ناریزا، سوتاپا و سلام^۳ (۲۰۱۴) پیشینه پژوهش پایان‌نامه‌ها را از لحاظ رویکرد انتقادی مورد بررسی قرار دادند. این پژوهش که با روش کیفی انجام شده، نتایج آن نشان می‌دهد، دانشجویان قادرند تحلیل انتقادی مناسبی از منابع داشته باشند، ولی نمی‌توانند این تحلیل را در قالب جملات بیان کنند، پس این امر نشان‌دهنده‌ی آن است که دانشجویان در نگارش مطالب مشکل دارند. یکی از محاسن کار ناریزا و همکارانش آن است که معمولاً هم ساختار و هم محتوای پیشینه‌های پژوهش را مورد بررسی قرار داده‌اند، اما نتایج را به صورت دقیق و این که با چه ابزاری داده‌ها را مورد واکاوی قرار داده‌اند، را بیان نکرده‌اند.

پالماتیر و همکاران (۲۰۱۸) به بررسی اهداف، فرآیند و ساختار پیشینه‌ی پژوهش پرداخته‌اند. آن‌ها اظهار می‌دارند که پژوهشگر برای انتخاب منابع، باید استراتژی مناسبی جهت ثبت داده‌ها و بینش مطالعات ارائه دهد. پیشینه پژوهش با کیفیت باید قابل تکرار باشد، یعنی روش باید به گونه‌ای توصیف شود که سایر پژوهشگران در آینده بتوانند مطالعه را تکرار کرده و به یافته‌های مشابه برسند. در نهایت، آن‌ها معتقدند که پیشینه پژوهش باید برای دانشمندان و متخصصان مفید واقع شود، تا بتواند به هدف خود که همان خلق ایده و دانش جدید است، برسند. یکی از ضعف کار پالماتیر و همکاران آن است، با آن که به بررسی ساختار پیشینه‌ها پرداخته، ولیکن مطالبی در جهت این که یک پیشینه پژوهش باید از چه ساختاری برخوردار باشد، مطالبی را ارائه نکرده‌اند.

مطالعات و پژوهش‌هایی که در مورد پیشینه پژوهش صورت گرفته، را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: ۱- مطالعاتی که بیشتر قصد داشته‌اند، آگاهی لازم در مورد پیشینه پژوهش به پژوهشگران بدهند، پس می‌توان بیان کرد، این مطالعات جزء دسته راهنماها هستند؛ ۲- دسته دوم، پژوهش‌هایی هستند که به صورت عملی به بررسی بخش پیشینه پژوهش پایان‌نامه‌ها با رویکرد انتقادی پرداخته‌اند. یکی از نقاط قوت مطالعاتی که به دسته راهنماها تعلق دارند، آن است که معمولاً مباحث مربوط به مطالب نظری پیشینه‌های پژوهش (اهداف، تعریف، کارکرد و اهمیت موضع) را به صورت واضح و قابل فهم بیان کرده‌اند، اما در کنار این، نتوانسته‌اند راهنمای کاملی برای پژوهشگران باشند، چرا که این راهنماها می‌بایست در کنار مبانی نظری به ارائه‌ی مطالبی در جهت راهنمایی پژوهشگران برای چگونگی تدوین پیشینه‌های پژوهش نیز می‌پرداختند. در دسته دوم، می‌توان پژوهش‌ها را به دو دسته داخلی و خارجی تقسیم کرد، در پژوهش‌های داخلی، معمولاً با روش‌های کمی انجام شده، در صورتی که در برخی از پژوهش‌ها مانند پژوهش‌های خارجی اگر با روش کیفی یا ترکیبی از روش کمی و کیفی انجام می‌شد، نتیجه‌ی بهتری داشت. یکی از نقاط قوت پژوهش‌های داخلی معمولاً ترتیب و توالی و ساختار متن به گونه‌ای واضح و شفاف

1. Akindele

2. Fitt

3. Nariza, Sutapa & Salam

قرار داده شده است، در صورتی که در منابع خارجی گاهی اوقات، پژوهشگر نتوانسته نتیجه‌گیری دقیقی از پژوهش انجام شده داشته باشد و در همه‌ی پارگراف‌ها به صورت ناقص به نتیجه‌ی پژوهش خود اشاره کرده است و این مسئله موجب سردرگمی خواننده می‌شود. یکی از نوآوری‌های این پژوهش نسبت به دیگر پژوهش‌ها آن است که تاکنون پژوهشی به صورت مجزا پیشینه‌ی پژوهش مقالات را مورد بررسی قرار نداده است که می‌تواند جدید بودن این پژوهش نسبت به سایر پژوهش‌ها باشد.

این پژوهش می‌تواند راهنمایی برای پژوهشگران در زمینه بررسی کیفیت و محتوای پیشینه‌های پژوهش باشد که نه تنها در مقالات بلکه در بخش پیشینه‌های پژوهش پایان‌نامه‌ها نیز می‌تواند مورد استفاده دانشجویان، اساتید و محققان قرار گیرد. با توجه به زمان (سال) در نظر گرفته شده و تعداد زیاد مقالات پژوهشی در حوزه‌های مختلف، دو رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی برای این پژوهش در نظر گرفته شد، این پژوهش قصد دارد محتوای پیشینه‌ی پژوهش مقالات این دو رشته را مورد بررسی قرار دهد. این پژوهش می‌تواند به پژوهشگران یاری رساند که پیشینه‌ی پژوهش مقالات در چه زمینه‌ای ضعیف عمل کرده‌اند و در کجا نیاز به بحث و تلاش بیشتر است. هم‌چنین در انتها با اشاره به معیارهای مناسب جهت بررسی محتوای پیشینه پژوهش راه را برای پژوهش بیشتر در این زمینه فراهم می‌سازد. این پژوهش به دنبال پاسخ به سؤال‌های زیر است.

۱. در پیشینه پژوهش مقالات، مرتبط‌ترین منابع آورده شده است؟
۲. در بخش پیشینه پژوهش مقالات، پیشینه‌ها به صورت انتقادی مورد تحلیل قرار گرفته‌اند؟
۳. پژوهشگر توانسته است، با تجزیه و تحلیل پیشینه پژوهش به درک بهتر موضوع کمک کند؟
۴. در بخش پیشینه پژوهش، توضیحات ارائه شده در مورد هر منبع کافی و از انسجام لازم برخوردار بود؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر با روش تحلیل محتوای کمی به ارزیابی محتوای بخش پیشینه پژوهش مقالات علمی- پژوهشی پرداخته است. ابزار گردآوری داده‌ها با استفاده از چک لیست آماده انجام شده است. چک‌لیستی که برای این پژوهش استفاده شده، از بخش محتوای پایان‌نامه شاه ویسی (۱۴۰۰) البته با تغییرات و حذف برخی از سؤالات برگرفته شده است. پایایی و روایی چک‌لیست آماده مورد تأیید قرار گرفته، پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ و ضریب همبستگی پیرسون که برابر با ۰/۷۴٪ و روایی آن زیر نظر استاد راهنما و مشاور مورد تأیید واقع شده است. جامعه آماری این پژوهش، کلیه‌ی مجلات مربوط به رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی است، مجلات رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی ۲۰ نشریه و مجلات رشته‌ی جامعه‌شناسی ۳۵ نشریه است که از بین آن‌ها ۶۰ مقاله برحسب تصادف انتخاب شدند، ۳۰ مقاله مربوط به رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و ۳۰ مقاله مربوط به رشته‌ی جامعه‌شناسی به عنوان نمونه مورد گزینش واقع شدند، ضمن این که برای گزینش منابع هم سال مدنظر قرار گرفت. برای سنجش داده‌ها از نرم‌افزار اس. پی. اس. اس^۱ استفاده شده است. در چک‌لیست موردنظر برای طیف‌گذاری سؤالات از طیف خیر، عدد ۰؛ کم، عدد ۱؛ طیف متوسط، عدد ۲، طیف زیاد، عدد ۳ استفاده شده است. با توجه به سؤالات پژوهش، پژوهشگر ابتدا برای پی بردن به موضوع مقالات مورد بررسی، به بررسی عنوان و بیان مسئله پژوهش و در انتها پیشینه پژوهش پرداخته است، چرا که برخی از موضوعات با توجه به پیچیدگی‌های خاص آن، مستلزم بررسی بیان مسئله آن بود، تا بتوان بررسی دقیقی از پیشینه پژوهش به عمل آید و سپس بعد از این مراحل، به بررسی خود بخش پیشینه‌ی پژوهش پرداخته شده است.

۱. SPSS

برای نشان دادن نرمال و غیرنرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف^۱ استفاده شده است. با توجه به جدول زیر نتیجه آزمون نشان می‌دهد که مقدار sig، کم‌تر از ۰/۰۵ است. بنابراین توزیع داده‌ها غیر نرمال است، بر طبق این نتیجه، برای سنجش و آزمون داده‌ها از آزمون من وایتنی استفاده شده است.

جدول ۱. نتیجه آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

متغیر	تعداد	آزمون کولموگروف-اسمیرنوف	سطح معناداری
محتوا	۶۰	٪۱۸	٪۰۰۰

یافته‌ها

سؤال اول: در پیشینه پژوهش مقالات، مرتبط‌ترین منابع آورده شده است؟

جدول ۲ نشان می‌دهد، وضعیت دو رشته از لحاظ ارتباط موضوعی پیشینه‌ها با موضوع مورد پژوهش در وضعیت مطلوبی قرار دارند، بدین معنا که مرتبط‌ترین پیشینه آورده شده است.

جدول ۲. نتیجه فراوانی، درصد فراوانی از ۰ تا ۳ (خیر=۰، کم=۱، متوسط= و زیاد=۳)، میانگین

رشته	تعداد	متغیر محتوا	فراوانی	درصد فراوانی	میانگین
علم اطلاعات و دانش‌شناسی	۳۰	زیاد	۲۳	۷۶/۷	۳۰ / ۰۲
جامعه‌شناسی	۳۰	زیاد	۲۴	۸۰	۳۰ / ۹۸

جدول ۳. با توجه به اختلاف اندک میان میانگین دو رشته، برای بررسی اختلاف معنادار بین دو رشته از آزمون من وایتنی استفاده گردید.

جدول ۳. نتیجه آزمون من وایتنی به منظور بررسی ارتباط موضوعی پیشینه‌ها در رشته‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی

سطح معناداری	آزمون U
٪۷۶	۴۳۵ / ۵

نتیجه آزمون من وایتنی بیانگر آن است، در خصوص ارتباط موضوعی پیشینه‌ها در رشته‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی اختلاف معناداری وجود ندارد، چرا که سطح معناداری بزرگتر از ۰/۰۵ است، پس با ٪۹۵ اطمینان آزمون تفاوت معناداری را نشان نمی‌دهد.

سؤال دوم: در بخش پیشینه پژوهش مقالات، پیشینه‌ها به صورت انتقادی مورد تحلیل قرار گرفته‌اند؟

جدول ۴ نشانگر آن است که وضعیت دو رشته از لحاظ انتقادی بودن پیشینه‌ها در وضعیت مناسب قرار ندارند، بدین معنا که پیشینه‌ها به صورت انتقادی نوشته نشده‌اند. این موضوع می‌تواند بیانگر آن است که پژوهشگران در نوشتن پیشینه‌های انتقادی در این دو رشته ضعیف عمل کرده‌اند.

¹. Kolmogorov- Smirnov

جدول ۴. نتیجه فراوانی، درصد فراوانی از ۰ تا ۳ (خیر = ۰، کم = ۱، متوسط = و زیاد = ۳)، میانگین

میانگین	درصد فراوانی	فراوانی	متغیر محتوا	تعداد	رشته
۳۰ / ۵	۹۰	۲۷	خیر	۳۰	علم اطلاعات و دانش‌شناسی
۳۰ / ۵	۹۰	۲۷	خیر	۳۰	جامعه‌شناسی

جدول ۵. با توجه به میانگین و مساوی بودن دو رشته در انتقادی بودن پیشینه‌های پژوهش، برای بررسی دقیق این موضوع که تفاوت معناداری بین دو رشته وجود دارد، یا خیر از آزمون من وایتنی استفاده شد.

جدول ۵. نتیجه آزمون من وایتنی به منظور بررسی انتقادی بودن پیشینه‌ها در رشته‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی

سطح معناداری	آزمون U
/۰۰۰	۴۵۰

نتیجه آزمون من وایتنی بیانگر آن است، در خصوص انتقادی بودن پیشینه‌ها در رشته‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی اختلاف معناداری وجود دارد، پس با اطمینان ۹۵٪ درصد بین این دو رشته از لحاظ انتقادی بودن تفاوت معنادار وجود دارد.

سؤال سوم: پژوهشگر توانسته است، با تجزیه و تحلیل پیشینه پژوهش به درک بهتر موضوع کمک کند؟

جدول ۶ نشان می‌دهد، وضعیت دو رشته از لحاظ تجزیه و تحلیل پیشینه‌ها برای درک بهتر موضوع مورد پژوهش در وضعیت مناسبی قرار ندارند.

جدول ۶. نتیجه فراوانی، درصد فراوانی از ۰ تا ۳ (خیر = ۰، کم = ۱، متوسط = و زیاد = ۳)، میانگین و انحراف استاندارد

میانگین	درصد فراوانی	فراوانی	متغیر محتوا	تعداد	رشته
۳۱ / ۰۲	۴۰	۱۲	زیاد	۳۰	علم اطلاعات و دانش‌شناسی
۲۹ / ۹۸	۳۶ / ۷	۱۱	زیاد	۳۰	جامعه‌شناسی

از جدول ۷ به منظور بررسی اختلاف میانگین میان دو رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی استفاده شد.

جدول ۷. نتیجه آزمون من وایتنی به منظور بررسی تجزیه و تحلیل پیشینه‌ها برای درک بهتر موضوع در رشته‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی

سطح معناداری	آزمون U
/۸۰۸	۴۳۵ / ۵

نتیجه آزمون من وایتنی بیان می‌کند، در در ارتباط با تجزیه و تحلیل پیشینه‌ها برای درک بهتر موضوع مورد پژوهش در رشته‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی اختلاف معناداری وجود ندارد، پس وضعیت دو رشته با ۹۵٪ اطمینان با هم اختلافی ندارند.

سؤال چهارم: در بخش پیشینه پژوهش، توضیحات ارائه شده در مورد هر منبع کافی و از انسجام لازم برخوردار بود؟

جدول ۸ نشانگر آن است که وضعیت رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی از لحاظ انسجام و کافی بودن توضیحات در پیشینه‌ها در وضعیتی متوسط قرار دارد، اما رشته‌ی جامعه‌شناسی در وضعیت ضعیفی قرار دارد.

جدول ۸. نتیجه فراوانی، درصد فراوانی از ۰ تا ۳ (خیر=۰، کم=۱، متوسط= و زیاد=۳)، میانگین و انحراف استاندارد

رشته	تعداد	متغیر محتوا	فراوانی	درصد فراوانی	میانگین
علم اطلاعات و دانش‌شناسی	۳۰	متوسط	۱۵	۵۰	۲۹/۸
جامعه‌شناسی	۳۰	متوسط	۱۲	۴۰	۳۱/۲

به منظور بررسی دقیق تفاوت معنادار بین دو رشته از لحاظ انسجام و کافی بودن توضیحات از آزمون من وایتنی استفاده شد که نتیجه آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۹. نتیجه آزمون من وایتنی به منظور بررسی ارتباط موضوعی پیشینه‌ها در رشته‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی

سطح معناداری	آزمون U
۰/۷۳۸	۴۲۹

جدول ۹ نتیجه آزمون من وایتنی را بیان می‌کند که در ارتباط با انسجام توضیحات در پیشینه‌ها، در رشته‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی و جامعه‌شناسی با سطح اطمینان ۹۵٪ اختلاف معناداری وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی پیشینه پژوهش از اهمیت بالایی برخوردار است و به عنوان یک فرآیند پیچیده، سخت، چالش برانگیز و طاقت‌فرسا تلقی می‌شود که اکثر پژوهشگران نمی‌توانند آن را به طور کامل درک کنند و در نگارش آن با مشکل مواجه‌اند (بادنورست^۱، ۲۰۱۹ - a, b، ۲۰۱۸؛ نقل در: والتر و استوک^۲، ۲۰۲۰). برخی از پژوهشگران می‌پندارند که مسئله‌ی پژوهش آن‌ها به اندازه کافی بدیع نیست که به بررسی مطالعات گذشته پردازند و اغلب به سادگی از کنار منابع و پژوهش‌های گذشته عبور می‌کنند، بدون آن‌که به این موضوع توجه کنند که پیشینه‌های گذشته می‌تواند به ارائه‌ی راه‌حل‌های کاربردی به پژوهشگر کمک کند و از پژوهش‌های تکراری جلوگیری کند، آن‌ها کارهای گذشته را دست کم می‌گیرند و به آن بی‌توجهی می‌کنند. ایندل^۳ معتقد است، پیشینه‌ی پژوهش به عنوان یک تسهیل‌کننده پژوهش، بین پژوهشگر و آثار گذشته عمل می‌کند و افق‌های شخصی پژوهشگر را گسترش می‌دهد (ایندل، ۲۰۲۰). یکی دیگر از اشتباهات معمول پژوهشگران در هنگام بررسی منابع، حداقل زمان را برای بررسی پیشینه‌های پژوهش در نظر می‌گیرند، در صورتی که بررسی منابع گذشته نیازمند صرف زمان کافی برای پی بردن به عمق دانش است. لارنس و سیریچاند^۴ (۲۰۱۶) معتقدند، از دلایل عدم محبوبیت بررسی پیشینه‌های پژوهش در بین دانشجویان، عدم آمادگی لازم برای بررسی منابع و مراحل سخت گردآوری منبع و بررسی آن‌ها از نظر دانشجویان می‌دانند.

از دیدگاه استیود^۵، پژوهشگر برای ارزیابی محتوای پیشینه‌ی پژوهش باید به نکاتی اعم از انتقادی بودن: ارزیابی دقیق شواهد یا استدلال دقیق داده‌ها، مرتبط بودن: متمرکز بودن بر داده‌های پژوهش، متوازن بودن: ارائه یک گزارش مقایسه‌ای از موارد مختلف نظریه‌ها و شیوه‌ها، جامع بودن، تحلیلی بودن، ترکیب ایده‌ها و موضوعات کلیدی و واضح بودن توجه کنند (استیود، ۲۰۰۴). هم‌چنین پژوهشگر در ارزیابی پیشینه‌ها باید با دیدگاهی بی‌طرفانه به بررسی منابع پردازد، چرا که هیچ‌کس به اندازه خود پژوهشگری که پژوهش را انجام داده است،

¹. Badenhorst

². Walter & Stouck

³. Ndille

⁴. Lawrence & Sirichand

⁵. Steward

نسبت به دایره‌ی دانش و منابع آن موضوع آگاهی کافی ندارد و اگر شخصی در ارزیابی پیشینه پژوهش از یک موضوع خاص جانبداری کند، و یا به نقض سایر دیدگاه‌ها پردازد، ممکن است قضاوتی ناآگاهانه انجام شود که به بی‌اعتباری منبع مورد نظر بیانجامد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد در خصوص ارتباط موضوعی پیشینه‌های پژوهش مقالات پژوهشی، وضعیت ربط موضوعی در مقالات در وضعیت مناسبی قرار دارد، این بخش از یافته‌ها با پژوهش پارسائیان که معتقد است، وضعیت ربط موضوعی در پیشینه‌های پژوهش در وضعیت مطلوب قرار ندارد، مغایرت دارد. در ارتباط با یافته‌های انتقادی بودن پیشینه‌های پژوهش، بنابر نتایج این پژوهش، وضعیت پیشینه‌های پژوهش از لحاظ توجه به رویکرد انتقادی در وضعیت مناسب قرار ندارند. یافته‌های این بخش از پژوهش، با نتایج پژوهش آکیندله و فیت که معتقدند، دانشجویان نمی‌توانند تحلیل انتقادی مناسبی از پیشینه‌های پژوهش داشته باشد، هم‌راستا است و با نتیجه پژوهش، ناریزا، سوتا‌پا و سلام که معتقدند، دانشجویان قادرند، تحلیل انتقادی از پیشینه‌های پژوهش داشته باشند، مغایرت دارد. هم‌چنین یافته‌ها نشان می‌دهد، در ارتباط با بحث تجزیه و تحلیل داده‌ها برای درک بهتر موضوع پیشینه‌های پژوهش، دو رشته در وضعیت مطلوبی قرار ندارند، ولی در خصوص انسجام توضیحات برای هر پیشینه، پژوهشگران رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی به نسبت رشته‌ی جامعه‌شناسی موفق‌تر عمل کرده‌اند. هم‌چنین نتایج آزمون من وایتنی بیان می‌کند، به جز در بحث توجه به رویکرد انتقادی در پیشینه‌های پژوهش، در سایر موارد مورد بررسی تفاوت معناداری از لحاظ آماری مشاهده نمی‌شود.

پیشینه‌های پژوهش تنها مروری بر منابع گذشته نیست، بلکه پیشینه‌ها برای اهداف مهم‌تر و عمیقی در پژوهش مورد استفاده قرار می‌گیرند، به گونه‌ای که کریستوفر و همکاران^۱ مهم‌ترین اهداف پیشینه‌های پژوهش را دسته‌بندی موضوعی منابع و تحقیقات در یک حوزه خاص، ارائه دلیل منطقی برای مطالعه منابع اطلاعاتی، تشریح شکاف‌های موجود در پژوهش‌ها و پیشیتبانی پیشینه‌های پژوهش از پژوهشگر در روش‌شناسی پژوهش در دست اقدام، ارائه بهترین مدل و روش برای انجام ارائه‌ی بینش‌های ایده‌آل بیان کرده‌اند (ماسارو و همکاران^۲، ۲۰۱۶). شیائو و واتسون^۳ معتقدند، هدف پیشینه‌های پژوهش آزمایش، گسترش یا نقد تحقیقات موجود است (شیائو و واتسون، ۲۰۱۹؛ نقل در: جونتونن و لهنکاری^۴، ۲۰۱۹). هم‌چنین درک جریان دانش و برجسته کردن اهمیت پژوهش، یکی دیگر از اهداف پیشینه‌های پژوهش در پژوهش‌هاست (کرونین و همکاران^۵، ۲۰۰۸).

بحث تحلیل انتقادی پیشینه‌های پژوهش و بررسی نقاط قوت و ضعف منابع می‌تواند نشانگر آگاهی پژوهشگر بر آن حیطه موضوعی باشد، ولیکن اکثر پژوهشگران منابع را به صورت انتقادی مورد بررسی قرار نمی‌دهند و این موضوع را نادیده می‌گیرند، چرا که اگر مطالب و منابع با رویکرد انتقادی ارائه شود، می‌تواند نقاط ضعف و قوت پژوهش‌ها را برای پژوهشگران بیان کنند و پژوهشگران با مطالعه‌ی آثار قبلی به کمبودهای پژوهشی در زمینه موضوع مورد مطالعه خود پی ببرند و راه را برای پژوهش‌های آتی هموار کنند. هم‌چنین اساتید راهنما در جهت آموزش نگارش پیشینه‌ی پژوهش با کیفیت به دانشجویان کوشا باشند، چراکه پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها زیر نظر استاد راهنما نگارش می‌شوند، لازم است که آنها توجه کافی به این امر داشته باشند.

با توجه به یافته‌ها پیشنهاد می‌شود، در جهت ربط موضوعی پیشینه‌های پژوهش، محقق دقت بیشتری روی کلیدواژه‌ها جهت انجام جست‌وجو داشته باشد، چرا که انتخاب کلیدواژه‌های نزدیک به مسئله پژوهش، بیشترین تأثیر را در جهت بازیابی پیشینه‌های پژوهش مرتبط دارد. نکته دیگر اینکه، وضعیت پیشینه پژوهش مقالات از لحاظ رویکرد انتقادی در وضعیت مطلوبی قرار نداشتند، پژوهشگران و دانشجویان توجه به بحث تحلیل انتقادی منابع را مدنظر قرار داده و در این زمینه با پژوهش بیشتر در جهت نمایان کردن فواید تحلیل انتقادی

1. Christopher et al

2. Massaro et al

3. Xiao & Watson

4. Juntunen & Lehenkari

5. Cronin et al

در پژوهش‌ها بکوشند. همچنین پیشینه‌های پژوهش مورد بررسی از لحاظ میزان درک موضوعی پیشینه‌ها ضعیف بوده‌اند، پژوهشگران در جهت ارائه‌ی مطالب گویاتر در جهت فهم بهتر و ذکر پیشینه‌های پژوهش به صورت جامع‌تر توجه بیشتری داشته باشند.

منابع

- پارسائیان، م. (۱۳۸۷). بررسی میزان ارتباط موضوعی پایان‌نامه‌های رشته‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی تهران با پیشینه‌های مندرج در آن‌ها (۱۳۸۷-۱۳۸۳). *مجله کتابداری*، ۴۲ (۴۷)، ۱۸۵-۲۰۰.
- حری، ع. (۱۳۷۵). بررسی وضع پیشینه در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی. *روان‌شناسی و علوم تربیتی*، (۵۶)، ۳۳-۴۸.
- خاکی، غ. (۱۳۷۸). روش تحقیق با رویکردی به پایان‌نامه‌نویسی. تهران: نشر درایت.
- شاه ویسی، ن. (۱۴۰۰). ارزیابی مرور پیشینه‌های پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشکده‌ی علوم اجتماعی و تربیتی دانشگاه رازی براساس ساختار و محتوای مطلوب پیشینه‌نویسی در بین سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۳. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت]، دانشگاه رازی.
- غلامی، م. ا.، صفری‌زاده میناب، م. (۱۳۹۹). ادبیات تحقیق و جایگاه آن در پژوهش کیفی. *اولین کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در فرآیندهای تعلیم و تربیت*، ۱-۱۵.
- کوره‌پز، ه. (۱۳۹۴). مقایسه تحلیل انتقادی فصل پیشینه‌ی دانشجویان ایرانی تحصیلات تکمیلی آموزش زبان انگلیسی و مترجمی زبان انگلیسی. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان انگلیسی]، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.

References

- Akindele, O. (2008). *A critical Analysis of the Literature Review Section of Graduate [Dissertations management]*, University of Botswana, 1- 20.
- Arlene, F. (2014). *Conducting Research Literature Reviews: From the Internet to Paper*. Two edition. Thousand Oaks, CA: Sage,
- Aveyard, H. (2014). *Doing a Literature Review in Health and Social Care A practical guide*. Third edition, McGraw- Hill Education Open University Press, 2.
- Christopher, S. G. K., Jin. C. N., & Kokil, J. (2010). Analysis of the macro-level discourse structure of literaturereviews. *Information Review*, 35 (2), 255- 271. DOI: 10.1108/14684521111128032
- Cronin, R., Ryan, F., & Coughlan, M. (2008). Undertaking a literature review: a step-by-step approach. *British Journal of Nursing*, 17 (1), 38- 43. DOI: 10.12968/bjon.2008.17.1.28059.
- Fitt, H. R. M. (2011). An investigation The Doctoral Dissertation Literature Review: From The Materials We Use to Prepare Students to The Materials That Students Prepare. *Utah State University*, 6-138.
- Gholami, M. A., & Safarizade minab, M. (2020). Literature review and its place in qualitative research. *First National Conference on Applied Research in Education Processes*, 1-15. [In Persian]
- Green, R., & Bower, M. (2003). Evolution of the Thesis Literature Review; A Faculty-Librarian Partnership To Guide Off-Campus Graduate Research and Writing. *Shenandoah University*, 1-10.
- Hori, A. (1996). Literature review examination in the master's theses of the School of Management and Medical Information. *Psychology and Educational Sciences*, (56), 33- 48. [In Persian]
- Juntunen, M., & Lehenkari, M. (2019). A narrative literature review process for an academic business research thesis. *Studies in Higher Education*, 330- 342, DOI: 10.1080/03075079.2019.1630813.
- Khaki, Gh. (1999). *Research method with an approach to dissertation*. Tehran: Derayt Publishing. [In Persian]
- Kourepaz, H. (2015). *A Comparative Critical Analysis of the Literature Review Section of Iranian Graduate Theses in English Teaching and Translation*. Master Thesis, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Marvdasht Branch. [In Persian]
- Krishnan, L. A., & Kathpalia, S. S. (2002). Literature Reviews in Student Project Reports. *IEEE Transactions on Professional Communication*, 45 (3), 187-197, Doi: 10.1109/TPC.2002.801637.
- Lawrence A., Sirichand, L. K. (2016). Training in literature review and associated skills. *Journal of Applied Research in Higher Education*, 7 (2), 258- 274. DOI: 10.1108/JARHE-01-2014-0008
- Nariza, Sutapa, G., & Salam, U. (2014). Critical Thinking in Literature Review Writing Section of Students''Theses''. *Journal Pendidikan dan Pembelajaran Untan, Tanjungpu ra University*, 1-8.

- Ndille, R. (2020). How to writing a literature review in a proposal/ thesis: A conversation with a purpose. *Conference lecture*, 1- 9.
- Massaro, M., Dumay, J., & Guthrie, j. (2016). On the Shoulders of Giants: Undertaking a Structured Literature Review in Accounting. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 29 (5), 1- 42. DOI: 10.1108/AAAJ-01-2015-1939
- Palmatier, R. W., Houston, M. B., & Hulland, J. (2018). Review articles: purpose, process, and structure. *Acad. Mark. Sci*, 2018 (46), 1- 5, DOI: 10.1007/s11747-017-0563-4.
- Parsaiyan, M. (2008). Investigating the Thematic Relationship between Library and Information Science Dissertations in Tehran State Universities and their Literature Reviews (2004-2008). *Journal of Librarianship*, 42 (47), 185-200. [In Persian]
- Shahveisi, N. (2021). Evaluating of the Literature Review of the Master's Theses of the Faculty of Social Sciences and Education of Razi University Based on the Desired Structure and Content of the Literature Writing from 2013 to 2018. Master Thesis, Faculty of Social Sciences and Education, Razi University. [In Persian]
- Steward, B. (2004). Writing a Literature Review. *British Journal of Occupational Therapy*, 67 (11), 495-500, DOI: 10.1177/030802260406701105.
- Walter, L., & Stouck, J. (2020). Writing the Literature Review: Graduate Student Experiences. *The Canadian Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*, 11 (1), 1- 17. DOI: 10.5206/cjsotl-rcacea.2020.1.8295.
- A Guide to Literature Review:
http://158.132.155.107/posh97/private/Dissertation_resources/Use_of_literature.html

The Most Widely Used Components of Research Data Management (Case Study: Librarians of University of Medical Sciences Libraries in 7th. Zone in Iran)

Hassan Ghahnavieh¹ | Mohammad Rahim Rasouli Azad^{2*} | Fahimeh Babalhavaeji³
| Nadjla Hariri⁴

1- Ph D. Student in Knowledge and Information Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. h.ghahnaviyeh@gmail.com

2- Assistant professor of Knowledge and Information Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University of Rudehen, Iran. (Corresponding author) mrrazad@gmail.com

3- Associate Professor of Knowledge and Information Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University Thran, Iran. f.babalhavaeji@gmail.com

4- Professor, Department of Knowledge and Information Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University Thran, Iran. najlahariri@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received:

14 November 2021

Received in revised form:

06 December 2021

Accepted:

31 December 2021

Published online:

20 February 2022

Keywords:

Research Data,
Data Management,
Academic Libraries.

ABSTRACT

Objective: To determine the most widely used components of research data management from the perspective of librarians in university libraries of medical sciences in 7th.Zone of Iran.

Methodology: In the present study, has used the exploratory mixed method (qualitative-quantitative). Qualitative data were collected using a semi-structured Delphi-fuzzy questionnaire. In the quantitative section, with the categories-items resulting from the qualitative section in the form of a researcher-made questionnaire, the opinions of 127 librarians of the desired university libraries were collected. Quantitative data were analyzed by factor analysis and structural equation modeling technique with PLS software.

Results: With the implementation of Delphi phases, among the twelve components identified, 6 widely used components in research data management in university libraries of medical sciences of 7th zones, including data infrastructure, respectively; Supervisory role; reuse; the budget; Organize; Have been). The average operating load of these 6 components in the academic libraries under study was higher than 0.6 (acceptable). Cronbach's alpha coefficient, reliability, composition and AVE value were equal to 0.5, so all the criteria in the hidden variables were in the acceptable range. The results of t-test and Friedman test in a small part showed that in the management of research data, librarians in the above categories have made a significant difference compared to other components.

Conclusion: According to the librarians of medical libraries in 7th. Section of Iran, data infrastructure components, supervisory role, reuse, budget, organization and sharing are the most practical components in research data management in such libraries, which can be considered as Used a benchmark to conduct future research as well as to build a tool for related research.

Cite this article: Rasouli Azad, M., Ghahnaviyeh, H., Babalhavaeji, F., hariri, N. (2022). The Most Widely Used Components of Research Data Management (Case Study: Librarians of University of Medical Sciences Libraries in 7th. Zone in Iran). *Journal of Knowledge Studies*, 14(55), 107-120. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.7.2

پرکاربردترین مؤلفه‌های مدیریت داده‌های پژوهشی (مورد پژوهی: کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی علوم پزشکی قطب ۷ کشور)

حسن قهنویه^۱ | محمدرحیم رسولی آزاد^{۲*} | فهیمه باب‌الحوائجی^۳ | نجلا حریری^۴

۱- دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران h.gahnnaviyeh@gmail.com

۲- استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، رودهن، ایران (نویسنده مسئول) mrrazad@gmail.com

۳- دانشیار گروه علوم ارتباطات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران f.babalhavaeji@gmail.com

۴- استاد گروه علوم ارتباطات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران nadjlahariri@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

هدف: تعیین پرکاربردترین مؤلفه‌های مدیریت داده‌های پژوهشی از دید کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی علوم پزشکی قطب ۷ کشور بوده است.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

روش پژوهش: در پژوهش حاضر از روش آمیخته (کیفی-کمی) استفاده شده است. داده‌های بخش کیفی متشکل از ۲۰ نفر از خبرگان رشته، انتخاب و فرم‌های نظرسنجی با هدف اجماع نظرات، در ۳ راند برای ایشان ارسال و ارزیابی انجام شد. در بخش کمی پرسشنامه محقق‌ساخته، نظرات ۱۲۷ نفر از کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی مورد نظر گردآوری شد. داده‌های کمی بوسیله آزمون‌های t ، فریدمن، تحلیل عاملی و مدل‌یابی معادلات‌ساختاری با نرم‌افزار PLS، تجزیه و تحلیل شدند.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۸/۲۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۰۹/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۱۰

تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۰/۱۲/۰۱

یافته‌ها: ۶ مؤلفه در مدیریت داده پژوهشی از میان مؤلفه‌های دوازده‌گانه شناسایی شده در فازهای دلفی، پرکاربردترین آنها در کتابخانه‌های دانشگاهی علوم پزشکی قطب ۷ کشور بوده‌اند که به ترتیب شامل: زیرساخت داده؛ نقش نظارتی؛ استفاده مجدد؛ بودجه؛ سازماندهی؛ اشتراک‌گذاری) بوده‌اند. میانگین بارهای عاملی ۶ مؤلفه مذکور در کتابخانه‌های دانشگاهی مورد پژوهش، بالاتر از ۰/۶ (قابل قبول) بود. ضریب آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و مقدار AVE برابر با ۰/۵ بوده، لذا تمامی معیارها در متغیرهای پنهان، در محدوده قابل قبول بوده‌اند. نتایج آزمون‌های t و فریدمن در بخش کمی نشان داد که از نگاه کتابداران در مقوله‌های فوق‌الذکر تفاوت معناداری نسبت به سایر مؤلفه‌ها وجود دارد.

واژه‌های کلیدی:

داده‌های پژوهشی،

مدیریت داده،

کتابخانه‌های دانشگاهی.

نتیجه‌گیری: بنابر نظر کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی علوم پزشکی قطب ۷ کشور، مؤلفه‌های زیرساخت داده، نقش نظارتی، استفاده مجدد، بودجه، سازماندهی و اشتراک‌گذاری، کاربردی‌ترین مؤلفه‌ها در مدیریت داده‌های پژوهشی در اینگونه کتابخانه‌ها هستند که می‌توان از آنها به عنوان معیاری برای اجرای پژوهش‌های آتی و نیز جهت ساخت ابزاری برای انجام پژوهش‌های مرتبط استفاده کرد.

استناد: رسولی آزاد، محمدرحیم، قهنویه، حسن، باب‌الحوائجی، فهیمه، حریری، نجلا. (۱۴۰۰). پرکاربردترین مؤلفه‌های مدیریت داده‌های پژوهشی (مورد پژوهی: کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی علوم پزشکی قطب ۷ کشور). *دانش‌شناسی*، ۱۴(۵۵)، ۱۰۷-۱۲۰.

DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.7.2

حقی مؤلف © نویسنده گان.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

مقدمه

در عصر حاضر، با افزایش چشمگیر حجم داده‌های پژوهشی، مسئله مدیریت داده‌های پژوهشی به دلیل توسعه فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، جنبش دسترسی آزاد به اطلاعات، تمایل زیاد پژوهشگران به ارائه دستاوردهای علمی خود به جامعه، بسیار مورد توجه قرار گرفته است (افخمی، ۱۳۹۸). فلسفه وجودی دانشگاه آموزش و پژوهش است. از این رو تمامی فعالیت‌های دانشگاهی باید در جهت رسیدن به این دو هدف اصلی جهت و سو داده شود. دانشگاه‌های امروز، توجه عمده‌ای به پژوهش و سرمایه‌گذاری در این عرصه دارند. برون‌داد همه این فعالیت‌ها، تولید حجم عظیمی از داده‌ها و اطلاعات پژوهشی است که می‌تواند در برنامه‌ریزی، پیاده‌سازی طرح‌ها، و ارزیابی نتایج آنها در سطوح ملی، استانی و محلی مورد استفاده قرار گیرد. از این داده‌ها می‌توان فراتر از هدف اولیه سازمانی استفاده کرد. به بیان دیگر، بخش عظیمی از داده‌های پژوهشی را می‌توان در موارد گوناگون، اعم از تعریف طرح‌های جدید و جلوگیری از تکرار و همپوشانی، و نیز در زمینه‌های دیگر مورد استفاده قرار داد. بر این اساس، داده‌های پژوهشی از ارزش افزوده بالایی برخوردار هستند (باواخانی، ۱۳۹۵).

در اهمیت بیان مسئله اشاره به این نکته ضروری است که در دنیای اطلاعات، مدیریت مقادیر انبوه داده‌ها، دارای اهمیت شایان توجهی است. لذا در تمامی رشته‌ها، نیاز به مدیریت مطلوب داده‌های تولید شده حاصل از پژوهش‌ها، در حال افزایش است و اطمینان از کیفیت پژوهش به منظور به اشتراک‌گذاری داده‌ها با محققان دیگر نیز مطرح است. از سوی دیگر نقش کتابخانه‌ها و کتابداران در این عرصه، دارای اهمیت فراوانی است (سلیمانی‌ده‌دیوان و همکاران، ۱۳۹۹). دانشگاه‌های علوم پزشکی در ایران دانشگاه‌هایی هستند که در آنها رشته‌های گروه پزشکی تدریس می‌شود و زیر نظر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ایران فعالیت می‌کنند. این دانشگاه‌ها علاوه بر وظیفه اصلی خود که آموزش و تربیت نیروی انسانی در رده‌های مختلف گروه پزشکی است، متولی بهداشت و سلامت در قطب تحت پوشش خود هستند و بر امور مؤسسات درمانی تابعه از جمله بیمارستان‌ها، مراکز بهداشتی درمانی شهری و روستایی، خانه‌های بهداشت و پایگاه‌های اورژانس نظارت می‌کنند.

با توجه به تقسیم‌بندی قطب‌های ۱۰ گانه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور و با عنایت به اینکه پژوهشگر در قطب ۷ به مرکزیت شهر اصفهان مشغول به فعالیت بوده و از نزدیک با مشکلات مدیریت داده‌ها روبرو و با توجه به نبود مؤلفه‌های زیرساخت داده، نقش نظارتی، استفاده مجدد، بودجه، سازماندهی و اشتراک‌گذاری داده که از کاربردی ترین مؤلفه‌ها در مدیریت داده‌های پژوهشی به شمار می‌رود، مصمم گردید که این پژوهش انجام شود.

داده‌های پژوهشی، داده‌هایی هستند که پژوهشگران برای پژوهش خود، در اختیار دارند و در نهایت داده‌هایی نیز به عنوان نتیجه از انجام پژوهش‌های ایشان، حاصل خواهد شد. در واقع می‌توان گفت: داده پژوهشی داده‌ای است که در بافت و بستر پژوهش علمی خلق و یا گردآوری می‌شود (صراف‌زاده، ۱۳۹۴). رویه‌های گزینش داده، امکان دسترسی مستمر به داده‌ها را فراهم می‌کند و سرعت دسترسی به داده‌های قابل اعتماد را افزایش می‌دهد که این فرایند طیفی از داده‌های دسترس‌پذیر را در اختیار مصرف‌کننده قرار می‌دهد. همان‌گونه که مجیدی و همکاران گزینش و مدیریت داده‌های پژوهشی را به عنوان یکی از اجزای اصلی سیاست‌گذاری کلان علم و فناوری مطرح شده و آن را نیازمند حمایت دولت و نهادهای قانون‌گذار می‌دانند. وجود زیرساخت اطلاع‌رسانی یا زیرساخت اطلاعات و یا زیربنای اطلاعاتی، جنبه‌هایی از جامعه است که به فراهم آوردن وسایل و امکانات انتقال اطلاعات مانند نشر، آموزش، و خدمات اطلاع‌رسانی می‌پردازد (عروجی، علیمحمدی، ۱۳۹۷؛ مجیدی و همکاران، ۱۳۹۵).

اساساً هدف از تأسیس کتابخانه دانشگاهی نیل به اهداف دانشگاه یعنی حفظ، اشاعه و ارتقای دانش است و از این‌رو، هدف‌های آن هماهنگ با هدف‌های دانشگاه شکل می‌گیرد و معنی‌دار می‌شود. این نهاد ارتباط مستقیمی با نیازهای آموزشی و پژوهشی استادان و دانشجویان دارد و هدف اساسی آن حمایت از برنامه‌های آموزشی و پژوهشی دانشگاه است (فامیل‌روحانی و همکاران، ۱۳۹۱). با عنایت به نقش پررنگ کتابخانه‌های دانشگاهی در مدیریت داده‌ها، در این پژوهش برآن شدیم تا مؤلفه‌های پرکاربرد مدیریت داده پژوهشی در کتابخانه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی قطب ۷ کشور، که شامل شهرهای اصفهان، کاشان، یزد و شهرکرد می‌شود را از نگاه کتابداران آنها

بررسی نموده و پس از ارزیابی شرایط مدیریت داده‌های پژوهشی در آنها، کاربردی‌ترین مؤلفه‌ها را معرفی نماییم. همچنین با توجه به اینکه دانشگاه‌ها دو وظیفه مهم آموزش و پژوهش را در عرصه آموزش عالی برعهده دارند، کتابخانه‌ها ویرتین و آئینه تمام‌نمای این وظایف هستند، چنانچه اینگونه کتابخانه‌ها به استانداردهای مطلوب در مدیریت داده دست یافته و مدیریت داده‌های پژوهشی در آنها به خوبی اجرا شود، سرانجام رضایت‌مندی مشتریان یا کاربران کتابخانه (اساتید، محققان و متخصصان و دانشجویان) را در پی خواهد داشت.

همانگونه که، مدیریت داده جزئی از اجزا و اعمال‌گزینه‌ش محسوب می‌شود و اصطلاحی قابل درک برای محققان، گزینش‌کنندگان و کتابداران و متخصصان اطلاعات است، لذا از عبارت ترکیبی گزینش و مدیریت داده‌های پژوهشی استفاده شده است که به نظر می‌رسد عبارت روشن‌تر و جامع برای توصیف مفاهیم این حوزه باشد.

در این میان داده‌های پژوهشی، داده‌هایی هستند که پژوهشگران برای اجرای پژوهش خود، در اختیار دارند (به عبارتی دیگر این داده‌ها را هم می‌توان درونداد هر پژوهش دانست مانند پرسشنامه و هم برونداد آن) و در نهایت داده‌هایی نیز به عنوان نتیجه از انجام پژوهش حاصل خواهد شد. در میان مجموعه‌ای از مؤلفه‌های کاربردی در مدیریت داده‌های پژوهشی که در این پژوهش به آنها پرداخته شده، زیر ساخت‌های داده، به معنای وجود زیر ساخت اطلاع‌رسانی یا زیرساخت اطلاعات یا همان زیربنای اطلاعاتی، جنبه‌هایی از جامعه است که به فراهم آوردن وسایل و امکانات انتقال اطلاعات مانند نشر، آموزش، و خدمات اطلاع‌رسانی می‌پردازد (ولی‌زاده‌حقی، ۱۳۸۵).

در ادامه مؤلفه‌های مدیریت داده نقش نظارتی بر داده‌ها در کتابخانه یعنی سازمان و ادغام داده‌هایی که از منابع مختلف جمع‌آوری شده است. این شامل حاشیه نویسی، انتشار و ارائه داده‌ها است به طوری که ارزش داده‌ها با گذشت زمان حفظ شده و داده‌ها برای استفاده مجدد و نگهداری در دسترس هستند (صراف‌زاده، ۱۳۹۴).

در همین راستا استفاده مجدد از داده‌های پژوهشی به معنی استفاده از یک مجموعه داده، توسط شخص دیگری غیر از گردآورندگان اصلی داده‌ها برای اهداف جدید است. به عبارتی استفاده مجدد از داده‌های پژوهشی یعنی محقق از داده‌هایی که شخصاً جمع‌آوری نکرده یا از ترکیب این داده‌ها با هم، برای پاسخ دادن به یک سوال جدید، استفاده کند (بورگمن، ۲۰۱۷).

مؤلفه بودجه، علاوه بر اینکه نقش مهمی در اداره کتابخانه ایفا می‌کند، یکی از اصولی‌ترین وسایل نظارت بر خدمات کتابخانه است. بودجه مناسب، ابزاری در اختیار مدیران است و رشد هر سازمانی نیز به طور مستقیم به آن بستگی دارد. بودجه سبب بارور شدن فعالیت‌ها خواهد شد و پشتوانه مناسبی برای رفع نیازها و رسیدن به اهداف تعیین شده سازمان است (دائرة‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۳۸۸).

در فرایند مدیریت داده‌ها، سازماندهی داده به مفهوم عمل بازآرایی اجزاء داده است که بر اساس یک یا چند قاعده صورت می‌گیرد. در مدیریت داده، سازماندهی را فرایندی می‌دانند که طی آن با تقسیم کار میان افراد و گروه‌های کاری و ایجاد هماهنگی میان آنها، برای کسب اهداف تلاش می‌شود. سازماندهی داده در حکم فرایندی است که به صورت پیوسته و مستمر ادامه دارد و استمرار در استفاده از داده‌ها، به اطمینان از وجود ساختاری که اثربخشی و کارایی آنها را حاصل گرداند، بستگی خواهد داشت. در واقع سازماندهی داده شامل وظایفی است که باید اجرا شود تا فرایندهای قبلی و بعدی در مدیریت داده معنادار باشند (فیضی، ۱۳۹۸).

اشتراک‌گذاری داده‌های پژوهشی یکی از عوامل اصلی پیشبرد علم و توسعه پژوهش می‌باشد و فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و جنبش دسترسی آزاد نقش مهمی در توسعه این حوزه داشته‌اند (وزیری و همکاران، ۲۰۱۸).

کسب دانش و مهارت‌های مربوط به مدیریت داده‌های پژوهشی باعث ایجاد فرصت‌های بیشتر برای کتابداران و البته برای سایر متخصصان اطلاعات می‌شود و می‌تواند پژوهشگران را در اجرای برنامه‌ای که خواسته تامین‌کنندگان مالی را برآورده می‌کند، و نیز در استفاده مجدد از داده‌ها جهت کاهش زمان پژوهش یاری رساند. همچنین، فرصتی نو برای کتابداران جهت پشتیبانی فرآیند پژوهش مهیا می‌کند و کتابداران را با پذیرش نقش‌های جدید در مدیریت، شکاف بین خود و محققان را برطرف می‌نماید. بنابراین ضرورت دارد مدیریت

خدمات داده‌های پژوهشی در کتابخانه‌های دانشگاهی وابسته به وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی قطب ۷ با توجه به نیازهای عملیاتی مدیران داده‌های پژوهشی بررسی شوند.

پیشینه‌های مربوط به این پژوهش همگی حاکی از این است که امروزه مدیریت داده‌های پژوهشی به عنوان مبحثی اساسی در انواع مراکز اطلاعاتی و اطلاع‌رسانی در دنیا، دنبال می‌شود. در دوره‌ای که مراکز تحقیقاتی و دانشگاه‌های عصر حاضر، روزانه میلیون‌ها برگ در قالب پژوهش و نگارش محتوای علمی، به حجم تولیدات داده‌ای دنیا اضافه می‌گردد و پژوهشگران برای پیشگیری از دوباره‌کاری باید از آخرین نتایج علمی باخبر باشند، دیگر از کتابخانه‌های سنتی نمی‌توان انتظار پاسخی مناسب برای نیازهای اطلاعاتی محققین داشت، بنابراین وجود کتابخانه‌های مجهزی که در هر دانشگاه بتواند منابع اطلاعاتی مورد نیاز استادان و دانشجویان را به آسانی، با سرعت، و کمترین هزینه، در اختیار آنان قرار دهد از ضروریات کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی امروزی است. این درحالی است که در بسیاری از کتابخانه‌های دانشگاهی ایران با وجود راه‌اندازی کتابخانه‌های دیجیتال به سبب سیاست‌گذاری‌های علمی و تحریم این کتابخانه‌ها از اطلاعات برخط جهت استفاده دانشجویان و پژوهشگران و عدم مدیریت صحیح خدمات داده‌های پژوهشی اطلاعاتی، عملاً نمی‌توان از این نوع کتابخانه‌ها در دانشگاه‌ها بهره‌برداری مناسبی داشت. در بررسی پیشینه‌های پژوهشی گردآوری شده در این پژوهش و در اکثر قریب به اتفاق آنها، بر اهمیت و ضرورت مدیریت داده‌ها، بر تمامی مقوله‌ها و مؤلفه‌های مورد نظر این پژوهش تأکید شده است. از جمله در پژوهش‌های سلیمانی نژاد و همکاران (۱۳۹۹) و سلیمانی‌ده‌دیوان (۱۳۹۸) با شناسایی عناصر و الزامات استفاده مجدد از داده‌های پژوهشی در ایران، به یک نتیجه مشترک دست یافتند که مؤلفه‌های عوامل انسانی، سازمانی و زیرساخت‌های استفاده مجدد از داده‌های پژوهشی از عناصر و الزامات مورد نیاز برای استفاده مجدد از داده‌های پژوهشی در بین پژوهشگران ایرانی هستند.

سلیمانی‌نژاد (۱۳۹۹) و افضل‌لی (۱۳۹۸) در پژوهشی اعتقاد دارند که مدیریت داده‌های پژوهشی شامل تمام فرایندها و اقداماتی است که اطمینان حاصل می‌کند که داده‌های پژوهش به خوبی سازماندهی، مستند، حفظ، ذخیره، پشتیبان‌گیری، در دسترس، موجود و قابل استفاده مجدد شوند. همچنین نگرش مدیران کتابخانه‌ها را نسبت به اهمیت انجام خدمات داده‌های پژوهشی که توسط کتابخانه انجام می‌شود مثبت ارزیابی می‌کنند. سلیمانی (۱۳۹۸) و وزیری، (۱۳۹۷) در بررسی وضعیت اشتراک‌گذاری داده در بین پژوهشگران حوزه پزشکی " اعتقاد دارند که تسهیل پژوهش‌ها و تولید حجم عظیمی از داده‌ها در نتیجه پیشرفت در فناوریهای اطلاعات و ارتباطات، منجر به ارائه پارادایم جدیدی در پژوهش‌های علمی تحت عنوان پارادایم چهارم پژوهش یا پژوهش‌های داده محور شد در این پارادایم تأکید بر پژوهش‌هایی است که مبتنی بر اشتراک‌گذاری داده‌های پژوهشی هستند. اشتراک‌گذاری داده منجر به بازتولید نتایج پژوهش و استفاده مجدد از داده‌های پیشین در پژوهش‌های جدید خواهد شد و گامی مهم در جهت ترویج علم آزاد، دسترسی آزاد و حرکت در مسیر پیشرفت علمی است. همچنین فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی نقش مهمی در تولید داده‌های پژوهشی در حوزه‌های مختلف علمی ایفا می‌کنند.

کلاتری و صابرخوشه‌مهر (۱۳۹۷) و وزیری و همکاران (۱۳۹۶) در مطالعه خود اشتراک‌گذاری داده را از موضوعات کلیدی در موفقیت زیرساخت اطلاعات مکانی (SDI) محسوب می‌کنند. در سایه اشتراک‌گذاری از دوباره‌کاری‌ها در تولید و جمع‌آوری داده و اطلاعات مکانی توسط سازمان‌های مختلف جلوگیری شده، هزینه‌ها کاهش یافته و از قابلیت‌های داده و اطلاعات مکانی در راستای برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها به طور موثری استفاده به عمل می‌آید. همچنین اشتراک‌گذاری داده‌های پژوهشی باعث تسریع فعالیت‌های پژوهشی و پیشرفت علمی می‌شود و برای ذینفعان خود مزایای متعددی دارد.

وزیری و همکاران (۱۳۹۶) و فیض‌آبادی (۱۳۹۵) عوامل و مؤلفه‌های مؤثر بر اشتراک‌گذاری داده‌های پژوهشی را با جست‌وجوی نظام‌مند در پایگاه‌های معتبر علمی اسکوپ، ساینس دایرکت، جی‌استور، پابمد، اسکوپوس، وب‌آو ساینس و گوگل اسکالر بررسی کرده و بیان می‌کنند که اشتراک‌گذاری داده‌های پژوهشی به پیشبرد علم و توسعه پژوهش کمک می‌کند. همچنین بسیاری از ناشران نشریات علمی اذعان دارند که، سیاست‌های مربوط به اشتراک‌گذاری داده‌های پژوهشی مقالات منتشر شده را شرط انتشار مقالات نویسندگان در نظر گرفته‌اند.

مجیدی و همکاران (۱۳۹۶) و صراف‌زاد (۱۳۹۴) چنین اظهار داشتند که گزینش و مدیریت داده‌های پژوهشی حوزه نوظهور آموزشی و پژوهشی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی است. این حوزه دارای مسائل و ابعاد گسترده‌ایی است؛ و نقش کتابخانه‌های دانشگاهی، را حمایت از آموزش و پژوهش می‌دانند، و می‌گویند ذخیره و نگهداری کلان داده‌ها، امکان استفاده مجدد از آنها را در آینده و توسط دیگر پژوهشگران امکان‌پذیر می‌کند که می‌تواند برای جامعه دانشگاهی بسیار مفید باشد. همچنین نقش بالقوه کتابداران دانشگاهی را در مدیریت کلان داده‌های پژوهشی و خدماتی را مؤثر و مفید می‌دانند.

هدف اصلی پژوهش تعیین پرکاربردترین مؤلفه‌های مدیریت داده‌های پژوهشی (مورد پژوهی: کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی علوم پزشکی قطب ۷ کشور می‌باشد).

این پژوهش اهداف زیر را در راستای رسیدن به پرکاربردترین مؤلفه‌های مدیریت داده‌های پژوهشی را در کتابخانه‌های دانشگاهی علوم پزشکی قطب ۷ کشور دنبال خواهد کرد:

۱. شناسایی پرکاربردترین مؤلفه‌ها و شاخص‌های مدیریت داده‌های پژوهشی در کتابخانه‌های دانشگاهی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قطب ۷ کشور از دیدگاه خبرگان؛
۲. تعیین اولویت عوامل موثر بر مؤلفه‌های پرکاربرد مدیریت داده‌های پژوهشی در کتابخانه‌های دانشگاهی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قطب ۷ کشور؛

روش پژوهش

در پژوهش حاضر از روش آمیخته (کیفی-کمی) استفاده شده است. داده‌های بخش کیفی با استفاده از پرسشنامه به روش دلفی‌فازی گردآوری شد. بخش کیفی برای شناسایی مؤلفه‌های موجود در مدیریت داده‌های پژوهشی از منظر خبرگان، از طریق فنون دلفی اجرا شد. جامعه بخش کیفی پژوهش متشکل از ۲۰ نفر از خبرگان علم اطلاعات و دانش‌شناسی، انتخاب شده و فرم‌های نظرسنجی با هدف اجماع نظرات، در ۳ راند برای ایشان ارسال و ارزیابی انجام شد. روش نمونه‌گیری برای خبرگان، روش غیر احتمالی، قضاوتی و هدفمند بود. پرسشنامه‌های سه دور دلفی در طیف ۵ گزینه‌ای تنظیم و از میانگین و انحراف معیار رتبه‌ای برای سنجش توافق استفاده شد. در بخش کمی، جامعه آماری شامل ۱۲۷ نفر از کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قطب ۷ کشور در شهرهای اصفهان، یزد، کاشان و شهرکرد بود که در سال ۱۳۹۹ در این کتابخانه‌ها شاغل بودند و به روش تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. برای گردآوری نقطه نظرات کتابداران مذکور، از پرسشنامه ساختار یافته که ۱۲ مؤلفه حاصل از اجماع نظرات خبرگان را در ۳۸ گویه شامل می‌شد استفاده شده است. داده‌های کمی بوسیله آزمون کفایت نمونه‌گیری بارتلت^۱، آزمون‌های t ، فریدمن، تحلیل عاملی و مدل‌یابی معادلات ساختاری با نرم‌افزار PLS، تجزیه و تحلیل شدند (جدول ۱).

جدول ۱. پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ

مؤلفه	آلفای کرونباخ
زیر ساخت‌های داده	۰/۸۷۷
نقش نظارتی	۰/۸۵۱
استفاده مجدد از داده	۰/۸۳۵
بودجه	۰/۸۲۵
سازماندهی داده	۰/۸۲۳
اشتراک‌گذاری داده	۰/۸۱۳

^۱. Bartlett's Test of Sphericity

برای تعیین اولویت مؤلفه‌ها از روش تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از نرم‌افزار Partial Least Squares (PLS) و برای کشف مؤلفه‌های پرکاربرد در مدیریت داده‌ها از آزمون رتبه‌بندی فریدمن و آزمون کفایت نمونه‌گیری بارتلت جهت اطمینان از تناسب داده‌ها در ماتریس‌های همبستگی پایه تحلیل، استفاده شده است (جدول ۲).

جدول ۲. نتایج شاخص KMO و Bartlett's Test of Sphericity

شاخص KMO	۰/۸۶۹
آماره خی دو	۴۹۷۰/۷
درجه آزادی	۱۵۴۸
مقدار P	۰/۰۱

در نهایت برای تحلیل واریانس و تعیین میانگین مؤلفه‌های اکتشافی از آزمون t-test استفاده شده است.

یافته‌ها

یافته‌های تحقیق در جدول ۳ وضعیت مدیران و متخصصان شاغل در کتابخانه‌های علوم پزشکی قطب ۷ کشوری بر اساس جنسیت را نشان می‌دهد. از ۱۲۷ نفر جامعه مورد مطالعه تعداد ۴۰ نفر معادل (۳۱ درصد) را مردان و تعداد ۸۷ نفر معادل (۶۹ درصد) را زنان تشکیل داده‌اند.

جدول ۳. توزیع فراوانی مدیران و متخصصان شاغل در کتابخانه‌های علوم پزشکی قطب ۷ کشوری بر اساس جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
مردان	۴۰	۳۱
زنان	۸۷	۶۹
جمع کل	۱۲۷	۱۰۰

با تجزیه و تحلیل یافته‌های پرسشنامه‌های پژوهش و در راستای پاسخگویی به پرسش پژوهش، ۶ مؤلفه پرکاربرد که از میان ۱۲ مؤلفه رتبه‌های اول تا ششم را به خود اختصاص داده بودند آمده است. با استفاده از آزمون فریدمن، رتبه‌بندی کاربردی‌ترین مؤلفه‌های شناسایی شده از نظر کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی علوم پزشکی قطب ۷ کشور به ترتیب شامل: زیرساخت داده؛ نقش نظارتی؛ استفاده مجدد؛ بودجه؛ سازماندهی؛ و اشتراک‌گذاری معرفی شده است.

جهت پاسخ‌گویی به سؤال اول پژوهش: پرکاربردترین مؤلفه‌ها و شاخص‌های موثر بر مدیریت داده‌های پژوهشی در کتابخانه‌های دانشگاهی قطب ۷ وابسته به وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی از دیدگاه خبرگان کدامند؟

در این مرحله ابتدا از ادبیات پژوهش ۱۹ مؤلفه و ۵۶ شاخص شناسایی گردید که پس از بررسی اساتید راهنما و مشاوران به ۱۳ مؤلفه و ۵۶ شاخص تقلیل یافت. فرم اول پرسشنامه‌ای شامل، ۱۳ مؤلفه ۵۶ شاخص براساس ادبیات پژوهش ذکر شده است شناسایی گردید و بین ۲۰ نفر جامعه خبره توزیع شد. پس از دریافت نظرات خبرگان اولین مرحله دلفی با سؤالات جدید و مؤلفه‌ها با نرم‌افزار Excel ورژن ۱۶ بررسی گردید. قبل از شروع باید طیف‌های موجود در فرم پرسشنامه را فازی سازی نموده؛ که طبق جدول (۴) و فرمول زیر متغیرهای کلامی فازی‌سازی گردید.

جدول ۴. متغیرهای کلامی فازی سازی

اعداد فازی قطعی	اعداد فازی مثلثی	متغیرهای کلامی
۰/۹۳۷	(۰، ۰/۲۵، ۱)	بسیار موافقم
۰/۷۵	(۰/۷۵، ۰/۱۵، ۰/۱۵)	موافقم
۰/۵	(۰/۵، ۰/۲۵، ۰/۲۵)	نظری ندارم
۰/۲۵	(۰/۲۵، ۰/۱۵، ۰/۱۵)	مخالفم
۰/۰۶۲۰	(۰/۲۵، ۰، ۰)	بسیار مخالفم

در جدول ۴ اعداد فازی قطعی شده با استفاده از فرمول مینکوسکی به شکل زیر محاسبه شده است:

$$\chi = m + \frac{\beta - \alpha}{4}$$

در فاز سوم نظرسنجی از خبرگان مؤلفه‌های مورد نظر به ترتیب اهمیت عبارت بودند از: زیر ساخت‌های داده با میانگین ۰/۸۷۷؛ نقش نظارتی با میانگین ۰/۸۵۱؛ استفاده مجدد از داده با میانگین ۰/۸۳۵؛ بودجه ۰/۸۲۵؛ سازماندهی داده ۰/۸۲۳؛ اشتراک گذاری با میانگین ۰/۸۱۳؛ نتایج بدست آمده نشان می‌دهد بیشترین میزان موافقت خبرگان در خصوص زیرساخت داده‌ها مربوط به زیرساخت‌های نرم‌افزاری و کمترین میزان موافقت تدوین قوانین اصولی است. برای مؤلفه نقش نظارتی شاخص «ایجاد کارگروه برای نظارت بر روند داده‌های پژوهشی در کتابخانه»، و کمترین میزان موافقت خبرگان مربوط به «مشارکت کتابخانه در کارگروه نظارتی» می‌باشد. استفاده مجدد از داده‌های پژوهشی: «تدوین سیاست‌های لازم برای استفاده مجدد از داده‌های پژوهشی» و «ایجاد کمیته‌های تخصصی در کاربست یافته‌های پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی» به ترتیب بیشترین و کمترین میزان را دارا هستند. در خصوص مؤلفه بودجه: بیشترین میزان موافقت به مؤلفه «اختصاص بودجه خاص برای داده‌های پژوهشی» و کمترین میزان موافقت مربوط به اختصاص تسهیلات به پژوهشگران برای تولید داده‌های پژوهشی» می‌شود. سازماندهی داده: بیشترین میزان موافقت مربوط به شاخص «ایجاد فایل و رکورد برای داده‌های پژوهشی» و کمترین میزان موافقت مربوط به «یکپارچه سازی داده‌های پژوهشی و استاندارد سازی سازماندهی داده‌ها» می‌باشد. سرانجام مؤلفه اشتراک گذاری داده: بیشترین میزان موافقت را «مدیریت به اشتراک گذاری داده‌های پژوهشی توسط کتابخانه»، و کمترین میزان موافقت مربوط به «ایجاد تسهیلات برای به اشتراک گذاری داده‌های پژوهشی» به خود اختصاص داده است.

در پاسخ به سوال دوم پژوهش اولویت عوامل موثر بر مؤلفه‌های پر کاربرد مدیریت داده‌های پژوهشی در کتابخانه‌های دانشگاهی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قطب ۷ کشور به چه ترتیبی بوده است؟

جدول ۵. ترتیب و اولویت‌بندی مفاهیم مرتبط با مؤلفه‌های پر کاربرد مدیریت داده‌های پژوهشی در کتابخانه‌های دانشگاهی علوم پزشکی، قطب ۷ کشور

مفاهیم	مقوله
ایجاد زیرساخت‌های نرم‌افزاری؛ تدوین قوانین اصولی؛ استفاده از امکانات پژوهش سایر مراکز	زیرساخت‌ها
ایجاد کارگروهی برای نظارت؛ مشارکت کتابخانه در کارگروه	نقش نظارتی
تدوین سیاست‌های لازم برای استفاده مجدد از داده‌های پژوهشی؛ ایجاد کمیته‌های تخصصی در کاربست یافته‌های پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی	استفاده مجدد از داده
اختصاص بودجه خاص؛ اختصاص بودجه؛ استفاده رایگان پژوهشگران؛ تسهیلات به پژوهشگران	بودجه
ایجاد فایل و رکورد؛ اختصاص کدهای شناسایی؛ اختصاص کدهای (نشانگر شیء دیجیتال)؛ ایجاد داده‌های مفهومی؛ یکپارچه سازی؛ استاندارد سازی سازماندهی	سازماندهی داده
ایجاد تسهیلات برای به اشتراک گذاری؛ ایجاد و اختصاص فضاها مناسب؛ مدیریت به اشتراک گذاری	اشتراک گذاری

نتایج به دست آمد نشان داد که همه مدیران و کتابداران پاسخگو اعتقاد داشته‌اند که زیرساخت‌های داده در کتابخانه‌های دانشگاهی از اهمیت بالایی برخوردار هستند. در سایه ایجاد زیرساخت‌های داده از دوباره کاری‌ها در تولید و جمع‌آوری داده توسط سازمان‌های مختلف جلوگیری خواهد شد، هزینه‌ها کاهش یافته و از قابلیت‌های داده و اطلاعات در راستای برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها به طور مؤثری استفاده به عمل می‌آید. همچنین ایجاد زیرساخت‌ها در مدیریت داده‌های پژوهشی، باعث تسریع فعالیت‌های پژوهشی و پیشرفت علمی می‌شود و برای ذینفعان خود مزایای متعددی دارد. در خصوص نقش نظارتی بر داده‌ها از دیدگاه کتابداران و مدیران کتابخانه‌های دانشگاهی، نتایج نشان می‌دهد که ایجاد کارگروهی برای نظارت بر روند داده‌های پژوهشی و شاخص مشارکت کتابخانه در کار گروه نظارتی در روند داده‌های پژوهشی از نگاه ایشان مهم و تأثیرگذار ارزیابی شده است. استفاده مجدد از داده‌ها از دیدگاه کتابداران و مدیران کتابخانه‌های دانشگاهی نتایج نشان داد که شاخص‌های تدوین سیاست‌های لازم برای استفاده مجدد از داده‌های پژوهشی و نیز ایجاد کمیته‌های تخصصی در کاربست و اجرایی نمودن یافته‌های پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی، در هیچ یک از دانشگاه‌های مذکور، مورد توجه مدیران بوده و این امر باعث افت نمره ارزیابی مدیریت داده‌ها در این کتابخانه‌ها شده است؛ همچنین نتایج نشان می‌دهد در بعد تدوین سیاست‌های لازم برای استفاده مجدد از داده‌ها، مستلزم توجه به عوامل انسانی، مؤلفه‌های آموزش، اقدامات فرهنگی، نگرش و انگیزش، اخلاق حرفه‌ای و مسائل اجتماعی مبتلابه در دانشگاه‌های مذکور است که مورد بی‌توجهی قرار گرفته‌اند.

دیدگاه کتابداران و مدیران کتابخانه‌های دانشگاهی در خصوص بودجه اختصاص بودجه برای استفاده رایگان پژوهشگران از داده‌های پژوهشی و عدم اختصاص تسهیلات به پژوهشگران برای تولید داده‌های پژوهشی دارای بیشترین میزان اهمیت بوده‌اند. بر همین اساس کتابخانه‌های مذکور در حوزه علوم پزشکی باید در نقش یک ارائه دهنده خدمات فناوری اطلاعات، بتوانند پاسخ‌گوی نیازهای متفاوت و متغیر مشتریان خود باشند. در خصوص سازماندهی داده‌ها نشان می‌دهد که ایجاد فایل و رکورد؛ اختصاص کدهای شناسایی؛ اختصاص کدهای (نشانگر شیء دیجیتال) داده‌ها و ایجاد داده‌های مفهومی برای بازیابی‌های معنایی، از نگاه جامعه آماری، مهمترین عناصر در این مقوله تشخیص داده شده است. بنابراین دانشگاه‌های قطب ۷ علوم پزشکی باید پایگاه‌های داده رابطه‌ای را پیاده‌سازی کرده تا داده‌ها در آن‌ها در ردیف‌ها و ستون‌هایی سازماندهی شده و بتوان از آنها برای تصمیم‌گیری کاربر نهایی پشتیبانی به عمل آورد. همچنین نتایج نشان می‌دهد که تسهیلات به اشتراک‌گذاری داده‌های به عنوان یک ضرورت در نظر گرفته می‌شود. اشتراک‌گذاری داده‌ها باعث اعتماد عمومی به پژوهش‌ها شده و می‌تواند به بازتولید و اعتباریابی مجدد پژوهش‌ها کمک کند. علاوه بر این، بهبود پرس‌وجوی علمی، تشویق ایده‌ها و تحلیل‌های متنوع‌تر، ترویج پژوهش‌های جدید، امکان آزمون فرضیه‌ها و روش‌های تحلیل جدید، حمایت از مطالعات مربوط به روش‌ها و سنجش مجموعه داده، تسهیل آموزش دانشجویان، امکان کشف موضوعاتی را که توسط مطالعات اولیه امکانپذیر نیست، فراهم می‌آورد و مهمتر از آن به شفافیت بیشتر علم و پژوهش کمک خواهد نمود. همچنین نتایج پژوهش در بررسی وضعیت اشتراک‌گذاری داده در بین پژوهشگران حوزه پزشکی نشان می‌دهد که تسهیل پژوهش‌ها و تولید حجم عظیمی از داده‌ها در نتیجه پیشرفت در فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات، منجر به ارائه پارادایم جدیدی در پژوهش‌های علمی تحت عنوان پارادایم چهارم پژوهش یا پژوهش‌های داده محور شد در این پارادایم تاکید بر پژوهش‌هایی است که مبتنی بر اشتراک‌گذاری داده‌های پژوهشی هستند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد که مدیریت داده‌ها در کتابخانه‌های دانشگاهی پایین‌تر از سطح مطلوب است. کتابداران و مدیران کتابخانه‌ها در ارزیابی پرکاربردترین مؤلفه‌های اکتشافی در مدیریت داده‌های پژوهشی در این کتابخانه‌ها، به ترتیب: زیرساخت داده؛ نقش نظارتی؛ استفاده مجدد از داده؛ بودجه؛ سازماندهی؛ اشتراک‌گذاری را به عنوان مهمترین مؤلفه‌ها در این فرایند دانسته‌اند. لذا تقویت این ابعاد می‌تواند زمینه را برای دستیابی به اهداف پایدار سازمانی فراهم کرده و منجر به ارتقای کتابخانه‌های دانشگاهی مورد نظر شود.

اجرای تحلیل عاملی متغیرها بر اساس ماتریس همبستگی و موافقت حاصل در جامعه مورد مطالعه قابل توجه است، نتایج آزمون کرویت بارتلت در پژوهش حاضر کمتر از ۰/۰۱ بوده که براساس آن یافته‌های زیر منطبق بر عوامل ۶ گانه و با تأکید بر بیشترین میزان موافقت خبرگان مورد بحث قرار خواهند گرفت.

براساس یافته‌های پژوهش و با هدف کشف پرکاربردترین مؤلفه‌ها و شاخص‌های مدیریت داده در پاسخ به پرسش اصلی پژوهش یعنی: پرکاربردترین مؤلفه‌های مدیریت داده‌های پژوهشی در کتابخانه‌های دانشگاهی کدامند؟

نتایج بدست آمده نشان داد که بر اساس مطالعات انجام شده، پیشینه‌های پژوهش و اجماع نظرات خبرگان، و پس از اجرای سومین فاز دلفی، ۶ مؤلفه از این فرایند که به ترتیب و اولویت آنها بر اساس جدول ۳ ذکر شده است. وزیری، نقشینه و نوروزی چاکلی، (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان مدیریت کلان داده‌های پژوهشی، بیان داشته اند که کتابخانه‌های امروز از ابتدا تا انتهای فرآیند پژوهش، اطلاع‌یابی، راهنمایی و مشاوره به پژوهشگران و انتشار مقالاتشان، در کنار آنها بوده و به آنها یاری می‌رسانند. وی معتقد است ذخیره و نگهداری کلان داده‌ها، امکان استفاده مجدد از آنها را در آینده و توسط دیگر پژوهشگران امکان‌پذیر می‌کند که این مهم می‌تواند برای جامعه دانشگاهی بسیار مفید باشد. نتایج این پژوهش با یافته‌های وی همخوانی داشته است. در ارزیابی مقوله زیر ساخت داده؛ ایجاد امکانات برای استفاده سایر مراکز آموزشی و پژوهشی و تدوین قوانین اصولی و پایه، می‌تواند علاوه بر اجرای فرایند به اشتراک‌گذاری داده‌های پژوهشی، کاهش هزینه‌ها و صرفه جویی در زمان، ابزاری برای فعالیت‌های رسمی سایر پژوهشگران بدون بروکراسی اداری، با تأکید بر قوانین و مقررات مصوب باشد. بررسی نتایج در خصوص نقش نظارتی کتابخانه‌های دانشگاهی ملزم به ایجاد کارگروه برای نظارت و مشارکت کتابخانه در کارگروه‌های مدیریت داده را بیش از سایر شاخص‌ها در این مؤلفه مد نظر قرار دهند. الزام در ایجاد کارگروه‌های مدیریت داده و نیز مشارکت متخصصین شاغل در کتابخانه، لازمه حرکت در مسیر مطلوب تولید اطلاعات، اطلاع‌رسانی، و اشاعه اطلاعات پزشکی مطابق با استانداردهای علم اطلاعات، خواهد بود. بودجه، نتایج نشان داد که اختصاص تسهیلات به پژوهشگران پزشکی برای تولید داده و اختصاص بودجه خاص برای داده‌پردازی، مهمترین شاخص‌های مورد اشاره در کتابخانه‌های علوم پزشکی بوده است. با عنایت به هزینه کرد ارقام قابل توجهی برای خرید تولیدات خارج از سازمان اعم از چاپی و غیرچاپی، لازم است تا مدیران کلان، با هدف افزایش انگیزه و تولید اطلاعات کارآمد و روزآمد پزشکی، بودجه خاصی برای این بخش پیش بینی کنند تا علاوه بر ارتقای سطح علمی افراد، به ارتقای سازمانی کتابخانه‌های دانشگاهی نیز منجر گردد.

در بررسی مقوله سازماندهی داده در کتابخانه‌های علوم پزشکی، شاخص ایجاد فایل و رکورد برای داده و اختصاص کدهای شناسایی برای داده‌های پژوهشی، مهمترین مفاهیم مورد نظر متخصصان بوده و می‌توان چنین نتیجه گرفت که فرایندهای سازماندهی داده از همان روش‌های سنتی در عرصه خدمات این چینی بهره می‌گیرد و هنوز تفکر جدیدی در عرصه مدیریت داده برای این بخش حاکم نشده است. در ارزیابی مقوله به اشتراک‌گذاری داده؛ مفهوم مدیریت و ایجاد و اختصاص فضای مناسب برای به اشتراک‌گذاری داده بیشترین امتیاز را از نگاه متخصصان کتابخانه‌های دانشگاهی به خود اختصاص داده‌اند. این شاخص‌ها نیز نشان‌دهنده نبود نگرش مدیریتی مناسب در فرایند به اشتراک‌گذاری است که امروزه بخش قابل توجهی از نیازهای مخاطبان متخصص در حوزه پزشکی را پوشش می‌دهد. یافته‌های پژوهش حاضر در حوزه مدیریت داده‌ها با یافته‌های پژوهش (مجیدی و همکاران، ۱۳۹۵) هم‌سو بوده است. ایشان در پژوهش خود با عنوان: مبانی، مدل‌ها و مسائل گزینش و مدیریت داده‌های پژوهشی در محیط‌های علمی و دانشگاهی، به گزینش و مدیریت داده‌های پژوهشی حوزه آموزشی و پژوهشی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی را بررسی نمودند. مفاهیم، مدل‌ها، ابعاد و چالش‌های گزینش و مدیریت داده‌های پژوهشی در محیط‌های علمی و دانشگاهی نقاط مشترک آنها با این پژوهش بوده است.

چن و وو^۱ معتقدند یکی از خدمات معمول مدیریت داده‌های پژوهشی کتابخانه‌های دانشگاهی، مشاوره برای رفع نیازهای پژوهشگران است که با خدمات سنتی گذشته متفاوت است. کتابداران می‌توانند در نقش مربی، مشاور پژوهشی باشند یا احتمالاً با بخش خدمات فناوری

^۱. Chen, X., and M. Wu

اطلاعات و مدیران همکاری کنند. آنها می‌توانند در ایجاد مخازن داده‌های سازمانی یا فهرست داده‌ها، البته با همکاری خدمات فناوری اطلاعات نقشی مؤثری داشته باشند. یافته‌های ایشان با مؤلفه‌های مکشوفه این پژوهش هم‌خوانی داشته است. در نهایت نتایج پژوهش نشان داد که بارهای عاملی مناسب برای مدیریت داده‌های پژوهشی در کتابخانه‌های دانشگاهی علوم پزشکی قطب ۷ کشور، همگی بالاتر از ۰/۶ و در محدوده قابل قبول قرار داشته‌اند که نشان‌دهنده تأثیر شاخص‌ها در شکل‌گیری مؤلفه‌های الگو هستند (وزیری، نقشینه و نوروزی‌چاکلی، ۱۳۹۷). در پژوهشی عوامل مؤثر بر اشتراک داده‌های پژوهشی و مؤلفه‌های مؤثر بر آن را بررسی کردند. یافته‌های آنها نشان داد که سازمان‌ها و حامیان مالی پژوهش‌های آنها، باید سیاست‌ناشران نشریات علمی در اشتراک داده‌های پژوهشی، حمایت سازمانی و طرح مدیریت داده‌ها، نوع دوستی، حریم خصوصی، محرمانگی، قوانین و مقررات ملی و بین‌المللی، کسب رضایت آگاهانه از مشارکت‌کنندگان، مکانیزم‌های انگیزشی، کسب اعتبار حرفه‌ای و دانشگاهی را رعایت کنند. این نتایج با یافته‌های پژوهش حاضر هم‌خوانی داشت.

یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج پژوهش ولی‌زاده‌حقی و همکاران (۱۳۸۵) با عنوان بررسی زیرساخت‌های ارائه خدمات اطلاعاتی در کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران هم‌خوانی داشته است. در این پژوهش نتایج نشان داد که وجود زیرساخت‌های خدمات اطلاعاتی در کتابخانه‌های تخصصی، امکان دسترسی و مبادله اطلاعات را از موقعیت‌ها و مکان‌های پراکنده را فراهم کند و به استفاده‌کنندگان امکان می‌دهد تا اطلاعات را از طریق مرکز، از طریق اینترنت و هم از طریق همکاری بین کتابخانه‌ای، به راحتی و به شکل تعاملی گردآوری و اشاعه دهند. چن و وو (۲۰۱۷) در پژوهش خود نیازهای مدیریت داده‌های پژوهشی شیمی و شناخت وضعیت داده‌های پژوهشی آن در فرآیند پژوهشگری و پژوهش‌های شیمی از جنبه‌های تولید و جمع‌آوری، ضبط داده‌های مدیریت و به اشتراک‌گذاری و پردازش آنها، حفظ و تهیه نسخه پشتیبان، انتشار و به اشتراک‌گذاری داده‌ها را مطالعه کردند؛ نتایج ایشان نیز در مؤلفه‌های مذکور با نتایج پژوهش حاضر همسو و هماهنگ بوده است. چیگوادا، چیپارایوشا و کاسیرووری^۱ (۲۰۱۷) در پژوهش خود به بررسی خدمات مدیریت داده‌های پژوهشی در کتابخانه‌های دانشگاهی پرداختند. یافته‌های آنها نه تنها تعدادی از تفاوت‌های مکانی و سازمانی در خدمات و ابزارهای مدیریت داده را نشان داد، بلکه تأثیر سطح آمادگی و درجه توسعه در نقش‌های مدیریت داده را بر انواع خدمات مدیریت داده که در آنجا عرضه شده را نیز نشان داد. براساس نتایج آنها، خدمات مدیریت داده، تعهد نهادی به منابع و فرصت‌های آموزش، حیاتی است. به عنوان یک حرفه نوظهور، کتابداران داده‌ها، نیاز به پرورش و آموزش بیشتر دارند. نتایج ایشان در طراحی مدل پژوهش با یافته‌های پژوهش حاضر همسو بود. یافته‌های نیند و همکاران^۲ (۲۰۱۷) که در پژوهش خود استفاده از یک ابزار منبع باز برای بارگیری، مدیریت، پالایش و مراقبت مدت‌دار از داده‌های پژوهش را ضروری می‌دانند تا به عنوان مجموعه داده‌های قابل باز تولید و تجدیدپذیر برای محققین و گروه‌های پژوهشی همکاران تعریف شود، همسو و مطابقت داشت.

این پژوهش به کتابخانه‌های دانشگاهی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قطب ۷ کشور محدود شده است، بنابراین در تعمیم نتایج به دست آمده از این پژوهش به سایر سازمان‌ها و مراکز دانشگاهی، باید احتیاط لازم به کار گرفته شود. همچنین با توجه به اینکه گردآوری بخش عمده‌ای از داده‌های این پژوهش با استفاده از پرسشنامه صورت گرفته است؛ بنابراین با توجه به ماهیت پرسشنامه و توجه به اینکه پاسخ‌گویان به دلایل مختلف محیطی، شخصی و روانی، ممکن است نظرات واقعی خود را نشان ندهند، تعمیم و تفسیر نتایج با محدودیت‌هایی همراه بوده است.

با توجه به اینکه این پژوهش برای اولین بار در حوزه کتابخانه‌های دانشگاهی انجام شده و در بررسی نتایج و سوابق پژوهش‌های پیشین، تاکنون هیچ پژوهشی با این وسعت در عرصه مدیریت داده انجام نشده، لذا توصیه می‌شود:

1. Chigwada, Chiparausha, and Kasiroori
2. Nind *et al.*

- الف. تعمیم نتایج به سایر سازمان‌ها و مراکز دانشگاهی، با احتیاط انجام شود؛ همچنین کتابخانه‌ها با به اشتراک گذاری داده‌های پژوهشی و قابلیت‌های آنها آشنا شوند.
- ب. استفاده از تکنیک‌های نیازسنجی، و خواسته‌های کاربران در کتابخانه‌ها مورد بررسی قرار گیرد تا با داده‌های تولید شده به سوی رقابت پذیری سوق داده شود.
- پ. پیشنهاد می‌شود مدیران و مسئولین کتابخانه‌های دانشگاهی علوم پزشکی قطب ۷ نسبت به تهیه چارچوبی قانونی و حقوقی جهت زیر ساخت داده و اشتراک گذاری داده‌های پژوهشی در سطح دانشگاهها، سازمان‌ها و حتی در سطح کشور، با در نظر گرفتن مسائل مرتبط با داده‌ها، مسائل ملی و رویکردهای بین‌المللی، حساسیت داده‌ای، مالکیت و حق مؤلف، هم‌نویسندگی و مشارکت علمی و سایر موارد مرتبط تبیین و مورد توجه قرار گیرد.
- ت. پیشنهاد می‌شود اقدامات لازم نرم‌افزاری و سخت‌افزاری لازم جهت استفاده بهینه‌تر از داده‌ها در خصوص سازماندهی داده در تمامی دانشگاهها و سازمانهای تولید کننده داده و یا مصرف کننده داده، مورد توجه جدی قرار گیرد.
- ث. پیشنهاد می‌شود نسبت به تدوین آئین‌نامه مدون در خصوص نقش نظارتی و استفاده مجدد از داده در کتابخانه‌های دانشگاهی که در زمینه فناوری‌های داده و استفاده عملی آن فعالیت دارد در جهت کاربردی کردن داده تولید شده و برنامه‌ریزی برای توزیع دانش در بین کارکنان عمل کند تا دسترسی به داده تسهیل گردد. پیشنهاد می‌شود مدیران و مسئولین مربوطه نسبت به تدوین آئین‌نامه در خصوص بودجه این کتابخانه‌ها اقدام شایسته را به عمل آورند.

منابع

- افخمی، ر. (۱۳۸۹). مدیریت چرخه تولید تا مصرف داده‌های پژوهشی: چالش‌ها و فرصت‌ها. همایش ملی مدیریت پژوهش و فناوری، تهران، ۱۳۸۹. ۱-۳۲.
- فامیل‌روحانی، ع.، غفاری، س.، داوودی، ر.، و اسلامیان، ف. (۱۳۹۰). بررسی تفاوت عملکرد مدیران کتابدار و غیر کتابدار در مدیریت کتابخانه‌های دانشگاهی قطب دو دانشگاه آزاد اسلامی. فصلنامه دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)، ۴(۱۲)، ۸۱-۶۹.
- باواخانی، آ. (۱۳۹۵). تبیین نقش سبک رهبری کتابخانه‌های دانشگاهی در استقرار نظام مدیریت دانش. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱(۷۳)، ۳۲-۴۹.
- سلیمانی‌ده‌دیوان، آ.، فهیم‌نیا، ف.، نقشینه، ن. و سلیمانی‌نژاد، ع. (۱۳۹۹). استفاده مجدد از داده‌های پژوهشی در ایران: شناسایی عناصر و الزامات. پژوهش‌نامه پردازش و مدیریت اطلاعات، ۳(۳۵)، ۶۶۳-۶۹۲.
- صراف‌زاده، م. (۱۳۹۴). مدیریت کلان داده‌های پژوهشی: نقشی نوین برای کتابخانه‌های دانشگاهی. فصلنامه نقد کتاب اطلاع‌رسانی و ارتباطات، ۲(۶)، ۲۶۵-۲۷۴.
- عروجی، م.، علیمحمدی، د.، و آخشیک، سمیه سادات (۱۳۹۷). ظرفیت برنامه‌های درسی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی برای تصدی فرصت‌های شغلی مدیریت داده‌های پژوهشی. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۳(۱)، ۵۸-۸۳.
- فیضی، ط. (۱۳۹۸). مبانی سازمان و مدیریت. دانشگاه پیام نور.
- کلانتری اسکویی، ع.، و خوشه مهر، ص. (۱۳۹۷). شناسایی و اولویت بندی چالش‌های اشتراک گذاری داده و اطلاعات مکانی. فصلنامه علمی-پژوهشی اطلاعات جغرافیایی سپهر، ۲۷(۱۰۶)، ۵۵-۳۷.
- مجیدی، ا.، نقشینه، ن.، اسمعیلی گیوی، م.، و هاشمی، م. ر. (۱۳۹۵). مطالعه مبانی، مدل‌ها و مسائل گزینش و مدیریت داده‌های پژوهشی در محیط‌های علمی و دانشگاهی. تعامل انسان و اطلاعات، ۴(۲)، ۳۱-۵۷.
- محمودزاده‌نابق، ز. (۱۳۹۳). مطالعه تطبیقی نظام ملی مدیریت داده‌های ترخیص بیمارستانی کشورهای منتخب و ارائه الگو برای ایران. [پایان‌نامه دکترای تخصصی مدیریت اطلاعات بهداشتی]، دانشگاه علوم پزشکی ایران.

- وزیری، ا.، نقشینه، ن. و نوروزی چاکلی، ع. (۱۳۹۷). اشتراک‌گذاری داده‌های پژوهشی: یک مطالعه علم‌سنجی. *پژوهش‌نامه علم‌سنجی*، ۷(۴)، ۱-۱۶.
- وزیری، ا.، نقشینه، ن. و نوروزی چاکلی، ع. (۱۳۹۷). اشتراک‌گذاری داده‌های پژوهشی: رویکردهای ملی و بین‌المللی. *پژوهش‌نامه پردازش و مدیریت اطلاعات*، ۳(۳۳)، ۱۰۱۳-۱۰۴۰.
- ولی‌زاده‌حقی، س. (۱۳۸۵). بررسی زیرساخت‌های ارائه خدمات اطلاعاتی در کتابخانه‌های تخصصی دولتی شهر تهران. *فصلنامه کتاب سال*، ۳(۱۷)، ۲۸-۱۳.

References

- Afkhami, R. (2010). Managing the production cycle to the consumption of research data: Challenges and opportunities. *National Conference on Research and Technology Management*, Tehran, 2010. 32-1. [In Persian]
- Bavakhani, A. (2016). Factors influencing users' attraction to the libraries of Astan Quds Razavi based on customer-focused marketing model "4 C's" from the viewpoint of librarians. *Library and Information Sciences*, 19(1), 32-49. [In Persian]
- Borgman, Christine L., Wallis, Jillian C., & Noel, Enyedy. (1994). Little science confronts the data deluge: habitatecology, embedded sensor networks, and digital libraries. *International Journal on Digital Libraries*, 7(1-2), 17-30.
- Chigwada, J., B. Chiparousha, and J. Kasiroori (2017). Research Data Management in Research Institutions in Zimbabwe. *Data Science Journal*, 16.
- Cox Andrew, M. & Pinfield, Stephen, (2017). Research data management and libraries: Current activities and future priorities. *Journal of Librarianship and Information Science*, 46(4), 299-316.
- Chen, X., and M. Wu. (2017). Survey on the needs for chemistry research data management and sharing. *The Journal of Academic Librarianship*, 43(4), 346-353.
- Elsayed, A. M., & Saleh, E. I. (2018). Research data management and sharing among researchers in Arab universities: An exploratory study. *IFLA journal*, 44(4), 281-299.
- Famil-Rouhani, A. A., Ghaffari, S., Davoodi, R., Eslamian, F. (2011). Investigating the difference between librarian and non-librarian managers' performance in the management of academic libraries located in Islamic Azad University Region. *Journal of Knowledge Studies*, 4(12), 69-82. [In Persian]
- Faizi, i. (2019). *Principles of organization and management*. Payame Noor University.
- Kalantari Oskouei, A., Saber Khoshemehr, M. (2018). Identifying and prioritizing the challenges of data sharing and spatial information. *Scientific-Research Quarterly of Geographical Data (SEPEHR)*, 27(106), 37-55. [In Persian]
- Majidi, A., Naghshineh, N., Ismaili ghivi M. R., Hashemi, M. (2017). Study of the foundation, models and issues of research data curation and management in scientific and academic environments. *Human Information Interaction*, 4 (2), 57-31. [In Persian]
- Mahmoudzadeh Saqib, Z. (2014). *A comparative study of the national hospital management data management system of selected countries and providing a model for Iran*. [PhD Thesis in Health Information Management], Iran University of Medical Sciences. [In Persian]
- Nind, T., Galloway, J., McAllister, G., Scobbie, D., Bonney, W., Hall, C., & Jefferson, E. (2018). The research data management platform (RDMP): A novel, process driven, open-source tool for the management of longitudinal cohorts of clinical data. *GigaScience* 7(7)giy060, <https://doi.org/10.1093/gigascience/giy060>
- Oroji, M., Alimohammadi, D., Akhshik, A. (2019). Capacity Assessment of Curriculum Information Science and Knowledge Studies to Support Students for Getting Job Opportunities in Research Data Management. *Librarianship and Information Organization Studies*, 30(1), 55-79. [In Persian]
- Perrier, Laure & et al., (2017). Research data management in academic institutions: A scoping review. Available at: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0178261>
- Soleimani, A., Fahimnia, F., Naghshineh, N., & Soleimani Nezhad, A. (2020). Reuse of Research Data in Iran: Elements and Requirements. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 35 (3), 663-692. [In Persian].
- Sarrazfzadeh, M. (2015). Research metadata management: A new role for academic libraries. *Information & communication Quarterly Book Review*, 2(6), 265-273. [In Persian].

- Vaziri, E., Naghshineh, N., Noroozi chakoli, A. (2018). A scientometric study of data sharing literature. *Scientometrics Research Journal Scientific Bi-Quarterly*, 4(7), 1-16. [In Persian].
- Vaziri E. (2018). Data Sharing: International and National Approaches. *Information Processing and Management*, 33 (3), 1013-1040. [In Persian].
- Valizadeh Haghi, S. (2006). Investigating the infrastructure of providing information services in specialized government libraries in Tehran. *Book Quarterly of the year*, (17) 3, 28-13. [In Persian].

Investigating teleworking in Public Libraries during the COVID-19 Pandemic

Zohreh Mirhosseini¹ | Hossein Ali Khodkar^{2*} | Neda Fatehizade³

1- Associate Professor, Department of Information Science, Islamic Azad University, Tehran North Branch. z_mirhosseini@iau-tnb.ac.ir

2- PhD. student in Information Science, Islamic Azad University, Tehran North Branch. (Corresponding author) ha.khodkar@gmail.com

3- Master student of information science, Payam-e Noor University, Mashhad nedafatehi@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: The purpose of this study is to investigate the teleworking in public libraries from March 2018 onwards, simultaneously with the official announcement of the arrival of COVID-19 to identify the types of services regarding their strengths & weaknesses.
Article history: Received: 19 June 2021 Received in revised form: 04 August 2021 Accepted: 29 March 2022 Published online: 20 February 2022	Methodology: This research has a qualitative approach using content analysis. The data collection tool was a semi-structured interview conducted through WhatsApp. The population of this research is composed of heads and experts of library development, headquarters and general departments of public libraries, and has continued with the purposeful method and snowball sampling with 15 experts.
Keywords: Public Libraries, Tele Communication, Corona Virus (Covid-19), Iranian Public Libraries Foundation.	Results: The findings of this study showed that although initially public libraries did not play a significant role in providing acceptable services to members, but over time and training librarians through cyberspace and the creation of a virtual network of librarians, could meet the information needs of the target community. Among teleworking services, the highest selection was related to cultural services with 32.8%. Among the strengths of teleworking, the creation of a virtual network had the highest selection with 39.1%, and among the weaknesses, unfamiliarity with teleworking with 24.5%. Among the solutions, the highest selection was related to planning to utilize the capacity and capability of employees during working hours with 23.3%. Conclusion: Public libraries have provided acceptable measures for members through a reorganization of the workforce, as well as the training of librarians and the issuance of some directives with a delay of several months.

Cite this article: mirhosseini, Z., khodkar, H., Fatehi zadeh, N. (2022). Investigating teleworking in Public Libraries during the COVID-19 Pandemic. *Journal of Knowledge Studies*, 14(55), 121-138.

DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.8.3

بررسی وضعیت دورکاری در کتابخانه‌های عمومی در ایام پاندمی کووید-۱۹

زهرة میرحسینی^۱ | حسینعلی خودکار^{۲*} | ندا فاتحی زاده^۳

۱- دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران شمال z_mirhosseini@iau-tnb.ac.ir

۲- دانشجوی دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران شمال - اداره امور کتابخانه‌ها و همکاری‌های اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان سیستان و بلوچستان (نویسنده مسئول) ha.khodkar@gmail.com

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه پیام نور - واحد مشهد nedafatehi@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۲۹</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۰۵/۱۳</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۰۹</p> <p>تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۰/۱۲/۰۱</p>	<p>هدف: هدف این پژوهش بررسی وضعیت دورکاری کتابخانه‌های عمومی در ایام پاندمی کووید-۱۹ و شناسایی انواع خدمات ارائه شده و نقاط قوت و ضعف این خدمات می‌باشد.</p> <p>روش پژوهش: این پژوهش با رویکرد کیفی و به صورت تحلیل محتوا انجام شده است. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته بود که از طریق تماس صوتی انجام شده است. جامعه این پژوهش شامل ۱۵ نفر از روسا و کارشناسان توسعه کتابخانه‌های ستاد و ادارات کل کتابخانه‌های عمومی می‌باشد و در این پژوهش از نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی در گردآوری داده‌ها، ضبط تماس‌ها و جمع‌آوری داده‌ها تا دستیابی به مرحله‌ی اشباع استفاده شده است.</p> <p>یافته‌ها: کتابخانه‌های عمومی در ابتدا نقش پررنگی در ارائه خدمات قابل قبول به اعضا نداشتند، اما به مرور با آموزش مجازی کتابداران و همچنین ایجاد صفحه شبکه مجازی کتابداران، خدمات فرهنگی تحت وب و انجام خدمات مجازی به رفع نیاز اطلاعاتی جامعه مخاطب اقدام نمودند. در بین خدمات ایام دورکاری بیشترین انتخاب مربوط به خدمات فرهنگی با ۳۲.۸٪ بود. در بین نقاط قوت دورکاری ایجاد شبکه مجازی با ۳۹.۱٪ بیشترین انتخاب را داشت و در بین نقاط ضعف عدم آشنایی با دورکاری با ۲۴.۵٪ بیشترین انتخاب را به دست آورد. در بین راهکارها نیز بالاترین انتخاب ۲۳.۳٪ مربوط به برنامه ریزی جهت بهره‌برداری از ظرفیت و توانمندی کارکنان در ایام دورکاری بود.</p> <p>نتیجه‌گیری: کتابخانه‌های عمومی با یک سازماندهی مجدد در بین نیروهای انسانی و همچنین آموزش کتابداران و ابلاغ برخی بخشنامه‌ها با یک تاخیر چند ماهه زمینه اقدامات قابل قبول برای اعضا را فراهم نموده‌اند.</p>
<p>واژه‌های کلیدی:</p> <p>نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، دورکاری، کرونا و ویروس (کووید-۱۹)، کتابخانه‌های عمومی.</p>	<p>استناد: میرحسینی، زهرة، خودکار، حسینعلی، فاتحی زاده، ندا. (۱۴۰۰). بررسی وضعیت دورکاری در کتابخانه‌های عمومی در ایام پاندمی کووید-۱۹. <i>دانش‌شناسی</i>، ۱۴(۵۵)، ۱۲۱-۱۳۸.</p> <p>DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.55.8.3</p>

مقدمه

جهان در اوایل سال ۲۰۲۰ دچار بحرانی عمیق گردید و بیماری حاد تنفسی کرونا ویروس (کووید-۱۹) ابتدا در چین و سپس به سرعت در سراسر جهان گسترش یافت و به خاطر نگرانی دولت‌ها به سرعت تأثیر خود را در اقتصاد و بالتبع آن سایر شاخص‌های سیاسی و فرهنگی پدیدار کرد. همه‌گیری کووید-۱۹ در ایران به صورت رسمی در ۳۰ بهمن ۱۳۹۸ در شهر قم تأیید و تقریباً از ۲ هفته پس از این اعلام عمومی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی شیوع و همه‌گیری این ویروس در سطح کشور را تأیید و اعلام نمود (حیدری، ۱۳۹۹). با توجه به همه‌گیری سریع این ویروس مراکز جمعیتی مانند دانشگاه‌ها، سینماها، مدارس، مراکز فرهنگی، هنری، ورزشی و کتابخانه‌های عمومی تعطیل و یا ساعت فعالیت آنها تقلیل یافت و طرح فاصله‌گذاری اجتماعی و طرح فاصله‌گذاری هوشمند در سراسر کشور به اجرا درآمد و در این طرح‌ها شهروندان ملزم به رعایت فاصله حداقل ۲ متری در بیرون از منزل و بر اساس تقسیم‌بندی شهرها بودند و با توجه به آمار مبتلایان به بیماری کرونا نحوه ارائه خدمات در ادارات و کتابخانه‌های عمومی توسط ستاد مدیریت ملی کرونا مشخص می‌شد، تعطیلی مراکز جمعیتی از جمله کتابخانه‌ها به علت پرهیز از رفت و آمدهای غیرضرور و جلوگیری از انتقال بیشتر بیماری باعث عدم ارائه خدمات سنتی و معمول کتابخانه از قبیل امانت و بازگشت کتاب و خدمات سالن‌های مطالعه و ارائه خدمات و سرویس‌های جدید برای کاربران به شکل مجازی و از راه دور گردید.

کتابخانه‌های عمومی با توجه به وسعت و تنوع جامعه خدماتی، تأثیر مستقیمی بر توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه (مانند افزایش کیفیت زندگی، مشارکت در انسجام جامعه محلی، افزایش پیشرفت تحصیلی و فعالیت‌های تفریحی و کاهش انزوای اجتماعی) دارند (طاهری و همکاران، ۱۳۹۹). در این ایام و با توجه به شیوع این بیماری و تعطیلی مراکز تجمع جمعیتی، کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان یک نهاد فرهنگی، اجتماعی در واقع می‌بایست نقشی بیش از ارائه خدمات سنتی مانند ارائه خدمات سالن مطالعه بپردازند تا به‌عنوان یک سازمان فعال و پویا در این شرایط بحرانی انجام وظیفه نموده و رسالت اطلاع‌رسانی، فرهنگی و اجتماعی خود را ادا نمایند. واژه دورکاری به صورت کلی به معنای کارکردن در مسافتی دور از کارفرما یا خدمتگر، عموماً با استفاده از منابع فناوری اطلاعات است. این نوع کار با انتقال کار به سمت انجام دهنده کار، به جای حرکت انجام دهنده کار به سوی کار مشخص می‌شود. بعضی از نویسندگان این واژه را به کارکنان محدود کرده‌اند، عده‌ای دیگر بر مقدار زمانی که کار، دور از سازمان انجام می‌شود یا ماهیت ارتباط (مثلاً الکترونیکی) با سازمان تأکید می‌کنند.

«کار در بیرون از محل کار»، «کار با انعطاف مکانی»، «کار مستقل از مکان»، «کار از راه دور»، «کار کردن از دور» و «کار دگر ماهیتی»، مترادف‌های متداول «دورکاری» هستند، هرچند که بعضی از افراد، هنگامی که عملاً از رفت و آمدهای مرکز خلاصی حاصل می‌شود، از لفظ «کار در بیرون از محل کار» استفاده می‌کنند. دورکاری نوعی از کار انعطاف‌پذیر است. دورکاران لازم است که علاوه بر خبرگی در کار خویش، تعدادی از مهارت‌های زیر را نیز داشته باشند. علاوه بر سواد رایانه‌ای و مدیریت زمانی خوب، دورکاران نیاز به مهارت‌های بین فردی برای برقراری مؤثر کاری بدون نیاز به مهارت‌های بین فردی برای برقراری روابط مؤثر کاری بدون نیاز به ملاقات رودررو دارند (بلیک، ۱۳۸۰).

در این پژوهش سعی گردید تا پس از مطالعه منابع با صاحب نظران حوزه توسعه کتابخانه‌ها در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور به بررسی و تحلیل شیوه خدمات‌رسانی و ارائه خدمات دورکاری توسط کتابداران در ایام تعطیلی کتابخانه‌های عمومی بدلیل تصمیمات ستاد ملی و استانی مبارزه با کرونا پرداخته شود، تا ضمن بررسی نقاط قوت و ضعف خدمات ارائه شده، با ارائه نقاط اصلاحی و راه‌کارهای پیشنهادی، باعث تقویت کارآئی کتابخانه در انجام رسالت اطلاع‌رسانی، فرهنگی و اجتماعی خود در ایام و مواقع بحرانی حال حاضر و آینده گردد.

بحث دورکاری در کتابخانه‌های عمومی در سال‌های گذشته در حوزه خدماتی از قبیل فهرست‌نویسی، نوشتن گزارش، پژوهش، بازیابی اطلاعات درون‌خطی، ویرایش، نمایه‌سازی، ترجمه، برنامه‌نویسی رایانه، ورود داده‌ها و واژه‌پردازی، امور اجرایی و خدماتی که قابلیت برون‌سپاری را داشته، معمولاً مورد مطالعه و بررسی کمی قرار گرفته است و کتابخانه‌های عمومی در موقعیت عملیاتی که ملزم به ارائه کلیه

خدمات از طریق دورکاری باشند تا اسفند ۱۳۹۸ قرار نگرفته بودند، شیوع ویروس کووید-۱۹ در سرتاسر جهان و تعطیلی مراکز مهم تجمع جمعیتی و کتابخانه‌ها نخستین تجربه کتابداران و مدیران کتابخانه‌های عمومی در خصوص ارائه اینگونه خدمات بوده و به همین دلیل پژوهش و مطالعاتی کیفی و محتوایی در این خصوص که بتواند ضمن بررسی محتوایی دورکاری، به بررسی کیفی نقاط قوت و ضعف این عملکرد در بازه زمانی شیوع کرونا پردازد، وجود نداشته است. این پژوهش از جمله نخستین پژوهش‌هایی در سطح کشور است که به صورت کیفی به این مقوله پرداخته است. با توجه به اینکه کتابخانه‌های عمومی در سراسر کشور به دلیل ارائه خدمات متنوع به جمع کثیری از هموطنان عضو و غیرعضو و اعضای بالقوه و بالفعل به‌عنوان یک سازمان و پایگاه مهم اطلاع‌رسانی، فرهنگی و اجتماعی مطرح بوده است، باید در این برهه حساس نقش آن را بررسی نموده و بر اساس یک کار پژوهش کیفی و عمیق بتوان در این زمینه به تولید محتوای علمی پرداخت و تا فقر علمی این مبحث برطرف گردد. در زمینه دورکاری در کتابخانه‌های عمومی پژوهش‌هایی در سال‌های گذشته انجام پذیرفته است، اما این پژوهش از جمله اولین تحقیقاتی است که بررسی دورکاری کتابخانه‌های عمومی در ایام همه‌گیری ویروس کرونا پرداخته است.

بررسی‌های به‌عمل آمده و جست‌وجوهای صورت گرفته در پایگاه‌های اطلاعاتی نشان دهنده مطالعات اندک در حوزه دورکاری در کتابخانه‌های عمومی است. علیرغم برگزاری "همایش ملی دورکاری در نظام اداری، چالش‌ها و راه‌کارها" در سال ۱۳۹۰ توسط معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور، متأسفانه مطالعات علمی و تحقیقات پژوهشی صورت گرفته در حوزه دورکاری در کتابخانه‌های عمومی بسیار اندک بوده که در ذیل به برخی از آن‌ها اشاره خواهد شد:

طاهری، اشرفی ریزی، سعیدزاده (۱۳۹۹) به تجزیه و تحلیل اقدامات کتابخانه‌های عمومی در زمان بحران کووید-۱۹ پرداختند که نشان می‌دهد هرچند کتابخانه‌های عمومی در این بحران نیز همچون بحران‌های پیشین مانند سیل و زلزله و... با محدودیت و چالش‌هایی مواجه هستند، اما برای ارائه خدمات به جامعه خود تلاش می‌کنند. آنچه می‌توان از فعالیت‌های کتابخانه‌های عمومی جهان آموخت این است که با توجه به پتانسیل‌های فن‌آورانه (شبکه‌های اجتماعی، منابع دیجیتال، اینترنت)، دیگر زمان آن رسیده است که کتابداران فراتر از تصور مکانی کتابخانه به ارائه خدمات اطلاعاتی پردازند و خدمات مجازی کتابخانه را آغاز نمایند.

اکبری بورنگ (۱۳۹۶) در پژوهشی درباره "دیدگاه مدیران و کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمان نسبت به دورکاری: شناسایی مزایا، موانع و راه‌های گسترش" به بررسی نظر متخصصان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی پرداخته است. نتایج نشان داد که میزان آشنایی مدیران و کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمان با دورکاری در حد بالایی می‌باشد. بین میزان آشنایی مدیران و کتابداران با دورکاری بر حسب مدرک تحصیلی و جنسیت تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. بخش‌های مناسب کتابخانه جهت انجام دورکاری از دیدگاه مدیران و کتابداران به ترتیب بخش مجموعه سازی، بخش فهرست‌نویسی، بخش امانت و بخش اطلاع‌رسانی و امکانات مورد نیاز جهت انجام دورکاری به ترتیب کامپیوتر، مودم، موبایل، فکس، تلفن و در نهایت پرینتر می‌باشند. کتابخانه‌های مورد بررسی توانسته بودند در حد متوسط زمینه دورکاری را فراهم نمایند. آزمودنی‌ها، کاهش زمان رفت‌وآمد را مهمترین عامل در پذیرش دورکاری و کاهش استرس کاری به واسطه نظارت را به عنوان عاملی کم‌اهمیت در پذیرش دورکاری تلقی کردند. به‌زعم مشارکت‌کنندگان، آموزش مزایا و معایب دورکاری به مدیران و تصمیم‌گیران می‌تواند مهم‌ترین عامل گسترش دورکاری باشد.

نجفقلی نژاد و رجوی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "دورکاری در کتابخانه ملی ایران از دیدگاه دورکاران و مدیران" به بررسی مطالعه دورکاری با حداقل ۶ ماه سابقه دورکاری کارمندان و مدیران می‌پردازد. نتایج این پژوهش کمی نشان می‌دهد که بین دیدگاه کارمندان دورکار و مدیران آن‌ها در مورد ادامه دورکاری و نیز امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری تفاوت معنی‌داری وجود نداشت اما بین دیدگاه مدیران و دورکاران در مورد کیفیت کار تفاوت معنی‌دار بود.

بلزونگی، ارو-گارس^۱ (۲۰۲۰) نیز در مقاله‌ای تحت عنوان "کار از راه دور در زمینه بحران کووید-۱۹ با هدف تجزیه و تحلیل نحوه کار از راه دور" به پژوهش پرداخته و با بررسی عوامل محیطی، ایمنی و قانونی از دیدگاه نظری به نقش دورکاری در زمینه ایمنی کارکنان و نحوه تداوم فعالیت‌های آنها می‌پردازد و از منظر عملی نیز پایگاه داده‌ای از شرکت‌ها و سازمان‌هایی دورکاری را به‌عنوان معیاری برای مقابله با ویروس کرونا در شرایط بحرانی معرفی کرده‌اند، می‌پردازد.

تامارو^۲ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان "کووید-۱۹ و کتابداران در ایتالیا" به تاثیر سریع و اورژانسی کووید-۱۹ در کتابخانه و تعطیلی آنها می‌پردازد و با تجزیه و تحلیل ادبیات و اسناد آنلاین همراه با تهیه پرسشنامه از حدود ۷۰ کتابدار به خدمات و دسترسی کتابخانه‌های دیجیتال و مرجع، همچنان در زمان تعطیلی و ارائه خدمات آنلاین آنها اشاره می‌کند و ارتباط آنلاین، با استفاده از ابزارهای مختلف از تلفن گرفته تا کنفرانس ویدیویی و رسانه‌های اجتماعی، با مشارکت جامعه را به‌عنوان یک تجربه بیان می‌کند و از چشم انداز جدیدی از خدمات، که بر روابط جدید با جوامع متمرکز است برای تحول در کتابخانه‌ها نام می‌برد.

نوح، چنگ^۳ (۲۰۲۰) در مقاله‌ای تحت عنوان "مطالعه‌ای درباره درک کتابداران از کتابخانه عمومی در مورد واکنش به کووید-۱۹" نیز به طور خاص به اقدامات پیشنهادی شامل: اول، آماده‌سازی اقدامات متقابل کتابخانه ملی با هدف پاسخگویی مشترک به بیماری اپیدمی، دوم، تقویت خدمات مختلف غیرفعال و آنلاین کتابخانه‌های عمومی مختلف از طریق پشتیبانی بودجه در سطح دولت، سوم، جلوگیری کامل از همه‌گیری‌ها و پاسخ پیشگیرانه از دیدگاه کارمندان و کاربران، و چهارم، گسترش خدمات کتابخانه‌ای با هدف رفع شکاف فرهنگی دیجیتال بین طبقات مردم، از جمله بی‌انصافی اطلاعات می‌پردازد.

رفیق، بتول، علی، اولاح^۴ (۲۰۲۰) در کشور پاکستان به بررسی "پاسخ کتابخانه‌های دانشگاهی به بیماری همه‌گیر COVID-19 چشم انداز کشور در حال توسعه" پرداخته و تعیین شیوه کار، الگوی خدمات، استراتژی‌های اعمال شده و نقش آنها می‌پردازد در این تحقیق اکثر کتابخانه‌های دانشگاهی از نظر فیزیکی برای مراجعه کنندگان در این بیماری همه‌گیر بسته بودند اما با کاربران و اعضا در ارتباط بودند. کتابخانه‌ها صفحات وب خود را بروزرسانی نموده، کارمندان کتابخانه‌ها در خانه کار می‌کردند و به دلیل اتصال ۲۴ ساعته ۷ روزه و بدون هیچ‌گونه سیاست رسمی کاری برای روال کار جدید، احساس فشار به آنها بیش از حد بوده است. همچنین کتابداران دانشگاه بیان نموده که احساس می‌کنند که شکاف دیجیتالی، نداشتن مهارت سواد دیجیتالی و سرعت پایین اینترنت مهمترین موانع انتقال آنها از حالت فیزیکی به حالت آنلاین و استفاده کمتر از منابع آنلاین کتابخانه و پورتال‌های وب است و همچنین توصیه‌هایی برای بهبود نقش کتابخانه‌ها در چنین شرایطی ارائه شده است.

هورنونگ^۵ (۲۰۲۰) در مقاله‌ای با عنوان "کنار آمدن با چالش‌های کووید-۱۹: تجربیات یک کتابدار انفرادی در ایرلند" از مشاهده تمایل عمومی در ایرلند برای ادامه کار در خانه نام می‌برد و همچنین ضد عفونی کتاب‌ها و منابع بازگشتی را به عنوان یکی از مسئله‌های مهم ذکر و بیان می‌نماید، بر اساس مقاله ایوان (۲۰۲۰) "آسانترین، مطمئن‌ترین و ارزان‌ترین ضد عفونی کننده زمان است."

با توجه به خلا مطالعاتی در حوزه دوری کاری کتابخانه‌های عمومی در سالیان گذشته در ایران و به‌ویژه با توجه به تعطیلی کتابخانه‌های عمومی از اواخر سال ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ بدلیل شیوع بیماری کرونا و عدم حضور کتابداران در کتابخانه‌های عمومی و شروع دور جدید از دورکاری کتابداران، این پژوهش درصدد شناسایی و بررسی نحوه خدمات‌رسانی در ایام دورکاری در کتابخانه‌های عمومی در سال ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ برآمده و همچنین مترصد دریافت اطلاعات کاربردی و عملیاتی در اهداف زیر می‌باشد:

۱. شناسایی انواع خدمات کتابخانه‌ای ارائه شده در کتابخانه‌های عمومی در ایام کرونا از اسفند ۱۳۹۸ تا اسفند ۱۳۹۹

1. Belzunegui, Erro-Garcés

2. Tammaro

3. Noh, Chang

4. Rafiq, Batoool, Ali, Ullah

5. Hornung

۲. شناسایی نقاط قوت و ضعف خدمات ارائه شده در ایام کرونا در کتابخانه های عمومی از اسفند ۱۳۹۸ تا اسفند ۱۳۹۹
۳. معرفی نکات اصلاحی فعالیت ها و خدمات ارائه شده در ایام کرونا در کتابخانه های عمومی از اسفند ۱۳۹۸ تا اسفند ۱۳۹۹
- پژوهشگران در این پژوهش با توجه به عدم مطالعات دقیق و علمی در خصوص دورکاری در ایام کرونا، ضمن انجام مصاحبه با جمعی از خبرگان علم اطلاعات و دانش شناسی شاغل در نهاد کتابخانه های عمومی کشور به دنبال پاسخگویی به پرسش ها و سؤالات ذیل بوده و امیدوارند تا با دریافت پاسخ های دقیق، راه گشای ارائه خدمات و فعالیت های تأثیرگذار در کتابخانه های عمومی باشند.
۱. خدمات کتابخانه های عمومی به اعضا بالقوه و بالفعل در ایام کرونا از اسفند ۱۳۹۸ تا اسفند ۱۳۹۹ چگونه بوده است؟
 ۲. نقاط قوت و ضعف خدمات ارائه شده در ایام کرونا در کتابخانه های عمومی از اسفند ۱۳۹۸ تا اسفند ۱۳۹۹ چیست؟
 ۳. راهکارهای لازم جهت اصلاح فرایندهای فعالیت ها و خدمات ارائه شده در ایام کرونا در کتابخانه های عمومی از اسفند ۱۳۹۸ تا اسفند ۱۳۹۹ چه می باشد؟

روش پژوهش

تحقیق حاضر درصدد بررسی وضعیت دورکاری و بررسی خدمات رسانی و عملکرد کتابخانه های عمومی در ایام پاندمی کووید-۱۹ و شناسایی انواع خدمات ارائه شده توسط کتابخانه های عمومی است. این پژوهش با رویکرد کیفی و به صورت تحلیل محتوا انجام شد. برای انجام این پژوهش پژوهشگران از ابزار مصاحبه عمیق نیم ساختار یافته استفاده نموده و انجام مصاحبه ها از طریق تماس های تصویری واتسآپی به جهت بررسی دقیق تر حالت مصاحبه کنندگان و تماس تلفنی صورت پذیرفت. جامعه این پژوهش را روسای ادارات امور کتابخانه ها و همکاری های ادارات کل کتابخانه های عمومی استان ها، کارشناسان توسعه کتابخانه های ادارات کل کتابخانه های عمومی استان ها و روسای ادارات و کارشناسان اداره کل توسعه کتابخانه ها و مشارکت های نهاد کتابخانه های عمومی کشور تشکیل داده است. جمع آوری داده ها در این پژوهش به طریق گلوله برفی بود، تا پاسخ ها به اشباع برسند. فرم مصاحبه شامل ۳ سوال اصلی بود، با ۱۵ نفر مصاحبه انجام پذیرفت (جدول شماره ۱).

جدول ۱. خبرگان و شرکت کنندگان در مصاحبه

ردیف	سمت	محل خدمت	رشته تحصیلی	مقطع تحصیلی	جنسیت	تعداد
۱	مدیر کل توسعه کتابخانه ها و مشارکت ها	نهاد کتابخانه های عمومی کشور	علم اطلاعات و دانش شناسی	کارشناسی ارشد	مرد	۱ نفر
۲	معاون مدیر کل توسعه کتابخانه ها و مشارکت ها	نهاد کتابخانه های عمومی کشور	علم اطلاعات و دانش شناسی	کارشناسی ارشد	مرد	۱ نفر
۳	کارشناس توسعه کتابخانه ها	نهاد کتابخانه های عمومی کشور	علم اطلاعات و دانش شناسی	کارشناسی ارشد	مرد	۲ نفر
۴	رئیس اداره توسعه کتابخانه ها و همکاری ها	اداره کل کتابخانه های عمومی استان	علم اطلاعات و دانش شناسی	کارشناسی ارشد	مرد	۳ نفر
۵	رئیس اداره توسعه کتابخانه ها و همکاری ها	اداره کل کتابخانه های عمومی استان	علم اطلاعات و دانش شناسی	کارشناسی ارشد	زن	۲ نفر
۶	کارشناس توسعه کتابخانه ها	اداره کل کتابخانه های عمومی استان	علم اطلاعات و دانش شناسی	کارشناسی ارشد	زن	۳ نفر
۷	کارشناس توسعه کتابخانه ها	اداره کل کتابخانه های عمومی استان	علم اطلاعات و دانش شناسی	کارشناسی ارشد	مرد	۳ نفر
	جمع کل: ۱۵ نفر					

پژوهشگران با توجه به آشنایی به چارت نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، در ابتدا با مدیرکل توسعه کتابخانه‌ها و مشارکت‌ها و سپس معاون ایشان که به طور مستقیم‌ترین آشنایی و ارتباط را با مبحث دورکاری و فعالیت یا عدم فعالیت کتابخانه‌های عمومی و کارشناسان توسعه کتابخانه‌ها در سطح استانها را داشته، مصاحبه نمودند. پس از آن، بر اساس معرفی این افراد با برخی از کارشناسان ستادی و استانی که بیشترین فعالیت را در حوزه دورکاری و رصد فعالیت‌های کتابخانه‌ای داشته، با هماهنگی قبلی مصاحبه انجام پذیرفت.

در ابتدای مصاحبه ضمن اعلام اطمینان به مصاحبه‌شوندگان مبنی بر محرمانگی مطالب بیان شده توسط آنها و همچنین عدم بیان نام آن‌ها در هیچ مرحله‌ای از پژوهش، سوالات از پیش تعیین شده از این افراد پرسیده شد و در ادامه مصاحبه، مباحث و پرسش‌ها گسترش می‌یافت و بر اساس مباحث و نکات مطروحه سوالات جدید و نکات تکمیلی پرسیده و بر غنای سؤالات اولیه و پاسخ‌های مصاحبه‌کنندگان افزوده می‌شد و برنامه زمانبندی مصاحبه با افراد معرفی شده در طی این پژوهش تا مرحله اشباع بدین معنی که مصاحبه با روسا و کارشناسان دیگر نکات و اطلاعات جدیدی به داده‌های دریافتی از سوی مصاحبه‌شوندگان قبلی اضافه نمی‌کرد، ادامه یافت. در این پژوهش میانگین هر یک از تماس‌های واتس‌آپی بین ۲۵ تا ۳۵ دقیقه و تماس‌های تلفنی به طور میانگین ۲۰ دقیقه بوده که به جهت انجام تحلیل محتوایی در هر دو گونه مصاحبه (واتس‌آپی و تلفنی) مصاحبه‌ها ضبط گردیده و سپس تایپ گردید تا پس از مطالعه مجدد قابلیت تحلیل داده و کسب یافته‌ها از آنها انجام پذیر باشد.

یافته‌ها

خدمات کتابخانه‌های عمومی به اعضا بالقوه و بالفعل در ایام کرونا از اسفند ۱۳۹۸ تا اسفند ۱۳۹۹ چگونه بوده است؟

تبدیل مصاحبه‌ها به فایل‌های مکتوب و کدگذاری مطالب بیان شده توسط مصاحبه‌گران، نشان از چند نقش متفاوت و خدماتی متنوع در کتابخانه‌های عمومی داشت، که هر چند شاید از نظر تعداد و تنوع قابل قبول باشد ولی به زعم اکثر افراد مصاحبه‌شونده این خدمات متاسفانه باعث ایجاد ارتباطی دوسویه بین اعضای بالقوه و بالفعل و همچنین رفع نیاز اعضا و مخاطبین کتابخانه‌های عمومی نگردید. خدمات ارائه شده در ایام دورکاری ناشی از کرونا توسط کتابخانه‌های عمومی پس از تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش به ۴ دسته ذیل تقسیم گردیدند که به صورت آماری در جدول شماره ۲ ارائه می‌گردد:

جدول ۲. خدمات ایام دورکاری از دیدگاه خبرگان

در صد	تعداد	خدمات ایام دورکاری ۹۹-۱۳۹۸
۳۱/۵	۶۹	خدمات تخصصی
۳۲/۸	۷۲	خدمات فرهنگی
۱۹/۶	۴۳	خدمات تحویل مدرک
۱۵/۹۸	۳۵	خدمات مرجع مجازی
۱۰۰	۲۱۹	جمع

چنانچه در جدول ۲ مشاهده می‌شود بالاترین فرکانس پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها و دسته‌بندی آنها مربوط به خدمات فرهنگی با ۳۲/۸ درصد و کمترین مربوط به خدمات مرجع مجازی با ۱۵/۹۸ درصد می‌باشد.

الف. خدمات تخصصی کتابداری از طریق دسترسی نرم افزار مدیریت سامان (سامانه یکپارچه مدیریت کتابخانه‌های عمومی کشور

انجام برخی از خدمات تخصصی کتابخانه‌ای که قبلاً می‌بایست در محل کتابخانه انجام پذیرد، به دلیل تعطیلی کتابخانه‌ها و یا لزوم ارائه خدمات توسط کتابداران حایز شرایط استفاده از دورکاری در ایام کرونا از جمله فعالیت‌های انجام گرفته توسط طیف وسیعی از کتابداران در این ایام بود. خدماتی شامل بروزرسانی اطلاعات اعضا به جهت ارتباط پیامکی و مجازی اعضا، ویرایش رده‌های نادرست کتب که معمولاً بدلیل ورود اشتباه رده کتب در نرم افزار نمایه (نرم افزار قدیمی تحت ویندوز مورد استفاده در کتابخانه‌های عمومی در سال‌های قبل از ۱۳۹۵)، یا انتقال و کانورت نادرست اطلاعات از نمایه به سامان و ... صورت پذیرفته بود، جمع‌رکوردها در سامانه سامان که باعث یکدستی در جست‌وجو و عدم نمایش رکوردهای تکراری از یک کتاب یکسان برای راحتی اعضای بالقوه و بالفعل حال حاضر و آینده کتابخانه‌های عمومی خواهد گردید، از جمله خدمات ارائه شده در ایام دورکاری کرونا توسط کتابداران کتابخانه‌های عمومی بوده، که البته شاید از نوع خدمات قابل مشاهده و ملموس برای اعضا و مخاطبین کتابخانه‌های عمومی نبوده و این عملکرد و فعالیت فقط برای کارشناسان توسعه کتابخانه‌ها در استان‌ها و اداره کل توسعه کتابخانه‌های نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور قابل مشاهده و رصد می‌باشد.

یکی از مصاحبه کنندگان در مورد این بخش نکات ذیل را بیان داشتند:

"خدمات تخصصی کتابداری که قبلاً در کتابخانه قابل انجام می‌شد و اکنون به لطف کرونا توسط کتابداران در خانه انجام می‌شود یکی از خدمات، قابل رصد توسط کارشناسان است، که هر چند اکنون توسط اعضا و جامعه مخاطبین قابل مشاهده نمی‌باشد، ولی پس از بازگشایی نقش بسزایی در رضایت اعضا در جست‌وجوی اطلاعات و بازیابی کتاب‌ها خواهد داشت."

و یا یکی دیگر از کارشناسان بیان می‌نماید:

"به دلیل تعطیلی خدمات عضو محور و کتاب محور و اوقات فراغت بسیار زیاد برای کارکنان، امکان انجام امور تخصصی و ساماندهی بخش‌ها و خدمات فنی کتابداری اعم از یکسان‌سازی برچسب‌ها، زیباسازی و بهسازی بخش‌های کودک، کارهای عقب افتاده عمرانی فراهم شد و بخشی از این قبیل کارها که بدون حضور اعضا با تمرکز بیشتری قابل انجام بود، به سرانجام رسید."

ب. خدمات فرهنگی ارائه شده در بستر فضای مجازی

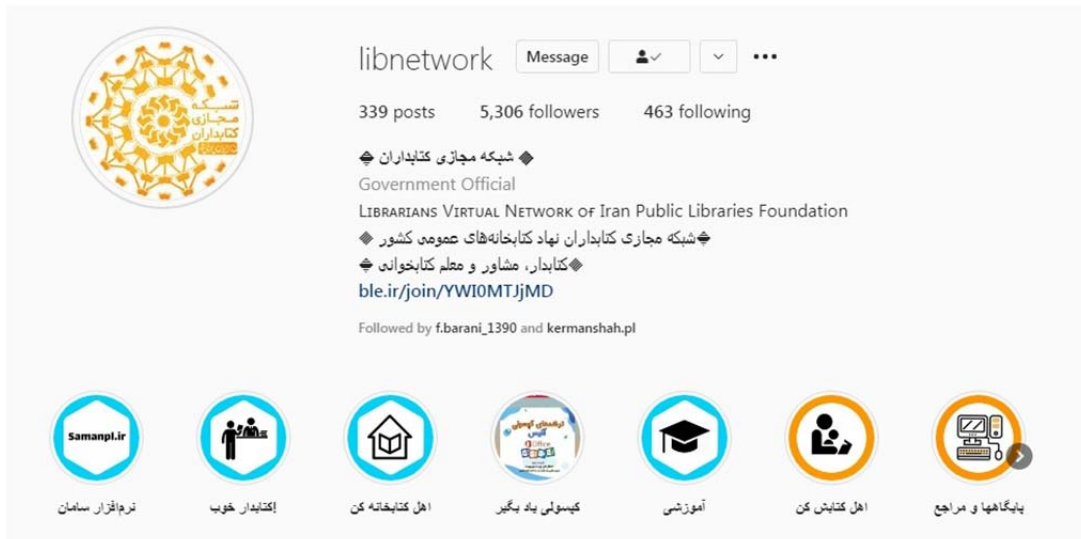
خدماتی چون نشست‌های کتابخوان کتابخانه‌ای، مدرسه‌ای، تخصصی و یا برنامه‌های رونمایی و نقد کتاب قبل از کرونا از جمله فعالیت‌های ثابت کتابخانه‌ای در سطح کتابخانه‌های عمومی سراسر کشور به حساب می‌آید که به صورت جمع‌های چند نفره از ۶ نفره تا گروه‌های ۲۰۰ یا ۳۰۰ نفره را شامل می‌شد، تعطیلی کتابخانه‌های عمومی به دلیل شرایط و بخشنامه‌های صادره از سوی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و ستاد ملی و یا استانی کرونا باعث عدم حضور فیزیکی این طیف از جامعه کتابخوان و کتابدوست کتابخانه‌های عمومی کشور گردید، که البته به مدد فضای مجازی (اینستاگرام^۱ و اسکای‌روم^۲) این خدمات هر چند با تاخیر چند ماهه و تعداد بسیار کمتر، جای خود را در میان برنامه‌های روزانه کتابخانه‌های عمومی باز نمود. نشست‌های کتابخوان، رونمایی و نقد کتاب‌های تازه منتشره و یا مناسبتی در لایوهای اینستاگرامی و برنامه‌های آنلاین اسکای روم و به صورت محدودتر در نرم افزار پیام رسان خارجی واتساپ و نرم افزار پیام رسان داخلی بله به صورت آفلاین برگزار می‌شد و به مدد این گونه برنامه‌ها شاخص‌های فعالیت‌های فرهنگی در سطح کتابخانه‌ها شاهد رشد ملموسی نسبت به اسفند ۹۸ و فروردین، اردیبهشت ۱۳۹۹ بود. به‌روز رسانی وبلاگ کتابخانه‌ها، ایجاد گروه‌های کتابخوانی، ایجاد و بروزرسانی صفحات اینستاگرامی کتابخانه‌ها (شامل معرفی کتابخانه، معرفی متنی و تصویری کتاب و کتابخانه، بارگذاری فایل‌های قصه‌گویی و خوانش بخشی از کتاب‌ها، آموزش کاردستی، آشنایی با نویسندگان و مترجمین و ...) از دیگر اقدامات شاخص فرهنگی کتابخانه‌ها بود که به مدد بخشنامه‌های نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و یا قبل از آن توسط برخی از کتابداران به صورت خودجوش انجام پذیرفت. هر چند یافته‌های پژوهش نشان از تغییر ملموس کتابداران در ارائه مطالب فرهنگی با کیفیت نسبت به ابتدای دوره تعطیلی کرونا بدلیل آموزش‌های کاربردی از سوی شبکه مجازی کتابداران نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در اینستاگرام و نرم افزار بله با نام libnetwork دارد، باز هم

1. Instagram

2. Skyroom

خلا ارتباطی بین اعضا و مخاطبین کتابخانه‌های عمومی با این خدمت نیز کامل برطرف نگردیده است. در ادامه نظر یکی از مصاحبه‌شوندگان که البته سایر افراد نیز با بیانی دیگر با این مطلب هم عقیده بودند در مورد فعالیت‌های فرهنگی بیان می‌گردد:

"معرفی متنی کتاب در صفحات اینستاگرام در حالی که کتابخانه‌ها تعطیل بود و امکان امانت وجود نداشت چندان سودمند نبود چون اگر فردی علاقه‌مند می‌شد امکان دریافت کتاب را نداشت، تنها قصه‌گویی و خوانش کتاب‌ها مفید بود که خیلی از کتابداران در این خصوص مهارت نداشتند. استفاده از فضای اسکای‌روم هم کمک خاصی نکرد، حتی لایو اینستاگرام مخاطبان بیشتری داشت. تاکید روزهای اولیه بر استفاده از بله هم موجب هدر رفتن فعالیت‌ها بود."

شکل ۱. نمونه‌ای از فعالیت‌های شبکه مجازی کتابداران

ج. خدمات تحویل کتاب در محل

با اعلام تعطیلی اماکن پرجمعیت و بالتبع آن تعطیلی کتابخانه‌های عمومی در سراسر کشور از اواسط اسفند ۱۳۹۸ و همچنین تأکید مسئولین وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به در خانه ماندن و عدم خروج از منزل به جز برای کارهای ضروری، مبحث تحویل کتاب به اعضا و مخاطبین با توجه به اوقات فراغت بیشتر والدین و فرزندان و به نقلی کلیه جامعه می‌توانست خلا عدم حضور اعضا در کتابخانه و دسترسی به کتاب و کتابخانه را پر نمایند، که البته با توجه به تعطیلی ۱۰۰ درصدی کتابخانه‌ها و کتابداران و عدم درک شرایط جدید جامعه، باعث نارضایتی طیف وسیعی از جامعه کتابخوان و اعضا و مخاطبین بدلیل عدم دسترسی مناسب به کتاب و کتابخانه گردید، هر چند که با گذشت بازه زمانی چند ماه در ابتدا برخی از کتابداران و کتابخانه‌ها به صورت خودجوش پیشگام در ارائه خدمات تحویل کتاب به اعضا گردیدند، در ادامه نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور با ارائه طرح پیشنهادی اختیاری تحویل مدرک در محل، سعی در رفع این مشکل نمود و این خدمت در استان‌های مختلف با نام مختلفی از قبیل پیک کتاب، کتاب‌رسان، الو کتاب، کتاب دوخان، طرح شتاب، دیروز شما در کتابخانه، امروز ما در خانه شما و ... شروع به فعالیت نمود (شکل شماره ۲). البته در بازه زمانی بهار ۱۳۹۹ نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در قالب یک طرح ویژه اشتراک رایگان یکی از نرم افزارهای کتابخوانی (طاقچه) را برای اعضای فعال کتابخوان کتابخانه‌های عمومی کشور خریداری و این اشتراک را در اختیار این اعضا قرار داد که بعدها پس از اتمام اشتراک به دلایل نامعلوم دیگر ادامه نیافت.

شکل ۲. نمونه از تبلیغات طرح خدمات تحویل کتاب در محل

د. خدمات مرجع مجازی

همزمان با شیوع ویروس کرونا در سطح کشور و تعطیلی کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی، دسترسی طیف وسیعی از دانشجویان و پژوهشگران به شبکه‌های اطلاعاتی موجود در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی قطع شد. در این بخش نیز کتابداران پیشگامی بودند که با راه اندازی صفحات مجازی در اینستاگرام و یا در وبلاگ‌های کتابخانه به طرق مختلف در ارائه مطالب صحیح و معتبر و آگاهی بخشی به اعضا نقش پررنگی را از خود نشان دادند. این خدمت در ادامه با برنامه‌ریزی و پیگیری صورت گرفته در حوزه اداره کل توسعه کتابخانه‌ها به صورت رسمی در بهمن ماه ۱۳۹۹ در کلیه استان‌ها کلید خورد و در این مرحله حداقل ۱۰ کتابخانه از هر استان به پایگاه‌های اطلاعاتی و منابع الکترونیک فارسی و لاتین خریداری شده تحت عنوان **پایگاه تأمین منابع علمی مگاپیپر** متصل گردیدند و این ۱۰ کتابخانه در فاز اول وظیفه ارائه خدمات مرجع به کلیه اعضا کتابخانه‌های عمومی را بر عهده دارند (شکل شماره ۳)

شکل ۳. پایگاه تأمین منابع علمی مگاپیپر

در این مورد یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان می‌نماید:

"این خدمت هر چند تقریباً پس از ۱۱ ماه از تعطیلی و دورکاری کتابداران رونمایی گردید، اما شاید بتوان گفت که نقش به‌سزایی در تأمین اطلاعات مورد نظر دانشجویان و پژوهشگران را برعهده دارد."

۱. نقاط قوت و ضعف خدمات ارائه شده در ایام کرونا در کتابخانه‌های عمومی از اسفند ۱۳۹۸ تا اسفند ۱۳۹۹ چیست؟

استخراج یافته‌های پژوهش توسط پژوهشگران در بخش نقاط قوت و ضعف خدمات ارائه شده در کتابخانه‌های عمومی شاخص‌ها و آیتم‌های ذیل را نشان می‌دهد:

جدول ۳. نقاط قوت دورکاری

گزینه‌ها	تعداد	درصد
ایجاد شبکه مجازی	۶۳	۳۹/۱
فرصت مجازی برای تعامل و آموزش با مخاطب	۵۵	۳۴/۱
ارائه خدمات به افراد خارج از محدوده مکانی کتابخانه	۴۳	۲۶/۷
جمع	۱۶۱	۱۰۰

چنانچه در جدول ۳ مشاهده می‌شود بالاترین فرکانس پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها و دسته‌بندی آن‌ها مربوط به ایجاد شبکه مجازی کتابداران با ۳۹/۱ درصد و کمترین مربوط به ارائه خدمات به افراد خارج از محدوده مکانی کتابخانه با ۲۶/۷ درصد است.

شاخص‌ها و نقاط قوت

الف. راه‌اندازی شبکه مجازی کتابداران نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در اینستاگرام و نرم‌افزار بله با نام *libnetwork*. راه‌اندازی این شبکه در کلیه مصاحبه‌ها صورت گرفته به‌عنوان مهمترین نقطه قوت خدمات ارائه شده توسط کتابخانه‌های عمومی کشور بیان گردیده است. این شبکه که با تلاش اداره کل امور کتابخانه‌ها و مشارکت‌های نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور راه‌اندازی گردیده، نقش بسزایی در آموزش کتابداران در حوزه آموزش‌های رسمی مانند مباحث تخصصی کتابداری مورد نیاز کتابداران در بخش خدمات تخصصی کتابداری از طریق دسترسی نرم‌افزار مدیریت سامان، خدمات فرهنگی ارائه شده در بستر فضای مجازی، خدمات مرجع مجازی و همچنین اطلاع‌رسانی خدمات تحویل کتاب محل و ارائه و معرفی خدمات و فعالیت‌های شاخص کتابداران سراسر کشور برعهده داشته است.

ب. استفاده از امکانات و فرصت فضای مجازی برای آموزش و تعامل و ارتباط با مخاطبین. دومین موردی که به اتفاق از سوی مصاحبه‌شوندگان به‌عنوان یکی از نقاط مثبت آن نام برده می‌شد، آشنایی کتابداران با فضای مجازی بود، فضای ناشناخته‌ای که علیرغم استفاده توسط بسیاری از افراد جامعه، کتابداران و کتابخانه‌های عمومی، فعالیت چشمگیری در سالیان گذشته در آن وجود نداشته و محدود فعالیت کتابداران و کتابخانه‌ها به بروزرسانی وبلاگ‌ها تقلیل یافته بود و در عرصه نوین فضای مجازی از قبیل اینستاگرام و پیام‌رسان‌های داخلی اقدامات خاصی صورت نگرفته بود. تعطیلی کتابخانه‌های عمومی و الزام کتابداران به ارائه خدمات کتابخانه‌ای و فرهنگی در فضای مجازی در ابتدای نیاز به آموزش در آن‌ها را برانگیخت و پس از آن با ارائه فعالیت‌های بیان شده در یافته‌های پرسش اول و دیگر اقدامات خلاقانه مانند تورهای مجازی آشنایی با کتابخانه، تلفیق برنامه‌های چند کتابخانه و یا چند شهرستان، هر چند کم و ابتدایی ولی راه‌عامل و ارتباط با مخاطبین و اعضا را در فضای مجازی باز نمود و ارتباطی دوسویه را رقم زده‌اند.

ج. ارائه خدمات به افرادی خارج از محدوده خدمت کتابخانه. تا قبل از شیوع همه‌گیری ویروس کووید-۱۹ در ایران، دریافت اکثر خدمات کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های عمومی، در صورت عضویت کتابخانه‌ای و یا سراسری امکان‌پذیر بود و همچنین فعالیت‌های فرهنگی قید شده در پاسخ سوال ۱ از قبیل نشست‌های کتابخوان، نقد و رونمایی کتاب، خدمات مرجع و ... معمولاً در کتابخانه انجام می‌پذیرد و حداکثر، اطلاع‌رسانی آن در فضای مجازی صورت می‌گیرد، اما با شیوع این بیماری و الزام کتابداران به انجام دورکاری، کلیه فعالیت‌های

صورت گرفته در فضاهای مجازی متعلق به کتابخانه از قبیل صفحات اینستاگرام، کانالهای کتابخانه در پیامرسانهای ایرانی از قبیل بله و ... بارگذاری می‌گردد و بدین ترتیب امکان دسترسی آزاد به خدمات ارائه شده توسط کتابداران و کتابخانه براهتی برای علاقه‌مندان و اعضا فراهم گردید. همچنین در این بخش با توجه به راه اندازی پیک کتاب با عنوانهای گوناگون در استانهای مختلف، امکان دریافت کتاب برای افراد خارج از محدوده خدمت به صورت رایگان و یا با حداقل هزینه فراهم گردیده است. استفاده از نرم افزار اسکای روم جهت برگزاری برنامه‌های آموزشی و ترویجی به صورت زنده و تعاملی با سایر کتابداران و جامعه مخاطب در سطح کتابخانه‌های عمومی از دیگر نکات مثبت و قوت فعالیت‌های فرهنگی-ترویجی در ایام تعطیلی کتابخانه‌های عمومی و دورکاری کتابداران بوده که البته هریک از نکات مثبت ارائه شده در این بند دارای نقاط منفی از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان بوده که در بخش مربوطه به آن خواهیم پرداخت.

جدول ۴. نقاط ضعف دور کاری

گزینه	تعداد	درصد
عدم آشنایی کتابداران با دورکاری	۴۲	۴۴/۵
عدم حضور اعضا در صفحات مجازی	۴۰	۲۳/۳
عدم تعامل بین سازمانی	۳۱	۱۸/۱
عدم ارائه محتوای مورد نیاز	۳۰	۱۷/۵
تمرکز بر فعالیت‌های غیر سودمند	۲۸	۱۶/۳
جمع	۱۷۱	۱۰۰

چنانچه در جدول ۴ مشاهده می‌شود بالاترین فرکانس پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها و دسته بندی آنها مربوط به عدم آشنایی کتابداران با دورکاری با ۲۴/۵ درصد و کمترین مربوط به تمرکز بر فعالیت‌های غیرسودمند با ۱۶/۳ درصد است.

الف. عدم آشنایی کامل با دورکاری و فضای مجازی

ارائه خدمات حضوری در همه حال و از دیرباز در همه کتابخانه‌ها در حال انجام است و شرط دریافت اکثر خدمات حضور عضو و ارائه کارت عضویت و یا سایر مدارک هویتی در کتابخانه‌های عمومی است. با شیوع ویروس کووید-۱۹ و تغییر شرایط عمومی جامعه و تعطیلی کتابخانه‌ها و حضور کتابداران در منزل، لزوم ارائه برخی از خدمات در خارج از محیط کتابخانه قوت گرفت، در حالی که بسیار از کتابداران علیرغم داشتن دانش و توانایی کافی در ارائه خدمات حضوری، آشنایی کامل و حتی نسبی با وظایف خود در هنگام دورکاری نداشته و این امر باعث ریزش جدید اعضا و عدم اعتماد اعضا و جامعه به کتابخانه‌های عمومی در هنگام این بحران گردید. کتابدارانی که قبل از این وظایف خود را فقط در تحویل مدرک حضوری به اعضا می‌دانستند، اکنون در برابر پاسخ دهی به نیازهای جامعه مخاطب خود و اعضا با مشکل روبرو گشته و همچنین عدم تسلط کافی به فضای مجازی و محیط‌های وب و نرم افزارهای کاربردی و نحوه استفاده صحیح آنها، منجر به کپی برداری مطالبی از قبیل معرفی کتاب از صفحات مجازی افراد مشهور، انتشاراتی‌ها، وبلاگ‌ها و سایر همکاران آنها گردیده که معمولاً نیاز جامعه مخاطب و اعضا را پوشش نمی‌دهد و فقط به جهت رفع تکلیف اداری انجام می‌پذیرفت. هر چند این نقیصه با راه اندازی صفحه شبکه مجازی کتابداران نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در اینستاگرام و نرم افزار بله و تولید محتواهای آموزشی، ترویجی و فرهنگی تا حدودی برطرف گردید ولی هنوز هم جای خالی مطالب جذاب و خلاقانه در صفحه‌های مجازی کتابداران و کتابخانه‌های عمومی در اینستاگرام و بله کاملاً محسوس است. البته وجود اسناد بالادستی مبنی بر عدم فعالیت ادارات و سازمان‌ها در برخی از نرم افزارهای کاربردی خارجی و عدم حضور گسترده اعضا و مخاطبین در نرم افزارهای کاربردی داخلی مانند نرم افزار پیام‌رسان بله که کتابداران کتابخانه‌های عمومی در آن حضور فعال دارند نیز راه را بر مشاهده بیشتر تولید محتواهای فرهنگی و نشر بیشتر آنها بسته است. نرم افزار اسکای روم برای انجام برنامه‌های آنلاین در کنار لایوهای زنده اینستاگرام که بدلیل مصرف حجم زیاد داده و همچنین

وجود برخی از مطالب نامناسب در این نرم‌افزار خارجی، به صورت گسترده در سطح کتابخانه‌های عمومی در ایام تعطیلی و دورکاری کتابداران مورد استفاده قرار گرفت، که البته این نکته مثبت به دلیل عدم حضور اعضا و مخاطبین در این جلسات و عدم تعامل دوسویه مناسب در برخی از کتابخانه‌های عمومی کشور به عنوان یک نقیصه خود را به نمایش گذاشت و اکثر مخاطبین این برنامه خود کتابداران بودند و تأثیرگذاری خود در ارائه خدمات به اعضا و رفع نیازهای اوقات فراغت، نیازهای فرهنگی و آموزشی و ... را از دست داد.

ب. عدم حضور اعضا در صفحات مجازی کتابخانه

تعطیلی کامل خدمات کتاب و عضو محور از اواسط اسفند ۹۸ و در ماه‌های ابتدایی سال ۱۳۹۹ و عدم پیش‌بینی و آینده‌نگری اکثر کتابخانه در تعامل‌های دوسویه در فضای مجازی با جامعه پیرامونی و اعضای کتابخانه‌ها، عملاً در چند ماه ابتدایی ارائه خدمات مناسب و یا حتی حداقلی را برای اعضا و مخاطبین کتابخانه‌های عمومی غیر ممکن نمود. عدم وجود بخشی در فرم‌های ثبت نام برای دریافت اطلاعات اعضا در فضای مجازی و اکتفا به ثبت اطلاعات حداقلی توسط کتابداران به هنگام ثبت نام‌های قبلی اکنون خود را به عنوان یک نقیصه مهم در ایجاد تعامل و ارتباط نشان داده بود. عدم آشنایی با نرم افزارهای کاربردی مورد استفاده کتابخانه‌های عمومی در طیف وسیعی از جامعه کودک و نوجوان که بخش عظیمی از اعضای کتابخانه‌های عمومی را تشکیل می‌دهند و عدم اجازه دسترسی به فضای مجازی توسط این قشر از اعضا و مخاطبین و یا حتی نداشتن امکانات اولیه دسترسی به اینترنت و فضای مجازی در برخی از نقاط کشور مانند روستاها و نقاط حاشیه‌نشین از سایر موارد دارای اهمیت می‌باشد. در ادامه نظر یکی از مصاحبه‌شوندگان را در این خصوص بیان می‌گردد:

"با توجه به اینکه در اکثر کتابخانه‌ها، بانک اطلاعاتی از اعضا و آدرس و شماره‌های ایشان در فضای مجازی در دسترس نبود و از طرفی طیف وسیعی از مخاطبین کتابخانه‌ها کودک و نوجوانان بودند، عملاً این ارتباط یا برقرار نشد و یا ضعیف بود."

ج. عدم تعامل بین سازمانی

کتابخانه‌های عمومی با گسترده پهنای خود در سطح کشور و همچنین قابلیت‌های فنی و اجرایی لازم در صورت برقراری ارتباط با سایر سازمان می‌توانست نقش تأثیر گذارتری در ارائه خدمات مطلوب به جامعه مخاطب خود و اعضای بالقوه و بالفعل ایجاد نمود، استفاده از ظرفیت نرم افزار کاربردی شاد که توسط وزارت آموزش و پرورش برای دانش آموزان و معلمان طراحی گردیده بود و یا همکاری بیشتر با نرم‌افزارهای کاربردی کتابخوان الکترونیکی، هم‌افزایی با کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و استفاده از ظرفیت سایر سازمان‌ها در اجرای طرح تحویل مدرک در محل از سایر موارد مطروحه توسط مصاحبه‌شوندگان بود که یا به کلی مغفول مانده و یا از ظرفیت کامل آن‌ها استفاده مطلوب به عمل نیامد.

در ادامه نظر یکی از مصاحبه‌شوندگان در مورد اهمیت این امر بیان می‌گردد:

"مخالفت والدین با استفاده کودکان و نوجوانان از اینستاگرام و همچنین عدم تمایل برخی از خانواده در استفاده از بله، در ارائه خدمات اطلاع‌رسانی کتابخانه‌ها خیلی تأثیر گذار بود. کاش ضمن تعامل و هماهنگی با آموزش و پرورش می‌شد از ظرفیت شاد جهت اطلاع‌رسانی مسابقات و همچنین ارائه معرفی‌های جذاب کتاب کودک و یا قصه‌گویی‌ها و خوانش کتاب‌های مناسب این قشر بهره برد."

د. عدم ارائه محتوای مورد نیاز جامعه کتابخوان و پژوهشگران به صورت برخط

همزمان با شیوع ویروس کووید-۱۹ در سطح ملی و جهانی اکثر سازمان‌ها و ارگان‌ها به ویژه سازمان‌ها و نهادهای کتابخانه‌ای و اطلاع‌رسانی به دلیل عدم ارائه خدمات حضوری و در راستای مسئولیت‌های اجتماعی خود به جهت حضور بیشتر مردم در خانه و پرهیز از تردد-های غیر ضرور نسبت به ارائه محتواهای الکترونیکی به صورت رایگان اقدام نمودند. کتابخانه‌های عمومی می‌توانستند با الکترونیکی کردن برخی از کتب نفیس زبان‌های فارسی، انگلیسی و عربی، عکس‌های تاریخی، کتب چاپ سنگی، پایان‌نامه و ... تحت مالکیت خود و موجود در کتابخانه‌ها و یا رایزنی با برخی از ناشرین و تولید کتاب‌های صوتی نقش پررنگ‌تری در تأمین نیازهای جامعه مخاطبین و اعضا داشته باشد.

۵. تمرکز بر برخی فعالیت های غیرسودمند و تکراری

با ابلاغ بخشنامه های داخلی نهاد کتابخانه های عمومی کشور و شروع دورکاری کتابداران، پس از گذشت یک بازه زمانی گذار و آشنایی نسبی کتابداران با فعالیت های قابل انجام در فضای مجازی، طیف وسیعی از کتابداران به سمت و سوی تهیه فایل های معرفی متنی کتاب که اکثراً کپی مطالب صفحات مجازی سایر کتابخانه ها، انتشاراتی ها، وبلاگ ها و سایت ها بود، سوق یافتند که این امر ضمن کاهش شدید خلاقیت در معرفی ها، باعث تشابه شدید صفحات مجازی کتابخانه ها در اینستاگرام گردید و نظارت و ارزشیابی فرایند دورکاری را برای مسئولین امر در ادارات کل کتابخانه های عمومی استان ها و اداره کل توسعه کتابخانه ها و مشارکت های نهاد کتابخانه های عمومی کشور با مشکل مواجه نمود و همچنین یکی از دلایل تهیه این گونه معرفی ها ترویج خواندن و مراجعه جامعه مخاطب به این کتاب ها بود که تعطیلی کتابخانه ها و عدم امانت کتاب ها به اعضا، حتی در صورت معرفی خلاقانه و جذاب کتاب، این امر یعنی به امانت رفتن کتاب را میسر نمی نمود.

۲. راهکارهای لازم جهت اصلاح فرایندهای فعالیت ها و خدمات ارائه شده در ایام کرونا در کتابخانه های عمومی از اسفند ۱۳۹۸ تا اسفند ۱۳۹۹ چه می باشد؟

تحلیل داده های حاصل از مصاحبه با مصاحبه شونده گان در این بخش دارای نکات مهمی بود که در ادامه به جهت پویایی بیشتر و همچنین اطلاع برخی فرایندها، فعالیت ها و کارکردها به بیان این نکات می پردازیم:

جدول ۵. راهکارهای دورکاری

درصد	تعداد	گزینه
۲۳/۳	۴۰	برنامه ریزی جهت بهره برداری اصولی از ظرفیت و توانمندی های کارکنان در ایام تعطیلی احتمالی پیش رو و تعاریف دورکاری های منطقی و مفید
۲۱/۶	۳۷	ایجاد سازوکار بررسی فعالیت ها به صورت مدون و یکپارچه
۲۰/۴	۳۵	استفاده از نرم افزارهای کاربردی و نرم افزارهای پرکاربرد به جهت ترویج بیشتر کتابخوانی
۱۸/۱	۳۱	تمرکز بیشتر بر ارائه خدمات غیر حضوری
۱۶/۳	۲۸	ایجاد پایگاه های اطلاعاتی از اعضا و ترویج خدمات گزینشی
۱۰۰	۱۷۱	جمع

چنانچه در جدول ۵ مشاهده می شود بالاترین فرکانس پس از پیاده سازی مصاحبه ها و دسته بندی آنها مربوط به برنامه ریزی جهت بهره برداری اصولی از ظرفیت و توانمندی های کارکنان در ایام تعطیلی احتمالی پیش رو و تعاریف دورکاری های منطقی و مفید با ۲۳/۳ درصد و کمترین مربوط به ایجاد پایگاه های اطلاعاتی از اعضا و ترویج خدمات گزینشی با ۱۶/۳ درصد می باشد.

الف. برنامه ریزی جهت بهره برداری اصولی از ظرفیت و توانمندی های کارکنان در ایام تعطیلی احتمالی پیش رو و تعاریف دورکاری های منطقی و مفید. تقویت شبکه مجازی کتابداران نهاد کتابخانه های عمومی کشور در اینستاگرام و نرم افزار بله با نام libnetwork به عنوان تأثیرگذارترین شاخص در آموزش کتابداران و همچنین شبکه ای جهت ارائه مطالب آموزشی، فرهنگی-ترویجی و ... در تحلیل داده های حاصل از مصاحبه ها به عنوان یاور کارشناسان و مسئولین استانی و کشوری نهاد کتابخانه های عمومی کشور به عنوان یکی از موثرترین و کارآمدترین راه کارها برای توانمندسازی کتابداران به عنوان پیشقراولان عرصه ارائه خدمات به اعضای و مخاطبین کتابخانه های عمومی کاملاً مشهود بود و همه مصاحبه شونده گان به اتفاق بر تقویت این شبکه و استمرار مباحث آموزشی بر اساس نظر سنجی از کتابداران و همچنین توانمندسازی کتابداران در ارائه خدمات مجازی مفید، خلاقانه، منطقی و بدور از کپی های ناشیانه مطالب صفحات سایر کتابخانه ها و ارگان ها و ارائه تعریف دقیقی از دورکاری و افراد حایز شرایط دورکاری تأکید داشتند.

ب. ایجاد سازوکار بررسی فعالیت‌ها به صورت مدون و یکپارچه. پس از تعطیلی گسترده کتابخانه و شروع دورکاری کتابداران، با ابلاغ رسمی بخشنامه‌های دورکاری، ارائه خدمات کتابخانه‌ای، فرهنگی - ترویجی در کتابخانه رونق بیشتری یافت و با توجه به رصد فعالیت‌های انجام گرفته توسط مسئولین استانی و کشوری، حجم فعالیت‌های فرهنگی - ترویجی صورت گرفته در کتابخانه‌ها افزایش یافت. رصد و بررسی یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد با توجه به تعداد زیاد کتابداران و کتابخانه و به منظور جلوگیری از اعمال سلیقه و همچنین دریافت نظرات سایر کارشناسان مرتبط با حوزه دورکاری مانند کارشناسان امور اداری، کارشناسان امور فرهنگی، کارشناسان تأمین منابع و کارشناسان روابط عمومی در سطح استان و کشور نیاز به راه‌اندازی سامانه یکپارچه و یا سازوکار مشابه جهت بررسی این فعالیت‌ها توسط کلیه کارشناسان مذکور و امتیازدهی به این فعالیت‌ها فارغ از سلیقه فردی مورد انتظار است.

ج. استفاده از نرم‌افزارهای کاربردی و نرم‌افزارهای پرکاربرد به جهت ترویج بیشتر کتابخوانی. یافته‌های این پژوهش علیرغم تولید برخی از خدمات بسیار مطلوب مانند قصه‌گویی، خوانش بخشی از کتاب و ... یا تهیه پوستر و تیزرهای معرفی کتاب، خدمات یا کتابخانه بدلیل بارگزاری در صفحات کتابخانه‌ها در پیام‌رسان بله و عدم حضور بخش کثیری از اعضا در این نرم‌افزار، سهم کثیر دنبال‌کنندگان این صفحات را کتابداران سایر کتابخانه‌ها و مسئولین و کارشناسان ادارت کل کتابخانه‌های عمومی استان‌ها و مسئولین ارشد نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور تشکیل می‌دهند، که می‌طلبند با بررسی‌های کامل‌تر و با توجه به اشاعه خدمات فرهنگی توسط کتابخانه‌ها، امکان ایجاد صفحات مجازی در نرم‌افزارهای کاربردی پرکاربردتر و مخاطب‌پسندتر مانند تلگرام، واتساپ فراهم گردد و همچنین زمینه تبادل اطلاعات و فایل‌های آماده شده در سایر نرم‌افزارهای کاربردی مانند نرم‌افزار کاربردی شاد میسر گردد و تبلیغ و اطلاع‌رسانی خدمات ارائه شده در نرم‌افزارهای کاربردی کتابخوانی مانند طاقچه و کتابراه و تبادل لینک بین فعالیت و خدمات اصلی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور انجام پذیرد.

در این خصوص یکی از کارشناسان توسعه کتابخانه و همکاری‌های منطقه شرق و جنوب شرق کشور بیان می‌کند:

" بیشترین استفاده از نرم‌افزارهای کاربردی در مناطق جنوب شرق کشور را نرم‌افزار کاربردی واتساپ داراست، که به دلیل بخشنامه‌های صادره از سوی نهاد و استاد بالادستی، امکان ارائه خدمات برای اعضا و مخاطبین در این نرم‌افزار کاربردی برای کتابداران استان ما و سایر کشور فراهم نیست، حال اینکه گروه‌های ضد فرهنگی و ... در این نرم‌افزارهای کاربردی بسیار فعال بوده و جای خالی ارگان‌های فرهنگی و تأثیرگذار مانند کتابخانه در این پیام‌رسان بسیار حس می‌شود."

د. تمرکز بیشتر بر ارائه خدمات غیر حضوری. همزمان با تعطیلی کتابخانه و شروع ارائه خدمات دورکاری در کتابخانه‌های عمومی، بیشتر خدمات ارائه شده توسط کتابداران در خصوص ایجاد و بروزرسانی صفحات کتابخانه‌ها در فضای مجازی را شامل می‌شد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد هر چند در بازه زمانی پاییز و زمستان ۱۳۹۹ در برخی از کتابخانه‌های عمومی کشور خدمات مرجع مجازی و یا پیک کتاب راه‌اندازی گردید ولی ابلاغ رسمی طرح پیک کتاب و خدمات مرجع مجازی خلا ارتباطی و خدماتی طیف وسیعی از مخاطبین به نحوی بر طرف گردید. لذا امید که با هماهنگی‌های لازم و صدور بخشنامه‌ها و رویه‌های لازم و تعاملات بین سازمانی انجام گرفته و همچنین بررسی و رفع برخی مشکلات طرح تحویل مدرک در محل، امانت غیرحضوری کتاب به اعضا بیش از پیش میسر گردد و همچنین با تبلیغ بیشتر طرح خدمات مرجع مجازی که با خرید اشتراک پایگاه تأمین منابع علمی مگاپیر میسر گردیده، زمینه ارائه خدمات غیرحضوری به اعضا و مخاطبین کتابخانه‌های عمومی بیش از پیش میسر گردد.

ه. ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی از اعضا و ترویج خدمات گزینشی. با توجه به شرایط جدید و پیش‌بینی نشده و تجربه جدید ارائه خدمات در فضای مجازی همزمان با تعطیلی کتابخانه‌ها، در وهله اول ایجاد ارتباط با اعضا از گام‌های نخست بود. تعطیلی کتابخانه‌ها و عدم پاسخگویی تلفنی به تماس‌های کتابخانه‌ها، عضو نبودن جمع کثیری از اعضا در صفحات مجازی کتابخانه‌ها مانند صفحات کتابخانه‌ها در نرم‌افزارهای کاربردی اینستاگرام و بله، باعث قطع ارتباط اعضا و مراجعین با کتابخانه‌های عمومی در سراسر کشور گردید و عدم بانک دقیقی از اطلاعات اعضا شامل شماره تماس، آدرس فضای مجازی و علاقه‌مندی‌های آن‌ها و همچنین عدم ثبت دقیق اطلاعات اعضا در سامانه

مدیریت کتابخانه های عمومی سامان، در ماه های ابتدایی تعطیلی کرونا نیز در ارتباط اعضا و کتابداران تأثیر منفی خود در اطلاع رسانی و ارائه خدمات گزینشی به اعضا را نمایان ساخت.

در این زمینه یکی از مصاحبه شوندگان بیان می کند:

"در روزهای تعطیل کتابخانه ها بدلیل شیوع بیماری کووید-۱۹ کارشناس روابط عمومی استان از من لیست کامل شماره تماس اعضای کتابخانه های عمومی استان را درخواست نمود تا با ارسال پیامک، آدرس صفحه مجازی اداره کل در اینستاگرام را برای آنها ارسال نماید، با بررسی هایی که داشتم متوجه شدم تعداد زیادی از شماره تماس های نوشته شده به عنوان موبایل یا اشتباه است، یا شماره منزل عضو و یا شماره کتابخانه و غیره می باشد."

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با ابزار مصاحبه نیمه ساختار یافته و انجام مصاحبه با جمعی از رؤسای اداره های توسعه کتابخانه ها، کارشناسان توسعه کتابخانه ها در سطح استان و ستاد کشور به دنبال بررسی انواع خدمات کتابخانه ای ارائه شده در ایام کرونا برای اعضای بالقوه و بالفعل کتابخانه های عمومی در سطح کشور بود و با انجام پژوهشی کیفی سعی داشت تا با تحلیل یافته ها به نقش کتابخانه های عمومی در ایام همه گیری کووید-۱۹ پرداخته و با بررسی نقاط قوت و ضعف این خدمات و ارائه راهکارهای عملیاتی در توسعه خدمات آتی کتابخانه راهگشا باشد. یافته های پژوهش در مورد سوال ۱ نشان می دهد هر چند با تأخیر چند ماهه ولی کتابخانه های عمومی کشور با یک سازماندهی مجدد در بین نیروهای کتابدار و ابلاغ برخی بخشنامه توانست زمینه اقدامات خوب و خدمات غیرحضور و مجازی قابل قبولی را برای اعضا بالقوه و بالفعل خود رقم بزند. اقداماتی مانند خدمات تخصصی کتابخانه ای که به صورت غیرملموس در راحت تر شدن جست و جوی کتابها در حال حاضر و بازیابی بهتر کتابها در کتابخانه ها و قفسه در هنگام حضور اعضا تأثیر گذار خواهد بود که پژوهش اکبری بورنگ (۱۳۹۶) که به ترتیب بخش های مجموعه سازی، فهرست نویسی و ... را مناسب برای دورکاری می داند این جنبه از تحقیق را حمایت می کند.

خدمات فرهنگی- ترویجی ارائه شده در کتابخانه های عمومی در ایام کرونا پس از راه اندازی شبکه مجازی کتابداران نهاد کتابخانه های عمومی کشور با نام libnetwork در نرم افزارهای کاربردی اینستاگرام و پیام رسان داخلی به از لحاظ کیفیت بدلیل آموزش های کاربردی علمی و تخصصی پیشرفت شگرفی داشته است. خدمات تحویل مدرک در محل و خدمت مرجع مجازی از جمله دو فعالیت بسیار مهم و مورد نیاز جامعه مخاطبین کتابخانه های عمومی بوده که با ارائه این دو خدمت در سطح برخی از کتابخانه های عمومی کشور سعی بر طرف نمودن خلا عدم ارائه خدمات حضور مورد نیاز مخاطبین بزرگسال و پژوهشگران داشت که در این زمینه نیز موفق بود. این قسمت از پژوهش با پژوهش طاهری و همکاران (۱۳۹۹) که بیان می دارد در جهان کنونی و با توجه به پتانسیل های فن آورانه دیگر زمان آن رسیده که کتابداران فراتر از تصور مکانی کتابخانه به ارائه خدمات بپردازند و خدمات مجازی کتابخانه را آغاز نمایند همسو می باشد.

یافته های پاسخ سوال ۲ در خصوص نقاط قوت و ضعف خدمات ارائه شده در کتابخانه های عمومی نشان می دهد در ماه های ابتدایی تعطیلی کتابخانه ها و دورکاری کتابداران، خدمات ارائه شده توسط کتابداران خیلی برای اعضا و مخاطبین کاربردی نبوده و کتابداران به تولید محتوای فعالیت های فرهنگی-ترویجی صرف می پرداختند، اما با راه اندازی شبکه مجازی کتابداران کتابخانه های عمومی کشور libnetwork و خدمات تحویل مدرک در محل که با عنوان های مختلفی از قبیل بیک کتاب، الو کتاب، طرح شتاب و ... در بازه زمانی پاییز و زمستان سال ۱۳۹۹ کتاب های مورد نظر اعضا و مراجعین را در محلی به جز کتابخانه به آنها تحویل می نمود و همچنین خدمات مرجع مجازی که با خرید اشتراک پایگاه تأمین منابع علمی مگاپپر در کتابخانه ها به اجرا درآمد، از جمله نقاط قوت خدمات ارائه شده در کتابخانه های عمومی برشمرد. در مقابل این نکات مثبت خدمات ارائه شده در ایام کرونا در کتابخانه های عمومی خدمات و فعالیت های ارائه شده در ایام دورکاری دارای نقاط ضعفی نیز می باشد که از این نکات می توان به عدم حضور مجازی اعضا در صفحات مجازی کتابخانه ها، عدم آشنایی کامل با فضای مجازی و نحوه ارائه خدمات مطلوب در آن، عدم برقراری ارتباط بین سازمانی به جهت تقویت

فعالیت‌های ارائه شده توسط کتابداران و کتابخانه‌های عمومی و عدم ارائه محتوای جذاب، سودمند و مورد نیاز جامعه برای رفع نیاز اطلاعاتی و یا پر نمودن اوقات فراغت را نام برد. تامارو (۲۰۲۰) در مقاله خود با عنوان "کووید-۱۹ و کتابداران در ایتالیا" با بیان این مطلب که کتابخانه می‌بایست با ارائه چشم اندازی جدید از خدمات با ارتباط آنلاین بر روابط جدید برای تحول در کتابخانه‌ها متمرکز گردیده و همچنین چنگ (۲۰۲۰) با اشاره به تقویت خدمات غیرفعال و آنلاین کتابخانه‌های عمومی از طریق پشتیبانی بودجه در سطح دولت یافته‌های این بخش از پژوهش را حمایت می‌کند.

در عصر جدید که از کتابخانه‌های عمومی به عنوان یک نهاد اجتماعی، فرهنگی و مرکز یادگیری مادام‌العمر یاد می‌شود، این مجموعه همزمان با تعطیلی‌های گسترده مراکز فرهنگی و آموزشی در ماه‌های ابتدایی همه‌گیری و شیوع ویروس کرونا اقدامات و خدمات قابل قبولی برای جامعه مخاطبین و اعضای کتابخانه‌ها ارائه نمودند. در ادامه با راه اندازی شبکه مجازی کتابداران کتابخانه‌های عمومی از طریق آموزش‌های غیر رسمی و ارائه خدمات تحویل مدرک در راستای غنی‌سازی اوقات فراغت افراد جامعه و تأمین کتاب و منابع آموزشی، علمی و سرگرمی، توانست اقدامات و خدمات قابل قبول جامعه کتابخوان و اعضای کتابخانه‌های عمومی را تا حدودی ارائه نماید.

بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- نهاد کتابخانه‌های عمومی می‌بایست با زمینه‌سازی آشنایی کامل کتابداران با دورکاری و فضای مجازی و همچنین فراهم‌سازی امکان حضور اعضا در صفحات مجازی کتابخانه‌ها، تعامل بین سازمانی، ارائه محتوای مورد نیاز جامعه کتابخوان و پژوهشگران به صورت برخط و تمرکز بر فعالیت‌های سودمند زمینه ارائه خدمات بهتر را برای مخاطبین فراهم نمایند.
- راه اندازی صفحات مجازی در نرم‌افزارها و پیام‌رسان‌های محبوب کاربران از قبیل تلگرام و واتساپ.
- الکترونیکی کردن برخی از کتب نفیس زبان‌های فارسی، انگلیسی و عربی، عکس‌های تاریخی، کتب چاپ سنگی، پایان نامه و ... تحت مالکیت نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و موجود در کتابخانه‌ها و یا رایزنی با برخی از ناشرین و تولید کتاب‌های صوتی.
- کمک به راه اندازی صفحات از کتابدار پیرس و خدمات مرجع مجازی در صفحات اصلی کتابخانه‌ها در سامانه مدیریت کتابخانه‌های عمومی کشور Samanpl.ir.
- بارگذاری آموزش‌ها و پست‌های منتشر شده در اینستاگرام شبکه مجازی کتابداران کتابخانه‌های عمومی کشور در اینترنت و با نامی به همین عنوان به دلیل محافظت در برابر فیلتر و یا حذف صفحه از اینستاگرام

منابع

- اکبری بوننگ، م.، سادات موسوی، ع.، و اعظمی، م (۱۳۹۶). دیدگاه مدیران و کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمان نسبت به دورکاری: شناسایی مزایا، موانع و راه‌های گسترش. *فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه عمومی*، ۲۳ (۴)، ۴۸۷-۵۰۲.
- بلیک، م (۱۳۸۰). دورکاری برای کتابداران و اطلاع‌رسانان. ترجمه نادر نقشینه. مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران. (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۱۹۹۹).
- حیدری، م. (۱۳۹۹). کووید-۱۹ در ایران. *مجله بالینی پرستاری و مامایی*، ۹ (۱)، ۵۷۳-۵۷۲.
- طاهری، الف.، اشرفی ریزی، ح.، و سعیدزاده، م. (۱۳۹۹). چالش‌ها و اقدامات کتابخانه‌های عمومی برای بازگشایی و ارائه خدمات در زمان بحران کووید ۱۹: تحلیلی بر راه‌نماها و اقدامات بین‌المللی. *مدیریت اطلاعات سلامت*، ۳ (۳)، ۱۴۶-۱۴۰.
- قطبی، ب.، ناوحی، س.، قبادی، ش.، شهبواری، ز.، و کهریزی، ن. (۱۳۹۹). مروری بر بیماری کرونا ویروس جدید (2019-nCoV). *مجله پژوهش سلامت*، ۵ (۳)، ۱۸۷-۱۸۰.
- نجفقلی نژاد ورجوی، ا.، حریری، ن.، و صادق زاده وایقان، ع. (۱۳۹۵). دورکاری در کتابخانه ملی ایران از دیدگاه دورکاران و مدیران آنها. *مجله مطالعات کتابداری و علم اطلاعات*، ۱۷، ۴۰-۱۹.

References

- Akbary-Borng, M., Mosavi, A. S., Azami, M. (2018). Reviewing the Viewpoint of Managers and Librarians of Public Libraries in Kerman Province towards Teleworking: Identifying the Benefits, Obstacles and Ways of Expansion. *Research on Information Science & Public Libraries*, 23 (4), 487-502. [In Persian]
- Blake, M. (1380). *Teleworking for librarians and informants. Rare translation of Naghshineh*. Iran Scientific Information and Documentation Center. (Date of publication in the original language 1999). [In Persian]
- Belzunegui-Eraso, A., & Erro-Garcés, A. (2020). Teleworking in the Context of the Covid-19 Crisis. *Sustainability*, 12(9), 3662.
- Heydari, M. (2020). Covid-19 in Iran. *Journal of Clinical Nursing and Midwifery*, 9 (1), 573-572. [In Persian]
- Hornung, E. (2020). Coping with COVID-19 Challenges: Experiences of a Solo Librarian in Ireland. *International Information & Library Review*, 1-2., 327-328
- Ghotbi, B., Navkhasi, S., Ghobadi, S., Shahsavari, Z., Kahrizi, N. (2020). A Review of the Novel Corona Virus Disease (2019-nCoV). *Health Research Journal*, 5 (3), 180-187. [In Persian]
- Noh, Y., & Chang, R. (2020). A Study on the Librarians' Perception of Public Library about the Response to the COVID-19. *Journal of the Korean Society for information Management*, 37(3), 203-220.
- Rafiq, Muhammad & Batool, Syeda Hina & Ali, Amna & Ullah, Midrar. (2020). University libraries response to COVID-19 pandemic: A developing country perspective. *The Journal of Academic Librarianship*, 47. 10.1016/j.acalib.2020.102280.
- Taheri, A., Ashrafi-Rizi, H., Saeedizadeh, M. (2020). Challenges and Actions of Public Libraries for Reopening and Providing Services Under COVID-19 Crisis: An Analysis of International Guidelines and Actions. *Journal of Health Information Management*, 17(3), 140-146. [In Persian]
- Tamaro, A. M. (2020). COVID 19 and Libraries in Italy. *International Information & Library Review*, 52(3), 216-220

Investigating the Relationship between Information Literacy and Organizational Creativity: A Case Study	17
Tooran bagheri Malihe Baviran	
Co-Occurrence Analysis of Words and Visualizing A Scientific Map of Researches about Schools	34
Niloofer Parsafard Ali Khalkhali Zohreh shakibaei	
Study of Personal Information Management Skills By Librarians Of Governmental Universities Of Tabriz	48
Fatemeh Jamali Zahra Jamali	
Transcription and Transliteration Standards Accepted By Specialists Of Linguistics And Librarianship And Information	70
Narges Khatoun Azizian Fariborz Khosravi Seyyed Ali Akbar Familrouhani Seyyed Mostafa Assi	
Identifying and Analyzing the Factors Affecting Content Marketing In The Foundation of Public Libraries of The Country	94
Hasti Sohrabi Seyyed Ali Asghar Razavi Safieh Tahmasebi-limoe Atefeh Zareii	
Evaluating the Content of Literature Review in Research Articles in Two Fields of Information Science and Knowledge and Sociology (2015- 2020)	106
Nahid Shahveisi Montazer Azarifar	
The Most Widely Used Components of Research Data Management (Case Study: Librarians of University of Medical Sciences Libraries in 7th. Zone in Iran)	120
Hassan Ghahnaviey Mohammad Rahim Rasouli Azad Fahimeh Babalhavaeji Nadjla Hariri	
Investigating teleworking in Public Libraries during the COVID-19 Pandemic	138
Zohreh Mirhosseini Hossein Ali Khodkar Neda Fatehizade	